

UZUN YÜRÜYÜŞ

AYLIK

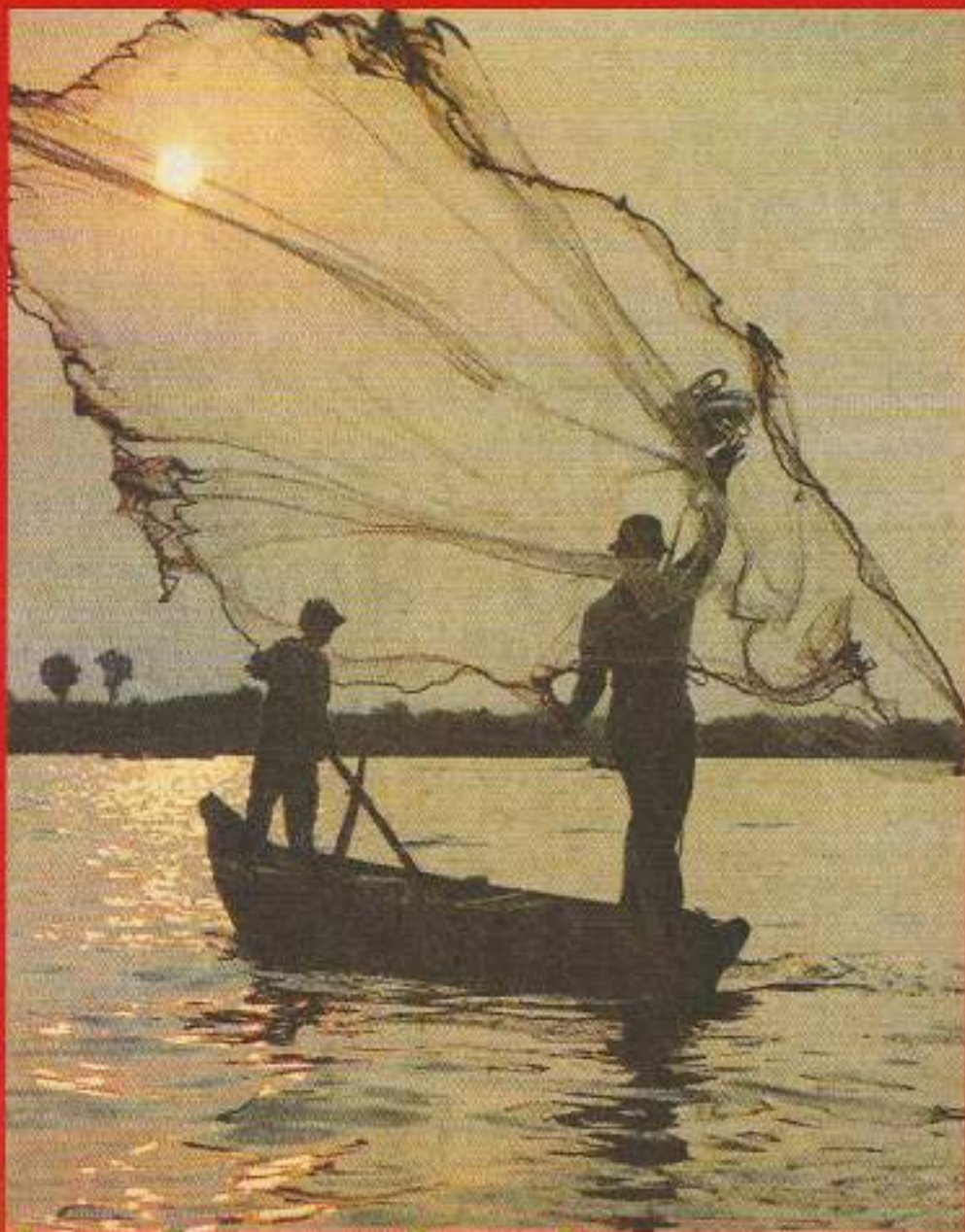
SIYASI

DERGİ

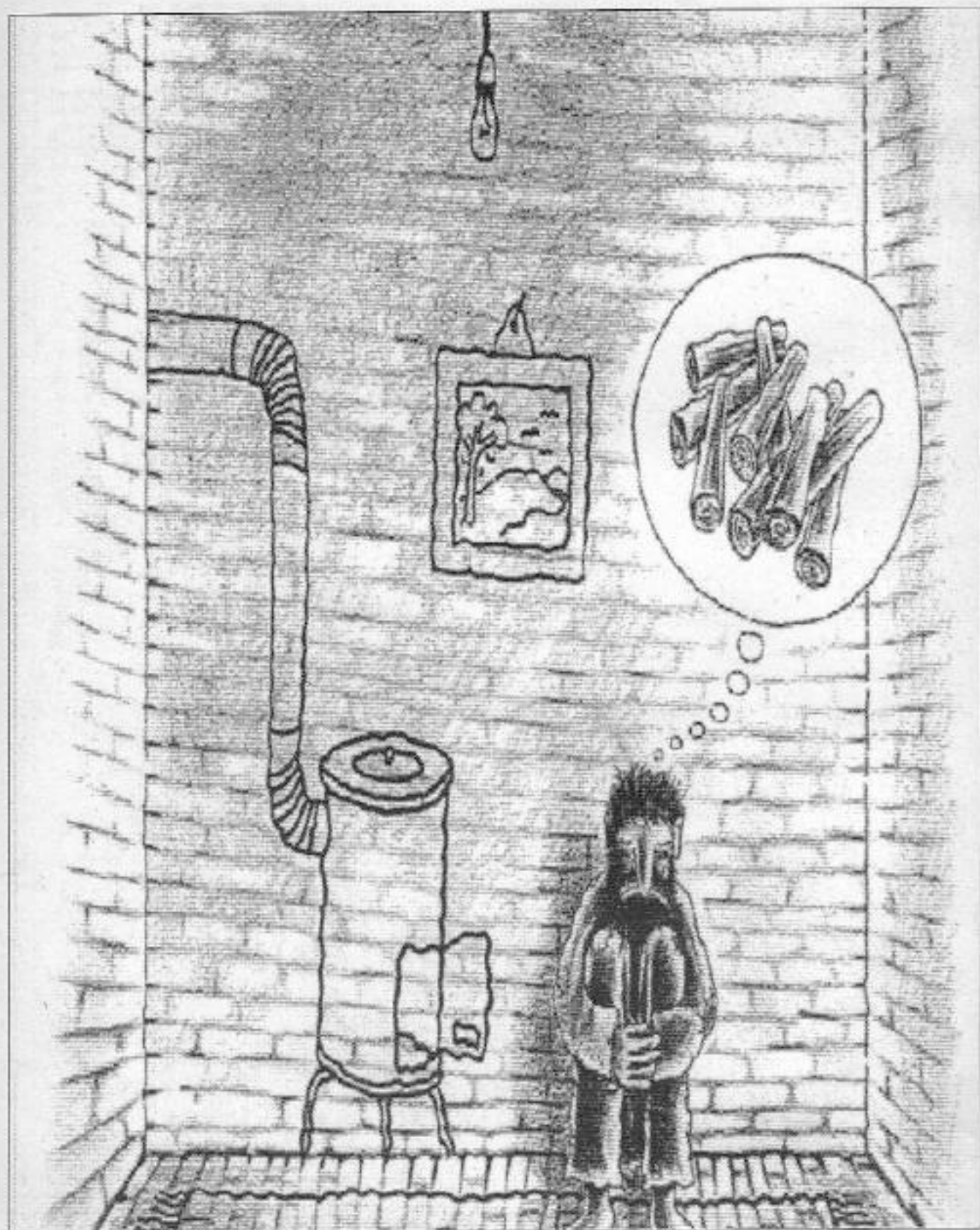
SAYI: 25

250.000 TL

NİSAN '98

BİRİKTİRİYORUZ!

Merhaba,

Dünyayı, yaşamı, devrimciliği algılayışımızı ifade eden ve stilimizi kültürleşmede öncelikli öğelere işaret eden "Uzun Yürüyüş'ten" yazılarımızın bu sayıdaki başlığı "Biriktiriyoruz!" Başlık yazılarımız, devrimi bir doğrulum ve yenilikçi tarz oluşumuna, bütünlüklü bir kimlik yaratımına hizmet ediyor olma amacı taşıması yönüyle önemlidir. "Uzun Yürüyüş'ten" yazılarımız, daha çok çeşitli köşe taşlarının vurgulanması biçiminde gerçekleştirilse de, kökleri derinde olan ve deneyimlerden süzülüp gelen birikimleri ifade etmektedir. Yoksa öne çıkarılan ifadelerin çok daha etraflı işlenmesi, farklı yönleriyle ele alınması kuşkusuz arzulanan ve gerekli olanıdır. Burada ifadelendirmediğimiz yaklaşımların gerçek anlamıyla derinleştirilebilmesi, özgürleşme eylemi ne atılmak, bu yaklaşımları yaşamın içinde yeniden yorumlamakla gerçekleşecektir.

Bu yazılarımız bir vurgu, bir uyan olarak algılanıyorsa işlevini oynuyor demektir. Bu yönüyle "Uzun Yürüyüş'ten" yazılarına dair daha ayrıntılı fikir belirtilmesini istiyor, değerlendirmelerde bulunulmasına ihtiyaç duyuyoruz.

Bu sayımız, yoğun yazı akışının altından kalkamadığımız bir sayı oldu. Elinize zamanında ulaşan bir çok yazıyı dahi değerlendirmede zorluk çektik. Başta Mustafa Öz, Melih Çetin, Levent Demir, Hasan Cem, Gülseren Yıldız, D. Ali Özcan'dan arkadaşlar olmak üzere tüm arkadaşların çalışmalarını bir sonraki sayımıza devrettiğimizi hemen belirtelim. Bizim için değeri tartışılmayacak olan bu ça-

baları değerlendirmek için elimizden geleni yapacağız.

Gönderilen yazıların olabildiğince daktile edilmiş olması, yazılarda tekrarlardan kaçınılması, daha az zaman harcamamız ve vaktimizi daha nitelikli ürünler hazırlayabilmeye ayırmamız açısından önemlidir. Tüm yazarlarımızın bu konuda duyarlı olacağına inanıyoruz. Ayrıca dergimize gönderilen yazıların uzunluğunun ciddi bir sorun yarattığını bir kez daha belirtmek istiyoruz. Emek verilerek hazırlanmış çabaları değerlendirememek bizleri üzmemekte, bu noktada çıkmazlar yaşamamıza neden olmaktadır. Diğer bir yönüyle uzun yazılar dergimizi ağırlaştırmakta, okunması noktasında bir çok okura korkutucu gelebilmektedir. Özlü ürünler ve duru bir dil kullanımı, çalışmalarımızın daha işlevli ve dönüştürücü olması bakımından üzerinde titizlikle durulması gereken bir yönü teşkil ediyor. Uyarımızın üzerinde dikkatle durulacağına inanıyoruz.

Yoğun geçen Mart ayının ardından baharın müjdecisi Nisan ayına girdik. Bahar, kendisini doğuran tabiatın canlılığıyla geliyor. Umuyoruz ki bu canlılık ülkemizde devrimi atılımların, aydınlanmacı bilincin yeşerdiği bir zemin olsun. Bahar derleniş ve ilerleyiş getirsin.

Hayatın renkliliğini ve hareketini soluyanların bu canlılığı yakalaması zor değildir. Yeter ki hayata gözleminizi açalım, onu anlamasını, dönüştürmesini bilelim.

26. sayıda buluşmak dileğiyle....

Kapak resmi: Yena Yüzyıl (Reuters)

UZUN YÜRÜYÜŞ

NİSAN 1998 SAYI: 25 (Ayda bir çıkar)

Fiyat: 250.000 TL/SDV Dahildir

İÇİNDEKİLER

Biriktiriyoruz!	2
Onlar saldırmak için varlar! CAN CEMAL	4
Yüksek öğrenim gençliği.../ METİN İNCE	9
"Ortadoğu'da su.../ T. DEMİRER-Ö. ORHANGAZI	12
Devr, adalet ve demokrasi (4)/ UMUT ŞENGÜL	17
Psikolojik savaş ve insan (4)/ ALİ CAN	21
Devlet bilinci (1)/ BAYRAM KAYA	25
Vive la Commune! MEHMET YEŞİLTEPE	29
Düşünmek/ OZAN VELİ	32
Domuz salhanesine dönen.../ C. GÜNDOĞDU	35
Osmanlı'da kadın emeği/ M. ORUÇOĞLU	38
Kişisiz kimlikler/ AYTEKİN YILMAZ	40
Yabancılaşmak (3)/ OZAN YILMAZ	42
Zor/ HÜSEYİN KARABULUT	46
Yılmaz Elmas'la söyleşi/ VELİ AYDIN	48
Eleştirel düşünce yöntemi/ MURAT POLAT	51
Devrimci romantizm/ ERGAZİ YURTOĞLU	53
Çevre, Bergama, iki kitap/ ÖZGÜR ORHANGAZI	54
Şiir/ ERTUĞRUL YILMAZ	59
Okur mektupları	60
Mart ayından kısa haberler/ CELAL TOKAÇ	64

TOHUM BASIM YAYIN, GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. ADINA

Sahibi ve Yazışmaları Müdürü CELAL TOKAÇ

Adres: İstiklal cad.

Turnacıbaşı sok. Çeşme han

No:21 / 3 Beyoğlu / İSTANBUL

TEL: 245 54 24 FAX: 245 43 70

Dizgi : Tohum Basım Yayın

Baskı: Yön Matbaacılık

Almanya İrtibat Adresi

Nuri Aslan, Florstadt Str. 16
60385 Frankfurt am Main-ALMANYA

Avusturya İrtibat Adresi

Hüseyin Karabulut, Postfach 16
1061 Wien-AVUSTURYA
TEL: 0043 6764020104

ABONE KOŞULLARI:

Bir yıllık	Altı aylık
Yurtiçi: 3.000.000 TL	Yurtiçi: 1.500.000 TL
Yurtdışı: 100 DM	Yurtdışı: 50 DM

Banka Hesabı: Hayati GÜNGÖREN T. İş Bankası
TL Hesabı/ Galatasaray Şubesi: 736293
Pound(İngiltere) Hesabı/Beyoğlu Şub. : 3179665
Mark(Almanya) Hesabı/ Beyoğlu Şub. : 3179670
VAKIFBANK/Şilin Hesabı/Beyoğlu Şub(026):4025512

AĞLARI ATTIK KENDİMİZE VE HAYATA

Biriktiriyoruz!

Doğrulamak, uğraşmak, bira-
raya getirmek, yaymak,
toplamak... biriktirmek. In-
sanlığın ilerlemesi ve insanlaşması
mücadelesinin araçlarını, kurumla-
rını ve kadrolarını yaratacak uzun
yürüyüşe koyulduğumuz süreçte
yoğurmak üzere önümüze koydu-
ğumuz temel hareket tarzlarıdır
bunlar.

Hayattan süzerek kimlik oluş-
turmaktır... Oluşan kimliği hayatın
karmaşıklığı ve zenginliği içinde
harekete geçirip yeniden ve yeni-
den biçimlendirmek... Yenilenmeyi
yinelemek.

Bu tarzı canlı bir organizma
olarak vücuda getirmek koyuldu-
ğumuz maceranın başat istemini
meydana getirirken, aynı zamanda,
yeni ve devrimci bir tarz oluşumu-
nu simgelemektedir. Bu bir sirkü-
lasyon, bir birbirini koşullama, ki-
mi kez de bitirerek, yıkarak başla-
yan yenileyen bir döngüdür.

**BİRİKTİRMEK,
İNSANİ DEĞERLER İÇİN,
MÜCADELENİN ÖNCÜSÜ,
TAKİPÇİSİ OLMAKTIR!**

Nedir biriktirmek?

Biriktirmek; ilk önce basit ve
duru yönüyle, insanlığın bilgi ve
becerilerinin toplayıcısı olmayı,

eşitlik ve özgürlük uğruna kuşanı-
lan mücadelelerin yaşatılması ve
geliştirilmesini ifade etmektedir.

Deneyimleri, insani mücadeleyi
ve hayatın akışını özenle damıt-
mak, öğrenmek ve birlikte yapmak
için; içten, disiplinli, özverili ve
uzun süreli bir çabayı kültürleştir-
mektedir.

**BİRİKTİRMEK,
KENDİ YOLUNU
ÇİZMEKTİR!**

Biriktirmek; dışında kalabilmek,
suni/sanal gündemleri elinin tersiyle
itebilmek, kendi sitilini güvenle,
inatla, dürüstçe örmeye mücadelesine
koyulmak, bu yolda akıma göğüs
gererek istikrarlı bir mücadeleyi
sürdürebilmektir.

Emperyalist manipülelerin, ege-
men sınıfların sahte/yapay gündem-
lerinin dışında olabilmek, kendi
plan ve programların doğrultusunda,
alternatif dünyayı örmeye bugünden
koyulma girişimciliği, üretkenliği
bağımsızlığıdır.

Soğukkanlılığı yitirmeme, kon-
jüktüre uygun açılma ve kapanma-
ları isabetlice gerçekleştirebilecek
bilinçli faaliyetleri ve mekanizmaları
oluşturabilmektir.

Biriktirmeden, acelece, elde
avuçta yokken koşturmak çalışmak
iyi değildir.

Elde olanı işlevli kılmamak, bi-

riktireceğin yerde harcamak, liberal,
istikrarsız bir duruşla (duruşsuzluk-
la) güçleri çar çur etmek hiç mi hiç
iyi değildir.

Biriktirdiğimizin bilinciinde ola-
lım. Bundan da önce biriktiriyor
muyuz, biriktirebiliyor muyuz, sora-
lım kendimize. Yanna köprüler kur-
manın, deneyimler ve derinlikli dü-
şünen bilinçler oluşturmamızın gereği
her düzeyde biriktirebilmekten, yo-
ğurmaktan geçiyorken; günü kurtar-
ma yollu yaşamamızın, dar pratiğe ta-
kalıp kalmanın, üstelik bu nedenden
ötürü genel toplumsal çalışmalar
içinde dahi yer alamamızın sorgusu
ve aşılması elden geldiğince gerçek-
leştirilmeli, biriktirmeci uzun soluk-
lu mücadele kimliği özümsemeli-
dir.

Kimin ne dediği önemli değildir
bir yönüyle, kendimize çeki düzen
vermemiz, daha derinlere ulaşmış
perspektif ve kurumları oluşturma-
nın sevdasında olmalıyız. Kimin ne
dediği çok önemlidir diğer bir yö-
nüyle de; hayattan, yaşamdan (do-
ğa-toplum-insan) ve gelişmeler üye-
rinden siyaset üretmek, öğrenmek
ve öğretmek ancak bu şekilde müm-
kün olabilir çünkü.

**BİRİKTİRMEK, DEVRİMCİ
AYDINLANMACILIKTIR!**

Düşünmek, düşünerek eylemde
bulunup üretmek, insan olmanın en

temel, en ayırtıcı, en özgül yanıdır. İnsani bir mücadeledenin sürdürücüsü olmaya çalışmak, insanlığın kurtuluşunu bayrak edinmiş komünizmi ideolojisini kuşanmak insanın tüm yalnlığı içinde kendi özüne doğru koyulduğu yolculuğun ifadesidir. Bu süreç, bir "olma" ve biriktirme pratiği olarak adlandırılabilirse gerçek özgürlüğün ya da en nitelikli, en işlevli özgürleşme eyleminin bilinçsel gelişim sürecindeyken kazanılabileceğini daha isabetlice anlayabiliriz.

Tutarlı, seviyeli, alternatif ve sorgulayıcı bir devrimci özgürleşme kimliği, estetik bilinci gelişmiş insan bilinci ile ilgilidir. Estetiği gelişkin, kavrayışı güçlü bireylerin oluşturduğu adaletli, eşitlikçi yeni bir toplumsal sistem arzuluyorsa bu kurumlarını ve kadrolarını yetiştirecek, yaratacak perspektifleri oturtmak ve kurumlaşmalara girişmek sürecinde olduğumuzu, bu bilinçle yarıma basamak teşkil edecek birikimlerde bulunma noktasında toparlayıcı olmanın önemi kavranmalıdır.

Adına layık bir alternatiflik, eleştirdiğimiz, aşmak istediğimiz kimi zaatlarımız göz önüne alındığında; düşünsel ve felsefi doğrular gibi estetiğin özü ve biçimi de tarihi evrimi içindeki gelişmiş insan belleği ile belirleneceğinden bu yönlü ilerlemeleri sağlayacak bir eğitim sistemini, kurumlarını oluşturmak, enstitü, kültür merkezleri, okullar, kooperatifler vb kurumlar oluşturmaya soyunarak biriktirmeyi yaşamsal kılmak, biriktirmeye somut görün-güler kazandırmak, vazgeçilmez

önemdedir. Bunlar sisteme cepheden mücadele eden kurumların yanında yeni tarzı ören ve sisteme cepheden mücadeleyi besleyen, canlılık katakolları olarak görül-melidir.

Biriktirmek, devrimci aydınlanmayı basitçe daha ileri ekonomik düzeyli, yüksek standartlı bir yaşamı ufkıyla sınırlandırmak yerine, insanca yaşama, insanı değerlerin, estetik bilincinin sahip olunduğu bir devrimci kişilik, toplumsal doku ve sistem yaratma perspektifini öne almak, içselleştirmektir.

BİRİKTİRMEK, MEYDAN OKUMAKTIR!

Biriktirmek, meydan okumaktır. Kişilik, davranış ve eylem bütü-

nüyle sistemin dışında olma doğrultusu ve çabasıyla biçimlenmektedir; devrimci olmaktır. Ezilenlerin isyanının sözcüsü, öğrencisi olmak, isyanı birleştirmektir.

Biriktirme ihtiyacının, olanca ağırlığıyla gerekliliğini hissettirdiği geleneğimizin 26. kuruluş yıldönümünde, olumlulukları ne derece yüklenebildiğimiz, biriktirebildiğimiz, ne derece yeni olumluluklarla kuşanıp mevzilendiğimiz tek tek bireyler ve kurumlar olarak ele almamız gereken bir olgudur.

Geleneğimizin kuruluşuyla beraber sistemden ideolojik ve pratik kopuşunun arkasında yatan konjonktürel biriktirmeyi anlamak, ancak bu kopuşu bugüne taşımanın, yeni kopuş ve oluşumları kanal olarak kavramanın vesilesi haline getirebilir.

Biriktirmenin ideolojik-siyasal-kültürel yanıyla, bir başka deyişle nitelik yanıyla gelişimi üzerinde dururken, örgütsel-kurumsal yanı nicelik yanıyla ilgilenmemek bütünlüklü bir anlayışın şekillenmemesine neden olacaktır. Zaten biri olmazsa diğeri olmaz habından birbirine güçlü etkenlerle bağlı olan bu iki yönün biriktirmeyi gerçekleştirebilme anlamında esashi bir belirleyiciliği söz konusudur.

Kendimize ve hayata attığımız ağı, usta işçiliğimizle ürünlerimi veriyor/verecek.

Küçükten büyüğe, basitten karmaşığa biriktirmeye, öğrenmeye devam! Ancak öğrenen öğretebilir. Öğrenmeye açık, biriktirmeci bir tarz bizi yarıya taşıyacak olmalıdır.

Uzun Yürüyüş bu yolun sevdalı yolcusudur.

Onlar saldırmak için varlar!

Can CEMAL

Bir kere daha apaçık biçimde, görüyoruz çirkin yüzlerini. Kimimiz copu sallayana basıyor küfürü, kimimiz, gerçekleri çarpıtana. Kimimiz bunca arbedenin ortasında honultularla uyuyana savuruyor öfkesini.

Durum gayet açık. İki uzlaşmazlık ve onun sosyal yaşamın her kesitindeki görüntüleridir karşımızdaki. Bu durum; "çeteleri yargılatalım" hüyları peşinde koşan ve yığınları da bu umutsuz koşunun içine çekmeye çalışan reformcu-liberal kesime açık bir yanıt oluşturmaktadır. Çünkü çetelerin çeteleri yargılayacağını sanmak, ham hayal bir düşün içinde boğulmak olur. "Çete" denilen olgu, sistemin işlerliğinin bir yanından başkaca bir şey değildir. Karduk'ta süren savaşın bir yanı olarak, her yolu deneyerek kazanmak ve Kürt realitesini bir kez daha, "...burada meftundur" diyerek yere gömmek için uygulanan yöntemlerden sadece biridir çete oluşumu. Adına çete denilen bu oluşum, sistemin silahlı güçleri, siyasal temsilcileri, ekonomik uzmanlarının yeni taktiklerle savaş sürecine müdahale etmesinden başka bir şey değildir. Bu bağlamda iki karşıt güç, -egemenler ve ezilenler- olarak saflaşan kuvvetlerin çatışmasıdır. Ve bu olgu yeni değildir.

Bu çatışma, hayatın her alanında kayasıya sürmektedir. Mart ayı bu sürümün somut ve bilinen kimi görüntülerini bir kere daha yazmış oldu tarihe.

Türkiye'de sistemin tipik kimi özellikleri var. Bunların en başında askeri bürokrasinin, devletin siyasal bürokrasiyle ve ekonomik tekelleyle iç içe geçmesi durumudur. Ve bu bağlamda askeri hiyerarşinin görevleri, devlet yönetiminde salt askeri kimi görevleri yerine getirmeye sınırlı olmayıp, bizzat ekonomik uygulamaları ve bunlara bağlı olarak siyasal stratejileri belirleme yetisine sahiptir. Bu nedenle ezilenlerin, en küçük kıpırdayışlarında sistemin en gelişmiş bu modern donanımlı kolluk kuvvetleriyle karşı karşıya gelmesi sözkonusu. Bunun yanında, "polis teşkilatı" olarak adlandırılan kuvvetlerin niteliği de -özellikle 12 Eylül sonrası süreçte aldığı biçim ile- tipik özellikler taşımaktadır. Bu kurum, 12 Eylül öncesinin sivil faşistleriyle ve dönemin resmi faşist güçlerince tam bir denetime alınarak, sistemin niteliğine tam uyumlu hale getirildi.

Sistemin bir tipik özelliği de, faşizmin ciddi bir kitle temeline sahip olmasıdır. 12 Eylül öncesi, sivil faşist kurumlar sistemin (resmî) güçlerinden daha etkili bir yöntemle demokratik güçlerin ezilmesinde iş görüyordu. 12 Eylül'le birlikte demokratik görüşlü-ilerci kişilerin saf

dışı edilmesiyle polis kurumu tam bir faşizan yapıya dönüştürüldü. Karduk'ta süren savaşın zorlamasıyla oluşturulan diğer özel silahlı kurumlar, -kontrgerilla, özel hareket, jitem vs.- tam anlamıyla ırkçı faşist yöntem ve uygulamalardan besleniyor ve tüm üyeleri bu özelliklerin en uç taşıyıcıları oluyordu.

Herhangi bir kurumun niteliği, içinde yer alan tek tek bireylerin durumlarıyla değil, genel siyasal misyonu ve hizmetinde olduğu siyasal-iktisadi sınıfların niteliğine göre belirlenmelidir. Bu nedenledir ki, sistemin niteliğinden bahsederken, o'nun tek tek kurumlarının, bu resmî siyasal biçim dışında kalmayacağı ve sistemin kendi niteliğiyle uyumlu olacağını kabullenmek gerekir. Bu açıdan, sistemin bir kurumunun, başka bir kurumu aracılığıyla yargılanıp cezalandırılması ancak sözde ve göstermelik bir şekilde olabilir. Devletin güvenliği için "suç" işlediklerini söyleyenleri, devletin güvenlik mahkemeleri nasıl yargılayabilir? Elbette ki yargılamayacaktır. Bu kurumlar, devletin güvenliğini tehdit eden güçlere karşı oluşturulmuştur ve işlevi de buna uygun olacaktır. Ancak, devletin uygulamalarının demokratik muhalefetin mücadeleleriyle teşhir edildiği ve devletin kapsamlı bir muhalefette karşılaştığı koşullarda, sadece muhalefetin baskısını kırmak ve göz boyamak amacıyla, birkaç adamını

gözden çıkarabilir. Bunu da, sistemin siyasal kimliğini ve uygulamaların örterek, suçu bir iki maşanın üzerine yıkarak sistemi aklamının ihtiyacı olarak yerine getirirler. Bu kitleler nezdinde ciddi bir yanılsama durumu yaratır. Bu yanılsamaları kırmak, devrimci aydınların ve bilinç mimarlarının esas işlerinden biri olmalıdır. "Biz sahip çıkarsak hepsi yargılanacak" gibi, bilinç yanılsamaları yaratmaktan öteye gitmeyecek olan ve siyasal özü itibarıyla reformcu dahi olmayan, "çete'yi" çeteye yargılatma hülyalarıyla da mücadele etmek gerekmektedir.

İŞTE 4 MART, KIZILAY!

İlk kez tanığı olmuyordu, joplannaların, gaz bombalarının ve saldırıların her biçimine. Bu kez öğrenciler, işçiler ve diğerleri yerine, memurlar var alanlarda. Ve bu oyun çok daha tehlikeli. Devletin en gözde ve en direk hizmetçileri devletle pazarlığa oturmak istiyordu. Bu, çok açık bir tehlikeydi. Devletin en birincil mekanizmalarının çalışmalarında sekteye uğramasıydı. Yeri geldiğinde devletin tüm "hızlı" işlerini durdurabilecek bir hak istiyorlardı bunlar. Evet, alabildiğine tehlikeli bir durum ve bastırılması gerekiyordu.

En küçük demokratik olanakları dahi boyratça engelleyen, bu türden devletlerin siyasal niteliği tüm gelişmelerin belirleyicisiydi. Birçok ülkede, egemen burjuvazinin dahi, en doğal demokratik hak olarak gördükleri kamu çalışanlarının örgütlenme, sendika, grev, toplu sözleşme haklarının kesinkes karşısına geçilmesinin nedenleri önemlidir. Ve bunlar, devletin iktisadi, siyasi realitesinden beslenen özüne tekabül eden biçimin ürünleridir.

Türkiye ekonomisi çok ciddi bir çıkmazdadır ve buna koşut olarak kitle muhalefeti gelişmektedir. Hiç bir dönem krizin nesnel koşullarından kurtulamayan bir ülkede sistem ancak, en zorba, en barbar, en ırkçı ve en gerici nitelikler bürünebilirse

toplumsal muhalefeti zaptedebilir. İşte Kızılay'da olan da tamı tamına sistemin görevlerini yerine getirmesinden başka bir şey değildi. Kamu emekçileri taleplerini zorlayacak ve egemen sınıflar bunu her bir araçla engelleyecektir/engellemeye çalışacaktır. Eğer emekçiler kimi demokratik-ekonomik-siyasal haklar kazanabilirlerse, ancak zorla koparıp almış olacaklar. Egemenlerin oluşturduğu zor kalelerinde delikler açarak yapmış olacaklar, bunu.

İŞTE 8 MART, TAKSİM!

Egemenler çoğu kere zor ve şiddetle yok eder, sindirir ve fiziksel olarak etkisizleştirir, ama hiç bir zaman bununla yetinmezler. Çoğu kere, yığınların coşkulu hale gelen demokratik taleplerini kendisi sahiplenir ve onun içeriğini reforme ederek uysallaştırır ve kendi güdümüne alarak yozlaştırır. Bunu her gün, her saat, her saniye yapar üstelik. Bütün görsel, işitsel, yazımsal tekeller o'nun bu ihtiyaçlarını yerine getirirler. Biri bitmeden diğeri başlayan pembe diziler bu görevlerin bir parçasıdır. Defileler, güzellik yarışmaları, futbol sultanları, magazin dedikoduları, Tarkan için gözyaşı dökenler hepsi bu oyunun bir parçasıdır.

Bu oyunun bir parçası olarak, geçmişte nasıl ki bir Mayıs'ı bahar bayramı, Newroz'u Nevruz yaptılarsa, aynı biçimde Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nü de, defile balolarına ve zilli takı sortilerine çevirdiler. Bu işin ideolojik-siyasi yanıyla ilgili. Bu konudaki başarılarını öykünerek sergilerken en son Dersim'de yapılan defilelerle, "bakın iliklerinize kadar işledik" dercesine sırtıyordu tüm sözcüleri.

Sistem, sosyalist basın ve devrimciler karşısındaki pervasızlığını, kendisinden olmayan her kesim karşısında göstermekten çekinmemekte. Adana'da üç, İstanbul Fatih'te iki devrimcinin öldürülmesinin ardından, HADEP'e yönelik sindirme

operasyonu ile sürdürülen görevler, 8 Mart'ta kitleye saldırılarla devam ediyordu. Evet onlar saldırmak için varlar. Ve bunun için uygun zemini hazırlamayı da özellikle gözetmektedirler.

Herkes çok iyi biliyor ki, kitleler çatışmak için değil, şölenler karmak halaylar çekmek ve tavrını ortaya koymak için çıkıyor alanlara.

Yasal izinlerin verilmediği durumda, kitlelerin bir biçimde tavrını ortaya koyması en doğal meşru hakkı durumuna gelir. Ve bu meşruluk, insanın, ezilenlerin kendi yaşamları karşısında kazandıkları meşruiyetidir.

Nasıl ki faşizm kendi kural, kaide ve yasalarını, yine kendi sınıfsal tasarruflarının sınırlarında bir meşruiyete dayandırıyor ve bunu "devlet, millet, sakarya" edebiyatıyla sürüyorsa piyasaya, bunun karşısında ezilen ulusların ve ezilen halkın da kendi tarihinden edindiği meşruiyetleri var ve kendi tutumunu buna göre belirleyecektir. Cop sallayanlara karşı taş atmak meşrudur, kurşun sıkanlara karşı silahlanmaktır.

Burada bir şeyi özenle belirtmek gerekir. Kitleleri sindirmenin en iyi yolu, toplu katliamlar ve sokağa çıkan yığınları kurşunlama yöntemleridir. Yakın tarihimizde Karduk'ta serhildanların bastırılmasında kullanılan yöntem tam da böyledir. Bu nedenle, kitleyi disipline etmek ve gereksiz taşkınlıkları önleyerek, bir provakasyon ortamını önlemek için; demokratik ve devrimci kuruluşların iyi bir ön şekillenme yaratması gerekir. Hangi eylemlilikte nasıl davranılacağı üzerine devrimci kitle ciddi bir eğitimsizlik de taşımaktadır. Daha soğukkanlı, bilinçli ve yerine göre davranmasını sağlayacak sosyalist kültüre uygun eylem bilinci devrimci hareketlerin tabanına vermesi gereken öncelikli eğitim konusu arasında yer almalıdır. Yine, kaçınılmaz hale gelen çatışmalar sırasında hedefleri doğru ayırtılabilmek için doğru bir yönlendirme yapmak önemli olacaktır.

İŞTE 12 MART!

Bu tarih, coğrafyalarımızın halkları açısından, kırm ve katliamlarla benliklerimizde yer edinen iki ayrı gelişmenin çakıştığı anı simgeler. 68'lerde doruklara ulaşan dönemin devrimci dalgasının kanla bastırılması ve Gazi katliamıdır bu iki gelişme. Her ikisinin özü ve biçimi aynıdır. Gelişen devrimci-demokratik muhalefeti açık şiddet yöntemleriyle bastırmak. Yine, sistemin resmi ve sivil örgütlenmeleri görevlerini yerine getirmektedir. Sistemin resmi politika-sı, bu görevleri yerine getirirken, "kurşun atanda yiyen de şerefli" şeklinde somutlaşıyor. Diyecek tek şey var; bunun karşısında kendi araçlarımızı oluşturmak zorundayız. Yalvarmak ve gözyaşı dökmek boşuna.

12 Mart anımlarında saldırmak için ellerini oğuşturmaya başlamışlardı çoktan. Ama onlarda aptallığın daniskasını yapmayabilir her zaman. Güçler dengesini, toplum psikolojisi-ni, uygun zamanı, muhalefet odakla-rını, bütük ve öfke durumlarını göze-tirler. Yani oldukça sinsi çalıştıkları-nı biliyoruz. Yoksa bunca yıl iktidar-larını korumaları açıklanamazdı.

12 Mart'tan önce, "Bir tek yasa-dışı pankart açılırsa bile, müdahale ederiz, dağıtırız. Bu hak yasalarla bize tanınmıştır. Biz bunun için va-rız" diye açıklama yapacaktı İstan-bul'un emniyetinden sorumlu zat. Dedik ya, ellerini oğuşturmaya baş-lamışlardı çoktan. Bu kez saldırama-dılar ve kahrola kahrola seyrettiler onlarca "yasa dışı" pankartı. Saldırma-yışlarını bir kaç nedeni vardı. Öncelikle belirtmek gerekir ki, her saldırı ve her katliam bir bastırma hareketi olmayabilir. Saldırı berabe-rinde bir karşı saldırıyı doğurabilir. İşte 98'in 12 Mart'ında da böyle bir toplumsal dinamikten korkuldu en başından. 12 Mart çok geniş bir devrimci-demokratik kesimi bir araya taşımıştı ve Alevi kesim bu katliam karşısında oldukça duyarlıydı. Bu sa-hiplenme on binlerce kitleyi dök-müştü Gazi'ye. Ve kitlelerin öfkesi

bir karşı öfkeye hazırды. Ayrıca, bu kitlelerin karşısındaki pozisyon; dö-ne-min çok teşhir olmuş uygulamaları-nın yoğunca tartışıldığı ve yine Gazi katliamının, "Susurluk çetesi" deni-len bir görüntüye yıkılmaya çalışıl-dığı koşullarda; sistemin "bir kaç" kırılının dışında olduğu kandırmaca-sının gündemde olduğu anlara denk gelmesini de içeriyordu. Yıkılan, kır-lenen imajını düzeltme gereği olarak, geniş bir kamuoyunu karşısına alma-ya cesaret edemeyen devlet güçleri saldırmadılar bu kez. Bu, koşulların kendi aleyhine gelişebileceklerini gördükleri içindir, yoksa "demokra-tik" oldukları için falan değildi.

Bu tepitleri, hemen peşinden ge-len 16 Mart ve 18 Mart anma ve pro-testoları karşısında takınılan tavırlar doğrular durumdadır. Sistem kendi gerçeğini çok açık biçimde bir kere daha göstermektedir. Ve yine saldır-maktadır. 16 Mart anımları sonrası-da ve 18 Mart protestolarında onlar-ca öğrenci coplanıyor, gözaltına ali-niyor ve işkenceden geçiriliyor. Bun-da da tuhaf bir durum yok. Artık bunları anlamak zorundayız.

İŞTE 21 MART; ADI İSYANDIR BU YENİ GÜN'ÜN, ADI NEWROZ'DUR İNADINA!

Ne kadar yitirildilerse, onlarca cıvıvı takla atıp, amuda kalktırsa da, bir türlü Newroz Nevruz olmadı, olmayacaktı. Çünkü Newroz bir hal-kın yaşama ve var olmasının kendi-siydi; ve iliklerine kadar işlemişti. Çünkü zulüm ve katliamın olduğu her yerde bir Dohak ve bir Kawa ola-caktır. İşte bugün, Kawa'nın balyozu dağlara çekilen gençleri ateşe çağır-maya devam ediyor ve ateşler her za-mankinden daha güler.

Newroz. Kardık sokaklarında ba-har çiçekleri gibi açtığında; tanklar, panzerler, bombalarla yitirdi üstüne faşizm. Onlarca Newroz çiçeği yo-lundu. Kan aktıkça ırmaklarımızı ta-şıran nehirler gibi, serihıldan tadında

büyüdü Newroz. Halkı halkın halayı-na kattı, alında kesk-u sor-u zer Kürt kadını.

Baktılar olmuyor. Baskılar, karşı-tını doğuruyor. Kürtler öldürüldükçe daha çok söylenir hale geliyor New-roz şarkıları. Yasaklar altında büyü-yor volkanlar. Ve bunun üzerine fa-şizm, başka bir saldırı biçimini sürdü-piyasaya. Bir halkı yok etmek isti-yorsanız, önce onun değerlerini bi-çimini bozun, içini hoşaltın. İşte sı-yasanın özcesi bu. Şu bizim New-roz'un, Nevruz edilmek istenmesin-deki gaye bu.

Bu çerçevede resmi Nevruz "kut-lamaları" alabildiğine yaygın hazırlıklarla devam ederken, Kürt, halkı ve tüm kardeş halklar Newroz'un di-riliş, direniş ve isyan olan özüne uy-gun ateşler yakmaya başladılar. Seri-hıldanlarda dökülen kanların yarattı-ğı burukluklar ve bir yanı açılan ye-niden anma iken, acılarımızdan doğ-an güneşin bayramında hep birlikte-yiz, alanlarda.

Onlar yine tankları, mitralyözleri, gazbombaları, copları, köpekleri, panzerleriyle dikiliyorlar karşımıza. Saldırıları veya "ılımlı" kamu yakla-şımaları tamamen stratejik planların güncel taktikleri olarak hayata geç-mektedir. Stratejik yönelimleri, Kürt halkını topyekün yok etmeye ayar-lanmıştır. Bu strateji her dönem, 94'lerdeki gibi, "yak-yık-yok et" taktikleriyle sürdürülemez. Bunu sürdürmek savaşın kendi yasalarına, toplumsal gelişmelerin diyalektik ba-ğıntılarına da uygun düşmez. Bu ge-nel stratejik yönelimin de bir çok farklı, -sert, yumuşak, saldırgan, ted-rici gibi- özgül taktiklerle beslenece-ği unutulmamalıdır. Ya da kimi resmi ideolojinin uzantılarının ifade ettiği gibi, "ordunun biçim değiştirdiği", "ordunun demokratikeştiği"ni söyle-yerek, kurum ve kuruluşlarının esas işlevini gizleyerek, yamısamalar ya-ratmak, çok kesin biçimde egemen-lere hizmetten başka bir şey değil. Ordu kurmaylarının, 20 Mart günkü muhtıralarında, "bölücülüğe ve ırkı-caya karşı dindik ayakta" sözleri,

onun varlık koşullarını ve görevlerini açıkça ifade ediyor. Evet onlar, tankları, topları ve en modern silahlarıyla "dım dım" karşımızdalar ve tek görevleri, diriliş, direniş, özgürlük ve kurtuluş mücadelelerini bastırmaktır.

Ezilenlerin kurtuluş mücadelesini "yok etme" planları, tam bir fiziksel imha olarak ortaya çıkmayabilir her daim. Bunlar, uluslararası ve ülke koşullarının özgün gelişmeleriyle değişimler içerirler ve her dönem aynı tarzda yaşanmazlar. Örneğin, Alman ve İtalyan faşizmi aynı biçimde tezahür edemez. Aynı şekilde, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerinin biçimleri de tastamam aynı şekli taşımayabilir. Yani faşizmin siyasal özü ve varlık koşulları esas anlamıyla çok uzun tarihsel süreçlere yayıldığı durumda bile, her bir tarihsel ve toplumsal kesitteki biçimleri, yöntem ve uygulamaları aynılık taşımayacak, herbiri kendi tarihi koşullarına ayak ayduracaktır. Fakat bilinmesi gereken ve onun karşısında dayanıklı olmayı gerektiren esas; egemenlik, ezilen halkların ve ulusların ezilmesi sayesinde ayakta ve devlet, bunun en gelişmiş aracıdır. Buna bağlı olan -bunu var eden- her kurumun en temel işlevi, kendi varlık koşuluna uygunluğu ile, "zor"un rolünü siyasal iktidar olarak devam ettirmektir. Ve başkaldıranlara saldırmak, bu anlamda kaçınılmazdır. Onlara saldırmak, bize direnmek ve karşı-saldırıya geçmek düşer. Bir kez daha tüm Kürt halkı ve Ortadoğu halklarının Newroz'unu kutluyoruz; Newroz Piroz be!

NE OLACAK?

Sistem açısından iktisadi krizin gittikçe daha da derinleşmesi kaçınılmaz durumda. Kapsada bekletilen kimi özelleştirmelerin hızlandırılmasıyla, iç-borç açıklarının kısmen daraltılması sağlansa da; bunun bir istikrar arifesi yararması bugün açısından olanaklı değil. Sürekli büyüyen dış borç açığı, bütçenin savaş giderlerine akmasıyla daha çok açılacak-

tır. İç borçlanma hacminin genişlemesinde bu koşutta kaçınılmazdır. Bu durum var olan siyasal sarsılmaları daha da karmaşıktır. Kamu emekçilerinin mücadelesi yeni kazanımları yaratabilir. Fakat bunun, çeşitli siyasal düzenlemelerle "grevsiz toplu sözleşme" şeklinde olması, büyük olasılık dahilinde. Sistem, iktisadi ve siyasal istikrarsızlığın bu boyutları arasında, grevli toplu sözleşme hakkını tanınamazsa diretecektir.

Tüm siyasal faaliyetlerimizde birlik ruhunu işlemeliyiz. Birliği, en başta komünistlerin, devrimcilerin ve halkın birliği olarak ele alıp, toplumsal muhalefet odaklarını yakınlaştırmalı, mücadele cephelerini genişletmeliyiz. Gerek uluslararası gerek devlet sınırlarındaki koşullar, mücadele mevzilerini yan yana kazımayı zorunlu hale getirmiştir.

Kazanılabilecek tüm hakların, coplar, tazyikli sular, gaz bombaları, gözaltılar, tutuklamalar ve işkenceli sorguların ağzından alınacağı unutulmamalıdır. Türkiye'nin sosyal yaşamındaki gelişmelere yönelen dikkatleri, farklı meselelere yönelmeyi devam ettireceklerdir. Bu konuda birinci tercih Balkanlar, ve daha ileride Azerbaycan olacaktır. Yine her zamanki gibi, tüm belaların başı olarak ulusal özgürlük güçleri gösterilecektir. Memurları kışkırtanların "Emeni Apo ve yandaşları" olduğu söylenecektir yine.

Kamu emekçileri direnişlerinin yanı sıra, işçi grevleri ve gelişen dayanışma tavrı da sistemi zorlayacaktır. Öğrenciler yerlerde süründürecek, sosyalistler özel tim postallarıyla çığnırmaya devam edilecektir.

Kasacası buhran derinleşerek sürececek, çatışmalar kızışacaktır. Ulusal hareketinin devrimci kabarıışı yeni mevziler yaratmaya adaydır bu gelişmeler dahilinde. HADEP'in -özellikle de yeni bir seçim arifesinde- kapatılması, kapatılmazsa bile işlerliğinin asgariye indirilmesi ilk planlar dahilindedir.

Askerler ellerine işima düdüklemini almış, sistemin en üst kürsüsünden öttürmekte. Şu anda bu düdüğe uymayan hiç bir baba-ana yiğit yok, meclis çatışının bürokrasisi dahilinde. MGK'nın emirlerinin uygulanmasında tereddüt durumu dahi, yeni bir askeri yönetim dönemini başlatabilir. Fakat buna, gerek uluslararası koşullar, gerek coğrafyadaki özgünlükler çok açık olumlama sağlamıyor. En başta ABD'li efendiler bir darbe işemi içinde değil henüz. Olabilirlik ihtimali 80 öncesi koşullar kadar yüksek olmasa da, tamamen yok değil. Bunun görünürdeki nedenleri arasında en başta "İrtica hortladı/hortlayacak" söylemleri olabilir. Ama bunun asıl nedeni, ekonomik bunalım ve yaratığı toplumsal dalgalanmalar olduğu unutulmamalı. "İrtica" söylemi, sadece; kendini cumhuriyetçi, Kemalist ve milliyetçi gören her kesimin aktif desteğini almanın aracı olacaktır.

(İslami gericiğin bu söylemler ve yaratılan suni çatışmalar bazında, karşı tepki olarak daha da gelişeceğini de vurgulamak gerekir.)

Yeni bir askeri yönetim, -ki biz buna askeri faşist diktatörlük dönemi diyoruz- sadece MGK'nın emirlerinin uygulanmadığı durumda değil, ulusal devrimci savaşın devamı ve toplumsal muhalefetin bu gelişme seyrinde daha yüksek noktalara çekilmesiyle de gündeme gelebilir. Bu en başta, yeni bir 24 Ocak'ın yürütülmesi için ihtiyaç dahilindedir. Grev-

lerin yasaklanması, memur, gençlik ve duyarlı toplumsal sivil örgütlenmelerin hizaya getirilmesi, devlet için "şanlı, gereflî" görev yapanların ve Kürt halkının, onun demokratik oluşumlarının ezilerek gerillanın soyutlanması ve imha edilmesi için, sosyalist ve komünistlerin zindanlarda katledilmesi için gerekli olabilir.

MGK, kabul gördüğü siyasi oluşumları, kendisi bilfiil, görünen yönetimi eline almadan da sağlayabilir ve bugün daha ziyade bu çabanın içindedir. Bu özellikle "güçlü" bir tek kukla partiyi iktidara taşıma ve 12 Eylül askeri kurallarını daha da katılaştırarak devam ettirmek şeklinde düşünülmektedir. Fakat bu planın tutması, egemen cephedeki siyasi istikrarsızlık nedenleriyle oldukça zor. Bütün bu nedenlerden dolayı askerler ağızda düdüğü, ellerinde tank paletleri, ceplerinde jet sortileri kapıda beklemektedirler. Buna da şaşırma gerek. Çünkü görevleri bu. Memurları ve öğrencileri destekleyecek değillerdir ya.

NE YAPMALIYIZ?

1- Egemenlerin yönetim aygıtını ve o'nun tüm işlerliklerini, yönetim, yargı ve yürütme erkinin bütünlüğünü ve ezilenler karşısındaki konumlanışını teşhir etme sorununu daha canlı, etkili ve süreklileştirmeliyiz.

2- Yığınların reformcu beklentilerine duyarlı yaklaşmalı, bu bağlamda, nitelikli, seviyeli ve yoğun bir eleştiri sistematigini geliştirmenin yanında; toplumsal pratik alanda reformlar ve reformlar için verilen devrimci savaşımın geldiği/gelebileceği noktaları özenle irdeleyerek; devrimlerin zorunluluğu ve devrimler için devrimci savaşım sorununu diğer biçimlerden ayırmalıyız. Reformların yetmezliğini bizzat yığınların deneyimlerinden yararlanarak, hatta onların gerçekleşmesi mücadelesine bilfiil katılarak reformların neyi getirebileceğini pratik seyirlerde tanımlayarak, daha ileri

düzeylerde iktidar mücadelesine yönelmeliyiz.

3- Tüm siyasal faaliyetlerimizde birlik ruhunu işlemeliyiz. Birliği, en başta komünistlerin, devrimcilerin ve halkın birliği olarak ele alıp, toplumsal muhalefet odaklarını yakınlılaştırmalı, mücadele cephelerini genişletmeliyiz. Gerek uluslararası gerek devlet sınırlarındaki koşullar, mücadele mevzilerini yan yana kazımayı zorunlu hale getirmiştir. Grupsal kaygıları, genel devrimci kaygıların önüne geçirmeden, en başta, kendi siyasal yönelimimize yakın güçlerle -mesela Maoistlerle ve silahlı mücadeleyi savunan güçlerle, sonra; diğer radikal devrimci güçlerle ve giderek liberaller ve reformistlerle- eylem ve siyasal teşhir faaliyetlerinde birliktelikler yakalamaya azami özen göstermeli, bu konuda ilk adımı kendimiz atabilmeyi becermeliyiz. Güçler dengesini ustaca lehimize kullanmanın yollarını geliştirmeliyiz.

4- Toplumsal muhalefetin tüm demokratik gelişmelerinde yer edinmeliyiz. Bilfiil bu muhalefetleri örgütlemek ve öncülük etmeliyiz. Bu gelişmeler bizim dışımızda ve bizden ileride geliyorsa, hiç bir öngürsüsel kaygı duymadan, eleştirilerimizi, önerilerimizi, katkılarımızı pankartlarımızla destek yaparak bu gelişmelerin içinde yer almalıyız. Kitleler doğuşuyorsa onlarla birlikte doğuşmeliyiz. Doğuşenlerin yolunu dostluklarla döşemeliyiz. Kavgada yer almak ilk iş, didişmek ikinci iş olarak kalmalıdır güncemizde.

5- Reformcu-liberal güçlere karşı sekte davranmadan, mümkün olan en son zorlama ve özverilerle bu güçlerle ortak eylemliliklerde buluşmalı, "reformların dahi devrimci yoldan sağlanabileceği" günün gerçeğini kavratmak ve bu güçlerle alanlarda buluşmaya gayret etmeliyiz. Bu durum, iki yönden faydalı olacaktır. Birincisi, sokaklara dökü-

len devrimci muhalefetin geniş kitlelerden soyutlanmasını ve çok daha kolay biçimde saldırılara maruz kalmasını kısmen engelleyecek, ikincisi; reformcu-liberal güçlerin, devletin resmi politik uygulamalarıyla tam bir denetim altına alma ve bu kesimleri devrimci kesimden koparma planlarının boşa çıkmasına katkı sağlayacaktır. Bu, reformcu-liberal kesimin sistem ile olan çelişkilerinin boyutlanmasını ve daha çok karşı karşıya gelmesini sağlayacaktır. Onlar bizden ayrılmaya, kopmaya çalışsa da, biz birlikte olmanın yakasına sıkıca sarılmalıyız. Alanlardaki her karşı saldırı, bir sıçrama dürtüsü yaratacaktır. Kapsamlı bir sindürme boyutu ortaya çıkmadıkça, bu güçlerin yanımızda olması, bizimle birlikte saldırılara maruz kalması, karşı tepkileri körükleyecektir.

6- Demokratik muhalefet cephe-lerini oluştururken, bunları genişletirken ve bu türden gelişmeler içinde aktif biçimde yer edinirken ve bu faaliyetlerin siyasi betimlemelerini yürütürken; kendi özgün kurumlanımızı -yani iktidarı inşa edecek çeşitli örgütlülükleri, halkın şiddet araçlarını- oluşturmaları, sağlamlaştırma ve kitlelerin hizmetine sunmalıyız. Ateş alanları ile varoşlar arasında etkili bir bağlantı kurmalıyız. Kentte bir grev bastırılıyorsa, kırdı bunun protesto ateşleri oluşturulmalı, bir sosyalist katlediliyorsa barikat gerisinde, gazetede, sokakta, evde; cevabı kitle gösterileriyle, herhangi bir birimin ani baskısıyla verilmeli ve örgütlenmeye dönük çok yönlü çalışmalarla bunlar iyi bir biçimde duyurulmalıdır. Mücadele alanları birbirini besleyen, gözetken ve koruyan duruma getirilmelidir. Askeri çalışmada katılık, siyasi çalışmada esneklik iki tamamlayıcı olarak ele alınmalıdır. Zafer, halkların mücadelesini örgütlemek ve onu doğru hedefe yöneltilmekle elde edilecektir.

Bilindiği üzere, derinleşen krizin etkileri toplumu sarsarken, egemenlerde bu krizi atlatacak "ekonomik istikrar paketleri" hazırlamaya, yeni kaynaklar bulmaya yöneldiler. Bu kriz bir yandan üniversiteleri de etkisi altına alırken diğer yandan üniversitelerin sözkonusu krizi atlama konusunda önemli bir kaynak oluşturacağı dahiyane sonucuna varıldı. Bu temelde üniversiteler özelleştirme kapsamına alınırken, harç oranlarında önemli artışlar yapılarak adım adım paralı eğitime geçişin koşulları hazırlanmaya başlandı. Ancak alınan bu kararlar kısa sürede yeni bir hareketliliğin oluşmasını da geciktirmedi. Üniversite kapılarının emekçi çocuklarına kapatılması anlamına gelen ve "güzel gelecek düşlerini" tarumar eden bu yönelimler karşısında önemli bir güç tepkilerini sokağa taşımaya başladı. Meşru bir zemine oturan bu hareketlilik giderek etki alanını genişletirken, aynı zamanda kamuoyunda da önemli bir ilgi ve destek gördü. Sonuçta, 95-96 yılında "Harçlara Havır" şiarı etrafında tepkilerini örgütleyerek sokağa çıkan bu hareketlilik egemenlere geri adım attırması, en azından sözkonusu yönelimlerin hayata geçirilmesini bir süre daha geciktirmiştir.

Ancak, gerek sistemi zorlayan krizin bu "çözümlerin" uygulanmasına kazandırdığı aciliyet, gerekse de örgütlülük kimliği kazanarak sokağa çıkma ve diğer kesimlerle buluşma tehlikesi, siyasal otoritenin bildik yöntemleri hayata geçirmesini hızlandırmıştır. Bunun özlü ifadesi ise, yükselen hareketliliği boğmak ve yoketmek hedefini taşıyan baskının tırmandırılması demektir. Böylece meşru ve masum sayılabilecek her gösteri polis-jandarma saldırısı ile sonlanırken adım adım sivil-faşistlerin devreye girmesinin hesapları da yapılmaya başlandı. 96 yılının sonlarında özellikle taşra üniversitelerinde devreye sokulan bu saldırılar giderek genişledi ve 97-98 öğretim yılının açılması ile birlikte de doruğa çıktı.

Şimdi burada durarak kısa bir özetleme yapacak olursak; her şeyden önce yaşanan krizin üniversitelere kaynak oluşturma anlamında yeni

işlevler dayattığı bir dönemde buna tepki olarak gelişen hareketliliğin kısa sürede, önemli sayılabilecek bir güçlü çeperine alarak genişlemesi, gelişen bu hareketliliğin toplumdaki önemli bir destek görmesi ve en nihayetinde sistemin ve onun kurumlarının (özellikle polisin) geniş kesimler nezdindeki yıpranmışlığı sözkonusu saldırıları koşullayan nedenler olarak göze çarpıyor.

Peki bu saldırılar ile hedeflenen neler idi? Aslında yukarıda bu saldırıları koşullayan nedenleri irdelerken sözkonusu hedeflerin de ne olduğu açığa çıkmış oluyor. Kısaca özetlemek gerekirse, bu saldırılarla hedeflenenler "bir yandan, üniversitelerdeki muhalif öğrencilerin diğer öğrencilerle buluşmasına ket vurarak bir çatışma ortamı oluşturmaktır, diğer yandan da bu 'çatışmayı' ayırdığı görüntüsünü yaratan polisin okuldaki mevcudiyetini hem kamuoyu, hem de sıradan öğrencinin gözünde meşrulaştırmaktır"tır. (Birikim, Sayı: 104, S:8) Bunun da ötesinde mücadelenin gündemini saptırarak ve oluşan karmaşa durumundan yararlanarak politikalarını uygulamaya sokmaktır.

FARKLI BİR KILIFLA AYNI DAYATMA: TEK TİPLEŞTİRME, KİŞİLA ÜNİVERSİTELERİ

Şubat ayı başında yaşanan sıcak bir gelişme aynı zamana saflarımızda yarım kalan bir polemğin, tozlu raflardan indirilerek sürdürülmesine vesile oldu. Çeşitli dergilerin sayfalarına da taşınan bu tartışma ve polemikler, özetle, İslami kesimin "üniversitelerde kılık-kıyafet mevzuatını düzenleyen genelgeye" karşı yükselttikleri tepkiler üzerinde yükseliyor, "tarihsel, kuramsal, ideolojik, sosyal" bir takım gerekçelendirmelerle kendi tavrını doğrulama ve olumlama gayretini içeriyordu. Bu temelde bu kısım çevreler -ki başta TÖDEF olmak üzere ÖDP ve EMEP gençliği- İslamcı kesimin gösterilerine rağbet edip destek sunarlarken, diğer çevreler ise ya sözkonusu tutumu kıyanan açıklamalarla yetinmişler ya

da sessiz ve tavırsız kalmayı tercih etmişlerdir. Katılım boyutunda destek sunan çevreler bu duruşunu "özgürlükçü" olma ve "halkın değerlerine saygı gösterme" ile açıklarken, karşı çıkan cephe ise Sivas katliamı, İran Devrimi vb. lerine göndermeler yaparak onun gerici-faşist niteliğine vurgu yapmakta, faşistlerle kol kola yürünemeyeceğini söylemektedirler. Bu tavır alışlar ve gerekçelerine ilişkin söyleyeceklerimizi biraz sonraya bırakarak bir iki noktanın altını çizmemiz gerekiyor.

Öncelikle, sözkonusu çevrelerin yazıları dikkatle incelendiğinde, görülecektir ki, aslında bütün tartışmalar "katılma-katılmama" ikilemi üzerinde yürütülmekte olup, sayfalar dolusu yazılar ziyadesiyle kendi pratik duruşlarının haklılığını meşrulaştırmaya yöneliktir. Genel olarak İslami kesime karşı bakış açısı ve tavrımızdaki farklılaşmaların beslediği bu ikilem, ne yazık ki, sağlıklı ve derinlikli polemiklerin yaşanmasına, devrimci bir tavrın berraklaşmasına olanak vermiyor. Dolayısıyla tavır ve yaklaşım konusunda ciddi sıkıntılarımız var. Sözkonusu tavırların gerekçelendirilmelerine, pratikteki karşılıklarına baktığımızda bu sıkıntı kendisini daha iyi gösteriyor. Şimdi birileri kalkıp bu cümlemiz üzerine böylesi bir sıkıntılarının olmadığını ve kendi "tavırlarının net" olduğunu söyleyebilirler. Bu yazıda böyle bir tartışmaya girecek yerimiz yok ne yazık ki. Ancak, geçerken yaşamın birçok "doğru" ve "netliği" önüne katarak götürdüğünü de yeniden hatırlatmalıyız. Bir diğer önemli konu ise, "nerde kalmıştık" sorusunu hatırlatırcasına bıraktığımız yerden devam ettiğimiz bu tartışmaların bir yanı ile eksikliktir. Sözkonusu gençliğin kapsam ve içeriği karşısında bizim göstermemiz gereken siyasal/pratik aktiviteler anlamında beliren bu eksiklik doğal olarak tutarlı ve devrimci devrimci bir tavır takınılmasını engellemiştir. Hatta, bırakalım bir tavır belirlemeyi, yapılan polemikler ve yazılan onca yazıda adeta yoksaymacı bir yaklaşım kendini göstermiş ve sorun İslami kesime havale edilmiştir. Oysaki ge-

nelgenin kapsamı ve içeriği dikkate alındığında, en fazla hassasiyet göstermesi gerekenler bizleriz. Ve ne yazık ki, bütün tartışma ve polemikler bu hassasiyeti gözardı eden bir çerçevede yürütülmüştür.

MGK VE YÖK'ÜN YENİ TEBLİGATI: KILIK KIYAFET GENELGESİ

Şubat ayı başında MGK emir ve onayı ile YÖK tarafından yayınlanan bir genelge ile bundan sonra "türbanlı ve sakallı öğrencilerin okullara sokulmayacağı" kararının alındığı açıklandı. Görülüyor ki, sistemin zorba eli pervasızca üzerimizde gezinmeye devam ediyor. Egemenler, tüm öğrenci kitlesini menziline alacak kapsamda olan bu genelge ile, açıktır ki, gençliği tektipleştirme-yi ve giderek teslim almayı hedeflemektedir. Denetleyici ve baskıcı mekanizmalarını devreye sokarak yaşamın her an'ı ve alanında tercihlerimizi, yaşam biçimimizi, düşüncelerimizi en küçük ayrıntılarına kadar kontrol ederek baskı altında tutmaya ve özgürlük alanlarımızı tamamen yok etmeye çalışmaktadırlar. Kılık-kıyafet genelgesi de bu kapsamalı saldırıların bir parçasıdır ve söz konusu saldırıların püskürtülmesi alanlarımıza tecavüz eden sistemin genişletilmesi için simgesel bir anlam ve önem kazanmaktadır. Bu yüzden devrimci gençliğin kendi cephesinden saldırılara cevap vermesi ve genelgeye karşı etkin bir tavır geliştirmesi zaruridir.

Açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere, genelgenin sadece türban yasağı getiren yanının öne çıkarılması büyük bir yanılsamadır. Aslında oluşan bu hava aynı zamanda sistemin de tercihidir. Böylece, aylardır ülke gündemini işgal eden "laik-anti-laik" kutuplaşmasını üniversite gençliği saflarına zerk ederek, oluşan tepkileri "laik" Kemalist kulvarda eritmek, giderek sistemin geniş öğrenci

yığınları nezdinde yaşadığı yıpranma ve güvensizliği kırmayı tasarlamaktadır. Bütün çabalar, gençliği "laik-anti-laik" cephe arasında bir tercih yapmaya yönelterek etkinlik alanını genişletmeye yöneliktir. Böylece yaratılan bu suni gündem ile geniş kesimlerin dikkatleri başka yönere çekilerek özerk-demokratik üniversite mücadelesi zaafa uğratılmaya çalışılmaktadır.

Şüphesiz, genelge ile geniş İslami kesimler de mağdur olmuşlardır. Bu da sorunun bir diğer noktasını oluşturuyor ve devrimcilerin bu mağduriyet karşısında tavırsız kalamayacakları aşikardır.

Bütün bu anlattıklarımız ışığında, bizim tavrımızın kendi bağımsız devrimci eylemini örgütlemek ve genelgeye karşı kitleleri sokağa dökmek

şeklinde olması gerektiğini düşünüyoruz. İslamcı çevrelerin gösterilerine gerekçe yaptıkları türban sorununu en başta devrimciler gündemine almalı, genelgenin tektipleştirici ve teslim almaya yönelik içeriğine vurgu yaparak sistemin teşhirine yönelen tutarlı, radikal tepkiler geliştirilmelidir. Devrimci tavır bunu gerektirir.

Ancak devrimci çevreler bu noktada sağlıklı bir tavır ve inisiyatif geliştirememişlerdir. Gelişmeler karşısında ya İslami kesimin gösterilerine eklenilerek ufkunu popülizmle sınırlandırmış ya da umarsamaz ve küçümseyici yaklaşımlarla tavırsız kalarak olumsuz bir görünüm sergilemişlerdir. Böylece meydan sadece İslam-

cılar'a kalırken, çok geniş bir kesimde ne yapacağını bilemez bir halde suskun kalmıştır. Bu suskunluk "laik" devletin uygulamasına (türban yasağı) onay vermek olarak algılanır ve algılatılırken, küçük bir azınlık ise tepkilerini daha çok "türban özgürlüğü" şiarı etrafında geliştirilen gösterilerde ifade etmiş ve bununla sınırlı tutmuştur. Öyle ya, sistem kendisini tehdit eden baş tehlikeyi, irtica olarak tespit etmemiş miydi. O halde "ortaçağ karanlığına" dönmek istemiyorsak herkes "laik" devletimizin bu savaşına destek vermeli idi. Devleti zaafa uğratacak bütün girişimlerden kaçınmalı ve devletin uygulamalarına sessizce onay verilmeli idi. Ne yazık ki, bu yanlışsalı ortamı kırarak bir alternatifin yokluğu ya da yaşamda

eksik kalması doğal olarak geniş kesimlerin tercihlerini ve aktivitelerini bu kulvara akıtmalarına hız kazandırıyor. Sistem, yarattığı yapay gündemlerle toplumda ve bilinçlerde kendisine yeniden yer açıyor, uygulamalarına haklılık kazandırıyor.

Bizler ise, bu sorunun özgülünde de göreceği üzere, ne bütünlüklü ve çözüm olabilecek bir tavır geliştirebiliyor ne de bir alternatif odak olma yetisini gösterebiliyoruz. Yaşanan polemik ve tartışmalar gösteriyor ki, gelişmeleri anlama ve yorumlama, buradan da çıkarak bir çözüm oluşturma konusunda ciddi sıkıntılara sahibiz. Adeta kendi dünyamızda yaşıyoruz. Bu yüzden kabuğumuzu kırmak ve söz konusu tepkileri açığa çıkararak devrimci bir kulvara akıtmak için ciddi doğrulamalara ihtiyacımız var. Bu doğrulamalar ise ancak yaşamın rahminden süzülerek gelişecek ve yaşamda kendisini varedecektir.

O halde, yüzünü hayata dönen ve devrimci inisiyatifi yaşamın her alanında etkin kılacak devrimci-aydınlanmacı bir hat için ortaklaştırılmış çabalarımızı hızlandıralım.

“Ortadoğu’da su savaşları” ve Türkiye

Temel DEMİRER-Örgür ORHANGAZI

Birleşmiş Milletler (BM) yayınladığı bir raporda, önümüzdeki yıllarda etkin önlemler alınmadığı takdirde, dünyanın büyük su kıtlığı ile karşılaşacağını belirtiyor. Raporda, dünya nüfusunun dörtte birinin halen su kıtlığı ile karşı karşıya olduğu hatırlatılırken, 2025 yılında nüfusun üçte birinin aynı sorunla tanışacağı vurgulanıyor. İnsanların bir yıl içinde tükettikleri su miktarı yaklaşık 5 trilyon ton olarak veriliyor.

Dünya'nın 4'te 3'ü sularla kaplı olmasına rağmen, mevcut su kaynaklarının sadece yüzde 2,6'sı tatlı su kaynağı özelliği taşıyor; ancak bu miktarın da yaklaşık yüzde 99'u kutuplarda buz ya da kar şeklinde bulunmakta. Temiz su ihtiyacı yirminci yüzyılın başından bu yana sekiz kat artmıştır. Bu rakamın önümüzdeki 50 yılda ikiye katlanması beklenmektedir. Bugün dünya su tüketimi dünya nehirlerinin toplam miktarının onda biridir.

Son 50 yıl içinde dünyadaki su tüketimi yüzde 400'lük bir artış kaydetti. Günümüzde 1,3 milyar insanın içme suyu, 1,7 milyar insanın ise temizlik için kullanabileceği suyu yok. 2000'li yılların başlarında 40'ın üzerinde ülkede insanlar, yaşamlarını idame ettirecek suyu bulmakta zorlanacaklar...

Kullanılabilir su kaynaklarının yeryüzündeki dağılımı ise eşit değil.

Dünyadaki tatlı su kaynaklarının yüzde 20'si Sibirya'daki Baykal Gölü'nde bulunuyor. Yeryüzünde 214 ana su kaynağı mevcut. Dünya nüfusunun yüzde 40'ının su ihtiyacını karşılayan bu belli başlı nehirlerin 155 tanesi iki ülke tarafından paylaşılırken, 59'u üç veya daha çok ortak kullanımında...

Temiz su tüketiminin her yıl yüzde 2,5 arttığı dünyada birçok ülke, artan ihtiyaçlarını karşılamak için çevre sorunlarına yol açan ve komşularıyla siyasi sorunlara neden olabilen muazzam sulama projelerini devreye koymaya çalışıyor. Bu konuda en çok dikkat çeken bölgelerden biri de Ortadoğu. Suyun, devletler arasında çatışmaya yol açabilecek kadar ciddi bir sorun olduğu Ortadoğu'da en riskli alanlar Dicle-Fırat havzası, Ürdün nehri ve Nil havzası. Dicle-Fırat havzasında T.C'nin Suriye ve Irak ile Ürdün nehri havzasında İsrail'in Arap ülkeleri ve Nil havzasında ise Mısır'ın Sudan ve Etiyopya ile sorunları bulunuyor.

SUYUN GÜCÜ

The Atlantic Monthly'de yayımlanan "Gezegeneimize yaklaşan anarşi üzerine" başlıklı yazıda Robert D. Kaplan, "geleceğin savaşları ve sivil şiddet olayları, su (...) gibi doğal kaynaklardaki kıtlık yüzünden çıkacak" öngörüsünde bulunuyordu. İngiltere'de yayımlanan *Water and*

Environment dergisinin Ocak-1992 sayısındaki bir yazıda da, Ortadoğu'da bir su krizi yaşanacağına dair bir değerlendirme bulunuyordu. BM'e bağlı Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'nun (ESCWA) konuyla ilgili olarak hazırlanmış olduğu raporda; "Petrol zengin ülkelerin petrol tekelciliğine karşı uygulamış oldukları ilkeleri, su konusunda Türkiye ve İsrail'e de uygulanmalıdır. (...) Yeni dünya düzeninde su kaynakları dengeli bir şekilde ülkeler arasında kullanılmalıdır. Bu konuda hiçbir şekilde hegemonya kurulamaz" denildi. Hatta kimilerine göre su eksikliği kısa bir süre sonra milli gelişme hızında en az petrol eksikliği kadar hissedilecek.

Ortadoğu'da ise beklenen daha kötü. 1989 yılında bölgenin nüfusu 314 milyon, büyüme oranı yüzde 2,8 iken, nüfusun 2000 yılında 423 milyona, 2025'te ise iki katına çıkacağı tahmin edilmekte. Sadece bu rakamlar bile kriz göstergesi. Kriz noktası hakkındaki tahminler ise 2050 yılı civarı. Geleceğe dair senaryolara göre dünya nüfusu iki katına ulaşacak yani 10 milyarı aşacak ve bugün var olan suyu paylaşacak. Rio de Janeiro Üniversitesi'nden Dr. Haroldo Matteos de Lemos, sonuçta dünya nüfusunun yüzde 40'ının az ya da çok ama mutlaka susuzluktan etkileneceğini söylemekte. Etkinin ise zengin olan kuzeyden ziyade fakir olan güneyde daha fazla hissedileceğine işaret etmekte.

ORTADOĞU'NUN YENİ PETROLÜ: SU

"Ortadoğu'da gelecekte çıkacak bir savaş, politik sorunlardan dolayı değil, su yüzünden çıkacak." Bu sözleri, BM eski Genel Sekreteri Butros Gali, 1985'te Mısır Dışişleri Bakanı iken söylemişti. Yine aynı Gali 1953 yılından beri ustaca manevraları ile iktidarda kalan Ürdün Kralı Hüseyin'in de su dışında herhangi bir nedele İsrail ile savaşacağını sanmadığını söylüyor.

Ortadoğu denince elbette akla petrol gelir. Bu bölgenin politikasının şekillenmesinde ve siyasal ilişkilerin belirlenmesinde en temel faktörün de haklı olarak petrol olduğuna inanılır. Ancak son yıllarda özellikle Batı medyasının etkisi ile gelişen Ortadoğu'da miktarı belirli su kaynaklarının artan nüfus, kentleşme ve sanayileşme karşısında yetersiz kalacağı endişesi, bölgenin çalkantılı siyasal yapısını daha da karıştıracığa benziyor. Bölgenin gittikçe artan nüfusu, yaygınlaşan tarım, endüstrileşme ve yüksek yaşam beklentisi daha çok temiz su ihtiyacını gerektiriyor. Üstelik bölge her dört yılda bir kuraklık sorunu ile karşı karşıya kalmakta. Tüm bu gelişmelerle birlikte, Ortadoğu'da "yiyecek güvenliğinin" önümüzdeki 15-20 yıl içinde büyük bir tehlikeye gireceği endişesi, politikacıları, akademisyenleri hatta askeri uzmanları çeşitli seçeneklere başvurmaya zorluyor. Görünürdeki su kıtlığı, suyun uluslararası bir stratejik varlık haline gelmesine yol açarken, devletler arasında önemli bir savaş gerekçesi olabileceği yine birçok politikacı, akademisyen, askeri yetkili tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda dünya kamuoyunun en çok dikkatini çeken bölge, Ortadoğu'dur. CIA tarafından ABD hükümeti için hazırlanan bir risk değerlendirme raporunda, suyun paylaşılması sorunundan dolayı dünyada 10 ayrı kriz noktası tespit edilmiş ve bunların çoğunun Ortadoğu'da olduğu belirtilmektedir.

Anadolu'nun platolarından, Kuzey Afrika'daki Sahra'ya kadar olan bölgede akan ırmaklar bu kurak bölgenin hayat damarı olmuşlardır. Topraklarının yüzde 80'inin kırılgan olduğu Ortadoğu'da sürekli artan nüfusa karşılık artan su ihtiyacı, Türkiye, Suriye ve Irak; İsrail, Ürdün, Filistin ve Mısır, Sudan ve Etiyopya arasında ciddi krizlere yol açacağı benziyor.

Dicle-Fırat havzası: Dicle ve Fırat ırmakları Kuzey Kürdistan'ın dağlık bölgelerinden doğarak, Suriye ve Irak topraklarından geçerek İran Körfezi'ne dökülürler. Fırat'ın uzunluğu 2780 kilometre olup hayat verdiği toprakların alanı 444 bin kilometrekaredir. Fırat havzasının yüzde 28'i T.C'ye, yüzde 17'si Suriye, yüzde 40'ı Irak'a ve yüzde 15'i Saudi Arabistan'a aittir. Ancak, yıllık hacmi 35 milyar metreküp olan Fırat'a en çok katkıyı yapan bölge yüzde 88'lik bir oranla Kuzey Kürdistan'dır. Geri kalan yüzde 12 de Suriye'ye aittir. Dicle Nehri de Kuzey Kürdistan'ın dağlık bölgelerinden doğar. Toplam uzunluğu 1840 kilometre ve yıllık hacmi 20 milyar metreküptür. Suyun diğer yüzde 50'sini de Güney Kürdistan'dan alan Dicle, Basra'nın 50 kilometre yukarısında Fırat'la birleşir. Her iki ırmak da bölgedeki halkların yaşamlarını sürdürmek için vazgeçilmez su kaynaklarıdır.

Artan nüfus ve şehirleşme, daha yüksek yaşam standardı beklentisi, sözkonusu ülkelerin liderlerini, her iki ırmaktan daha çok yararlanmak için çeşitli çözüm yollarına başvurmaya zorluyor. Bu yöntemlerin başlıcalarını, hidroelektrik enerji santralleri ve sulama projeleri oluşturuyor. Bu ülkelerden Irak; T.C'ye ve Suriye ile karışlaştırıldığında, tarımsal ürünü artırmak için sulama projelerine başvuran ilk ülke olma unvanına sahip bulunuyor. Tarıma elverişli topraklarının yüzde 50'sinde sulama yapan Irak'ta, 1991 Körfez Savaşı öncesinde 2 milyon hektarlık alan daha sulama projesine dahil edilmek isteniyordu. Ancak, uzun yıllardır sula-

malı tarımın yapıldığı Irak topraklarının yüzde 60'ı, tuzlandığı için artık verimsizleşmiş durumda. T.C'ye ve Suriye'nin yeni sulama projeleri sonucu, hem Irak'a giden suyun azalacağı hem de sudaki tuz miktarının artmasıyla birlikte kimyasal maddelerle daha fazla kirleneceği göz önüne alındığında, bu ülke ile T.C'ye ve Suriye arasında oldukça ciddi sorunların yaşanacağı tahmin ediliyor. Bu arada Suriye de sulama projeleri konusunda 50 yıllık bir tecrübeye sahip.

Dünya nüfusunun dörtte biri su kıtlığı yaşarken, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile birlikte Suriye, kendisine ulaşan suyun önemli miktarda azalacağını farkına vardığı için, Arap lobisinin de desteğiyle T.C'ye yıllardır baskı yapıyor. Nitekim, T.C'nin kredi sağlamak için başvurduğu Dünya Bankası, Arap lobisinin uyarıları sonucu kredi sağlamaktan vazgeçmiş bulunuyor. T.C'ye ise Suriye'yi, PKK'yi desteklemekle suçluyor. Fırat suyunu koz olarak kullanıyor. Oysa T.C'ye ile Suriye arasında, Özal'ın 1987'de Şam'a yaptığı ziyaret sırasında bir "su" ve "güvenlik" protokolü imzalanmıştı. Buna göre, T.C'ye, Suriye'ye saniyede 500 metreküp su vermeyi taahhüt ederken, Suriye de PKK'yi "desteklememe" sözü veriyordu. Ancak, GAP dahilindeki irili ufaklı projelerin ve özellikle Atatürk Barajı'nın devreye girmesi, su ihtiyacının yüzde 85'ini Fırat'tan temin eden Suriye'yi oldukça zorlayacağı benziyor. T.C'nin her iki ırmağın da musluğu elinde bulundurması, Irak ve Suriye'ye karşı büyük bir avantaj oluşturuyor.

Ortadoğu'da su konusu uzmanlarından Challabi'ye göre, GAP tam olarak faaliyete geçtiğinde, Fırat'ın yıllık hacmi 30 milyar metreküpten 16 milyar metreküpe düşecek ve üstelik ilaç, gübre ve tuzlanmadan dolayı su kalitesinde büyük bir azalma görülecek. Bu durumda T.C'ye ile Suriye ve Irak arasında, birçok gözlemcinin de katıldığı gibi önümüzdeki

yıllarda önemli sorunlar yaşanacağı tahmin ediliyor.

Ortadoğu'nun belki de en zayıf ve en çamurlu ancak en sorunlu ırmağı Şeria'dır. İrdün, Filistin, İsrail, Lübnan ve Suriye arasındaki bu ırmak, ilgili ülkeler arasında sık sık krizlere yol açmış, hatta 1967 Savaşı'nın (Altı Gün Savaşı) en önemli nedeni kabul edilmiştir. 1955 yılında İsrail ile Arap Birliği Konseyi arasında kabul edilen ve suyun yüzde 5'ini Ürdün'e, yüzde 36'sını İsrail'e, yüzde 9'unu Suriye'ye ve yüzde 3'ünü Lübnan'a bırakan anlaşma yürürlüğe konulmuştur. Uzmanlar, İsrail'in, yenilenebilir su kaynaklarının neredeyse tamamını kullandığından ve ölümlüdeki 10 yıl içinde büyük su kıtlığı ile karşılaşacağından dolayı, Arap komşular ile yeniden bir çatışmaya girebileceğini belirtiyorlar. Bununla birlikte İsrail'den sağduyulu sesler de gelmiyor değil. İsrail'in eski su işlerinden sorumlu yetkilisi Ben Meir şunları söylüyor: "Su sorunu, eğer yeterince istekli, yeterince anlayışla ve yeterince akıllı davranırsak çözülmeyecek bir mesele değil." Aslında, bölgede gerçek anlamda bir su sorunu olmasına rağmen, bölge ülkeleri arasındaki krizler, bu ülkeler arasındaki etnik ve dinsel farklılıklarla karşılıklı duygusal sorunlardan kaynaklanıyor. İsrail ile Arap komşuları arasındaki su sorununun çözümünün, ekonomik anlamda büyük bir külfet getirmeyeceğine inanılıyor.

ABD'de Massachusetts Teknoloji Enstitüsü tarafından yapılan bir araştırmada, İsrail, Ürdün ve Filistin arasında sorun yaratan su rezervinin parasal değerinin yılda 110 milyon dolar olduğu ve bunun da bir savaş çıkarmaya değmeyeceği belirtiliyor. Öte yandan Kuveyt'in Irak'ın elinden kurtarılması için 430 milyar dolar harcamayı göze alan Arap ülkeleri için, İsrail, Ürdün ve Filistin arasındaki su sorununun çözümü için gereken en fazla 10 milyar doları temin etmenin büyük sorun olmayacağına inanılıyor.

Nil Havzası: Ortadoğu'da su sorunu konusunda az çok bilgisi olanların paylaştıkları yaygın bir kanı vardır. Mısır'ı var eden Nil'dir. Nil nehri, 9 ülkeden geçerek Akdeniz'e dökülür. Ancak Nil, Mısır'ın tek su kaynağıdır ve bütün bir ulusun geleceği de bu ırmağa bağlıdır. Üstelik Mısır, 2010 yılında 25 milyonluk ek bir nüfusu daha beslemek zorunda kalacak. Halen, Nil'in suyunun kullanılması konusunda bu ülkeler arasında resmi bir anlaşma bulunmuyor. Eldeki tek anlaşma, 1929'da yapılan ve Mısır'a yılda 48 milyar metreküp; Sudan'a ise 4 milyar metreküp su tahsis eden Mısır-Sudan anlaşmasıdır. Diğer ülkelerin, Nil'in suyunu kullanmak açısından Mısır'la herhangi bir sirtüşmeyi göze almamalarına rağmen, suya artan ihtiyaçlarının ileride sorun yaratabileceğine inanılıyor. Zira, Sudan, Uganda ve Etiyopya'nın Nil üzerinde yeni barajlar inşa etme projeleri, Mısır'ın büyük tepkisine yol açmakla birlikte, bu yönlü her girişim Mısır silahlı kuvvetlerinin alarm durumuna geçmesine yetiyor.

SUYUN MUSLUĞU T."C"DE, VANA KİMDE?

"Yeni Dünya Düzen(sizliği)" ("YDD"), gezegenimize yeni bir çehre vermeye çalışırken bitti denilen ulusçuluk hortluyor. Uzun süredir patlayıcı madde biriktiren Ortadoğu, "YDD'nin el attığı bölgelerden biri. Ulusçuluğun ve İslamiyet'in güçlü olduğu bir alan.

Financial Times, "Ortadoğu ülkelerinden bir tek T."C"'nin Avrupa'ya Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri kadar yakın sayılabileceğini" savunsa da, T."C", "Avrupalılık" iddialarına karşın, kaderini ABD'ye bağlamış konumu ile, komşularıyla ağır sorunlar yaşayan Güneyli bir Ortadoğu ülkesidir. Kaderi, Ortadoğu'nun uluslararası ilişkileriyle belirlenen T."C"'nin konumu, elbette, bölgesel ölçekte yaşanan karmaşalardan (ve

su savaşları tehdidinden) ayrı ele alınamaz.

Bu konuda W. Lowry Heath, "Türkiye, tam bir istikrarsızlıkla çevrilmiştir. Geleceği hâlâ belirsiz. Rusya yakın zamanda, Türkiye bakımından hayra alamet olmayan milliyetçi eğilimler sergilemeye başlamıştır. Gürcistan oldukça vahşi bir iç savaşın sarsıntılarını atlarmaya çalışmakta; Ermenistan ile Azerbaycan, Dağlık Karabağ konusundaki beş yıllık etnik sorunu çözüme kavuşturmaya pek istekli görünmemektedir. Geleceği bulanık olan İran, terörizm ve kendine özgü köktendinciliğini Türkiye'ye ihraç etme yolunda hiçbir bedelden kaçınmamaktadır. Irak'ın geleceği soru işareti olarak kalmakta; Amerika, Suriye'yi kapsayıcı Arap-İsrail barışının bir parçası olarak uluslar ailesine geri getirmeye çalışmakta; ancak Suriye, çoğunluğu Türkiye'ye yönelik terörizmin başlıca destekçisi olarak kalmaktadır. Türkiye'nin uzun dönem bölgesel 'müttefiki' olan Yunanistan, ikili sorunlar ve halen çözümlenememiş Kıbrıs sorunu yüzünden düşmanlık göstermektedir. Hüysuz bir çocuk gibi, Türkiye'yi dengesizliğe sürüklemek için her şeyi yapmaktadır. (...) Türkiye, bu şekilde YDD içinde ayakta kalabilmek için güçlü bir ekonomi ve makul ölçüde iç istikrara gereksinim duymaktadır" (Andrew Mango, *T."C"'nin Yeni Rolü*, İmit Yayıncılık).

T."C"'nin ABD'ye kodlanmış (görece sirtüşmeleri de içeren) Ortadoğu politikası, bölgede statükonun bozulmamasını hedefliyor. Ancak, yaşanan karmaşa içinde ortaya çıkan yeni dinamikler göz önüne alındığında, T."C"'nin tavrı bir "temenni" düzeyinde kalmıyor.

T."C"-Suriye, T."C"-Irak, Irak-Suriye, Suriye-İsrail, İsrail-İrdün, İsrail-Filistin arasında paylaşılamayan Ortadoğu'nun suları, yukarıda örneklerle dile getirilen anlaşmazlıkları daha da derinleştirecek, tehlikeli ittifakları dolayısıyla yeni istikrarsızlık-

ları bünyesinde taşıyan bir potansiyeldir. Şimdilik yalnızca Suriye ile T."C" arasında gözlenebilen çatışmalara yol açan su sorunu, bölgesel bir sorundan uluslararası bir soruna dönüşmektedir. Ortadoğu bölgesindeki iç su sistemi de suyun musluğu elinde tutan ülkelerle bu sulara muhtaç ülkeler arasında siyasi gerginliğe yol açmaktadır. Ortadoğu'da, T."C"yi de içine çekecek su savaşı potansiyel bir tehdit. Süleyman Demirel ise "Biz Araplara topraklarındaki petrolü nasıl kullanacaklarını söyleyemiyoruz, onlar da bize kendi suyumuzu nasıl kullanacağını söyleyemezler" diyerek, T."C"nin bir anlamda resmi görüşünü dile getiriyor. Başbakan Mesut Yılmaz Londra'da Arapça yayımlanan 'El-Vasat' dergisine verdiği demeçte, Türkiye'nin, Fırat ve Dicle nehirlerinden Suriye ve Irak'ın ihtiyaç gösterdiği kadar suyu vermeye devam edeceğini, ancak bu iki ülke ile su paylaşımı konusunda bir anlaşmaya hazır olmadığını ifade edip "Arap dünyasının, diğer ülkelerle petrolünü paylaşmaya hazır değilse, Türkiye'nin de suyunu paylaşmaya hazır değiliz. Fırat ve Dicle'den yararlanmaya devam edeceğiz ve hiçbir tepki bizi bu amacımızdan vazgeçiremez" dedi.

Ortadoğu'nun su zengini T."C", Fırat-Dicle'nin yanı sıra, Akdeniz'e dökülen Seyhan-Ceyhan ve Orta Anadolu ile İç Ege yeraltı sularına sahiptir. T."C" 95 kilometreküplük yüzey sularının 24.6 kilometreküpünü, 11.6 kilometreküplük yeraltı sularının ise 5.4 kilometreküpünü kullanmaktadır.

Suriye GSMH'sinin yaklaşık yüzde 30'unu tarımsal ürünler oluşturmakta ve Suriye'ye 2000'li yıllara kadar ekim alanlarını 15 milyon hektara çıkarmayı planlamaktadır. Suriye'nin tarımsal planları için Fırat-Dicle kaynağından 11.6 kilometreküp suya ihtiyaç duyacaktır. Ote yandan enerji bağımlısı haline gelen T."C", GAP projesini bitirip enerji ihtiyacının yüzde 25'ini buradan

karşılamayı planlamaktadır. Kısaca T."C" ile Suriye yukarıdaki planlarını gerçekleştirelirse Suriye su sıkıntısı çekecektir. Aynı şekilde Fırat üzerine 3 baraj inşa eden Suriye ile Irak ilişkilerinde de su önemli bir çatışma noktasıdır. İran-Irak savaşı Şattül-Arap su yolunda çıkmıştır. İsrail, Golan tepelerini bu yöre "su potansiyeli" bahanesiyle işgal altında tutmaktadır. İsrail işgali altındaki Filistin bölgelerine giden suyun va-

Şimdilik yalnızca Suriye ile T."C" arasında gözlenebilen çatışmalara yol açan su sorunu, bölgesel bir sorundan uluslararası bir soruna dönüşmektedir. Ortadoğu bölgesindeki iç su sistemi de suyun musluğu elinde tutan ülkelerle bu sulara muhtaç ülkeler arasında siyasi gerginliğe yol açmaktadır. Ortadoğu'da, T."C"yi de içine çekecek su savaşı potansiyel bir tehdit.

nası İsrail'in elindedir. Örnekler çoğaltılabilir.

Her ne kadar resmi ağızlar, T."C"nin Fırat ve Dicle'yi "siyasi güç" aracı olarak kullanmadıklarını vurgulasalar da, suyun coğrafi dağılımı bu siyasi gücü otomatik olarak T."C"ye vermektedir. Ancak T."C" de Ortadoğu'da kısa vadede yeni çatışmaları provoke etmemek için bu siyasi gücü caydırıcılık amacıyla kullan(a)mamaktadır. Bu caydırıcılık iki şekilde uygulanabilir: Birincisi Fırat ve Dicle sularının kesilmesi,

ikincisi ise suyun boru hattıyla Arap ülkelerine taşınmasını öngören "Barış Suyu Projesi"yle suyun üzerindeki denetimin artırılması.

Turgut Özal'ın 1988 yılında ortaya attığı "Barış Suyu Projesi" biri güneye doğru, Suriye, Ürdün ve Batı Şeria'ya, diğeri Bahreyn, Katar, Kuveyt, Umman, BAE ve Suudi Arabistan'a Seyhan ve Ceyhan sularını taşıyacak iki ayrı boru hattının inşasını öngörüordu. Ne var ki T."C"nin önerisi ABD'nin müttefikleri Suudi Arabistan ve Kuveyt tarafından kesin bir dille reddedilmişti.

Ortadoğu'da cepheleşmeye doğru hızlı adımlar atıldığı 1996'da "Barış Suyu" projesinin farklı bir versiyonu olan "Manavgat suyu projesi" olarak da anılan projenin yeniden pürürlüp konduğu dikkat çekiyor. Manavgat sularının yanı sıra Seyhan ve Ceyhan sularıyla Orta Anadolu ve İç Ege yeraltı sularının Antalya'da inşa edilmesi planlanan dağıtım limanından Ortadoğu ülkelerine satılması planlanıyor. Suyun müşterileri elbette ki kuruyan Suriye ile Irak değil: Antalya'dan tankerlere yüklenecek su, boru hatlarıyla T."C"nin ABD'nin de tam desteğiyle Savunma Bakanlığı ve Askeri İşbirliği anlaşmaları yaptığı ve yaşama geçirdiği, Türk askerlerini El-Halil'e gözlemci olarak davet eden İsrail'e, oradan da Şeria'ya ABD'nin Ortadoğu'daki has adamı Kral Hüseyin'in baskıcı yönetimindeki Ürdün'e, T."C"nin askeri işbirliğine gitmeye hazırlandığı ve yıllardır ABD birliklerine ev sahipliği yapan Ürdün'e bir boru hattıyla ulaştırılacak. Bu yolla Ortadoğu'da Amerikan "barış"ının önünde duran Arap-İsrail su sorunu da bertaraf edilmiş olacak. İsrail, su kaynakları nedeniyle tuttuğu belirtilen Golan Tepelerini Suriye'ye verebilecek, Suriye'de "barış" sürecine ilişkin tavrını yumuşatacak. Söz konusu projenin üç ülke çevresinde somutlanan cephenin dördüncü adayı Mısır'ı da kapsamı planlanıyor.

İnce hesaplar göz önüne alındığında, Batı'nın bölgede bir cephe

içinde İsrail'den de fazla öne çıkması için cesaretlendirmeye başladığı T."C"nin neredeyse petrol kadar önem kazanan su kaynakları konusunda kısa vadede su bağımlısı komşularına karşı radikal tutumlara girişmesi, vanayı kapatması mümkün görünmemektedir. Ne var ki, ekonomik blokların Ortadoğu'daki yaşamsal çıkarları bölgede kendi aralarındaki tepişmeler nedeniyle çıkmaza girer, o zaman tahrikler ve 'su savaşları' sürpriz olmayacaktır.

Fırat suları, T."C" gibi Suriye açısından da büyük öneme sahip. BAAS ideolojisinin ürettiği ve Mezopotamya'yı içine alan "Büyük Suriye" hayalini bir yana bırakırsak, Suriye'nin T."C" ile hesaplarını iki olgu üzerine oturttuğunu görürüz. Biri Fırat'ın suları, diğeri de Hatay sorunu... Tüm bunlara ayrıca, T."C"nin deprem bölgesi olan Kürt illerinin hassas dengelerini eklersek, tablonun ilk öğeleri karşınıza dikilmiş olur. Ortadoğu, özellikle Arabistan yarımadasına doğru gidildikçe, ciddi bir su sorunu ile karşı karşıya. Petrol zenginlerinde, para çok ama su yok. Bu nedenle Fırat ve Dicle suları Ortadoğu'daki sorunların merkezinde yerini alıyor. Yarı çapı oldukça geniş çatışma, şimdilik Suriye ve T."C" arasında yaşanıyor. Suriye, Fırat için uluslararası bir güvence peşinde. (Arkasında da diğer Arap ülkeleri var.) Örneğin Suriye Başbakanı Mahmut El Zoubi, "Fırat'ın dostluk ve işbirliği nehri olduğuna inanıyoruz. Uluslararası bir nehirdir. Suriye, T."C" ve Irak'ın menfaatleri var. (...) Herkesin bilmesi gereken bir şey var: Bu nehir, Türk nehri değildir. Uluslararası bir nehirdir. Nil de öyle... Suriye, Irak ve T."C" ayrı ayrı bu nehir benim derse, sorun çıkar..." (Milliyet, 20 Ocak 1993) diyor.

Suriye'nin bu tutumu karşısında T."C", durmadan Suriye'yi susuz bırakmadığını ve bırakmak istemediğini açıklayıp duruyor. Ama bu konunun uluslararası bir güven-

ceye bağlanmasına "Evet" demiyor.

T."C" için nehrin sularını Suriye'ye bırakmak bir jest. Fakat T."C", jestini kimi şartlara bağlamayı da ihmal etmiyor. Suriye'den bazı isteklerini yerine getirmesini istiyor. Her fırsatta suyu konuşuyor, ama suyun uluslararası bir güvenceye bağlanmasına karşı çıkıyor. "Türkiye, Dicle ve Fırat nehirlerinin kullanımı konusunda şu yaklaşımı korumakta: Fırat ve Dicle 'sınır ötesi/ sınır aşan su yolu'dur, uluslararası su yolu' değildir. Uluslararası hukuk kuralları içinde ve ortaya konan belgelerde Türkiye'yi bağlayan hiçbir bağlayıcı hüküm ve karar yoktur. Mutlak egemenlik anlayışı içinde Türkiye, Fırat ve Dicle'nin akış kontrolünü yapmakta serbesttir. Ayrıca Fırat ve Dicle, Şatıl-Arap'ta birleştikleri ve tek bir nehir gibi denize aktıkları için sınır aşan/sınır ötesi nehirlerdir" (Natascha Beschoner, Ayna Dergisi, No:1, Güz-1993, s.21) diyor...

İki devlet arasında PKK ve Hatay sorunu ister istemez, T."C"nin su kartını devreye sokuyor. Özetle T."C", Suriye'ye karşı suyu bir pazarlık malzemesi yapıyor. Örneğin İçişleri Bakanlığı döneminde İsmet Sezgin, "Su pazarlık konusu olamaz" (Akis Dergisi, 13 Kasım 1993, s.28) demişti. Özetle Ortadoğu'daki acımasız paylaşım mücadelesi, petrol gibi, suyu da patlamaya hazır bir sorun katına çıkarıyor. Kürt sorununun, petrol bağlantıları meydana. Su sorunu da, Kürt Sorunu ile iç içe geçmiş paylaşım maddesi olarak ortada duruyor.

ABD'NİN ORTADOĞU STRATEJİSİ

Jeopolitik açıdan dünyanın en kritik kavşağında bulunan Ortadoğu'da egemenlik elde edemeyen bir güç dünya hakimiyetini sağlayamamıştır ve bu nedenle Ortadoğu, tarihi boyunca hegemonya savaşlarına sahne olmuştur. Or-

tadoğu'nun, ABD için yaşamsal önem taşıdığı açıktır. "Bölgedeki barış ve istikrarın korunması, dünyadaki ekonomik refah ile siyasi istikrarın stratejik bir parçasıdır. Çünkü dünyadaki petrol rezervlerinin yüzde 65'i bu bölgededir ve ABD ihtiyacının yüzde 22'sini, Avrupa yüzde 43'ünü, Japonya ise yüzde 67'sini buradan karşılamaktadır. Gelecekteki ihtiyacımız yüzde 10 oranında bir artış kaydedecektir. Petrol, Körfez'deki dar boğazlardan geçen tankerlerle taşınmıyor. Bu boğazların güvenliği her an tehlikededir. Düşmanlar, petrol ticaretimizi kolayca engelleyebilirler. Bu da ABD ile bölge ülkeleri arasındaki ekonomik ve askeri ilişkilere darbe indirebilir. (...) ABD'nin gelecekteki bir çatışmayı bastırma gücü, savaşa yoğun biçimde hazırlığına bağlıdır. Gelecekteki başarılarımız, beş stratejik noktanın uygulanmasını gerektirir" saptamasını yapan "Acil Müdahale Gücü" eski Komutanı General Benford Bee'ye göre, ABD'nin "Ortadoğu Stratejisi": Bölge ülkelerinin rejimlerini, petrol kaynaklarını ve Amerikan yurttaşlarına, İsrail'in varlığını korumak temelinde; aşırı uçlar ve radikal İslâm ile mücadele üzerine kurulmuştur.

ABD'nin strateji doğrultusundaki hedefleri; İran, Irak, Libya, Sudan, (İran'ın etkisine girebilecek) Afganistan ve (İsrail'le barış yapmadığı takdirde) Suriye'dir. Ayrıca Ortadoğu'da "Pax-Americana"ya karşı çıkan radikal İslâmcılar ve Amerikan karşıtı milliyetçilerle, sosyalistlerdir. Strateji'de ABD müttefikleri; Mısır, Cezayir, Ürdün, T."C", İsrail, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman Sultanlığı ve Pakistan'dır. Bundan başka PENTAGON'a göre, ABD'nin Ortadoğu'daki stratejik koruma alanları; Afrika Boynuzu, Mısır, Ürdün, Basra Körfezi, Kızıldeniz, Afganistan, Pakistan, Aden ve Umman Körfezi'dir.

Devrimci adalet ve demokrasi sorunu (4)

Umut SENGÜL

"Çevremizin pisliklerle örüldüğü bir dünyadan; doğaya yeşil kadar tutkun, karanlıklara güneş kadar düşman, özgürlüğe gökkuşağı kadar aşık, sevgisi yıldız sonsuzluğu kadar engin ve insanca bir dünyaya doğru yola çıktık. Tutuşursak bu yürüyüşte el ele, dünyayı yetmiş kez saracaktır kollarımız. Kollarımızın gücünden hiç bir zebani kurtulamayacaktır."

KOLEKTİF MEKANİZMALARDA ADALET VE DEMOKRASİ SORUNU

H içbir toplumsal hareketlilik, kendi dışındaki diğer devrimlerden yalıtılarak ele alınamaz. Birbirini etkileyen –iten, frenleyen– önemli etkileşimlerin bütünüdür sosyal yaşam. Bu nedenle ki, devrimci adalet ve sosyalist demokrasi sorunlarının irdelenmesinde, toplumsal yaşamın genel bileşim alanları yanında, bu yaşamın somut örgütsel ifadesi ve kendi maddi gerçeğinin siyasi niteliği olarak soyutlanmış düşünsel yapısının ifadesi olarak kolektif mekanizmaların iç işleyişi ve tarzı önemli bir ayna olmaktadır.

Genel anlamda Leninist parti öğretisinin –teorik soyutlamalarının– istisnasız savunusunu yaparız. Bir de kendimizi Maoist güçler olarak ifade ettiğimizde, keskin bir iki çizgi mücadeleli "savunusu" ile örtüştürdüğümüzde söylemlerimizi, her şey tastamam tikiyoruz. Ama görünen

o ki, yaşam hiç de kağıt ve kalemin icraatı kadar net ve pürüzsüz şeyler sunmuyor bize. Şeylerin kaba çehresinin altında, onlarca karışık durum yaşamını idame ettiriyor ve bu karmaşalar çoğu kere, akıl erdirilmez pratiklere kaynaklık ediyor.

Felsefi anlamda görgül kimi "özümsemeler", geneli ifade etme yetisine sahip değildir ve tarih bilinciyle kuşanmayan –iktisadi/sosyal/siyasal gelişmelerin kimi öncel ve ardıl gelişmelerini izah eden– genellemeler, bir kavramın ifadesi olamazlar. Yani, Lenin'in –ya da herhangi bir ustanın– teorik önermelerinin doğduğu tarihsel kesitler ve iç koşullar yeterince kavranamazsa; teorinin kendisi kavranmış denilemez, ancak ezberlenmiş olur. Çoğu kere öyle olur ki, Lenin'deki oportünizm kavramı Mao'yu, Mao'daki Lenin'i yadsıyacak şekilde karşı karşıya koyulabilir. Mesela, parti bünyesinde kalma koşulu olmayan ve partiden atılması gereken menşevik oportünizm ile parti içi oportünizm ayrılaştırılabilmektedir. Çünkü, anlam ve içeriği, doğuş koşulları, gelişimi ve varlık koşulları kavranılamamıştır.

Bunun gibi, genel anlamda Leninist parti anlayışı ve o'nun en gelişmiş Maoist ifadesini yinlemek, klasiplerden bolca aktarım yapmak sorunu çözmeye yetmiyor. Yine, geri bir çok ilişki biçiminin çarpık ve bağimsiz kapitalist biçimlerle sıkı ittifaklar yaşadığı TC devlet sınırları dahilindeki yönetim biçimleri ile Avrupa kapitalizmi ve emperyalizm koşullarındaki her özgün gelişme,

önemli oranda kendi iç iktisadi ve siyasi koşullarının yansıması taşıyacaktır. Bu nedenle, her parçadaki KP'ler, iktisadi, kültürel, sanatsal, estetik, siyasi, felsefi yanlarıyla tıpatıp aynı nitelik ve biçimleri içermeyecektir.

Bu farklılıkları anlayabilmek için, her sosyal kesitin kendi koşullarını kavramak öncel bir sorun olmaktadır.

1968-70 dönemlerinin başkaldırı ve gelişim koşullarını, otuz yıl sonrasının tecrübe ve gelişimleriyle kıyaslama şeklinde bir değerlendirmeye gittiğimizde, tarihi de, tarihin gelişme yasalarını da; evrimi de, devrimi de, diyalektiği de alt üst etmiş oluruz. Dünyanın tecrübe ve gelişimleri kendi tarihinin özgün ifadesi olarak, o günün koşulları dahilinde ele alılabildiğinde anlamlı olacaktır.

Bütün diğer toplumsal gelişmeler ve bunların örgütlü mekanizmaları gibi kolektif organizasyonların gelişim seyri de, bir iç diyalektik bağıyla izah edilebilir.

Burada öncelikle, devrimci adalet ve sosyalist demokrasinin kolektif mekanizmalardaki niteliksel öz ve uygulanış biçimlerine eğilmeyi yararlı buluyoruz. Çünkü, beynin doğru bir yöntemle düşünemediği, uygun düşünme ve yorumlama araçları elde edemediği durumda, diğer duyu organlarının doğru algılayabilmesi ve yaşama doğru biçimde müdahale etmesi zorlaşır.

Öncüler arası, adalet ve demokrasi sorunlarını ele alışımızdaki özcekin kendisinde de bu gereklilik vardır. Aynı zamanda bunlar, tarihi-

mizin en önemli özgün sorunları olarak, devrimci gelişmelere azımsanmayacak olumsuz etkiler gönderdiğinden, ele alınmasının anlamı daha da büyüktür.

Sınıflı toplumların, zora dayalı baskıcı ve özellikle de faşizan karakterler kuşanmış tüm kesitlerinde disiplin; bir kurumun yaşamasının ön şartlarından biridir. Bu en özlü ifadeyle, koşullara ve sürece uygun genel işlerlik kuralları ve genel uyum stratejileri saptamak ve uygulamaktır. Bütün bunları yaparken en temel yaptırım dürtüsü, bilinçli bir kabulün sıcaklığında boy veren gönüllü katılımda bulur ifadesini. İşte tam da bu noktada disiplin ve demokrasi, birbirinin tamamlayıcısı ve birbirinin varlık koşulu olurlar.

Fakat bunları bir kaç teorik anlatımla izah etmek kadar kolay değil, pratiği buna uygun yönlendirmek. Her bir ayrı davranışın kendisini, onlarca disiplin ya da onlarca demokrasi söylemiyle beslemek olanaklı. Ve nitekim, her yapılanma, - ya da ayrışan her parça- aynı biçimde disiplin ve demokrasiye en iyi kendilerinin itaat ettiğini ifade ederler. Teorik söylemlere bakılırsa hiç kimse haksız değil. İşte bu bilinemezlik, en başta tarafsız kitlenin, alt ilişkilerin ve dışındaki devrimcilerin sorunlara vakıf olamamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada iki şey çok önemli olacaktır. Bir; neyi nasıl kabul gördüğümüz, ikincisi, kabul gördüklerimize nasıl uyduğumuz.

Çok karmaşık kültürlerin, farklı çıkar çatışmalarının sürdüğü realitede bu sorunları köklü bir çözüme kavuşturmak olanaklı değildir. Ama sürekli bir müdahale ile etki altına alınabilir ve yönelimine müdahale edilebilir. Yaşanılan tarihi ve toplumsal koşulların ürünü olan tüm kaide ve kurallar gibi, kolektif mekanizmalar bünyesinde de kimi zorunlulukların üzerine yürümeden özgürlükler dünyasına varılamayacaktır. Disiplin ve kolektif mekanizmalar içindeki diğer kural ve kaidelerin tümü bu, zorunlulukların birer bileşeni durumundadır ve "olmazsa olmaz" bir önemdedir.

Disiplin, en başta ateşle demir

arasında yürüyen kolektif insanın, kendisini iradi yanlarıyla şekillendirmesinde bulur ifadesini. Bu sağlanamadığı durumda, diğer tüm yaptırım kuralları tek başına yeterli gerekler olamazlar. İşte, yine tam da bu noktada, bakış açımızın özcesi kendisini öne çıkarıyor. Bireyin disiplini sorununu önemsemek ve öncel bir sorun olarak, insan bilincinde demokrasi disiplin, adalet gibi kavramların somut işlerliklerini ele almak ve kolektif insanın bu minvalde nitelikli kalmaktır. Hiç bir katı disiplin kuralı, insanın bilinçle özümlediği ve bir özbenlik durumuna getirdiği iradi varoluştan daha etkili değildir.

Geçmiş deneylerimiz göstermiştir ki, kolektifin genel işleyiş kuralı olan tüzüğü ezberlemiş ve üzerine ahkam kesenlerin de, yeri geldiğinde bunları bir dizi aykırılıklara temel yapılmışlardır. Bu nedenle doğru bir kültürün, iyi bir öğrenme enginliğinin ve bunların somut pratiği olan doğru bir çalışma tarzının yaratılması, ön ihtiyaçlar durumundadır.

Disiplin sorununda tutarlı olmayan herhangi bir kolektif insanın, demokrasi sorununda tutarlılığı sahate ve ikiyüzlüdür.

Çünkü, bireyin kendi disiplinini gözetmesi, başkasının demokrasi hakkını tanıması ve ona uyum göstermesi, aynı zamanda kendi demokrasisine sahip çıkmasının ifadesidir.

Bütün bu zorunlulukların bağlı olacağı minval ise, genel anlamda devrimin ve halkın çıkarları olacaktır.

"İki çizgi"ci kesilen geleceğimizin tarihinde çok bariz aykırılıklar söz konusu. Mesela, Dördüncü Sosyalist Forum ön tartışmalarında, Karduk sorununa dair kapsamlı bir ön inceleme sunan ve ardından "Seksiyon" düşüncesini savunan bir arkadaşın yazısı, dönemin tartışma yayın organlarında yayınlamadığı gibi, kendilerini "ML" değerlendiren MK sözcüleri, arkadaşın yazısının ön değerlendirme bölümünü alarak ve buna seksiyon karşıtı görüşlerini de ekleyerek, MK'nın yazısı gibi tekrar kolektife sundular. Yazıyı okuyan arkadaş, eşekten düşmüş bir

şaşkınlık içindeydi. "Ne acayip bir durum. Hem yazımı yayınlamışlar, hem de yazımın ön bölümünü (15. sayfaya kadar) bizim genel mantığımızı mahkum eden yazının ön temel yazısı olarak bize karşı, bizim yazımızla çıkmışlar" derken, olanlara akıl erdirmeye çalışıyordu. İşin en kötü yanı da, yazıyı tamamen kendi imzalarıyla yayınlamış olmalarıydı. "Biz sizin yazınızın bu bölümünü aynen kabul ediyoruz ama bununla sizi mahkum edeceğiz" deseler ellerini öpmek gerekirdi.

Doğrusu, bu traji-komik denilebilecek durum, hiç kimseyi rahatsız da etmemişti. Şimdi düşünün. Bu mantık disiplin ya da demokrasiyi nasıl ele alacaktır. Bu mantık, yurtdışında dönemin DABK gerillalarının filmini kendi gerillaları olarak gösteren mantıktı. Bu mantığın her özgül yansımasının kaçınılmazlığını belirtmeye gerek yok.

İşte bu küçük örnekte görüldüğü gibi, sorun bir yapının merkezinde olmakla da çözülemiyor. Doğru bir bakış açısı, doğru bir kültür ve engin bir seviye oluşturulamazsa, kural ve kaidelerin hepsi birer korkulu hüyle olur ve o korkuyu aşan herkes o'nunla rahatlıkla oynayabilir.

Kolektif içinde disiplin, irade ve eylem birliğinde somutlaşır. Fakat çatışma ortamlarında karşı düşünceler özgürce ve daha gerekli biçimde kendilerini ifade edemezlerse, özgür ve iradi bir birlik sağlanamaz. İç samimiyetten ve özveriden uzak atmosferde, kalın önyargı duvarları örülür.

Bu ön yargı duvarlarının golgesinde ortaya çıkan yol ayrımlarında, geçmişin tüm kem birikimleri en aykırı biçimlerde sergileniyordu. Ve bu aşamadan sonra, herkes kendi cephesinde "keskin" savunuları, şiddete kadar vardırıarak, sosyalist demokrasi ve devrimci adalet kavramlarının kendisinden ne anladığını gösteriyordu. Ortaya çıkan sonuçlar, ideolojik ve siyasi sapmaların, ya da var olan niteliklerin toplumsal pratik alanda yansımasıydı, bundan sonra da öyle olacaktır. Tartıştığımız noktalarda bir bakış açısının somutlanması, yanlış olana alternatif doğ-

uların geliştirilmesi amaçlıdır. "Biz iki çizgiyiz", "biz demokrasi ve disipline bağlıyız" demekle öyle olunmuyor. Bunların tümü toplumsal pratik duruşlarla tanımlanabilir değerlerdir.

Son on yıl içinde yaşanan hemen tüm ayrışıklarda şiddet unsuru ortaya çıkmıştır. Ve her uygulayan, "proletaryanın çelik güzlerinin vuruşlarını" gerçekleştirmiştir. Ve bunlar yapılırken, en temel mesele ve her durumda devrimci olmanın kriteri olarak gözetilmesi gereken, devrimciler ve halka şiddet uygulanamıyacağı esası çiğnenmiştir. Karşı devrimci unsurların, yapı veya grupların tespitinde halka, halkın devrimci kurumlarına gitmek ve genel değerleri gözetmek zorunluluktur. Ayrıca, suçluların suçunu, tereddüt ve şüphe bırakmayacak şekilde teşhir etmek, halkın devrimci değerlerini önemseyerek o'na uygun davranmak en temel zorunluluklardır. Bunların yapılabilmesinin yolu da, kolektif içinde ozlu, açık ve engin bir tarzı esas hale getirmek, buna uygun kültür ve şekillenmeleri yaratabilmekten geçer. Bunu başarmadan, bir üsttekini başarmak olanaklı değildir.

Kolektifin mekanizmaları içinde demokrasi ve disiplin sorunu, sadece iç kural ve kaideler karşısındaki pozisyon olarak algılanmamalıdır. Bahsettiğimiz yanları da ayakta tutacak esas, nitelikli bir demokrasi ve disiplin kültürü yaratmak, zorunluluklar aleminde özgürlüğe ulaşabilmek öncel bir yandır ve her daim özenle üzerinde durulmayı gerektirir. İç hesapların, yalanların, yamanmaların, ön yargıların, kölece baş eğmelerin olduğu bir ortamda doğru bir disiplin ve demokrasi uygulaması sadece biçimsel anlamda mümkün olabilir. Kurallara katı bir itaati ta kipten çok daha önemli olan, anlayışların, bakış açıların yontulması- nı önemsemek olmalıdır.

Bir dönem legal kimi yayınlarda abartılan -hatta yalana dayanan- haberlere altan müdahale edilmesi pek sonuç vermemiştir. "Çemişgezek Karakolu yerle bir edildi" denilen haberi, Çemişgezek'ten gelen köylüler, "karakol tamamen havada, haber ni-

ye böyle çıkmış kirve" diyerek eleştiriyorlardı. Ve neredeyse bir tarz haline gelen bu yaklaşımlara müdahale etmek gibi bir gereksinim daymayan kimi "değerli" kadrolarımız; bu sorunu birliğe sunulan bir skeçte komedileştiren arkadaşlara ateş püskürtürerek, "yapiyı rencide ediyorsunuz", "değerlerle alay ediyorsunuz" diye biliyorlardı. Oysa bir oluşumun -hele de iç çalışmalarında- yanlışlarını alaya almak, düzeltme yönündeki eleştirilerin bir biçimi ve de etkili bir biçimdir. Ve böyle de olmalıdır. Yığınlar yanlış aksettirilerek, onların karşısında düşülen pozisyon bir değer yitimi olarak görülemiyorsa, esas sorun orada demektir.

Devrimci kolektivitelerin -demokrasi, disiplin ve adalet kavramları açısından- taşıdığı zaafılar, sadece gelenek güçleriyle sınırlı değil. Biz, daha ziyade kendimizden ve kendimizin daha yakınındaki güçlerden örnekler verirken, yaşanan seyrirler içinde bir çok aykırılığın yaşandığını gördük. Darbecilik, komploculuk vb. şeklinde ifade edilen olguların çok yönlü zaafiyetler içerdiğini belirtmek gerekir. Geçmiş süreçlerde Devrimci Sol güçler içinde darbecilik olarak nitelendirilen ve sonrasındaki karşıt gelişmeler ve çatışmalara varan tutum ve davranışların kendisi gibi, benzeri bir çok yaklaşım bu genel zaafiyetin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Meselenin en önemli yanı, her kolektifin kedisine özgün ve ayrı işlerlikler benimseyip uygulaması değil, bu benimsemelerin yine kendileri tarafından çok aykırı biçimde ihlal edilmesidir.

Demokrasi ve disiplin, adalet vb. gibi kültürel niteliklerin zaafiyeti farklı biçimlerde yansımalarla ortaya çıkmaktadır ve bu olumsuzlukların dostluk ve birliktelik anlayışlarını da önemli oranda etkilediği yadsınarmamaktadır.

Bu örneklerin tümü, demokrasiyi de, adaleti de, disiplini de besleyen kültürel şekillenmelerdir ve bir siyasi-ideolojik özün kendisini ifade ederler. Ve buradan sosyalist insan sorununa ulaşırız ki, her işin başında gelen öze budur.

SOSYALİZM, DEMOKRASİ VE BUGÜN

İnsan bilincini açıcı dürtülerle yüklemek-yükleyebilmek işin can alıcı noktasını oluşturur. Bunun için de, öncel bir sorun olarak, farklılıkları açılmak ve onları sosyal yaşamda tanımlayarak ve de tanımlayarak daha iyi olan, olması gerekenleri, insanca gerekleri yoğunlamak gerekmektedir.

"Sosyalizm öldü" şeklindeki karın ağrıların kendisi, sosyalizmin varlığından ve geri gelmesinden duyulan korkuların dışı varumdur. Tabi ki bu ideolojik-siyasi bombardımanın, yığınların geri bilinci üzerinde önemli etkiler yarattığını görmek gerekiyor. Ve bu etkileri karşı etkilerle baskılamak altına almak ve giderek karşıt gelişmeleri inşa etmek bir iradi müdahale sorunu olarak gündemlenmektedir.

Sosyalizm ve sosyalist demokrasinin anlam ve önemini, bunun yanında yaşanan sosyalist deneyimlerdeki zaafiyetler üzerine çok daha geniş biçimde durmak anlamlı olacaktır. Teorik açıdan ele alınıp tartışılmayı gerektiren sorunların, aynı zamanda bugünden başlayarak pratik işlerlik kazanacak ve en başta da sosyalizmde insan unsurunun önemi ve rollerini bugünün pratik duruşlarıyla ele almak gerekmektedir.

Sosyalist deneyimlerin dünya ezilen insanlığına -aynı zamanda karşıtlarına kazandırdığı değerlerin ve insan için vazgeçilmez ve çok daha zorunlu hale gelen istemlerinin önemi daha da artmakta iken, bunun çok karmaşık süreçler içinde erozyona uğradığını ve yoğun bir baskılanma altında olduğunu görüyoruz. Bu nedenledir ki, bugünden ve her pratik seyrir içinde insan unsurunu özenle ele almalı, bir sosyopsikolog hassasiyetiyle ve usta bilinç mimarları yetileriyle bilinçleri işlemeliyiz. Bunları yaparken de en önemli ayna olarak, kolektif mekanizmaların işlerliklerini, yaşam tarzlarını, insan ilişkilerini, dışı ve kendisine karşı duruşlarını nitelikli kılmak zorundayız.

İçten, samimi, ön-yargısız, özgür düşünebilen, yanlışlarına sırt çevirmeyen, başarılarını demoklesin kılıcı gibi tepemizde sallamayan, paylaşmada ve fedakarlıkta karşılıksız olabilen, insani erdemlerde öğrenmeye aç, yenilenmede vakur ve mütavazi nefetlerin birlikleri haline geldikçe kolektiviteler, çok daha kapsamlı ve kalıcı yönelimlere öncülük yapacaklardır.

Sosyalist insan tiplemesini özenle işlemek gerekiyor. Çünkü yığınların, sosyalizmi öğreneceği ve bir ayna görevi görecek olan realitenin kendisi bu sosyal yaşamın somutu olmaktadır.

Sosyalist deneylerin kendisinde; demokrasi, kitle inisiyatifi, toplumsal disiplin, adalet ve hukuk gibi kavramların teorik analizlerinin yeniden gözden geçirilmesi, burjuva işlerliklerden kopma sürecini tamamlayamayan ya da süreç içinde yeniden burjuva tarzda şekillenen tüm siyasal-kültürel türlerin beslediği iktisadi koşullar ve yönetim çelişkilerinin irdelenerek sonuçlara varılması önemli olacaktır. Tüm kapsamlı burjuva saldırıları karşısında bir karşı tepki olarak, "ne olursa olsun savun" şeklindeki yaklaşım doğru değildir. Savunularımızın daha güçlü, daha sağlam temeller üzerinde gelişebilmesinin en gerekli yolu da, kendi sorunlarımıza eleştirel yaklaşmamız ve burjuvazinin bütün saldırılarına inat kendimizi yenileme cesaretiyle sahip olmamızdan geçer.

İktisadi alanda sosyalist toplumsallaşmanın kendi sancılı süreçlerinin taşıdığı geriye dönüş riskleri ve yine bürokratlaşmanın yöneten ile yönetilen arasındaki en ciddi maddi zemin durumuna girdiği koşullarda, bilinç öğesinin rolü önemini koruyarak devam edecektir. Sosyalist iktisadi evrimsel gelişimi içinde, kültür devrimlerinin gereği çok daha önem arz edecektir. İşte bu gerekleri bugünden dayumsayarak, bilince ve kültüre yönelmek zorunlu bir ihtiyaç durumundadır.

Genel ortak değerler üzerinde özenle durmak, insanlaşma evriminin ve toplumsallaşma süreçlerinin gelişimini yönlendirmek ve nitelikli

insan tarzına ulaşmak mutlaka kazanılması gerekli yetilerimiz olmalıdır.

Böyle olduğu durumda, bireysel çabaların yoğunlukları, sorumlulukların daha çok öne çıkması da sağlanmış olacaktır.

Her değer, kapitalist pazar güdülleri ve onun ruhi şekillenmesiyle bombardımana tutulduğu günümüzde, demokrasi, adalet vb. gibi kavramların sosyalist niteliğini doğru ele almanın yolu, insan unsurunun niteliği ve bilinç olayında düğümlenmektedir. Doğru perspektifleri üretebilmek –bunun için de geniş kesimlerle tartışabilmek, farklılıklardan sentezler oluşturabilmek– önem arzedecektir.

Bilgileri yenilemek, yanlışları atmak, yeniyi ilmi ilmi örnek ve yaşamı buna uygun hale getirmek devrim ve sosyalizm yürüyüşünün niteliği sorunu yansıtır.

Kimi kere böyle olmuştur ki, bir çok savunu, kendi içinde kendisini tüketir durumda olmuştur. Örneğin "yabancılaşma" kavramı çok sıkça ele alınmaktadır. Feodal tarzda içe dönük ve kapalı aile türlerinin kapitalist tarzda dönüşümleri bir yabancılaşma olarak ele alınmakta. Ya da insanın emeğine yabancılaşması olarak kullanımı değeri üreten içe dönük emeğin, aynı zamanda değişim değeri üreten toplumsal emeğe dönüşmesi olarak ifade edilmektedir. Bunun gibi başka örneklerde de aynı yaklaşımı bulmak mümkün. Burada eskinin yerine yeni biçimin geçmesiyla eskiden uzaklaşma, –yani bu bağlamda bir yabancılaşmadan– bahsedilebilir ama bunu insanlık ve de ezilen insanlığın tarihinde kötü olan –daha doğrusu eskiye göre daha kötü olan ve insanın kendisine yabancılaşması– şeklinde ele almak doğru değildir. Şu açıktır ki, kapitalist üretim ve aile tarzları feodal olana göre ileridir. Ve bu bağlamdaki gelişmeler kötü değil, iyidir. Yani aile yapısı giderek dağılıyorsa, bireyler –kölelikleri ortadan kalkmamış olsa bile– köleliklerini yürütmede özgürleşiyorlarsa bu iyidir ve sosyalizmin iktisadi koşuluna ve yeni toplum biçimlerinin maddi realitesini hazırlayacaktır, bu durum.

Sosyalizm bununla yetinmeyip daha ileriye taşıyacaktır insanlığı. Ama balinen odur ki, sosyalizm, feodal bir yapının değil, en üst biçimde gelişmiş kapitalist üretim tarzının maddiyatı üzerinden gelişecektir.

Sosyalizm, ailenin dağılmasını iradi olarak da hızlandıracaktır. Sosyalizmi kaldıracak, resmi evliliklerin yerine hiçbir tabu ve resmi yasayla sınırlanmayan birliktelikler geçirecek, çocuk bakımını toplumsal bir görev haline getirecek, ırk, din, milliyet ibarelerini kimliklerden çıkaracak, çocukların –başta annenin sonra babanın– belirleyeceği isim ve doğum yer, saat, doğum yaptırın Dr. vs. ile kimlik ayrışımına gidilecek, birlikte yaşamak isteyenlerde ev tahsis amacıyla –ya da yerleşim düzenlemeleri dışında– hiç bir resmi bildirim alınmayacak, "ayrı yaşama birlikteliği" daha gerekli bir biçim olarak teşvik edilecek ve giderek bir kurum olarak ailenin varlığını ortadan kaldıracaktır. Ve bunlarda kapitalizme göre çok ileri olan değerler olacaktır. Kalkıp buna da, insanın annesine babasına karşı "yabancılaşması" denilirse, bugün savunulan yabancılaşma kavramına pek de ters düşmüş olunmaz.

Yaşanan sosyalist deneyimlere de bu bağlamda eleştirel yaklaşmak gerekmektedir. Mesela, "1936 Kararnameleri"yle "Sovyet ailesinin sağlamlştırılması" siyasetinin eleştirel bir değerlendirmeye alınması gerekmektedir. Soruna "feministler ve Troçkistler eleştiriyor" diyerek kör bir savunma tabusuyla bakamayız. En başta, "ailenin sağlamlştırılması" diye bir yönelim ya da tespitin ya da kavramın kendisi doğru değildir.

Bunların tümü, en başta sosyalist demokrasinin bir gereği olarak tartışılabilmesi ve bunun işleyen ortamlarının sosyal yaşamda sağlanması gerekir. Fikirsel tartışmaların kendi kurumlarını oluşturmaları, halkın bir arada, aynı adil kurallardan yararlanması ve bunların bugünden ilmi ilmi orulması, bilinçlerdeki tabulara, eskiyenlere, katıllara, statükolara yönelerek olanaklıdır. Proletarya adını dillere dolayıp, bolca nutuk çekme işi değildir.

Psikolojik savaş ve insan (4)

Ali CAN

Bu bölüme kadar incelemeye çalıştığımız psikolojik savaş taktiklerini toparlayarak, üzerinde yaşadığımız coğrafyada yürütülen psikolojik savaşın yöntem, taktik ve hedeflerini inceleterek bu yazımızı noktalayacağız.

Modern savaş araçlarına, tüm teknolojik gelişmelere rağmen savaşta zaferi belirleyen ve yaratan şeyin, yığınlar dolayısıyla insan olduğu olgusu bugünde kendisini kanatmaktadır. Savaş meydanlarında kanlarını akıtan yığınların, kendi haklıklarına olan inancı; askeri tekniklerin, silah ve teknolojinin düzeyi ne olursa olsun, savaşın kaderini kesin bir biçimde etkilemektedir. Haklılığına inanarak insanın/insanların cüreti kuşanıp fedakarlığını, sabrını, yaratıcılığını, özverisini büyüttüğünü, koşulları kendi lehine çevirmedeki gayretin, ondaki politik bilinci ve manevi üstünlüğü geliştirip, sağlamlaştırdığı görülebilir. Yenilgilerden yengiler çıkarmama, yıkıntılar arasında ayağa kalkıp yeniden inşa bu gücün beslenerek, insana dair olana yaşanabilmektedir. Ve insandaki politik bilinç ve manevi üstünlüktür, savaş karşısında zaafa düşülmeden hedefe yürüme cüretini ortaya çıkaran.

Psikolojik savaşın yürütücülerinde bilirler bunu. Ve bundan dolayıdır savaşın kaderine etki edilebilir ve önemli yürütülüş araçlarından olan manevi unsurlara, moral ve inanç değerlere etki edilebilir yöntemler geliştirmeye çalışması. Belli tarihsel koşulların ardından ortaya çıkan ve pratik süreçlerde edindiği deneyimle süzülüp bugüne gelen psikolojik savaşın taktik, araç ve yöntemleri, farklı ülkelerde farklı isimler olsa da, tek merkezli (empiryalist) yönlendirilip, yürütülmektedir. Bu farklılıkları doğuran zorunluluk, tamamen psikolojik savaşın yürütüldüğü ülkenin özgün koşullarından doğan bir zorunluluktur.

Psikolojik savaş, ülkeler arasında

nasıl farklılıklar taşıyorsa, uygulandığı/uygulanmakta olduğu coğrafyadaki bölgeler arasında daha farklı biçimlere, yöntemlere bürünür. Her bölgede farklı strateji ve taktikler izler, farklı yöntemler uygulamaya çalışır. Çünkü psikolojik savaşın başlatılması ve yürütülmesi kadar, hangi araçlar üzerinden yükselceği, ne tür yöntemler kullanacağı, belirlediği çeşitli politikalarını hayata geçirebilmek için uygun zamanlamaların hesaplanması gibi bir dizi önemli noktaları da içermektedir. Jandarma Genel Komutanlığı'nın "gizli" ibareli bir belgesinin "Tehdide karşı alınması gereken tedbir ve tertiplere ilişkin prensipler" bölümünde şöyle denilmektedir: "...Her bölgenin sosyal ve kültürel durumu, gelenek ve göreneklere, dini özelliklere iyi kullanıldığı takdirde psikolojik savaşta olumlu sonuçlar alınabilir." Aynı belgenin başka bir yerinde, "müessir bir psikolojik harp hareketi için propaganda yönünde istismar edilecek hedeflerin ve hedef bilgilerin tespiti" yapılmasını istemektedir. Böylece toplumun manevi unsurlarına, moral ve inanç değerlerine etki edilebilir yöntem ve araçlarının geliştirilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

Bölgeleri ve özelliklerini inceleyip, topladığı bilgiler üzerinden, tespitlerinin yapılması ve ardından psikolojik savaş kendi yöntemlerini uygulayabilmek için her bölgenin özgün koşullarını hesaba katarak farklı strateji ve taktikler geliştirir. Geliştireceği bu strateji ve taktikler üzerinden toplum bilincini kendi istediği yöne kanallı edebilir ve manevi motivasyonu sağlayabilirse başarıya ulaşma şansının artacağını bilir. Farklı strateji ve taktikleri etkin kılabilmede daha incelenmiş araç ve yöntemleri devreye sokmaya çalışmasının yanında tüm kitle iletişim araçlarını karşı propaganda amacıyla denetleyip yönlendirir. Bu konuda Tuğgeneral Sabri Yirmibeşoğlu "Düşmanı, mahallî hak- kı, tarafsızların ve dost unsurların,

düşünce duygu, tavır ve davranışlarını, millî amaç ve hedefleri elde edilmesini destekleyecek şekilde etkilemek üzere propaganda ve diğer araçların kullanılmasındır... Muharebe düşmanın askeri gücüne karşı koymak olduğu kadar, düşmanın beynini ele geçirmek demektir. Düşman ister bir muhasım ülke, ister bir ayaklanmanın veya iç bünyede bir direnişin elemanları olsun durum daima aynıdır. Tesir altına alınacak dimağlar, sıkı gözetim altında bulunan disiplinli silahlı kuvvetler personeline veya omuzlarına kadar dokunmuş saçıyla üniversite talebelerine veya muharebe meydanındaki düşman askerlerine, hatta radyo ve TV'nin varlığından habersiz ilkel insanlara ait olabilir." (Resmî Belgelerle Kontrgerilla ve MHP, Aydınlik Yay.) Görüleceği gibi hedeflenen teslim alma, çökertmeye karşı koyamayacak, ayağa kalkamayacak hale getirecek denetimin oluşturulmasıdır.

Tarihsel koşullar içinde devrimci propagandanın karşıtı olarak geliştirilen karşı propaganda, günümüzde sindirme, teslim alma ve yok etme aracına dönüşmüştür. Bu dönüşümün altında, günümüzde gelişen bilim ve teknolojinin olduğu ve ona sahip olan egemenlerin, toplumu emirleri altına almaya çalıştığı da bir gerçek. Dolayısıyla egemenler toplumu kaba sömürü biçimlerinin yanında, endüstriyel gelişimle en ücra köşelere kadar uzanarak en sıkı kapıları ardına kadar açabilmekte ve onu teslim alıp yönlendirmenin koşulunu yaratabilmektedir. Bu modernizasyon üstünlüklerini kabul ettirip yönlendirdiği bir ruh şekillenme yaratabilmektedir. Egemenler geliştirdikleri psikolojik savaş araçlarıyla daha savaşa girmeden iradelerini kabul ettirmeye çalışırlar. Psikolojik savaşın başlatılıp sürdürülmesi noktasında Tuğgeneral Sabri Yirmibeşoğlu şöyle diyor: "Psikolojik hareket, psikolojik harp veya daha ilmi bir ifade ile psikolojik savunma; daha önce, silahlı mü-

cadeleden hemen evvel başlatıldı bu mücadele devamınca sürdürülen; dünyanın savaşta başlama ve savaşa devam azam ve iradesinin kırmaya yönelik bir faaliyet iken, 2. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası silahlı mücadelelerin yerini altıncısına günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir." (Age) Böylece psikolojik savaş günlük yaşam içinde, her an, hem kendisiyle, hem çevresiyle, sürekli etkileşim haline olan insanı, sıradan ilişkilerine varana dek kuşatma altına alır, yönlendirir, iradesini kabul ettirmeye çalışır. İradelerini kabul ettirdikten sonra, ruhsal ve manevi alanda, inanç ve moral değerlerde kendisi istediği biçimi vermeye çalışır.

Toplumu kendi istemleri, amaçları doğrultusunda harekete geçirebilmek, savuşturabilmek için motive eder, kendi inanç ve moral değerlerini tüm topluma mal etmeye çalışır ve böylece egemenliğini devam ettirmenin koşullarını oluşturur, zeminlerini yaratır.

Egemenler psikolojik savaş yöntemleriyle bir yandan sömürü ve talan düzenlerini devam ettirebilmek için yürüttükleri haksız savaşta toplum psikolojisini elinde tutmaya ve kendisi için savaşacakları motive etmeye çalışır. Diğer taraftan psikolojik savaş yöntemleriyle varmak istediği hedeflere yönelir ve toplumu da buna göre şekillendirmeye çalışır.

Psikolojik savaşın varmak istediği hedefleri Tümgeneral Cihat Akyol'un şu belirlemelerinde görmek mümkün: "a- Ayaklanmanın sebebinin ortadan kaldırarak; b- Asiler arasında anlaşmazlıklar yaratarak bölünmeler meydana getirme, bunu istismar etmek, liderlerini bertaraf etmek; c- Ayaklanmaların moralini bozmak, mukavemet azimlerini yıkmak; d- Asileri tecrit etmek, mahalli halkın desteğinden mahrum etmek, bilakis mahalli halkın desteğini karşı koyma kuvvetleri tarafına kazanmak; e- Asilere yabancı ülkelerden gelecek desteğe mani olmak, destekleyen ülkelere hasım devlet kavramı içinde propaganda vastasıyla yakıcı faaliyetlerde bulunmak; f- Asileri en zayıf zamanlarında ciddi ve kesin sonuçlu harekate teşvik ve tahrik etmek; g- Ayaklanmaları bastırma kuvvetlerinin moralini yükseltmek, hareketini muvaffak kılabilecek şekilde desteklemek; h- Hükümet otoritesinin tahribini önlemek, icrayı kolaylaştıracak surette hükümeti desteklemek." (Age)

Tümgeneral Cihat Akyol'un, ezilen sınıf ve emekçi katmanlarına karşı ve

devrimci faaliyet yürüten örgütlü güçleri hedef alan psikolojik savaş amaçlı belirlemeleridir bunlar. Bu belirlemelerle ABD Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nca hazırlanan -daha önce (*Uzun Yürüyüş*, Sayı: 23 sf: 26'da) işlediğimiz- "psikolojik operasyonlar" bölümündekilerle benzeşmekte olduğu da görülmektedir. Bu benzerliğin farklı alanlarda, çeşitli biçimlerde uygulanmasına hiç de yabancı olmadığımız sanırız bilinen bir gerçektir.

Bu anlamda, belki burada uygulanan yöntemleri ele almak mümkün değil. Fakat genellemeler yapabilecek tarihsel bir sürecin olduğunu, yaşadığını ve hâlâ bir sürecin yaşanmaya devam ettiğini söyleyebiliriz. Ve elbette bu genellemeleri yaparken eksikliklerimiz, değinemediğimiz noktalarda olabilecektir. Fakat biz yine de bu coğrafyada değişik süreçlerde, çeşitli bölge ve alanlarda yükselen devrimci savaş ve karşı-sında yer alan; karşı ayaklanma güçleriyle, psikolojik savaş araçlarını referans almaya çalışacağız.

Tarihsel süreçleri itibarıyla şöyle bir geriye dönüp bakıldığında; karşı ayaklanma taktiklerinin uygulanış tarihi, cumhuriyetin tarihinden bile eskilere dayandığı görülür. Diyebiliriz ki karşı ayaklanma bu coğrafyada ilk taktiklerini TKP'ye karşı oluşturmuş ve uygulamış, sonra bunu Ağrı, Zilan, Koçgiri, ve Dersim'de tekrarlamıştır.

Tarihsel koşulların tüm olumlulukları, o günkü dönemin başdöndürücü hızı ve esen sosyalizm rüzgarları dahi, TKP ve onun önderliğinin, karşı ayaklanmanın kalles pusulasından kurtulmasını sağlayamamıştır. Bu durum belkide karşı ayaklanmanın bile tahmin edemeyeceği bir süreci doğurmuştu. Çünkü karşı ayaklanmanın bu ilk taktik zaferi, Türkiye Komünist Hareketini uzunca bir sürece damgasını vuracak olan kaosun içine itmiş oluyordu. Türk karşı ayaklanma güçlerinin, Türkiye Komünist Hareketine vurduğu en büyük darbe, başta kurucu önderi Mustafa Suphi ve yöneticileri olmak üzere on beş kadrosunu Karadeniz'in karanlık sularına gömmüştü. Bu sürecin ardı ardına gelen 2. Paylaşım Savaşı yılları ve sonrasında sosyalizmin kazandığı prestij vardı. Sosyalizmin kazandığı prestij karşısında, karşı ayaklanma güçleri, kendini psikolojik savaş adı altında yenileme ve kurumlaştırma gayretine girmiş, dünyanın dört bir yerinde faaliyete başlamıştır.

2. Emperyalist Paylaşım savaşı sonrasında sosyalizm olgusu dünya çapında çekim merkezi oluyor, Çin, Vietnam, Küba gibi ülkeler namılı avazlarıyla devrimci yürüyor, furtunlu yıllar yaşamıyordu. Ve daha sonrasında Çin'deki Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin dünyayı saran coşkusu, 1960'lı yıllara damgasını vurmaya başlıyordu.

Üzerinde yaşadığımız coğrafya da bu havayı solumaya başlamış ve kısa zamanda hayli mesafe almış, uzun yollar katetmişti. Bir tarafta yeryüzü devrimin furtunlu sabanlarına gözlerini açarken, diğer tarafta Türk devrimci ve komünist hareketleri kendi örgütlü kurumlarını yaratıyor ve 1970'li yılları etkisi altına alıp yönlendirmeye başlıyordu. 1970'li yılların bu hızlı gelişimi karşısında, psikolojik savaş aygıtları, sarıcı esasta sivil faşist odaklar üzerinden çalışmaya çalışıyor, destabilizasyon faaliyetleriyle birlikte, provakatif amaçlı sabotaj, suikast vb eylemlerle teröre yöneliyordu. Toplumu felç etmeye yarayan bu yöntemlerle, toplumda bir kaos ortamının yaratılması hedefleniyordu. Bu amaç doğrultusunda psikolojik savaşın yaptığı belli başlı provakatif eylemlere; Sivas, Çorum, Maraş olaylarını, Kültür Sarayı'nın kundaklanması, Eminönü vapur sabotajını, Kemal Türker, Ümit Kaftancıoğlu, C. Orhan Tütemgil, Bedrettin Cömert'in öldürülmesini verebiliriz. Psikolojik savaş araçları, bu yöntemlerle, halkı korku, panik ve güvensizlik içinde, ne olacağı bilinmez atmosferi yaratarak beklentiler içine sokuyor, kendilerine sunulan her şeyi kabul etmeye hazır kıvama getirmiş oluyordu. Tümgeneral Cihat Akyol, "...Psikolojik savaş, bu hedeflere ulaşmak için planlanan, sevk ve idare edilen, her türlü politik, askeri, ekonomik ve ideolojik faaliyeti kapsar..." (Age) biçiminde ifade ederek bu ortamın nasıl hazırlanacağına işaret ediyordu.

Bu coğrafyada psikolojik savaş tekniklerinin uygulanmasını, 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrası biçiminde ayırmak sanıyoruz yanıltıcı olmaz. Fakat psikolojik savaş tekniklerinin asıl olarak 12 Eylül 1980 sonrası açığa çıktığını altını çizmek gerekiyor. 1980 öncesi daha ilkel, kaba yöntemler kullanılırken, 1980 sonrası daha bilinçli, gelişmiş ve yetkin olarak, gelişen bilim ve teknolojinin de psikolojik savaşa hizmet doğrultusunda kullanılmasıyla daha ince profesyonel yöntemler kullanılmaya başlanmıştır.

Psikolojik savaş amaçları bakımından temelde aynı olsa da, her iki dönem arasında ciddi farklar, stratejik ve taktik politikalarda yenilikler göze çarpmaktadır. Dönemler arası bu farklılıkları anlayabilmek için Korgeneral Haluk Güventürk'ün şu beyanatına bakalım: "Özel Harp Dairesi kurulmuş, gerekli planlama yapılmış, bu alandaki her birlikte komando ve gerilla eğitimine önem verilmiştir. Her genelkurmayın, bir savaş için yaptığı hazırlık, planlama ve kuruluşların kaynakları gizlidir. Demokrasi nedeniyle açıklanamaz, tartışma konusu yapılamaz..." (Age) Dönemler arasındaki farklılıklara göre, genelkurmayda kendisini yeniden yapılandırmak durumunda kalmıştır. Bu temel farklılığın gözle görülür bir şekilde bu kadar açığa çıkmasında 1980 sonrası devrimci hareketlerin içine girdiği yeni süreç ve "zayıf halka" kırılara yansımalarıyla ortaya çıkan yeni durumun yarattığı gelişmenin etkisi yadsınmaz. Psikolojik savaş merkezlerinin de bu süreci, "istikrar hareketi" ya da "gayri nizami harp" olarak tanımlayıp karşılaştığı, buna göre şekillenip plan program yaptığı görülebilir.

1980 sonrası mücadelenin belirleyici durumuna gelen ve ana eksenine oturup çekim merkezini oluşturan kırsal alanlar, aynı zamanda psikolojik savaşta buralara yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Talimat numarası "Fiel Manuel" (FM) 31 olan ABD kontrgerilla örgütünün bir benzeri Türkiye'de "Sahra Talimatnamesi" ST-31-15 olarak faaliyetlerini örgütlemekte ve psikolojik savaş yürütmektedir. Talat Turhan'ın, "ST-31-15 talimatnamesinde bir yeraltı örgütü var" diye bahsini ettiği duruma ilişkin; 25 Mayıs 1984 tarihli KKK Ogeneral Ali Keskiner imzasıyla yayınlanan "Gayri Nizami Kuvvetlere Targı Harekatı"ta şunlar yer alıyor:

"I-Propaganda,

A) Propaganda; seferde aşağıdaki ilk gayelerin elde edilmesi için planlanır ve kullanılır:

a) Gayri nizami kuvvet üyelerini bölme, aralarına nifak sokmak ve ayrışmalarına sebep olmak, b) Gerilla unsurlarının sivil desteğini kırmak veya tamamen ortadan kaldırmak, c) Sivilleri gayri nizami kuvvet lehinde sinsi faaliyetlere katılmaya ikna etmek, d) Tarafsız sivillerin aktif desteğini kazanmak, e) Dost sivillerin desteğini sürdürmek ve kuvvetlendirmek, f) Dost askeri kuvvetlerin mahalli mevcudiyetleri ko-

nusunda halkın tasvirini kazanmak, g) Arzuya göre millî birliği veya ayrılığı başarmak.

B- Yukarıda bahsedilen ilk hedeflerin elde edilmesi maksadına yöneltilen propaganda faaliyetleri, en azından arzu edilen uzun vadeli gayelerin her biriyle ahenkli ve mümkünse, bunların elde edilmesine yardımcı olmalıdır.

C- Propaganda programının planlanması ve idare maksadıyla halk beş dinleyici grubu ayrılır; bu gruplar şunlardır:

a) Gerilla birlikleri, b) Yeraltı unsurları, c) Gerillalara ve yeraltı teşkilatına haber, ikmal maddeleri, sığınak ve diğer çeşitli yardımlarda bulunan sivil halk, d) Tarafsız sivil halk, e) Dost unsurlar.

D- Propaganda konuları, dost ekonomi ve politika programlarının tanınan lehçeleri ile münasım (düşman güçler bu) dinleyici grupların, imkan dahilindeki ihtilaflı özelliklere dayanır, muhtemel ihtilaflı faktörler şunlardır:

a) Gayri nizami kuvvet unsurları arasındaki politik, sosyal, ekonomik ve ideolojik ayrılıklar, b) Gayri nizami kuvvet üyeleri arasındaki rekabet, c) Hyanat tehlikesi, d) Gerilla unsurlarının ağır yaşama şartları, e) Silah ve ikmal maddelerinin kıtlığı, f) Fırsatçılığın ve mukavemet hareketini destekleyenlerin bencil güdüler..." (Özgür Gündem, 21 Haziran 1992)

Devrimci savaşın yoğunlaşarak geliştiği alanlar üzerinden faaliyetine yön veren psikolojik savaş, dağ koyaklarına dolanan devrim orduları karşısında işlevsizleşen eski yöntemlerini yenilemek durumunda kalıyordu. Tuğgeneral Sabri Yirmibeşoğlu, bu yeni yönelimin hedeflerini şöyle açıklıyordu: "Askeri yönden psikolojik harp, vurucu hava gücü, topçu ve havan gibi önemli nitelikler taşıyacak bir silahtır. Her alanda asıl hedefin insanların beyni olduğu kabul edilmekte ve beyinler etki altına alındıktan sonra mücadelenin kazanılması son derece kolay olacağına inanılmaktadır." (Age) Burada ek bir parantez açıp belirtelim; psikolojik savaşta ve özellikle gerilla bölgelerinde kullanılan hava bombardımanları, zamanlı zamansız, belli belirsiz yapılan topçu ve havan atışlarıyla da gerillayı sürekli saldırı altında olduğu psikozun içine çekip, hareketsizleşmesi ve sürekli savunma içinde kalmalarının sağlanması hedeflenir. Hareketsizleşen gerillanın savaşmaktan, üretkenlikten uzaklaşacağı, içe dönüp, iç çelişkilere yöneleceği, çürüme ve yozlaşmanın zemininin oluşacağı düşü-

nülür.

Kendini yenilemeye çalışan psikolojik savaş aygıtı, bir taraftan en ince yöntemlerle, her türlü aracın kullanılmasyla hem toplumu, hem de devrimci savaşını yitiren örgütlü güçleri etkisi altına alıp, etkilemeye ve işlevsizleştirmeye çalışmış, diğer taraftan devrimci güçlerin etkin olduğu ya da ağırlıklı faaliyet alanı olarak belirlediği bölgeleri tam bir kuşatma altına almıştır. Kitlelerin ve örgütlü bireylerin bilinçlerini de hedefleyen kuşatma hareketi, örgütlerin kadro ve yöneticilerini de hedefleri içine alır. Kadro ve yöneticilerin özel yaşamları hakkında "karnı tok, sırtı pek, lüks içinde yaşıyorlar vs." türünden yalanlarla ya da mezhepsel kimlikleri kullanılarak gözden düşürmek, güvensizlik yaratmak, fiziki imha ile moral çöküntü sağlama çabasına girmekte, böylece yılmak, moral bozukluğu, dağılma yaratmak için bilinçlere yönelmeye çalışmaktadır. Psikolojik savaş, faaliyet alanlarındaki kuşatmayı bir taraftan destabilizasyon taktiklerinin üzerine otururken diğer yandan şjan-işbirlikçi ağılları oluşturuyor, ambargolar uyguluyor. Bunları, sabotajlar, suikastler, kaybetmeler, kontra eylemleri izliyor. Göderekmekle turmadırılan psikolojik savaşta köyler yakılıp yıkılıyor, katliam ve sürgünler yaşıyor, insansızlaşır köyler, mezarlar gibi alanlar ya da korucu bölgeleri ortaya çıkıyor. Ortaya çıkan bu tabloyu, büyük bir başarı olarak kendi lehine çevirmeyi hedefleyen psikolojik savaş, bu bölgelere arkasına aldığı medya ordusuyla seferler düzenliyor, "kabul edilebilir düzey" hakkında brifingler verip kamuoyuna yönlendirmeye çalışıyor.

Bunlar psikolojik savaşın destabilizasyon amaçlı kullandığı teknik yöntemlerdir. Psikolojik savaşın başarıya ulaşabilmesi için; savaşın yürütüldüğü ülkenin, tüm kurum ve kuruluşları, bu kurum ve kuruluşlarda görevli personel, tam bir uyum/ahenk içinde olmaya çalışmalı, koordineli hareket etmelidir. Ki zaten bunun için sürekli çalışmalar, brifingler, "Balans ayar"ı yapılır/yapılmaktadır. Bu konunun önemine dikkat çekme noktasında Kurmay Albay Münir Güner, "silahlı kuvvetler tarafından yapılan psikolojik harp, hükümet ve ilgili devlet dairelerinin takip etmekte oldukları siyasetle, mutabakat halinde bulunmalı ve devletin haricte ve dahildeki, bağliça faaliyetleri ile en sıkı bir şekilde koordine edilmelidir. Hükümetin koordine ettiği siyasetin dahilinde

ram bir şekilde desteklenilmesi ve harifte maksada uygun bir şekilde propaganda edilmesi için siyasi fonksiyonu icra eden eleman ve teşkilatla, psikolojik harbin başlıca silahı olan propagandayı yürütecek elemanların tam bir ahenk içinde çalışabilmesi suretiyle, hayati menfaatlere zarar getirebilecek herhangi bir aksaklığa meydan vermemek için, psikolojik harbin idaresi bu faaliyetlerini doğrudan sağlayacak bir teşkilata ihtiyacı vardır." (Age) demektedir. Psikolojik savaş aygıtı başarının koşullarını çok yönlü oluşturma, toplumsal bilinci yönlendirme çabasını verirken, her şeyini, tüm kurum, kuruluş ve personelini buna göre organize etmektedir. Bu organizasyonlar içinde yer alanlar, uyumsuzluk gösterdiği ya da denetim dışına çıktığı anda, Cem Ersever, Bahtiyar Aydın, Esref Bitlis, Rıdvan Özden örneğinde olduğu gibi imha edilerek ortadan kaldırılır.

Psikolojik savaş, bütün bilimsel ve teknolojik gelişmeleri kullanarak devrimci örgütleri ve örgütlü faaliyet yürütenleri halktan/toplumdaki soyutlamayı böylece boğup yok etmeyi hedeflemektedir. Bu noktada psikolojik savaş, açık ki çok geniş bir alana yayılabilecek, en uca köşelere kadar ulaşacak hareket serbestisine sahip olanaklarla donatılmıştır. Egemen güçlerin psikolojik savaşını ve onun tekniklerini boşa çıkarmamın hiç de kolay olmayacağı açıktır. Devrimci savaş yürütücülerin illegalite koşulları ve dar olanaklarla, sınırlı araçlara sahip olması dezavantajlarını oluşturmaktadır.

Bütün dar olanaklara, sınırlı araçlara rağmen, halklık ve geleceğin yaratıcıları olma misyonunun yükseldiği sağlam ideolojik temeller, devrimci yapıların güçlü, yıkılmaz dayanaklarını, moral motivasyonlarını sağlar. Clausevitz'in "Moral yücelik, savaşın tüm özüne nifaz eder... fiziksel olgular çoğunca tahta kabzaya benzerken, moral olgular nadi-de metalden yapılmış kılıçtır" demesi gibi, zorluklar karşısındaki sabır ve metanet, sömürü düzenine karşı savaşta, toplumu ve savaşçıların hazır hale gelmesi bakımından önemlidir. Bundan dolayıdır ki, tarihte bazı silahlı halk mücadeleleri, geçici başarısızlıklar olmasına rağmen, darbeler ve moral bozukluklarına teslim olmadan, süreçleri ciddi değerlendirmelere tabi tutup, muhasebe yapılabilmesi için geçici ıscatta bulunup tekrar saldırıya geçebilmenin nesnel koşullarını yaratmayı süğleyabilmiştir. Böylesi süreç ve değerlendirmelerin ardından belirlenen strateji ve taktiklerin nesnel duruma uygun olması önemlidir. Askeri savaş sanatına inceleği, bu uygunlukları

yakalayabilme ve doğru zanaatlamalarla savaşa yön verebilmektir. Bu anlamıyla da strateji ve taktikler: "Savaşı yönetmenin karınları olarak, savaş okyanusunda yüzmeye sanatını teşkil eder. Komutanlarımız sadece düşmana üstün olacak biçimde atak olmakla yetinmemeli, bütün savaş boyunca değişen durumlarda, duruma hakim olma yeteneğini de yitirmemelidirler. Savaş okyanusunda yüzerken gışmamalı, ölümlü kulaçlarla karşı rakibe ulaşmalı." (Mao, Askeri Yazılar) noktasında önemlidir.

Savaşın gelişen yasalarını kavrama ve yaşama geçirme de, olanakları geliştirip savaşa seferber etme ve koşulları lehine çevirme yetisinin ortaya çıkarılması önemlidir. Bununla birlikte kimi durumlarda, savaşta belirleyici güç olarak, insan faktörünün yeri açıklığa kavuşturulmadığı ya da öneminin karartılması gibi, sığ yaklaşımların oluşmasına zemin teşkil etmiş, dolayısıyla savaşta kazanmada ikincil etkenlerin (silah, araç, gereç, vb.) öne çıkarılmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla ikincil etmenlerin olanaklarının yaratımı, savaşın gelişen yasaları bağlamındaki ilişkisi doğru bir tarzda ele alınamamış, insanla ikincil etmenler aynı düzlemde öneme haiz olmuş, hatta yer yer ikincil etmenler insandan daha çok öne çıkmış, önemli görülmüştür. Bu durum; zayıf bir gücün güçlü bir düşmana karşı savaşındaki çıkış ve sonuçlandırılma noktası arasındaki doğru diyalektik bakışa sahip olamamayı doğurur/doğarmaktadır. Sanıyorusu bu konuya açıklık getirebilmek için Başkan Mao'nun "Silahlar savaşta önemli bir etkenidir, ama, sonuç üzerinde etkili tek etken değildir, son söz nesneler değil insanlar üzeredir, kuvvet yarışması sadece askeri ve ekonomik güçlerin yarışması değildir, aynı zamanda insan gücünün ve moralinin de yarışmasıdır." (Age) sözüne kulak vermekte yarar var. Savaşın nihai sonucuna belirleyecek tek olgunun insan olduğu, insanın politik bilinci, cesareti, fedakarlığı ve özveriyle mücadelesi olduğunun bilimesi önemlidir.

Günümüzde savaşın yasalarının kavranması ihtiyacını, örgütlenmeye duyduğu açlığı ve yaşamın içinden çıkan engin yaralarını görmek durumundayız. Asıl olarak savaşı yönlendirecek örgütlenmenin önemi görülmeli, tutuşturulan ateşlerin saman alevine dönmekten ateşin büyütebilmesinin ve o ateşe hakim olabilmenin önemini kavramalıyız. Buna zorunluyuz. Unutulmaması gereken; silahlar bir savaşın gidişatına ve takük değişikliklerine, önemli etkide bulunacak olmasına rağmen, son tabloda kesin so-

nuş örgütlü yaşamda ifadelenen, insan tarafından belirlenecektir. Tarihte çokça rastlanan ve günümüzde de rastlayabildiğimiz gibi, yürütülen bütün savaşlarda silahların rolünü tek yönlü abartılarla ele bilmektedir. Psikolojik savaşın yoğun bombardımanı altında silahların ihtisamına yüklenen bu misyonla, insanın rolü azımsanmakta ya da önemsizleştirilmekte, savaşın sonucuna bazı yeni teknolojik gelişme ve silahlara bağlayan tezler ortaya atılmaktadır. Pratik yaşamda, savaş bir düşünmeye basımlık zamana indirgeyen bu anlayışları çürüttüğüne çokça şahit olmuşuzdur.

Tüm bunların yanında yaşamın ortaya çıkardığı zorunluluklardan biri ve önemlisi "Kapitalizmin gelişmesi ve keskinleşen işçi sınıflarının, artan bir askeri eğilime, burjuva devlet cihazi içinde karşı devrimci silahlı gücü bünyesine eğilimine zorunda olarak götürdüğü, proletarya ve ezilen kitleleri burjuva devletin silahlı baskısına karşı koymak için onun askeri cihazını parçalamak, ikudarı alma yolunda karşısına çıkacak her direniş bastırmak, devrimci iktidarı kurmak ve savunmak için askeri bir örgüte sahip olmaya zorlar." (Güç) Sınırlı toplumların ortaya çıkmasıyla, sınıfların ve devletin varlığına bağlı politik faaliyete ve doğruya doğruya nesnel gerçeğin dönüştürülmesine yönelmiş güçlerin, savaşçı bir örgüte sahip olması, iktidarı ele geçirmesi ya da kaybetmesiyle doğrudan doğruya bu örgütlülük ile ilgili olduğu yaşamın ortaya çıkardığı bir gerçekliktir.

Sonuç olarak; ayaklanan halkların düşmanlarını yenebilmek için silah ve donatım durumlarını sürekli geliştirmek zorunda oldukları açıktır. Gerçekte, son ve belirleyici savaşa gelindiğinde bile, halk ordularının silah ve teçhizat donatılarını genellikle gerici birliklerin ellerindeki silah, teçhizat ve teknik donatıdan daha düşüktür. Silahlar açısından bakıldığında, halk savaşı yürütülen bir çok yerde halk ordularının bir çoğu başlangıçtan sonuna dek üstünlük sağlayabilmiş değildir. Fakat zaferin sırtı ise, insanda, halk desteğinin ve insan gücünün kazanılmasında yatar.

Yeryüzüne özgürlüğe, şahin ve kartalların namlu avazına yaslannmış, uçunları tutan ve kıvrık mavisini köpekleri taşıyan o güzel insanlar getirecek Dağ koyaklarını tutan; ılık, doğurgan yağmurların içinden ve sisler arasında süzülüp gelen, ipek huylu ıfırar dışlarını sırt çantalarında taşıyan savaş tanrıları ateşli gözleriyle tutuşup aydınlanacak yeryüzü!

BİTTİ

Devlet bilinci (1)

Bayram KAYA

Susurluk'ta bir kamyonun Mercedes'le çarpışması sistemin kirliliğinin artık saklanamayacak hale gelmiş, en çürük bölümünü aydınlatır. Biri polis şefi, biri faşist katliam sanığı, biri korucubaşı ve bir diğeri de mafya-fuhuş sektörü içinde oyuncak olduğu bilinen bir kadıncağız, en çirkin ve kanlı yüzleriyle arabadan çıkıyor.

Esasında ortaya çıkan mevcut sistem ve onun aygıtlarının gerçek yüzüydü. İnsanları katleden, infazlar yapan ama bunların gizli kalması açığa çıkmaması için özel çabalar harcayan sistem, çürümenin bir sonucu olarak, kirliliğini saklayamıyordu. Çünkü, çürüyenin ortaya saçılan pis kokusundan rahatsız olanlar, *raison d'état* (kutsal devlet) gereklerinin ne olduğu ve "otorite"nin nasıl korunacağı üzerine, sistemin gerçek anlamından uzak ve soyut fikir yürütmelere başladılar.

Burjuva egemenlik ilişkisinde (yasama, yürütme, yargı), bir sınıfın diğer bir sınıf üzerinde egemenliğin sürdürülmesi için "yasal şiddet kullanma" hakkı yasalarda tanımlanmıştır. Burjuva devlet, egemenliğini, ideolojik aygıtları ve baskı aygıtları ile sürdürmektedir. Devletin aygıtları açık ve örtülü bir biçimde "gerekleri" yerine getirirler. Bizimki gibi ülkelerde, "sivil toplum" öğelerinden söz edilmediği oranda devlet aygıtları iç içe geçmiştir. Uygulama gizli (örtülü) ve açık şekilde sürdürülmektedir. Devletin her türlü kurumu (militarizm, mahkemeler, okullar, hükümet vb.) devletin daha küçük bir yansımasıdır. "Bütün, parçalarında nicelik farklılıkları içinde yansıdığı gibi parçalarda bütün de aynı biçim-

de yansır". Yansımanın örtülü veya açık olması ya da yansımanın yansımaları algılanması, politik-sosyal gerçeklerin ortaya çıkmayacağı ve çıkarılmayacağı anlamına gelmez. Siyasi gerçekler, "derin" ve "gizli" devletin sonsuzca giriftliği içinde "açık veya gizli yansıması hareketin" kavranması ve açığa çıkarılmasıyla anlaşılabilir.

Yüksek derecede devlet bilinci, iç güvenlik kurumlarının açık, yaygın ve yerleşik olması yanında; "gizli" ve yasalara göre "özerk" kurumlaşmalara, yani devletin temel çekirdek aygıtlara sahip olunmasına büyük önem vermektedir. Bu durum yüzyılların tecrübe edilmiş gerçekliğidir. Toplum güvenliği adına; toplum, bölünür, parçalanır, kan dökülür ve kolay yönetilmesinin aygıtları yaratılır. Devlet bilinci, hükümetlerin kendi aygıtlarının ilgi alanına dokunacak politikalarına karşı da dirençlidir. Bu minvalde, hükümet etmek hiçbir zaman devlet yönetmekle eşdeğer sayılmayacağı gibi, devlet hiyerarşisinde, devletin seçilmiş bir memuru, seçilmiş bir başbakanıdan daha yüksek konumda olabilir. Adına derin devlet denen baskı aygıtının giriftliği içinde gizli yansıması hareketlerin kırılan algısında, zor aygıtı devlet, "hukuk üstü" ve "özerk" gösterilebilmektedir. Örtünün gizlediği gerçekliklere karşı mücadele ise devletin nesnel bilgisine ulaşılmasını sağlayacaktır. Pratik işlev teorik işlevden daha önemlidir.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde; İngiltere, Amerika ve Fransız devrimleriyle, halk yığınları ile devlet arasında bir araform sağlanmış, belli dengeler gözetilmiştir. Ülkemiz sisteminin kuruluşunda, değil böylesi bir araform oluşması, tersine devlet top-

lunun yaşam alanlarını iyiden iyiye daraltmıştır. Ülkemiz toplumsal bilincine yer eden devlet ingesi ise bu durumla paradoks oluşturacak derecede, devletin bir zor aygıtı olması değil, devletin toplumun üzerinde ve toplumun iradesine tabi olmayan yüce bir güç olduğudur. Dolayısıyla devlet olamazsa toplumun ve kendisinin varoluşunu mümkün görmeyen böylesi bir devlet bilinci, her türlü değişim ve dönüşüm karşısında zorunlu bir engel oluşturduğu gibi, her türlü devlet fetişizmine de yol verir. Devlet bu durumu yüzyılların siyasi gerçekliği içinde adım adım işleyerek oluşturmuş ve yitirmeye hiç niyetli değildir. Devlet, toplumsal bilinçte en mükemmel nokta olarak idealize edilmiştir. Platon'un "mutlak ide", Hegel'in "saltuk tin" kavramlaştırması bu mükemmel noktaya denk düşer. Devlet, yığınla kirliliğin organizasyonunu kurumlarıyla gerçekleştirdiği ortadayken, toplumsal bilinçteki devlet tasarımının bunları devlete dayandırmada zorlanması ve devlet aygıtı bazı kurumlara toz konduramaz tavır içinde olması, yüzyılların yığın bilincine pekiştirdiği ideolojik etkidir başka bir şey değildir. Yalnız yakın tarihin modern zor aygıtlarından değil, ölümlerden de acı çekiyoruz.

Devletin, kendi varoluş nedenini, zor aygıtı olarak değil, adaletli, yüce ve özerk bir güç olarak kavramlaştırması bu yansımanın kaynaklarından en belirgin olanıdır. Devlet, bazen "dış tehdit", bazen "iç tehdit" faktörüyle, bazen de ulus-devlet formunda yucelttiği diğer faktörlerle, kendi sınıf tehlikelerini topluma "biz" ve "öteki" argümanlarıyla potansiyel düşman olarak gösterebilmektedir.

Böylece bir duygunun kökeninin tarihsel başlangıçlara sahip olmadığı düşünülemez. Ancak, kitlelerin devleti yüceltmekle devletten korkmaları arasında paradoks iyi kavranmadığı sürece devlet mefhumunun anlaşılması eksik kalacaktır. Bu durum, doğrudan, tarih içinde, egemen sınıflarla devlet kurumlaşması ve halk yığınlarıyla devlet kurumu arasındaki gerçek ilişkinin tarifiyle ilgilidir. Türklerin, Orta Asya, Orta-doğu, Anadolu, Akdeniz ve Avrupa coğrafyasındaki gelişim çizgileri devlet anlayışlarını pekiştirmiş, yüksek derecede bir devlet bilinci ortaya çıkarmıştır.

İlk Türk ismini kullanan toplulukların Orta Asya içlerinde, Amu derya ve Sri derya umakları çevresinde yüksek platolarda görüldüğü bilinmektedir. Türk klan ve kabilelerin birbirlerine üstünlük sağlama çabalarıyla, kendilerini bey ve çoban olarak bölen sınıf çelişkileri, tarihlerinin önemli bir iteneği olmuştur. Hunlar'ın, halkın başkaldırısı sonucu yıkılmasıyla, ardından, Avarlar'ın baskısına isyan ederek egemen olan Göktürk beylerinin diğer Türk kavimlerini ağır vergi yükü altına sokmasıyla kanlı bir toplumsal/sınıf savaşımı başgöstermiş, başta Oğuzlar olmak üzere Basmil ve Karluk Türkleri'nin desteğini alan Uygurlar, Göktürk beylerinin hakimiyetine son verip daha ileri bir yönetim biçimi ortaya çıkarmışlardır. Daha sonraları ortaya çıkan Büyük Selçuklu Devleti de öncülleri gibi tarihin az kanlı sınıf savaşımını yaşamıştır.

Eski Türk toplulukları Orta Asya'da eşitlikçi ilkel komunal toplum düzenini yaşıyordu. Bütün halk silahlıydı. Kimsenin kimseye bir üstünlüğü olmadığı gibi, düzenleri zora dayanmayan bir uyumluluğa ifade etmekteydi. Dinsel inançları doğa tanrılarına inançtan ibaretti (Şamanizm). Şamanizm'de en büyük tanrı Gök tanrısı olup, dağlar, ırmaklar, ormanlar, göller tanrısal varlıklar olarak kabul edilirdi.

Ancak, sahip oldukları mülke göre sınıflara bölünmeleriyle servet, göçebe beylerin elinde toplanmaya,

beylerin etrafında özel silahlı maiyet adamları oluşmaya başlar. Toplumun bağrında sınıflar belirmeye başladığında, halktan ayrı bir silahlı güç, yani beylerin özel silahlı kuvvetleri doğar. Halk silahsızlandırılır, halkın silahları ellerinden toplandıkça beyler yükselmeye başlar. Egemen beyler halkın anenelerini bir yana itip kendi geleneklerini, yasalarını ve özel mahkemelerini kurarlar. Beylerin özel silahlı maiyetleri Türk devletinin temelini teşkil etti. Halkın toprak ve otlakları ortak kullanımdan silahlı maiyet adamlarının tasarrufuna bırakıldı. Bu usul adına miri arazi denilen Türk egemen sınıf sisteminin dirlük dağıtımının kökenini oluşturur.

Türk tarihi, sınıf savaşımını tarihidir. Tarih, ilkel komunal toplum dışında, ya yönetilen sınıfların yöneten hakim sınıf ile savaşımı, ya da bir ulusun egemen sınıfının diğer bir ulusun egemen sınıfı ile savaşımıdır. Başka tarih yoktur. Kan bağına dayalı kabile ve aşiret örgütlenmesi, iş bölümü ve toplumların sınıflara bölünmesi ile çözülür; yerine devlet örgütlenmesi geçer. Devletin maddi temeli, sınıfların tarih sahnesine çıkışıyla doğmuştur; sınıfların ortadan kalkışıyla bu maddi temel yok olacak ve devlet sönecektir. Toplum zengin ve yoksul olarak karşıt sınıflara bölündüğünde, çelişkinin savaşa dönüşüp toplumu eritmemesi ve çelişkiyi gizleyip yamusatması temelinde bir güç oluşur. Gittikçe topluma yabancılaşan bu güç devlettir. Devletleri tanımlarken veya devletleri birbirleriyle kıyaslarken ilk başvurulacak doğru sınıf savaşımıdır. Çünkü devlet, sınıf savaşımı ortasında doğar ve hakim sınıfın, ezilen sınıf üzerinde baskı aygıtına dönüşür. Ezilen sınıfların daha iyi komunda olması veya halkın çok daha kötü durumda olması doğrudan sınıf mücadelesiyle ilintilidir. Öyleki, sınıf mücadelesinin yükseldiği yer ve dönemlerde özgürlük yanlısı akımlar ve hareketler güç kazanır gerçek bir özgürleşme yaşanır. Oysa sınıf mücadelesinin ezilip, gerilediği ülkelerde özgürlükler kısıtlanır, baskılar artar, gerilelik güç kazanır.

Hegel, devletin varoluşuna yol açan temel çelişmenin, özel iradeyle kamusal irade arasındaki çelişme olduğunu ileri sürmekteydi. Devlet, bu iki irade arasındaki çelişmeyi uzlaştıran bir bütünlüktür. Bunu sağlayacak yegane devlet biçimi ise Monarşi'dir. Hegel'de devlet gücü mutlak-tır ama keyfi değildir. Hem devlet, hem devletin uyguladığı yasa akıldır. Yasalar, devlet görevlilerinin keyfi taktır ve tasarruflarını sınırlar ve eşit uygulanır. Yasa görevlilerin kişisel takdirini değil, soyut olarak resmi makam ve otoriteyi ifade eder; yasadışı ve kişisel istenci dışıdır. Ama Hegel'de devlet kamu hizmetlerini görme, yasaları uygulama, polis görevlerini yürütme, ekonomik çıkarları birbirine ayarlama gibi "bayağı" işlerle uğraşan yarırcı bir kurum olarak da şekillenmiyordu. Bunlar, daha ziyade, sivil toplumun görevleriydi. Hegelsel devlet araç değil, bilinçli bir amaç, ruhsal bir istektir. Millet ruhu anlaşılmadıkça Hegel'in devletin ülküleştirmesini kavramak kolay değildir. Hegel'e göre, bir özel şahıs tarafından bir özel şahısa, bir devlet tarafından başka bir devlete ya da özel bir şahsa verilen zarar, artık bir adil ceza meselesidir. Bir devlete karşı anarşi yaratmak ise, en büyük cinayettir. Doğrudan doğruya bizzatlı devlete saldıranlar en büyük canilerdir ve devletin kendi bekasını sağlamaktan ve bu canilerin gücünü imha etmekten daha üstün bir ödevi yoktur. Hegel, tüm gelişimi ancak devlet içinde mümkün gördüğünden devlete dört elle sarılıyor ve günümüz gerici devlet anlayışlarının doğumuna kolaylaştırıyor. Eski monarşiler, zoru ve baskıyı normal sayardı. Hegelsel monarşide zor, devlete karşı eylem sözkonusu olduğunda yine normal görülmekteydi. Kaldı ki modern demokrasilerde zor gayrimuşru görülmekte ama gizli ve temel aygıtlar tarafından eskisinde olduğu gibi normalmiş gibi uygulanmaktadır. Yasal zor ile gayrimuşru zor'un varlığı ve uygulanışı, demokrasinin tam karşısına dönüşebilmesine açık olduğunu göstermektedir. Bu da demokrasinin mahiyetine ilişkin aynı bir pa-

radokstur ve iyi bir turnasol işlevi görmektedir.

Hegel, gerçek özgürlüğün devlet şekillenmesi ile yaşanacağını söylerken, Marx gerçek özgürlüğün zorunluluğun gerçekleştiği yerde, yani sosyalist toplum aşamasından sonra gerçekleşecek olan sınıfsız toplumda yaşanacağını söylemekteydi. Buna göre, gerçek özgürlük, devletin otoritesinin ortadan kalkması ve sönmesiyle gerçekleşecektir. Hegelsel devlet, özgürlük ışığını gösteriyor, ancak birey insanı, büyük bir organizmanın pasif, edilgen bir üyesi durumuna getiriyordu. Sınıfsız toplum ideali ise yüksek bir özgürlük ideali taşımaktadır. Fakat yaşanan sosyalizm deneyleri devleti söndürmeyip güçlendirmiş ve Hegelci devletten farkızsı kalmıştır. Ancak devletin tedricen ortadan kaldırılması ve ordadan, polisten vazgeçilmesi düşüncesi, dün olduğu gibi bugünde, ne kitabı bir istem ne de hayalidir: gerçekleşmesinin maddi temeli olan, yüksek bir özgürlük idealidir. Devletin ortadan kalkması sınıfsız toplumun olmazsa olmaz koşuludur. Sınıfsız toplum, demokrasi'nin olduğu bir toplum da değildir, tersine, nüfusun çoğunluğunun, nüfusun azınlığı üstünde hiç bir etkisinin olmadığı, insanların toplumsal hayatın temel koşullarına "zor" olmaksızın uyduğu bir işleyiştir.

Marx'ın teorisinde devlet kavramı, soyutlama düzeyinde analiz aracı bir inceleme değildir. İktidar baskısı altında üretim araçlarından yoksun bırakılmış üretici sınıfın siyasal hedefi bir nesnedir: Devlet maddi ve ideolojik bir üstyapı kurumudur. Marx'ın burjuva devlet ideolojisinin felsefi eleştirisi, insanın bilinç dünyasının tersine çevrilisinin gerçekleştirilmesinin eleştirisi. Kapitalizmin, hukuki, siyasal, dinsel, estetik ve devletsel maddi ve ideolojik üstyapı kurumlarının kapitalist toplumda yaşayan insanlar üzerinde etki ve tepkisinin çözümlenmesi, kapitalizmin alt yapısının eleştirisinin kopmaz bir parçası olarak ortaya çıktı. Çünkü, toplumsal ilişkilerin iki yönünden birisi olan ideolojik hayat, diğer yönü maddi hayat koşulları üzerinde yükselen bir üstyapı oluşturmaktadır.

İdeolojiler, maddi ve manevi ilişkiler zincirinde maddi ve ideolojik misyon yüklenen tek kurumdur. Devletin sınıflarüstü özerk veya yüce, ulvi öğelerle nitelenmesinin temelinde ilk ideolojik kuruluş olmasının önemi oldukça fazladır ve bütün toplumsal evreler için bu böyledir. Bundan dolayı devlet, salt bir baskı aygıtı değildir. Toplumun ideolojik, ruhsal, kültürel şekillenmesi içinde çok önemli rol oynar. Gramsci ve Althusser gibi Marxistlerin düşüncelerinin önemi burada iyi anlaşılmalıdır.*

"Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak, toplumsal, siyasal ve entellektüel yaşam sürecini koşullandırır". Yalnız, maddi üretim ilişkileri ve üretici güçlerle devlet, siyasal ve hukuki ideolojik ilişkiler arasında sürekli bir karşılıklı etkileşim vardır. Bu materyalist dünya görüşüdür.** Felsefi idealizm, devleti, tanrısal iradenin ve evrensel akıl'ın bir yansıması ve cisimleşmiş hali olarak yorumlar ve toplumsal süreci bunun ürünü olarak gösterir. Burada "ide" dünyanın temel kurucu ilkesidir. Yani, gerçek, ide'nin, düşüncenin yalnızca dışsal görünüşüdür. Oysa düşünsel olan, maddi olanın, insan bilincinde yansımasından başka bir şey değildir. Bura da, iki belirlenimcilik arasında çok derin fark vardır. Felsefi idealizmin belirlenimciliği devletin varlığını zorunlu ön koşul sayar ve ebedileştirir. Materyalist anlayış, maddi ilişkiler değiştiğinde devlet mefhumunda değişeceğini, ebedi olmadığını gösterir. Belirlenimciliğe karşı duran bilimezcî görüş, yasa ilke'ye de karşıdır ve yasaların bilemeyeceği devletin dönüştürülmesini imkansız görür.

Burjuva devlet, bilinç dünyasının tersine çevrilmesi ve insanın kendine yabancılaşmasının gerçekleşmesidir. Egemen kapitalizm, toplumsal ilişkilerde, artı değer sömürüsünü toplumsal işbölümü ile gizlemektedir. Sonra emeğin karşılığı olan ücretin, emeğin gerçek değeri imiş gibi gösterilmesi de sömürüyü gizlemekte ve yamılsama yaratmaktadır. Gerçek ilişkiler sanal ve sahte ilişkilerle yer değiştir-

miştir. Baskı ve zorla içeren burjuva devlet egemenliğin örtülmesini sağlayan en etkili araç ise, isteyen her siyasal gücün demokratik genel oy sistemi ile devleti ele geçirebileceği yalandır. Demokrasi kavramı, adeta kapitalist egemenliğin üzerinde tek koruyucu kalkan gibidir. Özellikle reformist sol'un dünyada demokrasiye bel bağlar bir konuma gelmesi burjuva demokrasilerinin zedelenen itibarını telafi edip, gücünü pekiştiren, durumunu sağlamlaştıran bir işlev görmüştür. Dolayısıyla Marxistler'in demokrasi'den ne anladığı sorunu en önemli sorun durumunu almıştır.

Burjuva devletin demokrasi ve genel oy gibi "güçlü" ideolojik etkinliğine karşı; toplumsal hayatı zor'a gereksinim duymadan şekillendirecek bir halk inisiyatifi projesi ideolojik mücadelenin bir aracı görülmelidir. Anadolu'daki Babek, Baba İshak ve Şeyh Bedrettin başkaldırıları, başkaldırı havalisinde bütün halkı silahlandırıyor, insanın insan üzerinde denetim oluşturacağı araçları parçalıyor ve zor'a gereksinim duymadan, becerileri, yetenekleri, meziyetleriyle ön plana çıkmış kişilerin yığın inisiyatifiyle sorumluluğa getirilmesinin önünü açıyordu. Başkaldırılarda demokrasi, aristokrasi, monarşi tartışmaları yapılmamıştır. Bu iktidar biçimlerinin hepsi sınıflı toplum ilişkileridir ve sömürü ilişkisinin derecesi bunların gerçek ayarı olmaktadır. Daha doğrusu demokrasi ve monarşi gibi biçimler, çeşitli sınıfların yürüttükleri gerçek savaşımaların büründükleri aldanıcı biçimlerden başka bir şey değildir.

İnsanın bilinç dünyasının tersine çevrilmesi, egemen sınıfın, özel sınıf çıkarını, toplumun ortak çıkarı olarak göstermesiyle başlar. Yabancılaşma ise emek gücünün kendi emek ürününün (aldatıcı) ücret ile eşdeğer gösterilmesiyle gerçekleşir ve aldatıcı sonsuz ilişkiler içinde pekişir. Devletin ideolojik aygıtı (eğitim, din, partiler, şirketler, dernekler vs.) ile baskı aygıtı (militarizm, cezaevleri, hükümet vs.) gerisindeki gerçek yüzü kolay algılanamaz. Devletin gerçek yüzü örtülü olarak yansımakta-

dır. Görünüşü aldattıcıdır. Sahte görünüş veya kırılğan algı. sınıf mücadelesinin ivmesine bağlı olarak pekişir veya zayıflar. Ülkemizde, *Birikim* dergisinin bazı liberal yazarlarının ve *İnsan* dergisinin bazı Hegeleci yazarlarının göremediği gerçeklerdir bunlar. Bunlar için devletin daha demokratik olması yeterlidir.

Devletin yüceltilmesiyle, ondan korkulması arasındaki paradoksun anlaşılması, devlet gerçekliğinin gizli ve açık yansı kavramlarının felsefi temelinin iyi anlaşılmasına bağlıdır. Hegelsel ide'nin dışsallaşması, cisimleşmesi gibi devletin egemenlik ilişkisi, bütün sınıfların ortak çıkarının ifadesi gibi görünür ve kolektif yararı varmış gibi tasarımı sağlar. Gizli yansının ortaya çıkarılmasına panzehiri sınıf mücadelesidir. Fakat gizli yansının kendisi sınıf mücadelesinin özünde zorunlu bir engeldir aynı zamanda. Egemenlik koşullarının nasıl uygulandığı ve nasıl algılandığı yani pratik anlamı önemlidir. Bu bağlamda, geçen yüzyıldan günümüze, hatta son otuz yılda, devletin ağırlık noktalarının nasıl değiştiğini tartışmak tayin edici belirlemeler ortaya koyacaktır.

Egemen sınıfın yönetime koşulu, en temelde hakim üretim biçiminden yararlanmanın koşuludur. Üretim biçiminden yararlanmasının getirdiği toplumsal güç pratik ifadesini, her çağa ve her coğrafyaya özgü devlet biçiminde bulur. Her devlet ve yarattığı kültürel, ruhsal şekillenme, üretim biçiminden yararlanma koşuluna göre farklıdır; hükmeden sınıfın karakterine göre ayrımlara sahiptir.

Türkler'in tarihi sınıf savaşımın tarihidir dedik. Orta Asya'dan Orta-doğu'ya inen Türk egemen sınıfları, Abbasi halifesi ve egemen sınıflarıyla ittifak halinde, Fatımi egemen kesiminin ordularını püskürtüp, Abbasiler'in fiili önderliğini ele almıştı. Egemen sınıflar arası bu ittifak, sonradan, Türkmen aşiretlerinin zora dayalı olarak çözülmesini ve Sri derya Oğuzları'nın serleştirilmesini zorunlu kılıyordu. Türkmenler'in silahsızlandırılması ve serleştirilmesi Baba

İshak başkaldırısı türü başkaldırılan gündeme getirdi ve Anadolu, tarihin en kanlı sınıf savaşımını yaşadı. Sınıf savaşımı, Bedrettin hareketi ve Celali isyanlarıyla sürdü. Bunların hepsi ilerlemeci hareketlerdi.

Göklere çıkarılan o unlu devlet geleneğimiz bu sınıf savaşımını içinde şekillendi ve cisimleşerek kitlelere, egemen sınıfın çıkarını, toplumun ortak çıkarı olarak empoze etti. En büyük başarısı, toplumdaki zengin-yoksul ayrımını, dinsel ve milliyetçi ideoloji ile örtterek gerçekliği ters yüz etmesidir. Dinsel temelde ümmet'e dayanarak yarattığı "biz", "öteki" ayrımı toplumu sallayan milliyetçilik ideolojisi ile sürdürülmüş, toplumu sallayan iç isyanları bastırmasında önemli bir manevi güç sağ olmuştur. "İç tehdit" yanında "dış tehdit" söylemi veya mandüplasyonu da devletin sürekliliğinde önemli bir dinamizm meydana getirmiştir.

Devlet, sınıf karşıtlıklarının uzlaşmazlığının bir ürünü ve yansımasıdır. Sınıf karşıtlıklarının uzlaşması nesnel olarak mümkün olmadığı anda, yerde ve ölçüde, zorunlu olarak, ortaya çıkar; topluma gittikçe yabancılaşır. Çünkü, uygar toplum, aralarında silahlı çatışmaya yol açacak, uzlaşmaz, karşıt sınıflara bölünmüştür. Modern demokrat devletler bile ücretli emeğin sermaye tarafından sömürülmesinin aracıdır.

Devlet ezelden beri varolmuş değildir, geçmişte, devlet iktidarı diye bir şeyden haberi olmayan toplumlar vardı. Devlet, bir zamanlar ne kadar kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkıyorsa, kaçınılmaz olarak ortadan kalkacaktır. Toplumsal üretimi üreticilerin özgür ve eşit birliği temelinde örgütleyecek olan toplum, o zaman "tam devlet aygıtını layık olduğu yere, eski eserler müzesine, çıkarak ile tunc baltanın yanına koyacaktır". Gündümüz modern demokrasileri ışığın üçgen prizmasında kırılması gibi, devlet iktidarının gerçek egemen ilişkilerini kırarak toplumun yanlış algı ve tasarımı sağlamaktadır. Bunu zor ve ideoloji kullananarak gerçekleştirmektedir.

Modern demokratlar, egemen-

baskıcı ilişkiler karşısında secdeye geçmişlerdir. Ama, insanlığın, devletin söndürülmesine ve ardından gelecek gerçek özgürleşme idealine olan inancı hiç bitmeyecektir. Demokrasinin de bir devlet olduğu ve dolayısıyla devlet söndüğünde demokrasinin de yok olacağı ortadadır. En eksiksiz demokrasinin bile bir baskı aygıtı olduğunu hiç akıllardan geçirmemiş olanlar için bu durum anlaşılması kolay bir şey değildir. Çağdaş demokrasilerde tüm çirkinlikler ve kanlı infazlar demokrasi örtüsü altına gizlenerek gerçekleştirilmektedir. Bu minvalde, azınlığın çoğunluğa bağlı olması gibi burjuva demokrat ilkeler sağlıklı ilkeler değildir. Uygulamada bir kolaylık getirirse de, çoğunluğun azınlık üzerinde bir baskı ve zor aygıtına dönüştüğünde işlevini yitirir. Azınlığın çoğunluğa bağımlı olması ilkesine uymayan bir toplumsal sistemin gerçekleşmesini düşünemeyen, ama "insanların toplumsal hayatın temel koşullarına zor olmaksızın ve bağımlılık olmaksızın uymaya alıncaklarına" olan inancı sağlam tutmak gerekiyor...

DIPNOT

* Althusser, ekonominin son keredede belirleyici olduğu Marksist formülasyona yeni bir yorum getiriyor, ekonomiden ideolojike aktarılan belirlemeleri modellerine imkan tanıyan "üst belirlemiş" çelişkiler kavramı geliştiriyordu. Buna göre, "egemen yapılar" yanında "görelî örnek yapılar" a değer verilmektedir. Althusser'in yaklaşımına katılmamakla birlikte, devlet tartışmalarında yararlanılacak temel kaynaklardan görüyoruz.

Althusser'in etkilendiği Gramsci, devletin baskı aygıtına indirgenemeyeceği, "sivil toplum"un belirli sayıda kurumunu da kapsadığı fikrini geliştirmişti. İdeoloji olmadan maddi güçlerin tarihsel olarak kavranamayacağını, inancın maddi güçle çok kere aynı güçte sahip olduğunu ideolojik aygıtın dayanarak açmılayan Gramsci'de devlet tartışmalarında önemli bir duraktır. Ancak Althusser ve Gramsci'den hazar teorî ifsal edenler, bu teorik ifadeleri bir dogmalar demeti haline getirip kendi konformist aleminin terimleriyle yorumladılar ve yanlış gömülüp şabloncu olarak kalmaya kendilerini mahkum ettiler.

** Yalnızca iktisad için değil, bütün tarih bilimleri için devrim yaratan keşif ya çimleyle özellenir. Maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak devlet, siyasal, hukuki, dinsel, estetik, ve felsefi yaşam sürecini koşullandırır.

KAYNAK

V. I. Lenin, *Devlet ve Devrim*

Vive la Commune!..

Mehmet YEŞİLTEPE

*"Bütün çiçekleri koparıp
yolabilirsiniz, ama baharın
gelişimini engelleyemezsiniz!"*
(Père-Lachaise Mezarlığı'ndan)

"18 Mart sabahı Paris, gökgürültüsünü andıran *Vive la Commune!* (Yaşasın Komün) çığlığıyla uyandı." (Marx, *Fransa'da İç Savaş*, s: 54)

Peki nedir bu Komün? Marx'ın *"İmparatorluğun doğrudan antitezi"*, Engels'in *"Proletarya diktatörlüğü"* dediği Komün; hangi tarihsel gelişmeler üzerinde biçimlenir?

Komün'ü hazırlayan koşullar için, elbette ki kesin bir başlangıç tarihi verilemez. Ve ne denli geriye gidersek gidelim; yine de gelişmeleri birbiri ile bağlayan halkalara rastlamak mümkün olur. Ancak ben, yazının kapsamı nedeniyle, 18 Mart sonrasına değineceğim.

Küçük sarsıntıları büyük depremlere çevirmek, volkanik patlamaların yolunu açmak ve kaderini eline alarak iktidarı ele geçirmek; proletaryanın kaçınılmaz görevidir. Bir toplumsal sistemden diğerine geçişte karşılaşılan çalkantılar, uzun ve heterojen bir yapıya sahip olan ara biçimler; salt sosyalizme geçişte değil, önceki toplum biçimlerinde de -belirli ölçülerde- gündeme gelmiştir. Özellikle, kapitalizmin beşiği olan Avrupa'da, burjuva toplumların, gelişimi sıra-

sında ortaçağa ait unsurları taşıyarak ilerlediği görülür. Ne kullanılan araçların ne de tasfiye edilecek olan karşı gücün "bir gece ansızın" bertaraf edilmeyeceği gerçekliği, bu süreçlerin özgünlüğü üzerinde durulması gerektiğinin önemini de açıklar.

Aynı şekilde, modern sanayinin gelişimi emek-sermaye çelişmesinin de boyutlanmasını doğrudan etkiler. Ve giderek, devlet iktidarının bir sınıf egemenliği aygıtı olma niteliğini güçlendirir. Egemenlik ilişkileri içerisinde bir karşı duruşun örgütlenmesi ve sürecin tersine çevrilmesi -yaşanmış tüm pratiklere rağmen olanaksız gibi görülür. Böyle bir kanaati kurmak açısından, sanıyorum ki Paris Komünü deneyiminin incelenmesi önemli bir yarar sağlayacaktır.

1870'teki Fransız-Alman Savaşı sonrasında, silah bırakmaya yanaşmayan Paris ile Merkezi Versailles'da bulunan Fransız hükümeti arasında savaş ilan edilir.

17-18 Mart gecesi, Paris'in silahsızlandırılması amacıyla, General Vinoy'nun ortadaki birliklerine, Parisliler'in toplanma el koyma emri verilir. Ancak askerlerin etrafını kadın, çocuk ve federe muhafızlardan oluşan bir kalabalık sarar; askerler, bu kalabalıkla yaşadığı yakınlaşma sonrasında, generallerin ateş emrine uymaz. General Laçomte ve Haziran 1848'deki katliamcı yüzü ile anımsanan General Clément Thomas tutuklanarak, Rosiers sokağında kurşuna dizilir. Bu-

nun üzerine, Thiers [Thiers: Fransız burjuva tarihçi ve devlet adamı, Orléansçı, içişleri bakanı (1832-34), başbakan (1836-40), yürütme gücü başkanı (1871), cumhurbaşkanı (1871-73), Paris Komünü'nün celdadı.] Versailles'e sığınır ve askeri birlikler Paris'ten ayrılır.

19 Mart 1871'de belediye daire-sinde toplanan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, seçimlerin geciktirilmeden yapılmasını sağlar. 26 Mart'ta seçimler yapılır ve 28 Mart 1871'de de Paris Belediye Sarayı'nda, Merkez Komite üyeleri, yetkilerini Komün'e devreder.

"PARİS KOMÜNÜ PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜYDÜ"

Devletin sahip olduğu üstünlüğün, toplumun bütün işlerini gören bir mekanizma olarak yarattığı saygı ve biat etme alışkanlığının bütün toplumlarda olduğu bilinmektedir. Hele ki soydan geçme krallıktan sonra demokratik cumhuriyete geçiş, bu güven ve otorite ilişkisini daha da pekiştirir.

Gerçekte ise "devlet, bir sınıfın bir başkası tarafından bastırılması- na varayan bir makineden başka bir şey değildir ve bu krallıkta ne kadar böyleyse, demokratik cumhuriyette de o kadar böyledir. Bu konuda söylenebilecek en kısa şey de devletin, muzaffer proletaryanın sınıf egemenliği savaşımında kalıt olarak aldığı ve tıpkı Komün'ün

yaptığı gibi, en zararlı yönlerini hemen budamaya başlaması gereken bir kötülük olduğudur; ta ki yeni ve özgür toplumsal koşullar içinde yetişen bir kuşağın, bütün bu devlet hurdasından kurtulacak bir duruma gelebilmesine kadar." (Age; Giriş, Engels, s: 19-20)

Bu kötülük, geçici olarak ve farklı amaçlarla kullanıldığında dahi, kullanımı belirleyebilen ve geçici olmaktan çıkıp kalıcılığa bürünen özellikler taşıdığı bugüne kadarki pratikler de göstermiştir. Bu, öylesine hassas bir meseledir ki; geçtiğimiz yıllar, "ne onunla ne de onsuz" olamayacağını itiraf etme noktasına gelen sol'u, ya tam bir reddiye ya da tartışmasız bir kabule yöneltmiştir.

Paris komünü gibi, yaşanmış bir olayın rehberliği yetmeyince iş başa düşüyor. Ve dünya ölçeğinde, "nerede yanlış yaptık?" sorusu en üst sıraya yerleşiyor. Bu tür dönemlerden daha az zayıf ile başarıya ulaşarak çıkabilmenin yolu, yine Marksizm'in teorik-pratik mirasında aranmalıdır.

Komün, zaten o yıllarda bile, o güne kadarki rejimlerde devletin sebep olduğu sonuçları hesaba katarak, farklı araçlara başvurma ihtiyacı duyuyor. Örneğin bunlardan biri "bütün yönetim, adalet ve eğitim görevlilerinin ilgililer tarafından seçilerek, yine aynı ilgililer tarafından her an görevden geri alınabilmeleri ilkesi"dir. Bir diğeri ise, "en güçlüğünden en büyüğüne bütün hizmetlere, işçilerin aldığı ücretten başka bir karşılık ödememek"ti.

"Sosyal demokrat hamkafa son zamanlarda proletarya diktatörlüğü sözünün edildiğini duyunca hıdayete erdirici bir korkuya kapıldı. Eh peki, bu diktatörlüğün neye benzediğini görmek ister misiniz baylar? Paris Komünü'ne bakın. Paris Komünü, proletarya diktatörlüğüydü" (Age, s:20) diyen Engels, bu net tanımlamanın yanında Ko-

mün'ün, yapılması gereken pek çok şeyi yapamadığından da söz eder. Mesela, Fransız Bankası'na elkonmamış olmasını bir eksiklik olarak değerlendiren Engels, bunu, Blanquiciler'in bilimsel sosyalizm

Komün'ün yeni tipte bir devlet olma özelliği; belki de, üzerinde durulması ve anlaşılması gereken en önemli yandır. Komün, eski tipte devletlerden gerek öz, gerekse biçim açısından pek çok yanıyla farklıydı. Onların aksine, yanılmazlık iddiasında bulunmuyor ve tüm davranış ve sözlerini yayımlayan, halkı bilgilendiren, eksiklerini gizlemeyen -şeffaf- bir ilişki tarzı sergiliyordu. Böyle bir devlet tipinin, kendi kendini yok eden -sönen- özelliği sebebiyle; bugünkü devlet sökülüp atıldığında, tüm bir toplum, özgürlüğünü ve gelişme potansiyelini geri almış olacaktır.

konusundaki yetersizliği ile açıklar.

Belki zor oldu ve karşılığında ağır bedeller ödendi ama; Komün, varolan mekanizmanın revizyonunu değil, bir bütün ola-

rak reddini ve alternatifini yazdırıyordu tarihin sayfalarına. Çoğunluğunu işçilerin oluşturduğu ulusal muhafızlarla direnen Paris, aynı zamanda Komün'ün ilk kararı olan; sürekli ordunun kaldırılması ve yerine silahlı halkın geçirilmesi gerçeğine sahne oluyordu.

KOMÜN'ÜN 72 GÜNLÜK ÖMRÜ SONRASINDA BIRAKTIĞI DERSLER EŞSİZ BİR HAZINEDİR

Versailles birliklerinin 21 Mayıs Pazar günü Saint Cloud Kapısı'ndan Paris'e girmesi ile başlayan "kanlı hafta" boyunca, 20 binden fazla insan öldürüldü. Bu rakam, aynı zamanda, Paris'teki işçi sayısının dörtte biriydi. Bir ay sonrasında bile, Paris sokakları ceset kokuyordu.

Böyle bir pratikten sonra, günah mı çıkarılmalıydı; yoksa övgü ile mi söz edilmeliydi? İşte galiba devrimciliğin en önemli niteliklerinden biri ve "içerinin sözü aştığı yer" burası oluyor. Marx'ta başlangıçta, Parisli işçilerin ayaklanmasına karşı çıkıyor. Ve yenilgiyle sonuçlanacağını biliyordu. Ancak, ayaklanma başlayınca iş değişiyor ve amaç "imkansız"ı gerçekleştirmek de olsa desteklenmeliydi; çünkü o "muhteşem bir imkansız"dı. Kavga başladı mı, "mutlak doğrular" yerini kavganın ihtiyaçlarına bıraktı.

Toplumsal mücadele zemininde varolan dinamikleri doğru saptamak ve mücadelenin ağırlık merkezini en verimli alana taşıyabilmek, kavganın sonucu üzerinde doğrudan etki yapabilecek özelliklerdir. Sahip olunan teorik-pratik birikim, bu ihtiyaca cevap verme yolunda bir avantaj oluştursa da mutlak bir güvence değildir. Çeşitli coğrafyalarda gündeme gelen ve öğreticiliğin boyutlarını buyuten sınıflar mücadelesinin ihtiyaçları, sürekli hareket

halinde olan bir grafik çizer. Bu hareketi yakalayabimenin koşulu, diyalektik ve tarihsel materyalizmin içerdiği harekete yabancı olmaktan geçer. **Hiçbir teori yoktur ki zaman ve mekan mefhumunu yadsıyarak geçerlilik gösterebilir.**

Komün'ün neden yenildiğine dair öznel ve nesnel pek çok şey söylendi/söylenebilir; ancak ben, böyle bir değerlendirme yaparken, Marx'ın aşağıdaki ifadesini de hesaba katarak hareket edenlerin, meseleyi daha derinlikli kavramak koşuluyla sahip olacağını düşünüyorum.

"Her devrimde, onun gerçek temsilcilerinin yanına bambaşka nitelikte adamlarda karışır. Bunlardan bazıları, büyük bir saygıyla bağlı oldukları geçmiş devrimlerin kalıntısıdır. Güncel hareketi anlamayan bu adamlar, bilinen dürüstlük ve cesaretleri, ya da salt geleneğin gücüyle, halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptir. Bazıları da, günün hükümetine karşı yıllardan beri aynı basmakalıp tutumla tepsi dualarını yineleye yineleye, kendilerini eşi bulunmaz devrimciler olarak gösteren basit yaygaracılar. Hatta 18 Mart'tan sonra bile, bu türlü bazı adamların ortaya çıktığı görüldü ve bazı durumlarda bunlar, birinci planda roller oynamasını da başardı. Güçleri ölçüsünde bu adamlar, daha önceki devrimlerin tam gelişmesini engelledikleri gibi, işçi sınıfının gerçek eylemini de engelledi. Kaçınılmaz bir kötülüktür bu adamlar, zamanla bunlardan kurtulunur; ama işte Komün'e bunun için zaman bırakılmadı." (Age, s: 68)

Sonuçta, devrimin maddi koşullarıyla, subjektif etmenlerin de hazır olmayışı sebebi ile; bir deneme daha, tarihe "yenilgi" diye geçiyordu; ama, "zafer gibi" bir yenilgi... Yenilginin derslerinin yanına, kazanımın da dersleri bulunduğu oluşan birikimin önemi, bugünün gözle daha ayrıntılı biçimde seçile-

bilmektedir.

K. Marx'ın, 5 Mart 1952'de Joseph Weydemeyer'e yazdığı mektupta da belirttiği gibi, burjuva iktisatçıları ve tarihçilerden farklı ve yeni olarak kendisinin yaptığı belirlemelerin en önemlilerinden biri de; sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne yol açtığı, bu diktatörlüğün de bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız bir topluma geçişten ibaret olduğunu ortaya koymaktır. Paris Komünü, böyle bir aygıtın somutlanmış ilk biçim idi.

Komün'ün oluşturduğu normlar, proletarya diktatörlüğünün nasıl olması gerektiğini tarif ederken; sınıflar mücadelesi tarihine en önemli katkılardan biri yapılmış oluyordu. Paris Komün'ü, Marx ve Engels tarafından, işçi sınıfı içinde demokrasi uyguladığı için değil, burjuvaziye karşı diktatörce davranmadığı için eleştirilir.

"Paris Komünü'nün yaşamına malolan şey, merkeziyetçilik ve otorite eksikliği oldu. Zaferden sonra otoriteyi vb. ne isterseniz yapın, ama savaşım için tüm güçlerimizi bir araya getirmek ve aynı saldırı noktası üzerinde toplamak zorundayız. Ve otorite ve merkeziyetçilikten tüm koşullar içinde kötülenecek iki şey olarak söz edildiği zaman, bana öyle geliyor ki bunu söyleyenler ya bir devrimin ne olduğunu bilmiyor, ya da sözde devrimcilerden başka bir şey değiller." (Engels'ten Carlo Tergazhi'ye Mektup; 14 Ocak 1873)

Komün'ün yeni tipte bir devlet olma özelliği; belki de, üzerinde durulması ve anlaşılması gereken en önemli yandır. Komün, eski tipte devletlerden gerek öz, gerekse biçim açısından pek çok yanıyla farklıydı. Onların aksine, yanılmazlık iddiasında bulunmuyor ve tüm davranış ve sözlerini yayımlayan, halkı bilgilendiren, eksiklerini gizlemeyen -şeffaf- bir ilişki tarzı sergiliyordu. Böyle bir devlet tipinin, ken-

di kendini yok eden -sönen- özelliği sebebiyle; bugünkü devlet sökülüp atıldığında, tüm bir toplum, özgürlüğünü ve gelişme potansiyelini geri almış olacaktır. Bilindiği gibi, bugünkü toplumsal dokuya bir sülük gibi yapışan, geliştirci öğelerini emen; onu kötürümleştirerek, özgürce ilerleyebilmeyi olanaksız kılan güç devlettir.

Ancak, tüm olumlu niteliklerine rağmen, işçi sınıfı Komün'den sihirli çözümler beklemiyordu. Bu sürecin zorlu ve uzun olduğunu biliyordu. Önemli olan, gelişme potansiyeli taşıyan öğelerin önündeki engelleri kaldırmak; ilerleyebilmenin koşullarını yaratmaktır.

Sonuç olarak, *"Gökyüzünü fethetmek Komün'ü"* (Marx) belki gökyüzünü fethedemedi; ama, sonraki kuşaklara bunun anahtarını bıraktı.

Komün'den söz edip de; katledilirken, *"Bu alçaklara ayakta ölebileceğimizi gösterin!"* diye haykıran komünclü anayı anmamak olmaz. Hele ki, *"Hiçbir şey, uğruna ölmeye değer."* fikrini yaygınlaştırmak istendiği günümüz koşullarında...

Birakalım

kavganın yarasını
kavgaya çok görenler
meşalesi sönmüş bir inancın
soğuk ve hareketsiz yalnızlığında
teslimiyet yatağına uzansın
Gecenin göğsüne yaslayıp başını
karanlıktan ışık beklesin...

Kendi ışığını kendisi üretip
bilinç meşalesini
yürek aleviyle tutuşturanlar
elden ele uzanan aydınlığın
gökyüzü yakamozunda buluşurken
karanlıkta yitenlerin değil
sevdasını koruyabilmiş olanların
adını anacaktır...

Şeytani bir eylem; düşünmek

Ozan VELİ

Yaşına, görüngüsüne ve söylemlerinin ahengine rağmen oldukça duyarlı, Dersim'in zırtapos kılıklı bir adamıdır Hıdır Kanas. Bir yeğeni profesyonel faaliyetçi, onbeş çocuğundan yedincisi devrimin pusulu gediklerinde göğes çekilen yıldızlara karışmıştır. Evine konuk olan devrimcilerin bilgi hazinesini ölçmek ve üste çıkmak en keyif aldığı işlerden biridir. Bu minvalde işe yarar-yaramaz sorular sorup, olgun, bilgin ve derin cevaplar aldıkça haz duyan, duyduğu haz'ın ahengini gözlerinin çehnisine oturtan bir adamdır bu Hıdır.

En hafif siklet sorularından biri; "söyle bakalım, sen neden HK'lı olmadın da TIKKO'cu oldun?"dur. Bu soru karşısında verilecek cevaplar, o'nun ölçüm aygıtlarıdır. "bunu doğru buldum" cevabı en gereksiz cevaplardan biridir o'nun için. O zırtapos kılıklı adam; kendi kaba görüngüsünün içinden ince bir tecrübe kurdu, detaylı bir bilgi okuyucusudur. Bu cevap karşısında kırışan yüz hatları, derin ve nükteli vurgular arar.

Yine böylesine herkesi bir tomar sonuyla terlettiği bir sohbet, "Şuna

niye sormuyorsun bir soru Hıdır Amca" der komutanlardan biri. Zırtapos kılıklı Hıdır amca, yuvarlak iti gözlerini, soru sorulması istenen adamın güleç yüzünden düzgün vaziyetinden gezdirerek, kaşlarını yukarı kaldırarak, "yok sormam" der. "Neden" diye sorulunca; "Valla belli ki ya doktor, ya da muallimidir" Evet, Hıdır Kanas tam isabet etmiştir. İlk kez gördüğü bu adamın dönemin parti sektreleri olduğuna iki yıl sonra öğrenecektir.

İşte bu Hıdır Kanas böyle bir soru sual gününde, kaşlarındaki kart bir komutanın kendisinden atını istemesi üzerine şöyle der: "Ben atı vermek istemiyorum, hadi ikna et beni." Kuşa, karşı bir inadin üzerine oturan Hıdır Kanas'ın ikna edilmesi bir yana, böyle bir girişimde dahi bulunmak yiğitlik ister o an. Aslında biraz Ezgala (meşe ağacının en kaba ve en zor yontulan bir türü) olan bu arkadaşın, dil bağıni çeşelemek istemekten başkaca da bir gayesi yoktur.

Kendisi çoktan ikna olmuştur çünkü.

Güncesinde düşündürmek, konuş-turmak; konuşturdukça anlam yüklemek, okuma yazma bilmeyen bu cefakar köylünün niteliğini ele veriyor. Çoğu kere onlarca okur yazar takımı-

nin uyandıramadığı kitlediklik kıvılcımları, böylesine derin derya düşüncüleri ateşleyiveriyor bir iki köylüce kılamında.

Düşünmenin tehlikeli bir oyun olarak algılanıp, ateşe verildiği tüm geri sistemlerde, Hıdır Kanas gibilere çokça ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Aslında bu işin şeytani olduğunu ve şeytanında çelişkiden, karmaşadan, yanılsamalardan haz duyan aklın işi olduğunu görmek gerekir diyorum.

Kendisine bir kere bile, "neden buradayım" sorusunu sormayan şu milyonlarca uyuşukluğun aklını çecek yetenekli bir şeytana ihtiyaç var. Her adım attığında, "yok, yanlış yapıyorsun" diyecek, ya da, her kanıksanmış duruma "söyle bakalım neden" diyecek huzursuzluklara ihtiyaç var.

Şeytan aklıyla bu akılların çelini-mesi iyi ama, bir de bizim yerkürede, şeytanın aklını çalan kurnazlıklar var ki, bunlara bir küçük meram anlatmak feli kayuya sokup tekrar çıkarmaktan daha zordur. Çoğu kere ceplerinde keskin ve ağır eleştiri taşları vardır bu kurnazlıkların. Siyasetin bütün silâlesini bunlar doğurmuştur. Karanlıktan çok yakındır, aydınlığı ise hiç görmek

istememezler. Kargaşayı ister ama, hep teras katta oturup seyretmek için. Hazinesindeki aklın en işe yaramazını "dostum" dediğine verir. Tükürüğüne ihtiyaç duysan, eline reçete verip Eczacıbaşı'na gönderir seni.

Amma velakin; bu kızgın güneşin altında hep bir arada yaşamaktayız.

Hıdır Kanas aklıma geldikçe daha fazla düşünüyorum. Aklımın duranlığındaki şeytanın o benim. Durmadan sorular sorup durur. Düşünürken terlemeyi becerebilen, yaşamın ayrıntılarını daha yakından kavrama kudretine ulaşacaktır. Düşüncede terleten bir şeytani dürtüye ihtiyaç var.

En başta da bireysel sorumlulukları duymamasının önemini sorgulamak zorundayız. Onlarca yılını devrimin karlı-tipili yollarında tüketen bir çok aydınlanmacının, geldiği bir noktada siyasetin "s" sini duymak istemeyişinin altındaki realiteyi eşeleme gerek. Bu minvalde sorulacak "neden"lerin karşısına ağırlıklı biçimde kolektif mekanizmaların yenilgileri, olumsuzlukları ve garipsenir yanları dikilir. Ve bu gerekçeler, bir insani sorumluluğu dahi göstere-memenin zemini gibi yansıtılır. Bu bir yanılsama durumudur. Günde onlarca insanın işkence tezgahlarından geçirildiği, ülkelerin yakılıp, insanların topluca sürülüp, katledildiği, düşünmenin bile yasakçı yasalarla yok edilmeye çalışıldığı günün koşullarında, bireysel insani sorumlulukların sınır ölçüleri eğer demokratik kimi talepleri de içermeyecek kadar daralmışsa, orada iç düşünme dinamikleri yitirilmiş, insan denilen nesne fosilleşme koşullarını yaşıyor demektir. O aşamada kalkıp "hadi beni ikna et, hadi bana güven ver" denilmesinin kendisi, iç samimiyetten yoksundur. İnsanı, diğer maddiliklerin canlı hareketinden ayrı bir yere koyan en önemli ayrıcalık, kendi maddi hareketi ve eylemi üzerinde etkiye bulunabilmesi, yani beyincik kapasitesinin devasa gücüdür.

Sorunların, çığ gibi vadilerdeki insanın üzerine aktığı koşullarda, susmak, geri durmak, beklemek daha

da ileri biçimlerde, var olan çapı küçük çabaları "yuh"alamak, insani özellikler ve bu bağlamda bireysel duyarlılıklarla bağdaşır olan değildir.

Bugün İHD bünyesindeki demokratik-ilerici çabaların dahi yer altına çekilmeye zorlandığı, bu alanlarda olmanın dahi oldukça anlamlı hale geldiği ve bir dizi bireysel ödümleri gerektirdiğini hep birlikte görmekteyiz. Öte yandan, Kürt sorunu karşısında duyarsız kalan herhangi birinin demokratlığından-ilericiliğinden dem vurulamaz. Bu çok bariz bir ayrım

Bugün İHD bünyesindeki demokratik-ilerici çabaların dahi yeraltına çekilmeye zorlandığı, bu alanlarda olmanın dahi oldukça anlamlı hale geldiği ve bir dizi bireysel ödümleri gerektirdiğini hep birlikte görmekteyiz. Öte yandan, Kürt sorunu karşısında duyarsız kalan herhangi birinin demokratlığından-ilericiliğinden dem vurulamaz. Bu çok bariz bir ayrım noktasıdır ve en başta da ezen ulus insanları açısından böyledir.

noktasıdır ve en başta da ezen ulus insanları açısından böyledir.

Şimdi Hıdır Kanas'ı konuşturup, "sen niye bir baykuş değilde bir insansın?" diye sordurmak geliyor içinden. Öyle ya, soru şeytani olmalı ki, mırın-kırın etmeler çok olsun.

Şöyle diyordu bir konuşmasında Hocam Hıdır, "Bu köylüler, hep katır peşinden gittikleri için, her yanı fışıl (fışıl, katır dıktır) kokar. Bunun için hiçbir şeyin olacağına inanmazlar. Bakma şimdi, sen güçlü olduğun

için yanındalar. Ama şu okuyup yazanlara bi türlü aklım ermiyor. Adam profesör olmuş, dua ediyor. Bu adamların beyni çok daha karışık. Anladım, şehir de katır fışkısıda yok, acaba o adamlar ne kokluyor."

Sistemin her yanının fışki koktuğu bir coğrafyada, beyinleri keçeletiren kokuların çok daha yoğun, ağır ve çeşitli olduğunu bilmeyen yoktur. Evet, teorik bilgilerini katlayan ve o'nu, biçiminin lime lime olmuş görüntülerinden sağa-sola resimlemeye çalışan entellektüellerimizin çapı oldukça geniş. Bu yanı yadsınıyor ve de küçümsemiyoruz. Bunun karşısında eziklik duyguları yaşamamanın gereksizliğini belirterek, bunlardan yararlanmak gerektiğini özenle işaretlemek isteriz. Fakat bunun yanında söyleyip yapmama, uzaktan seyre koyulma, müdahaleci olmayıp "yapın" beklentisi içinde olma, söylediklerinin arkasında durmama yönleriyle de eleştirecek, zorlayacak ve isteyeceğiz. Bu tüm devrim dostlarının kendi aralarındaki etkileşimin bir gereğidir. Sorular sordurmak, düşündürmek, sonuç çıkarmak, düzeltmek ve güçlü birliktelikler sağlamak gerekmektedir. Bunları yaparken, bir tek şeyden özenle kaçınmak gerekmektedir. "Hinliğine yapma işinden." Ya da, tersi yönden ele alırsak; bir iç samimiyetle yaklaşmak sorunlara. Eleştiri de yanıt da, tezi de sentezi de bu minvalde olmalı dost olan insanın. Böyle olsun ki, kahçı, nitel insan tiplemeleri yetiştirelsin. Böyle olsun ki, on yargılar tuzla-buz olup, güçlü ye-kimne eylemleri doğabilsin.

Hele de, devrim cephesinin parçalanmışlığının esas, birliklerin tali olduğu günümüzde ortak noktaları yakalama faaliyetinde daha yoğun uğraşlar vererek, dostlar karşısında esnek olmak; kazanma eyleminde enginlik kuşanmak bir yeti işidir ve mutlaka kazanmak zorundayız. Sağa-sola küfür savurarak, bir adım ötedeki ateş mevzisine dahi ulaşamayacağımız gayet açık. Bundan sonra bunda diretenlerin hiç şansı yok.

Öte yandan sosyalizmin ana

teorik aksanları, toplumsal olgunlaşmanın ve bu gelişimin en üst aşamasında dünya halklarını en özgürce gelişme kaydettiği evresinin omurgalarından beslenir. Yaşanılan tarihsel evrelerde dünya kapitalist-emperyalist sistemlerinin saldırıları karşısında, bir savunma güdüsü olarak kendisini büzüme ve kapanma güdülerinin etkisinde kaldı, önemli oranda. İnsan ihtiyaç ve gereksinimlerine, -dış emperyalist dünyanın sahte çekiciliğini bertaraf edebilecek yeterli araçlara-tam anlamıyla cevap vermede zorlandı. Geriye dönüşler önemli oranda da bu realiteden beslendi. Sorun, "Stalin öldü revizyonistler iktidarı ele geçirdi" türünden basit ve kaba bir yaklaşım kadar basit değil. "İrmağın bir kulaç bu; bağlaması bir günün işi değil" (Mao) gerçeğindeki öze öğreticidir. Ve bu nedenledir ki, sosyalizmin canlı bir mekanizma, renkli, üretken ve insani gereklere en üst noktada cevap verebilen öze sahip olduğunu yeniden yeniden tanıtlamak gerekmektedir. Bunu yaparken de, deli, korkulu, abes sorular sormaktan ve bunlara muhatap olmaktan korkmamak gerek.

Sosyalizmin halk açısından gerçekten en üst düzeyde bir özgürlük olduğu gerçeğini tanıtlamak bugünün pratik görevleri arasında en önemli yeri işgal etmektedir.

Hıdır Kanas, karısını dövmeyen, çocuklarına küfürle azarlarla yemeyen, tokat atmayan -ya da- bunları en asgari düzeyde tutabilen, ender şahsiyetlerden biridir ve geniş bir demokratik öze sahiptir. Kimileri bunu "korkaklık" olarak tanımlar. Ama hiç de öyle değildir. Ambargo koşullarında, göz altılarının katletmelerin, sorgusuz infazların amansız olduğu günlerde, Ovacak'taki tüm arama noktalarını atlatmasını bilen ve tüm yukarıdaki riskleri göze alarak, bir bannak eşyayı gerillaya ulaştıran insanların içinde ilk sıradadır. Ve demokrasi kültürü için de şöyle demektedir:

"Benim bir tarlam var senin yoksa, gel birlikte bu tarlayı işleyelim,

ne elde edersek oturur birlikte veriz. Tarlada bir kucak benden fazla biçersen elini öperim, sofrada çocuğumun önündeki lokmayı kaparsan kafanı kırarım. Eee, bunu yapmayacaksan, dur önce tarlada çalışanlar karını doyursun, kalırsa yersin." Böyle ustaca yorumlayıveriyordu adalet ve hak anlayışını, sonra devam ediyor.

"Bir köylünün kaderini bir adam belirliyorsa, o adamın mahallesini kısa zamanda altın olur. Eğer mesele köylünün meselesi ise, çoluk-çocuk, kadın-kız herkesin konuşması lazım. Herkesin oy hakkı olsun."

Tüm köylüler, onbeş nüfuslu Hıdır Kanas'ın bununla gücü ele geçirmek istediğine yorardı bunları. Ama bence bu derin bir demokrasi ruhuydu ve sosyalizme uygundu.

Asırlar önce, Şehi Bedrettin'in iktisadi ve kültürel bir devrim ruhuyla yaşama sürdüğü özceyi düşündüğümüzde, bilimsel maddi zeminin cüzi yanlarına rağmen, sosyalizmin ilk nüveleri olan bu anıların Hıdır Kanas'ın şahsında yeniden şekillenmesi abes değildir. Tarihe bir kapsamlı iz düşümü olmasa da, öğrenecek çok şeylerin olduğunu düşünüyorum Hıdır Kanas gibi yaşam abidelerinden. Toprağın kızgın teninde pişmiş, çetin kasırgalarda sırım karasına kesmiş bilgelerin kendisi değil mi yaşam. Ya o'nu tanıyacak, ondan yana, onun yanında olacak ya da kopacak ve karşısına geçeceksin o'nun.

Çok şeytani dürtülerle yoluma çıkan bir eylem daha tındım taa gençlik çağına beş kala. Ankara gençlik parkında -hangi grup tarafından oynandığını şimdi hatırlayamadığım- ilk bilinç şölenim, ilk şeytani dürtülerimden biri olan Teneke adlı tiyatroydü, bir ortaokul öğrencisi merakıyla ve boyacı bir çocuğun son harçlığı tadıyla seyre durduğum. Hep sıcak, sevecen ve taze bir arzu tadında kaldı benliğimde tiyatro. Dağın illegal sığınaklarında yazıp oynadığımız tiyatrolardan biri olan, Al Eline Yüreğini adlı oyunun şeytani eylem gücünü tasarladık. Sonra baktık, halkın yaşamının her bir kesiti ayrı bir tiyat-

ro zaten. Komedilerden, dramlara, destanlara kadar olabildiğine engin ve geniş. Düşündürmenin en iyi araçlarından biri de tiyatrodur. Çok daha fazla önem vermeli tiyatrolara. Gerilla sırt çantasının zulasında bir hazine gibi taşınmalı oyunculuğunu. Silah tutmanın, adam vurmanın katı imajı altındaki cevherin özünü sergilemeli çokça. Çocuklara masal tadında sunulmalıdır sevincini. Yetmişine merdiven dayamış bir çımarı çekebilmeli seyrine. Gülmeli, güldürmeli insanı. En koyu karanlıklarda gülmeyi öğretmeli, hiç çekinmeden çığlıklarından insanı. Her mücadele alanı, bir kültür şölenini taşımalıdır rahminde.

İllegal sığınakların kültür öğretmenlerinden biri olan Komiser Selo'yu (Fethi Özdemir) anmadan geçmek abes olur. İyi bir şeytani eylem yaratıcısıydı. Tecrübelerini, derinliğini sergilemenin çekingenliğini atabilmiş değildi ama en erken kaybedilen, geleceğin kültür seliydi. Dört kardelenin düşüsünü anlatan Çığlık adlı oyunu yazdı, üzerine çokça çalıştı ama gösterime sunamadı. Dönemin siyasi kargaşasında bir çok değer sökülüp atıldı köklerinden. Fethi'den sonra yoldaşları onsuz oynadı oyunu. Devrim ordularının kendisi, her alanda hayatı en aktif biçimde üretenlerdir. Ve her hareketin, her kolektif mekanizmanın inisiyatifi bazında, tarihin yeniden yazılma eylemi içinde onlarca nitel yeteneğin yettiğini gördük. Bundan sonrada devrim orduları kendi cephelerini ormeğe devam edecektir. Bunu yaparken, iyi bir iletişim ağı oluşturmak, gelişmelerden teknikten yararlanmayı önemsemek, yığınların uyuşmuş beyinlerini çok yönlü yayılım atışlarına tutarak, harekete hız kazandırmak gerekecektir. Zorun ve silahın, demokratik bir ifade biçimi olarak zorunlu hale geldiği koşullarda, diğer gerekler terk edilmiş olmuyor. İyi bir demokrasi ruhu, silahın katı disiplini ne giydirilemezse, özgürlükler kazanılmadan yeni diktatörlüklere varılır.

Domuz salhanesine dönen şehirler

Cengiz GÜNDOĞDU

TARİHİN ÖZNESİ RINGA BALIĞI MI

A fşar Timuçin, *Düşünce Tarihi*'nde sermaye çağına girişi şöyle anlatır, "Kona tarihsel açıdan açık ve yalındır. Çağın başlarında dokumacılığın öne çıkmasıyla dokumacılar lonca düzeninden kopmaya başladılar, sermayeci olma yolunda yeni girişimlerde bulundular, yeni ilişkilere girdiler, bunun sonucunda biriken sermaye yüzer gezici duruma geldi, serfi işçiyi dönüştüren güç de her şeyden önce loncalar karşısında bağımsızlaşan dokumacılığın gücü oldu." (1)

İnsan eylemi... bu eylemlerden çıkan ilişkilerin durumu nasıl zorladığı... o ilişkilerin yeni durumlara nasıl yol açtığı çoğunlukla bilinmez.

Ortaçağda bütün bunlar olagelirken, insan düşüncesini kelepçeleyen kilise, dokumacılığın başına ne işler açacağını bilmiyordu.

Bernal, dokumacılıkla ilgili bakın neler diyor, "Bu dönemde Floransa'da Mediciler gibi bazı aileler dokumacılık ve kumaş ticareti sayesinde büyük ün ve servete kavuşmuşlardı. İngiltere'nin daha sonraları Hindistan'dan aldığı ham pamuğu işleyip kumaş haline getirdikten sonra tekrar Hindistan'a satması gibi Floransalılar da İngiltere'den aldıkları ham pamuğu işleyip kumaş haline getirdikten sonra bu ülkeye satıyorlardı. Bu yöntemle tekstil ticaretinden çok büyük paralar kazanan bu ülkelerde Endüstri Devrimi'nin başlaması için gereken ölçüde bir sermaye birikimi sağlanmış bulunuyordu." (2)

Tarihte beni en çok gülümseten şu ringa balıkları, İngiltere, Hollanda, Belçika o dönemde genî ülkeler. Ama şu ringa balığı yüzünden bakın neler oluyor. "Balık Denizi'ndeki tuz oranında ortaya çıkan değişme sonucu ringa balıklarının sürüler halinde Kuzey Denizi'ne göç etmeleri bu denizin kıyılarında yer alan ve başlıca gelir kaynağı balıkçılık olan bu ülkelerin refah düzeyinin önemli ölçüde yükseltilmiş ve balıkçılık filolarının gelişmesinin yanı sıra denizciliğin büyük önem kazanmasına yol açmıştır. Böylece insanlar Akdeniz gibi kapalı denizler olan Baltık ve Kuzey Denizi'nin dışına çıkarak okyanusa açılmışlardı. Bilimin yaşama geçirilebildiği alanların başında gelen denizciliğin bu ülkelerde görülmemiş biçimde gelişmesi de buradan kaynaklanmaktadır." (3)

Şimdi burada duralım. Diyelim, o dönemde yaşıyoruz. Dokumacılar, lonca düzeninden kopuyor. Kuzey Denizi'nde tuz oranı değişiyor. Ama siz bunlarla ilgilenmiyorsunuz. Bunları bilmiyorsunuz.

O zaman toplumla ilgili her görüşünüz hayattan kopuk zihni bir uydurmadır.

Bir ilişkiler dünyasında yaşıyoruz. John Locke ilineklerini dışlayan töz görüşünü şöyle eleştirir, "İlinekleri, bağlı bulunacak bir şeyi gerektiren bir tür gerçek varlıklar olarak ilk düşününler, bunları taşımak üzere töz sözcüğünü icat etmek zorunda kaldılar. Dünyayı taşıyacak bir şeyinde gerekli olduğunu düşünen Hintli filozof bu 'töz' sözcüğünü düşünebilseydi dünyayı taşımak için bir fil, fili taşımak için de bir kaplumbağa arama sırtına katlanması gerekmezdi, bu 'töz' sözcüğü bu işi yeterince yapmış

olurdu. Böylece, dünyayı neyin taşıdığını soran kimsenin, Hintli filozofun, tözün ne olduğunu bilmediği, onun dünyayı taşıyan şey olduğu, biçimindeki yanıtını uygun bulması gerekirdi, nasıl ki biz, Avrupalı filozofumuzun, tözün ne olduğunu bilmeden öne sürdüğü, o ilineklein taşıyıcısıdır, biçimindeki yanıtını uygun buluyoruz." (4)

Kilise, değişmez tanrının, yeryüzündeki değişmez tözü sanıyordu kendini. Ama varolandaki milimetrik değişimler, varolanı, bir başka varolana değiştirecek süreci başlatır. Zihni kuruntunun uydurması töz, yeni ilişkilerin önünde tuzla buz olur.

Dokumacılar lonca düzeninden kopuyor, ringa balıkları Kuzey Denizi'ne iniyor. Papa için önemli değil bunlar. Floransa'da üretilen kumaşlardan albenili giysiler giyen papa, akşam yemeğinde ringa balıklarını gövdesine indiriyordu.

Başına gelecekleri bilmeyen kilise, Bruno'yla, Galile'yle, Descartes'le uğraşmıyor. Aslında uğraşması gerekenler dokumacılarla ringa balıklarıydı. Bunlardan habersiz kilise güvenle yaşıyordu. Ahlak, kilise yoluyla tanrıdan geliyordu. Hareketsiz duran dünya, evrenin merkeziydi. Tanrı sonsuz, evren sonluydu. Cisimler, doğal yerlerine doğru hareket ediyordu.

Bütün bunlar olagelirken, top gülesini nasıl daha uzağa atabiliniz diye düşünüyor. Matematikçi Tarlaglia, "Topu 45 derecelik bir açıya getirirseniz, güle daha uzağa düşer" diyecek ama, susuyor, hristiyanlar birbirlerini daha çok öldürmesin diye. Ancak, "Türkler'in İtalya üzerine bir sefer düzenlemekte olduğu duyulunca Tarlaglia tüm hesaplarını yeni baştan yapıp kitabını tekrar yazmış ve hiç dü-

şünmeden bastırmıştı." (5)

Tabi bu arada kentin de önemini belirtmek gerekiyor. Ticaretin etkisiyle kurulan kentlerdeki zenginler, yeni bir hayat istiyor. Türkcan, bunu şöyle anlatıyor, "Zenginleşme motifini ve bu hayata dönük yaşama düzenini yaymak, haklı göstermek ve bunun yollarını araştırmak, Rönesans sanat ve düşüncesinin ana temasıdır. Ortaçağın teolojisinden siyaset teorisine kadar, insanı bağlayan bütün engellere karşı çıkarak yeni bir teolojinin (Reformation) yeni bir siyaset biliminin (Makyavelizm) ticareti kolaylaştıran yeni bir usulün (Muzaaf usul muhasebe), hatta bir iktisat teorisinin (Merkantilizm) geliştirilmesi, yükselen bir sınıfın ve meydana çıkan yeni düzenin dünya görüşünü teşkil etmektedir." (6)

Bütün bunlar olagelirken Katolik kilisesinin Dominiken kanadıyla Fransiskan kanadı arasında bir tartışma başlıyor. Dominikenler, Aristoteles'in her dediğini doğrulamak için oradan burdan veri alırken, Fransiskanlar da Aristoteles'i çürütmek için harıl harıl çalışıyor.

Duruma tekrar bakacak olursak insanın her edimi yeni bir ilişki oluşturuyor, bu ilişkiler, bir başka ilişkilerle keşiliyor... yeni durumlar yaratıyor... çelişkiler çözülüyor... yeni bir dünyanın yüzü görünüyor. Kilise, bütün bunların ortalığı nasıl bir cehenneme çevireceğini düşünemiyor.

Descartes, "Yüzyılımız, bana daha önceki yüzyılların hiçbirinde görülmemiş bir biçimde verimli ve kafada zengin görünüyordu" der. (7) Gerçekten de öyle. Kafalardan çıkan yıldırımlar kilisenin üstüne boşalır.

YILDIRIMLAR HAREKETE GEÇİYOR

Önce o kafaların kim olduklarını görelim. Bruno (1548-1600), Galile (1564-1642), Bacon (1561-1626), Gassendi (1592-1655) Descartes (1596-1650)

Doğum-ölüm tarihlerine bakın. Hepsi arka arkaya. Yıldırım boşaltma yarışı sanki. Bu düşünürler, bence, insanın yeniden atılım çağına başlattılar. Ortaçağın derinliklerinde kıpır kıpır oluşturulan yıldırım çekirdekleri, bu düşünürlerin bilinçlerinden fıskardı.

İnsanı şaşkına çevirdiler.

Şimdi şunu düşünüyorum. Soğuk bir havada, ılık bir odada yazıyorum. Acaba, diyorum, okuruma, bu insanların cesaretini... hangi koşullar içinde mücadele ettiklerini hakkıyla anlatabilir miyim. Bunu anlatamazsam, bu insanlara haksızlık etmiş olurum.

Önce şunu düşünün. Hiçbir konuda, hiçbir insani hakkınız yok. Hayatınız, kilisenin elinde. Bütün yazdıklarınız... bütün söyledikleriniz kilisenin denetiminden geçiyor.

Kilise, doğumdan ölüm kadar hayatınızı her noktasına kadar disipline ediyor. Kilisenin doğrularını değil yanlışlamak, bunu düşünmek bile insanın içini dondurur. Çünkü böyle bir durumda, yalnız kiliseyi değil, bir kişiyi, on kişiyi değil, bütün dünyayı karşınıza alacaksınız.

Tarihin bu noktasında, koşullar, ikibin yılın kelepçesini kırmayı amaçlayan gözükara, gözükpek insanları çıkarıyor karşınıza. Bruno, "ben, saf ve masum bilgeliğin filozofuyum" dedikten sonra şöyle devam ediyor. "Avrupanın diğer üniversitelerinde meşhur olan beni, yalnız barbarlarla kaba insanlar tanımaz. Uyuyan ruhları uyanırmak, bilgisizliğin azgınlığını gidermek amacım olduğu için ikiyüzlülükten tiksinen ciddi ve megru zekalı insanların sevinç ve heyecanla kabul ettiği bir profesörüm." (8)

İşte bu Bruno hakkın ne yaptı. Aristoteles'e göre evren sonluydu. Kilise bu görüşü aldı. Evren sonlu, tanırsınız dediler. Bruno burdan vardı, evren sonsuz dedi.

Peki, iki sonsuz olabilir mi? Olmaz. Bu, tanrının sonsuzluğunu zedeleyer. Daha ötesi, madde, varlığını formdan alıyordu Aristoteles'e göre. Bruno buna da hayır diyor. Madde, formun temeli oluyor. Madde, gerçekliğin gizli gücüdür. Gerçeklik maddenin açılımıdır. Maddenin bu açılım sürecinde bir birleşim bozulurken, bir başka... yeni birleşim başlar.

Bu kadarı fazlaydı... hem de çok fazla. Bruno yakıldı.

Galile'ye geldikte... "Benim dürbünüm olmasaydı bu tekneleri ancak iki saat sonra, limana getirdikleri vakit görebilirlerdi" diyor.

Benim dürbünüm deyişini pek sevdim. Galile devam ediyor. "Daha önce

hiç görmediğim bilinen yıldızlardan en az on kat daha çok sayıda, binlerce yıldız gördüm.

Ama en şaşırtıcı olay, tüm astronomların dikkatini çekmeme özellikle neden olan şey, benim zamanımdan önce hiçbir astronomun bilmediği, görmediği dört yeni gezegen bulmuş olmamdır." (9)

Böylece, Batlamyus'un kuramı yerle bir oluyor. Dahası, dünyanın döndüğünü söylüyor Galile...

Kilise derhal harekete geçer. Galile'ye diz çöktürür.

Kilisenin beyni Galile'yle baş edemez. Bütün evreni yarattığı söylenen tanrının karşısında tek bir insana zor-halk... Ne büyük bir çelişki.

Kilise istemese... hayır dese bile dünya dönmeye devam eder.

İngiltere'de Bacon, insanlığa şöyle seslenir. "İnsanlığa hizmet etmek için doğduğumu düşünerek kendimi büyük insanlık ailesinin mutluluğuna bağlamakta karnı hakkı bulduğuna inanan bir insanım. Bu özgürlük, hava ve suyu kullanış gibi herkese açık olduğundan, insanlara en faydalı olabilmenin ne olacağını inceledim. Tabiatın bana özel olarak verdiği şeyin neye yarayabileceğini düşündüm. İnsan türüne hizmetim, keşifler yapmak, hayatı güzelleştiren sanatların büyük alanında çalışmak olduğuna anladım." (10)

Weber, Bacon için şöyle der. "Bir çoklarının düşünmekte hiç kimsenin farkına varmayacağı, ne de başkalarına söylemeye cesaret edemediği şeyi, yüksek sesle söylemek küçük bir meziyet değildir." (11)

Bacon, tümevarım yöntemini geliştirdi. Daha önemlisi insan aklının neden yarıldığını araştırdı. Bu araştırma sonucunda putlar dediği bir yöntem geliştirdi. Bacon, putları, Soy putları, Çarşı putları, Mağara putları, Ti-yatro putları diye dörde ayırır.

Soy putları: geçmişten gelen doğru sanılan dogmalara inanç. Buna günümüzden örnek verirek, birçok insan, incelemenden, araştırmadan Ortaçağın karanlık olduğuna inanır. Bunun böyle olmadığı gösterilmesine karşın, birçok yazar, "Ortaçağ karanlığı" diye başlar yazısına.

Yine tersi kanıtlanmış olmasına karşın, bugün bile uçağın iç açıcıları-

nın 180 derece olduğuna inanılır.

Çarşı putlarına geldikte... Dil, kavramlarla bilincimizi oluşturur. Dil, gerçekliği her zaman doğru göstermez. Dille bazen nesnel gerçeklik sansını uyandıracak dilsel yapılar kurulur. Sözelimi, bilgilenmenin sıfırlanmış günümüzde bilgi toplumundan bilgi çağından söz edilir. Kültür dünyasında "başyapıt" "önde gelen yazar" "önde gelen şair" diye sahte gerçeklik yaratılır. Başka dönemlerde, başka ilişkilerde kurulmuş kavramlar, hiç değiştirilmeden günümüze taşınır. Buna örnek Sezer Duru'nun yazısı. Yazının başlığı "Dünya Kültür Konferansı Stocholm'da Yapılıyor." (12) Bu ne anlama geliyor. Dünya Kültür Konferansı ne demek.

Bu kültür, nasıl bir kültür. Bunların hiçbirisi, özellikle kültür kavramının işlemi belli değil. Ama kültür dendi mi akan sular dursun isteniyor. İşlemi belirsiz kavramlarla sahte gerçeklikler oluşturuluyor.

Bir de, Mağara putları var. Kendimizi hiç sorgulamadan... kuruntulanımızla yaşamı diyebiliriz buna. Mağarada yaşayan insana göre, bütün değerleri nesneldir. Herkesin bana uymasını ister. Kendi dışında herkes yanlıdır. Kendi hayatı dışında bütün hayatlar boştur. Buna bir de Tiyatro putları eklenirse... Hiç okumadan, irdelemeden Marks der, Lenin der, Freud der, Mao der, Tiyatro putlarıyla herkesi susturur.

Bacon'a göre... doğrusu da bu... putlardan kurtulmak gerekiyor. Descartes aklın araştırılmasına daha çok eğilir. Neden yapıldığımız, Descartes için son derece önemlidir. O güne kadar yanılmaz sanılan aklı sorgular, bu yüzden şöyle der; "Verilen bir mesele üzerine sağlam bir hüküm verecek güce değilseniz, Eflanın'la Aristoteles'in bütün dediklerini okusak bile, yine filozof olamazız: doğrusu bu bütün öğrenmek değil, türlü ezberlemek oldı." (13)

Descartes'de kendini insanlığa adanıyor. Fizik üstüne "bizi genel noşyonlar edinince" bunları insanlığın iyiliği için açıklamak gerektiğine inanıyor. Çünkü bu "bazı genel noşyonlar (...) doğanın efendisi ve sahibi olabileceğini göstermişlerdi" (14) diyor.

Kendini insanlığa adayan Descar-

tes, Mersenne'e yazdığı mektupta şöyle diyor "Hiç olmazsa ben, şaşmaz ispatlamalara dayanan bir hekinliğin varlığını keşfedinceye kadar sağlığını korumanızı rica ederim, halen bunu araştırmakla meşgulüm." (15)

Descartes, dönemin anlayışını şöyle eleştirir. "Aristoteles'i izleyenlerin en ateşlileri bile doğa hakkında onun kadar bilgi sahibi olsalardı daha fazlasını edinmek pahasına dahi olsa, kendilerini bahtiyar sayarlardı." (16)

Descartes, Aristoteles izleyicilerini... durmadan "Aristo dedi ki" diyenleri sarmaşığa benzetiyor. Sarmaşıklar, tımandıkları ağacın boyu kadar yükselebilir, sonra aşağı inerler diyor.

Descartes'in bu sözü, özellikle sarmaşık benzetmesi bizi düşündürmeli. Acaba hangi düşünürle tımanıyoruz. Descartes'e göre bu tımanış insana hiç bir şey kazandırmaz. Kazandırmazsa bir yana hatıa geriletir insanı.

Descartes'in ileri atıldıkları, Galile'nin kilise önünde diz çökmesiyle duruyor. Mersenne'e yazdığı mektupta şunları söylüyor, "Galile'nin sanırım geçen yıl İtalya'da basılmış olduğunu öğrendiğim Dünya Sistemini şu son günlerde Leyde ve Amsterdam'da arattığımda kitabın gerçekten basıldığını, ama basılır basılmaz bütün nüshalarının Roma'da yakıldığını ve Galile'nin cezaya çarptırıldığını bana bildirdiler." (17)

Bunun üstüne Descartes bütün kağıtlarını yakmaya... en azından kimseye göstermemeye karar verir.

ÇAĞIN EN BÜYÜK ŞEREFI

Galile'nin kilise önünde diz çöktürülmesi dönemin bütün düşünürlerini etkiledi. Kitabı Roma'da yakılan Galile'ye Gassendi şu mektubu gönderdi, "Ey çağın en büyük şerefi. Sizi bekleyen akıbet dolayısıyla büyük sıkıntılar içindeyim. Papalık sizin düşüncelerimize karşı bazı kararlar verecek olursa, ona bir bilgeye yakışacak şekilde dayanınız. Size hakikatı aramaktan başka bir şey yapmamış olduğunuz inancıyla yazmış olmanız yetiyor."

Gassendi, Descartes'i eleştirdi. Descartes'in "Düşünüyorum öyleyse varım" çıkarımının doğru bir çıkarıma dayanmadığını söyledi. "Geziniyorum,

öyleyse varım, denebilir" dedi.

Gassendi, deneye önem veren materyalist bir düşünür. O dönemde şöyle düşünüyordu. Dünya dönüyorsa, kuleden bırakılan bir taş, elimizden kurtulur kurtulmaz, kulenin dibine düşmez. Çünkü kulede dünyayla birlikte döner. Gassendi, hızla giden bir yelkenlide direktten bıraktığı taşın, deneye direğin dibine düştüğünü gösterdi.

Afşar Tınuç'un, Gassendi'nin önemini şöyle belirir. "Gassendi felsefesinin en önemli yanı elbette dünyaya dönük yanıdır. Ortaçağ filozoflarının geriye ittiği doğa, Gassendi felsefesinde bütün büyüklüğüyle yer alır (...) Gassendi iki büyük atomcudan Demokritos ve Epikuros'dan sonra bizi bugünün atom fiziğine bağlayacak olan andayın üçüncü kızıdır." (18)

Gassendi, dünyaya dönük felsefesiyle Boyle'i, Newton'u etkiledi. Kilisenin kelepçelerinden kurtulan insan ileri atıldı. 1789'da Fransa'da halk, köhnemiş düzeni yerlebir etmek... son kırıntısına kadar tarihten silmek için... özgürlük... eşitlik... adalete diye ayaklandı. Bu olayı Osmanlı tarihçisi Koca Sekbanbaşı şöyle değerlendirdi, "Fransa'da ihtilal çıkınca halk birbirlerinin etlerini yedi (...) kafirler, birbirlerinin kanlarını içip, sokaklarda sel gibi kan akıttılar, hâlâ köpek hurdalarını kesmemişler, şehirlerini domuz salhanesine döndürmüşler."

Edmund Burke "İnsan Hakları Bildirgesi insan haklarına ait değersiz pis kağıt parçalarıdır" dedi.

ALINTILAR

1) Afşar Tınuç'un, Düşünce Tarihi, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1997 2) J. D. Bernal, Modern Çağ Öncesi Fizik, Çev. Deniz Yurtören, Arubutak, Ankara 1995 3) Bernal, Age. 4) J. Locke, İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme, Türkçesi Vehbi Hacıkadıroğlu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1996 5) Bernal, Age. 6) Ergun Türkcan, Teknolojinin Ekonomi Politigi, Ank. İkt. ve Tic. İlimler Akademisi 7) A. Tınuç'un, Age. 8) Cemil Sena, Filozoflar Ansiklopedisi, Nebigil Yay. (Tarihisi) 9) Bernal, Age. 10) Cemil Sena, Age. 11) Alfred Weber, Felsefe Tarihi, Çev. M. Vehbi Erip, Remzi Kitabevi, İst. 1964. 12) Cumhuriyet Gazetesi, 16 Mart 1998. 13) Descartes, Metod Üzerine Konuşmalar, Türkçesi K. Şahir Sel, Sosyal Yayınlar, İst. 1994. 14) Descartes, Age. 15) Descartes, Age. 16) Descartes, Age. 17) Descartes, Age. 18) A. Tınuç'un, Age.

Osmanlı'da kadın emeği

Muzaffer ORUÇOĞLU

Kadınlar 19. yüzyılda, ellerinde küflüklerle Zonguldak maden damarlarını sökmeye çalışıyorlardı. İlk katırlarla giriyorlardı yeraltına. Daha sonra dekovillerle girmeye başladılar. Kocaman şalvarları, simsiyah suratları ve bir çift kin ocağını andıran bakışlarıyla ocaklarda, galerilerde, domuz damlarında dikkati çekiyorlardı. Osmanlı karanlığını sağırtan bir durumdu bu. Madende çalışan kadınlar nerde kalıyorlardı, beslenmeleri nasıldı ve çocuklarına nasıl bakıyorlardı. Sırtında çocuğuyla, kömür dolu dekovili iten veya domuz damında çocuk düşüren kadın var mıydı. Bu kadınların çalışma şartları, aynı dönemde, Bursa dokuma tezgahlarında veya İstanbul kibritlet fabrikasında çalışan kadınların şartlarıyla kıyaslanamazdı. Hazine-i Hassa yönetimi döneminde (1848-1865) iş süresi, gün doğumu ile gün batımı arasındaydı. 1848'de çıkarılan bir kararname ile işçilere parasız sağlık yardımı, uzaktan gelen kadınlara yatakhane açılması, günlük çalışma süresinin 15 saat ile sınırlandırılması ve yıllık ücretli izin verilmesi gibi düzenlemeler getiriliyordu. Ama hayat, kararnamayı dinlecek durumda değildi. Özellikle de madenlerde. Katır ahırları, Ahmet

Naim'in deyimiyle işçi kulübelerinden daha elverişliydi sağlığa. Hastalanan veya yaralanan işçinin doktoru yanbaşında çalışan işçiden başkası değildi. Koca maden havzasında bir tek doktor bile yoktu. Durumu ağır olanlar, katıra yüklenip köyüne gönderiliyordu. Ücret durumuna gelince, 1848'den 1885'e kadar, ücretler işçilere genellikle kalay, Amerikan bezi basma gibi mallarla aynı ödeme şeklinde veriliyordu. 1885'de, Kurci Kumpanyasının havzaya girmesiyle birlikte ücretler para olarak ödenmeye başlandı. Ama aynı ödeme usulü tamamen kalmadı ortadan.

Kadınların diğer iş kollarındaki durumu neydi.

Osmanlı İmparatorluğunda, kadınların fabrikalarda çalıştırılması esas olarak 1860'lardan sonradır. İlk kalabalık kadın işçiler Bursa ipek fabrikalarında görülmüştür. Ama Osmanlı sömürgelerinde, özellikle Rumeli'de, kadınların fabrikalarda çalıştırılması çok daha eskidir. Tabi bu, Anadolu'da, 1860'dan önce, kadınların küçük dokuma ve halı tezgahlarında, pamuk'ta, bükme, dantela ve işlemecilikte çalışmadıkları anlamına gelmez. Kadın ve çocuk işçilerin ücretleri erkeklerinkinden düşüktü. 1890'da Kazlıçeşme İplik Fabrikası'nda çalışan kadınlar 4, çocuklar ise 2 kuruş ücret alıyor-

lardı. Aynı yıl Ergani Bakır Madenleri'nde veya H. Paşa demiryollarında çalışan bir işçi 5 kuruş alıyordu. Patronlar, dokuma için elverişli olan parmakları incecik, kıvrak, uysal ve ucuz parmakları tercih ediyorlardı. Gelgelelim ki feodal, yarı-feodal Osmanlı toplumunun katı dinsel kuralları, kadın emeğinin fabrikalarda daha yaygın bir şekilde kullanımına olanak vermiyordu.

19. yüzyılda kadın emeği en çok dokumacılıkta, özellikle de halıcılık ve kilimcilikte kullanıldı. Batı kapitalizminin ülkeye girmesiyle birlikte, halıcılıkta önemli değişiklikler ve gelişmeler oldu. Başta İngiliz kapitalistleri olmak üzere birçok Avrupa ülkesi, Anadolu kadınının asırların imbiğinden geçerek incelen görkemli hünelerini sömürmek için kolları sıvadı. Bunun için liman şehirlerindeki ticaret evleri, Rum, Ermeni, Yahudi ve Türk mütegalibesiyle sıkı işbirliğine girerek halı alımını ve ihracatını hızlandırdılar. İlk başlarda halı ipliğinin eğrilmesi ve boyanmasını köylü kadınlar yapıyorlardı. Daha fazla üretim gerekliliği ortaya çıkınca durum değişmeye başladı. Liman şehirlerinde ve demiryollarının girdiği bölgelerde iplik eğirme ve boyama fabrikaları açıldı. Örneğin İzmir'de Rum tüccarları tarafından 15 iplik boyama fabrikası açıldı. İngiliz kapitalistleri

halıcılık alanında giderek geniş bir üretim ve dağıtım ağı kurdular. 1880'lerin ortalarına gelindiğinde, Batı Anadolu'da, merkezi İzmir'de bulunan beş İngiliz ticaret evi, halı ipliklerinin eğirilmesi ve boyanmasından ihracatına kadar tüm üretim sürecini ele geçirmişti. Bu ticaret evleri, liman tüccarları ve komisyoncuları aracılığı ile köylerden yün topluyor, bunları ya bağımsız iplik eğiricilerine ya da kasabalarda, Demirci, Akhisar gibi yerlerde, Ermeni, İngiliz, Rumi kapitalistlerine ait olan iplik atölyelerine vererek iplik haline getiriyorlardı. Bu iplikler evlerde ve boyama atölyelerinde boyandıktan sonra yine aynı komisyoncular ve bu komisyoncuların kurduğu dağıtım ve toplama şebekesi aracılığıyla dokunmak üzere dokumacılara veriliyordu. Komisyoncular köyün en ileri gelen simaları veya köy ağasıyla işbirliği yapıyorlardı. Komisyoncular onlara İngiliz ticaret evlerinin istediği halıların miktarını, ölçülerini ve desenini bildirirdikten sonra iplikleri teslim ediyorlardı. Halılar dokunduktan sonra komisyoncular köylere uğruyor, işbirlikçi ağalara, tefecilere, düğüm sayısına veya parça başına göre parasını ödedikten sonra, halıları belirli depolarda topluyor, boyalarına göre sınıflandırıyor, balyalıyor ve en yakın demiryolu istasyonuna taşıyıp liman şehirlerine gönderiyorlardı. Köy ağaları veya aracılar, alınan paranın aslan payını kendilerine ayırdıktan sonra, gerisini dokumacılara, daha doğrusu dokumacı kadınların kocalarına dağıtıyorlardı. İngilizler'le işbirliği yapan Türk tüccarlarından Hacı Ali Efendi 1860'larda 3 bine yakın eve iş veriyor ve yılda 84 bin metre-kare halı dokutturuyordu. Halıcılığın büyük ölçüde bir ev sanayi biçiminde devam ettirilmesinin yanında halı fabrikaları da açılıyor. 1839'dan önce İzmir, Isparta, Gördes ve Tokat'ta, halı ve kilim fabrikaları, Afyon'da ise bir halı ipliği fabrikası açılmıştı. Bir Avustur-

ya şirketi yirminci yüzyılın başında, Uşak dolaylarında bir halı dokuma fabrikası açtı. Bu fabrikada çalışan 80 kadın, yılda ortalama 12 bin metre-kare halı dokuyordu. Yirminci yüzyılın başlarında, kadını artık, birçok halı yapım merkezlerinde, Kula, Demirci, Gülistan, Bergama, Yahşibey, Bünyan, Hereke, Şaval,

Kadının, insanı isyan ettiren asıl köleliğini 19. yüzyılın sözkonusu işyerlerinde aramamız gerekiyor. Doğadan kopuş, sağlıklı yaşamdan kopuş, aşktan kopuş, çocuktan kopuş durumudur bu. Yaşamı iyileştirme adına, yaşama yabancılaştırma. Kadının aynı zamanda, kendisine ait olmayan uyuklayan yeteneğini keşfedişi durumudur bu. Birleşen kadın gücünün tezgahta somutlaşan biçimini görme ve kendi gücüne güvenme durumudur.

Maden, Malatya, Karaca, Feshane, Akhisar, Bandırma, Rodos, Milas, Fethiye, Uşak, Kütahya, Eğin, Drenit, Mucur, Karaman, Türk Şirazi, Bor, Isparta, Ladik, Kayseri, Niğde, İnce, Gürün, Uluborlu, Karapınar, Turhal, Musul, Kırhisar, Yağlıbedir, Çanakkale gibi yerlerde görmektediriz.

Halı tezgahlarında ve fabrikalarda çalışan kadın ve kız çocuklarının

çalışma şartları oldukça ağırdı. Evlerde, uzun koridorlarda ve hangarlarda, gün doğumundan gün batımına kadar, çömelmiş olarak çalışan kadın ve kız emekçilerin ücretleri, bir günlük yiyeceklerini karşılayacak miktardaydı. Evlerde çalışanların emeğini toprak ağaları, komisyoncular ve batılı kapitalistler sömürüyordu. Halı dokuma fabrikalarında durum bundan farklı değildi. Her kadına beş bin düğüm başına, dört buçuk peni gibi çok az bir ücret ödeniyordu. (İran'da sömürü daha korkunçtu: bir buçuk peni) Uşak halı fabrikalarında ise, 1847'de, 33 para alıyorlardı kadınlar. 1849'da Ergani maden ocağında çalışan bir erkek işçi bunun beş katına yakın bir ücret, yani 4 kuruş alıyordu. J. Wehlds adlı bir İngiliz, Doğu Halı Yapımcıları Şirketi'nin Kayseri dolaylarındaki iki atölyesinde çalışma şartlarının, insanı isyan ettirecek derecede kötü olduğunu açıklıyordu 4 Haziran 1867 tarihli La Turquie gazetesinde:

"Yıllardan beri, İzmir, Kula, Uşak, Saruhan gibi yerlerde, çoğu Avrupalılarca yönetilen, önemli halı yapım evleri vardır. Bu fabrikaların yalnız birinde, yılda 84.375 metre-kare halı yapılmaktadır. 300 tezgah kullanılmakta, bu tezgahlarda sürekli olarak 3 bin kadın işçi çalışmaktadır. Birbirlerinden 75 cm uzaklıkta oturtulan bu işçilerin, onu birden, bir tezgahta 7,50 cm eninde bir halının yapımında kullanılmaktadır." (T. İ. Sınıfı: O. Sencer, s.: 94)

Kadının, insanı isyan ettiren asıl köleliğini 19. yüzyılın sözkonusu işyerlerinde aramamız gerekiyor. Doğadan kopuş, sağlıklı yaşamdan kopuş, aşktan kopuş, çocuktan kopuş durumudur bu. Yaşamı iyileştirme adına, yaşama yabancılaştırma. Kadının aynı zamanda, kendisine ait olmayan uyuklayan yeteneğini keşfedişi durumudur bu. Birleşen kadın gücünün tezgahta somutlaşan biçimini görme ve kendi gücüne güvenme durumudur.

Kişiliksiz kimlikler

Aytekin YILMAZ

"Dünyayı değiştirmek isteyen insanlar, nedense kendilerini değiştirmeyi hiç düşünmüyorlar!"

Lev Tolstoy

Fransız deneme yazarı Montaigne'nin "*Denemeler*"inde okumuştum; epey ilgimi çekmiş olacak ki not almışım. Montaigne bu ünlü kitabının bir yerinde iki düşündürücü söz aktarıyor. Bu iki sözden biri şöyle; "*insanlar en az bildiği şeye en çok inanır.*" Diğeri ise buna yakın bir söz, "*insanlar anlamadıklarına daha çok inanırlar.*" Bu sözleri çevremde resmi kimlikleri hükümsüz olan insanlara aktardığımda aldığım yanıtlar Montaigne'nin aktardığı bu tarihi anlamlı sözleri doğruluyor. Bir çoğu "*ne de doğru söylemiş ben de aynen öyle düşünüyorum neğher hiç de anlamadığımız, bilmediğimiz şeylere inanmışız*" diyenler oldu. Bazen de "*peki bu niye böyledir?*" diye soranlar da oldu. İnsanın bu durumunu anlamak biraz güç olsa gerek. Ne demek insanların anlamadığı, bilmediği bir şeye daha çok inanmaları! Bu soruya en uygun cevabı yıllar önce şair Tevfik Fikret vermiş: "*Beşeriyetin böyle delaletileri var işte. Kendi putunu kendi yapar, kendi tapar.*" Fikret'in bu sözleri belki tamı tamına açıklamaz Montaigne'nin bu sözlerini ama, bu da insanın başka bir haleti ruhiyesi...

Gerek tarih içinde gerekse yaşadığımız ortamlarda bu gerçeğin çokça örneğini yaşamışızdır. En çok da örgütlü ortamlardan ayrılan bireylerde dile gelir bu. Yıllarca örgüt içinde mücadele vermiş; idealleri uğ-

runa canını ortaya koymuştur. Ama bir gün ayrı düşüp ayrı yaşamaya başladığında Montaigne'nin aktardığı bu sözleri haklı çıkarırcasına kendi gerçekliğini itiraf eder.

"*Meğer hiç de anlamadığım inanmadığım şeyler uğruna bunca yıl koşturmuşum*" diyenlerin sayısı hiç de az değildir. Kendilerince haklı gerekçeleri olabilir. Şöyle de diyenler var: "*Geçmişte değil de şimdi savunduğum şeylere inanıyorum*". Tabi bu defa, daha önce başkalarının kendisine verdiği kimlik hükümsüzdür. Ya da "*örgüt kimliğimi kaybettim hükümsüzdür*" açıklamasını yapanlarda vardır. Bir bakarız, dün kadar çevremizde en iyi "sosyalist" geçinen, birden her şeyden vazgeçmiştir. Benzer durum örgüt adamı içinde geçerlidir. En seçkin örgüt adamı birden örgüt karşıtı durumuna gelmiştir. Her iki halde de bireyin daha önce kendisine verilen kimlik artık hükümsüzdür. Böylesi durumlarda "kimlik" ve "kimliksizlik" tartışılır hale gelmiştir. Kim kimlikli kim kimliksiz ya da kimlikten ne anlamak gerekir. Bu sorunun cevabı çoğu zaman belirsizleşmektedir.

Peki zorunluluklar dünyası bu kadar belirsiz ve muğlak mıdır? Sanmıyorum. Tarihte zorunlulukların olduğuna inanmak gerekir. Nelerdir bu zorunluluklar; hak ve özgürlükler alanında sömürü vardır, baskı vardır. Kapitalizm eşitsizlikleri ve kötülükleri her zamankinden daha çok üretmektedir. Yaşadığımız coğrafya buna iyi örnektir. Genel anlamda bu coğrafyada insanların can güvenliği yoktur. Kürt coğrafyasında yıllardır son derece kırı bir savaş söz konusudur. Her gün onlarca insanımız öldürülmektedir. Bu yaşanan reel bir durumdur. Halkları-

mız lehine çevrilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de kimliğimiz kişilikli olmak zorundadır. Peki bu kimlik konusunda Türkiye'de gelenekçi sol ne durumdadır. Ya da kimliğinin rengi ne kadar kişiliklidir. Kimlik sorunu karşısında sol'un kimliği bulanıktır. Kişilikli değildir. Bu durum ise tarihsel koşullarla doğrudan ilgilidir. Üike gerçekliğinden soyut değerlendiremeyiz. Mesela Türkiye işçi sınıfı hiç bir zaman kendine sınıf olamadı. Osmanlı'dan beri sınıflar her zaman devletin sınıfları idi. Osmanlı'da bütün sınıflar "güdükenler" konumunda devlete bağlıdır. Devleti yöneten "güdenler" tarafından yönetildiler. Bu durum farklı biçimlerde Kemalist cumhuriyet döneminde de devam ettirildi. Kemalizm: "*Biz imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz*" demekle bunu kastediyordu. Türkiye işçi sınıfı, cumhuriyet tarihi boyunca devlet'ten kopuşu gerçekleştiremedi. Bağımsız siyasi bir irade oluşturamadı. Aşağıdan örgütlü sınıf hareketi ile devletten demokratik haklar alamamış, her defasında devletin kendisi vermiştir. Sendikal hakların dışında kapsamlı haklardan bahsetmek mümkün değil. Bu yönü ile de sendikal hareketler daha çok devlet güdümüdür. Bağımsız kişilikli bir sınıf hareketi yok denecek kadar cılızdır.

Gerçeklik böyle olunca cumhuriyet döneminde yapılan her üç askeri darbeye de askerler: "*kimliklerimiz lütfen!*" dediğinde işçi sınıfı ve örgütleri direnememiştir. Bütün kimlikler sahibine iade edilmiştir. Çünkü işçi sınıfına cılız da olsa sendikal hakları veren "Devlet Baba"nın kendisidir. Devlet verdiği kimliği istediği zaman geri alabilmiştir. İşçi sınıfı askerlerin karşısında "bu kimlik ba-

na ait veremem!" diyememiştir. Eğer işçi sınıfının kimliği kişilikli olsaydı askerlerin; "kimlikleriniz lütfen" demelerine karşılık, direnebilirdi. Ama Türkiye'de her üç askeri darbeye de böyle olmadı. Devletin (haklar anlamında) verdiği kimlikler hükümsüz kaldı. Bu durum 13 yıldır devam eden kirliliğe karşı Türkiye işçi sınıfının tavınında da gözlemlenebilir. Kürt coğrafyası her gün yıkılmakta yıkılmakta tam bir yoketme siyaseti yürürlükte olmasına rağmen Türkiye işçi sınıfı mevcut konumu ile bu savaşta Türk devletine daha yakın durmaktadır.

Kirli savaşın sona erdirilmesinde en duyarsız kesim yine Türkiye işçi sınıfıdır. Mesela Türk-İş genel başkanı Bayram Meral'le herhangi bir kışla albay'ı Kürt sorunu konusunda benzer düşünmektedirler. Bir çok nedenden ötürü Türkiye işçi sınıfının objektif durumu yeniden tahlil edilmeli. Mesela bu sınıf kendine ne kadar sınıftır?

II

Türkiye'de devlet ve sınıf olgusu farklı biçimlerde Türkiye solu örgütlerinde ortaya çıkmaktadır. Nasıl ki Türkiye işçi sınıfı Türk devleti karşısında kimliksizse, bireyde örgüt içinde kimliksizdir. Birey ve örgüt ilişkisi sağlıklı düzenlenmemiştir. Birey kimlik almamış ancak örgüt ona verebilmiştir. "Birey örgüt içindir" ilkesi bütün hakları örgüte verirken, birey hak'sız ve kimliksiz kalmıştır. Örgüt bir gün birey'e "kimliğiniz lütfen!" dediğinde birey o andan itibaren kimliksizdir. Çünkü birey o resmi kimliği almamış bireye örgüt tarafından verilmiştir. Bazen birey de "daha önce örgütün bana verdiği kimlik hükümsüzdür" diyerek resmi kimliğini örgüt'e iade etmiştir. Her iki halde de kopuş sancılı olmaktadır. İşte sorun da buradan itibaren başlıyor. "İstisnalar kaideyi bozamaz"la birlikte kimlikleri ahnan bireylerin durumu pek iç açıcı değildir. Düne kadar örgüt'ün kimlikli bireyi çok rahatlıkla iliklerinden boşanırcaasına bir önceki kimliğini an-

lamsızlaştırıp sıradanlaşabiliyor. Daha önceki "sosyalist" kimliğini sınırlı algıladığı için savunamayacak konuma düşüyor. Çünkü "sosyalist" diyor yerine sıradan düzen içi yaşam geliyor. Hiç de düzene (sisteme) ayak uydurmada zorlanmıyor; oysa "sosyalizm" in kısıyına köşesine bulaşan bir birey kapitalist düzen ilişkilerinden sıkılmıdır. Hani sosyalizm! Hani moral değerler!.. Hepsi bir çıpıda atılabilir. Yıllardır örgüt içinde kalmış "sosyalizm" mücadelesini vermiş bir insanla Kemalist sistemin sıradan insanı ile arada ne fark var? Hiçbir farkın olmadığı anlaşılıyor. Burada okun bir ucuda örgütsel yapılar tutulabilir. Düne kadar içinde tuttuğun birey acaba birden mi böyle oldu? Çoğu kere "sosyalist" yapının ortamları güzellikler ortamıdır deniliyor. Bu kopuşan bireyler hiç mi etkilenmiyor bu güzelliklerden?

Kişiliksiz kimlik, gelenekçi sol'da başlı başına bir sorundur. Çünkü neticede kimliksiz kalan bireyler belli örgütlü yapılardan geliyorlar. Asıl anlamda kimliksizliği, sıradan düzen içi yaşamı kendine yediren bireyler sorumlu olsa da düzenden gelen bireyi yıllarca kendi ortamlarında dönüştürmeyen yapılar yaşamaktadır.

III

Kişiliksiz kimlik, terspektif bir takım ilişki ve ölçülerin sonucunda ortaya çıkar. Kişilikli kimlik sahipleri zorunluluklar dünyasında kolay kolay özgürleşme mücadelesini bırakmaz. Birleri bir gün çıkıp, "kimliğiniz lütfen!" dediğinde o yine de sosyalist kimliğinden, sosyalizm davasından ayrılmaz. Belki belli bir yapının kimliğini taşımaz ama tek kişilikli kimlik taşır. İşte tüm mesele burada; kimliği bireyin kendisi mi almalı, yoksa birileri ona vermeli mi? Birilerinin verdiği kimlik tekrar alınabilir. Ama kendini bilinçle, temelde emek-değer üzerinden örgütlemiş bireyin kimliği kendine aittir. Bazı yapılarda bir çok birey kendi yaşamını örgütleyememiştir. Yapı

içinde sağ yaşar sol düşünür. Bir gün resmi kimliği alındığında 'söz uçar' sol düşünme kalkar, sağ yaşam kaldığı yerden devam eder. Çünkü o yaşam düzeniçi yaşamdır. Emek değere dayanmaz.

Kaldığımız ortamlarda şöyle bir yaşamımıza ve pratiklerimize bir bakalım; kim örgütlü, kim örgütsüz? Resmi kimlik taşımak, örgütlü olmak bireyin örgütlü olduğu anlamına gelmez. Resmi kimlik, örgütün bireye verdiği kimliktir. Asıl ise, bireyin örgütlü yaşam tarzıdır. Eğer resmi kimliği emek-değer üzerinden günlük yaşamında yeniden üretmezsen bir sonraki durakta yolu bırakacak yolcunun durumuna düşersin. Ya da şöyle diyelim; emek-değere dayanmayan yaşamlar yolcudur.

Bazen her şey yaşamda kazanılır diyoruz. Peki nasıl yaşıyoruz? Günlük yaşamdaki hedeflerimize ve programımıza bir bakalım. Baktığımızda elde avuçta neler var, şöyle bir düşünelim...

Bu ortama gelmeden önce bir çok insan dışarıda önemli görevler almış, kimisi zehir, kimisi kır faaliyetini idare etmiş. Bu ortama geldikten sonra anlaşılıyor ki, meğer bu vatandaş kendisini bile yönetecek durumda değilmiş. Özellikle "kimliğim hükümsüzdür" diyen bireyler, yaşam tarzları ve geçmiş pratikleri ile düşünüldüğünde gerekçelerinde haklı değildiler. Burada alçakgönüllü olmak gerekir. Rus yazar Tolstoy, kendi dönemindeki Rus devrimcileri için şöyle diyordu: "Dünyayı değiştirmek isteyen insanlar, nedense kendilerini değiştirmeyi hiç düşünmüyorlar." Tolstoy çok doğru söylemiş. Dünyayı değiştirmek isteyenler önce kendilerini değiştirmek zorundadırlar. Bunun için de kişilikli kimliklere sahip olmak gerekir. Güzel bir dünyanın yaratılması için verilen mücadele de birileri "kimliğiniz lütfen!" diyerek almak isteyebilir; kimliğiniz kişilikli ise, kimsenin gücü yetmez almaya. Çünkü o size aittir. Bilinçli emekle kazanılan kimlikler kalıcı olur.

Yabancılaşmak (3)

Ozan YILMAZ

IV. DİN KULLUĞU/ KÖLELİĞİNDEN, PARA KULLUĞU/ KÖLELİĞİNE YABANCILAŞMA...

Yabancılaşmanın özel mülkiyetçilik, sınıflı toplum, dini inanışlar, etnik/dinsel/cinsel vs. ayrımcılıkla da sıkı bir ilgisi vardır. Önceleri, insanın yaşadığı çevre, doğal ortamıyken ve doğa, toprak, su, ağaç vs. ve doğadan elde edilenler "herkesin" iken, özel mülkiyetçilikle, ötekini/yabancıyı olarak insana yabancılaşmaya başlamıştır. Sınıfların, çeşitli ayrımcılıkların oluşmasıyla, bir sınıf/ulus/ırk/din/mezhep/cins/düşünce vs. öteki(leri)ni yabancı, hatta bazen düşman görmesiyle, bir toplum/ülke/dünya üzerinde yaşayan insanların gruplar halinde birbirine yabancılaşmasının ve düşmanlaşmasının temelleri atılmıştır. Bunların ve her tür yabancılaşmanın temelinde bir egemenlik ilişkisi, egemenliğin de temelinde, insanın insana uyguladığı açık veya örtülü bir baskı/şiddet ya da baskı/şiddet tehdidi; sindirme, sömürü ve çıkar için kullanma vardır. Araştırmalar, tarihte ilk defa yazıyı bulan, ilk devleti kuran, ilk krallara yer veren Sümerler'in, ilk yazılı yarıtlılış efsanesini de ortaya koyduğunu belirtir. Daha sonra Babiller'e ve kitaplı peygamberlere de ilham veren bu efsaneye göre; tanrı(ça)lar insanı, kendilerine hizmet etsinler diye kilden (çamurdan) yaratmıştır! Bu efsanenin, krallığın; yani tüm toplum bireylerinin üstünde egemen olan güç-

lu bir kişinin bulunduğu bir toplumda düşünülüp ortaya atılması tesadüf değildir herhalde. Bu, kral-uyruk ve sonrasında efendi-köle ilişkisinden esinlenerek ve bu tür eşitsiz egemenlik ilişkilerini meşrulaştırmak üzere, kral-uyruk ilişkisini, Tanrı-kul ilişkisi olarak da tasarlayıp, dine/gökyüzüne yansıtmaktır. Sonrasında, İsrail oğullarında peygamber-kralların ve Mısır'da Tanrı-kralların (firavunların) ortaya çıkması da bunu doğrulamaktadır. Platon, (iyi) ruhun, (kötü) arzular ve eğilimler taşıyan beden üzerinde egemen olması gerektiğini ileri sürerken, (bilgin/hür) efendilerin, (bilgisiz/aciz) köleler üzerinde egemenliğinden ilham alıyor ve meşrulaştırıyordu bunu. (Ruhun bedene egemenliği düşüncesi de, geliştirilip, -iyi, yüce ve kutsal ruh sayılan- Tanrı'nın, -bilgisiz, zavallı, aciz ve hatta kötü sayılabilen- kul/insan üzerinde egemen olması gerektiği inancına varıdırılmıştır.) Kuran'da bile, Tanrı'nın var olduğuna, egemen olduğuna ve egemenliğine "kul" olarak tabi olunması gerektiğine insanları ikna etmek için (başka şeylerin yanı sıra), o zamanki Arap toplumunda var olan ve İslam'dan sonra da, doğal bir hakmış gibi süren efendi-köle ilişkisi birbirine gerekçe gösterilerek, ilişkilerin benzerliğinden de faydalanılıp, ikisini de insan bilincinde meşrulaştırma yoluna gidilir. (Rûm Suresi, ayet:28: "Allah size, kendinizden bir misal vermektedir: Size verdiğimiz rızıklarda, emrinizde bulunan kölelerinizin de eşit surette hak sahibi olmalarına razı olur ve birbirinizi saydığınız gibi bu ortaklarınızı da sayar mısınız ki, biz zat yaptığımız işlerde, bize ortak koşulmasına razı olasınız." (Diyanet

çevirisinden.) Ayrıca, Nahl suresinin, 71., 75. ve 76. ayetlerinde bu yönde bildirimler vardır ki, bu ayetler, İslam'ın köleyi/cariyeyi insandan saymadığını, alınıp-satılabilir ve efendisinin istediği gibi kullanabileceği bir mal/nesne olarak gördüğünü, köleliği onayladığını, zaten hitap ettiği köle sahibi/hür insanları bile, Tanrı nazarında köle/kul gördüğünü gösterir. Bu ise, din ve Allah adına egemenlik kuranların egemenliklerinin/çıkarlarının sürmesine yarar en çok. Onlar da bir kul-insan olduğuna göre, bu egemenlik yetkisini kimden, nasıl ve ne hakla aldığınısa "köle/kul bilincine sahip" yabancılaşmış/nesneleşmiş insanların aklına pek gelmez...)

Kölelik, topyekün yabancılaş-tırmadır. Köleliği benimseyen/içselleştiren insan, topyekün yabancılaşmıştır. Köleliği benimseyen sahip köleyi, köleliği benimseyen köle kendini aşağılarken, ikisi birden insan ve insanlığı aşağılar. Diyebilirsiniz ki: "artık kölelik ve köle yok ki..." Acaba? Gerçekten köleliğin bittiğini mi sanıyorsunuz? Sakın, biçim ve yöntem değiştirilerek ve de çeşitlendirilerek, rahine ve modern bir tarzda sürdürülüyor olmasın? Yasak olan ülkelerde gizlice yapılan, İran gibi ülkelerde dini "muta nikahtı" adlı kutsanmış prezarvatifile sürdürülen, bir çok ülkede de bir "realite" olarak meşruluk kazanan fuhuş; cinsel kölelik ya da bir tür cariyelik değil midir? Fuhuş, bir kadının başka geçim olanakları varken seçebileceği/isteyebileceği bir şey değildir ki, çoğunlukla çıkarıcı pezevenklerin zorlamasıyla/tehdidiyle/kandırmasıyla vs. ortaya çıkar. Bu, insanın zorla köleleştirilmesi, kirletilmesi ve

yabancılaştırılmasıdır. Gönüllü (ya da koşulların gereği) cinsel kölelik ve cariyeleşme ise, imam nikahlı kuma/metres vs. adlar altında sürmektedir. Bir erkeği kendine eşit görmeyip, birden fazla kadınla ilişkisini/yaşamasını doğal gören, boyun eğen, kendinin cinsel araç olduğunun bilincine varmayan kadın, kulluğu ya da cinsel köleliğin hafif şeklini içselleştirmiş; ruhen köleleşmiş demektir. Genel anlamıyla kölelik ile kulluk arasındaki fark; köleliğin zorlamalı, kulluğun gönüllü olmasıdır ki, bir köle köleliği benimsemeyebilirken, bir kul beyni taşıyan köleliği benimseyebilir. Kapitalizmin köleliğe katkısı; modern/yarı kölelerin köleliklerinin farkına varmamasını ve içselleştirmesini sağlamasıdır. Sistem kimi insanları öyle yoksul, bilinçsiz, şaşkın ve çaresiz hale düşürmüştür ki, insanlar ABD'den Türkiye'ye, Meksika'dan Tayland'a, aç kalmamak ve yaşamak için, fuhuştan uyuşturucu ticaretine, insan öldürmekten karın tokluğuna çalışmaya kadar her işi; cinsel, ekonomik ya da total köleliği talep eder hale gelmiştir. Nice insan çıkarıcı egemenlere yarı köle olurken, çıkarıcılar da paraya köle olmaktadır... Paraya kölelik öyle etkili olmuştur ki, eski kölelik düzeninde bile bir köleye gönüllü olarak yaptırılmayacak şeyleri, "yeterli" para karşılığında yapmak için yarışabilecek milyonlarca insan üretilebilmiştir dünyada. Bu kirlilik, biraz da yabancılaşma ile gerçekleştirilebilmektedir... Onurlu sayılan işlerde ve düristçe çalışmada bile, bu sistemde, insanın emeğini/yeteneğini, hatta fizikini ve imajını nesne gibi satması söz konusudur ki, insanın emeğini/işine yabancılaşmasını dayatmakta ve zorunluluk haline getirmektedir. bunu içselleştirenler, daha avantajlı olabilmektedir ekonomik yönden. Ancak insani yönden yoksulla-

şarak ve daha çok yabancılaşarak bedelini ödemektedirler. Felsefi ve ideolojik alana baktığımızda, yabancılaşma açısından görülen manzara şudur: İnsan ruhunu insandan ayrı bir nesne gibi gören ve insana yabancılaştıran, genelde de ruhun madde (insan) üzerinde egemenliğini savunan, idealist/metafizik/teolojik-dini öğretiler, dini/ideolojiyi/milleti-milliyetçiliği vs. kutsal/yüce/amaç/özne görüp insanı bunlara hizmet etmesi gereken araç/kul/nesne kabul eden anlayışlar ile, özel mülkiyeti meşrulaştıran, çıkarıcılığı içselleştiren, parayı putlaştıran kapitalizm

gibi ideolojiler... yabancılaşmanın sebebini, kaynağını ve sonucunu oluşturmaktadır. Bunlardan bir kısmı benimseyen insan bile, yabancılaşmaktan/nesneleşmekten kurtulamaz. Oysa çoğu insan, pasif olarak çevreden almak suretiyle, bu yabancılaştırıcı görüş ve anlayışlardan kendine (sistemin/medyanın dayatması ve propagandasıyla), bir koleksiyon oluşturmuş durumdadır. Ve bu, çoğu yanlış/yanılsamalı koleksiyonu, kendi düşüncesi sanmakta, "benim düşüncem" diye savunmaktadır... Bu bir yanılgı ve düşüncede yabancılaşmadır bir bakıma. Kaldı ki, yabancılaştırıcı düşüncelerle (öğretilerle/anlayışlarla), yabancılaşmamış düşünce üretilemeyeceği gibi, yabancılaşmadan da uzaklaşamaz. İnsanların beyni, bu yabancılaştırıcı düşüncelerle yabancılaş-

tırılmış ve kirlenmiş, bilinçleri saptanmıştır. Yine de, çoğu insan, bilinçli olarak olmasa da, iyi/olumlu bir yan ve iyi/olumlu şeylere öylem taşımaktadır içinde. Bu, "iyi niyetli" ve "iyi yanları olan" insanlar, iyi/olumlu yanlarını/niyetlerini (nesneleştirip yabancılaşarak), bağlılık duydukları objeye (Tanrı/din/parti/lider/ideoloji vs.) aktardıklarından, hem o objeyi iyi/olumlu görmekte, hem tüm iyiliği/olumluluğu o objenin sağlayabileceğine inanarak ondan beklemektedir. (Türkiye gibi az gelişmiş ve geri kalmış ülkelerde sürekli bir kurtarıcı beklenmesi, biraz da bu yabancılaşma yüzündendir.) Düşüncesinde içten bir İslamcı, tüm sorunların İslam'ın egemen olmasıyla çözüleceğine inanır. Ülkücünün milliyetçilikle, sosyalist Marksizmle, sosyal demokratın CHP iktidarıyla, ANAP'ının ANAP iktidarıyla çözüleceğine inanması gibi... Tanrı inancı kuvvetli bir dindar da, Tanrı'ya dua eder sık sık ve her şeyi düzeltmesini ondan bekler; bu kadar sorunu ancak ve isterse Tanrı'nın düzeltereğine inanır. (Dua ile hiçbir şeyin değişmediğini/iyileşmediğini defalarca gördüğü halde... partililerin, her şeyi kötüye götüren partilerine inandığından fazla inanır...) Sorun da bu "inanmak"ta düğümlenir. Bir tür yabancılaşmış düşünce olan, "inanarak düşünmek" gerçeği buldurmaz, ancak yanılsama/yabancılaşma yaratıp biraz "kendini kendini rahatlatma" sağlar. Her düşünce içinden (taraf tarlarından), iyi/bilge/temiz (çıkarıcı olmayan)/insancı vs. örnekler de gösterilebilir, zalim/despot/çıkarıcı/kötü örnekler de. Bir kişi, sadece iyi örnekleri ya da kendini (iyi yanlarını, olumlu düşüncelerini) ileri sürüp, taraf olduğu düşüncenin iyi olduğunu, "diğerlerinin" sadece kötü saydığı örneklerini ileri sürüp, karşı olduğu düşüncelerin kötü olduğunu kanıtlamaz. (Kaldı ki, bir taraf için kötü olarak kabul edilen örnek, diğer taraf için iyi olarak kabul edilebilir.

Tersi de olabilir. Ayrıca, aynı ideolojiyi/inancı savunan insanlı kişi, insani yanlarını görür/algılar ve o çerçevede kabullenirken, saldırgan/despot kişilikli biri, "ötekilere" şiddet öneren, bencilliğini meşrulaştıracak vs. yanlarını ön planda görür/algılar ve o çerçevede kabullenir. Öyleyse gerçekler, gerçekten insani ve "iyi" olan düşünce ve çözüm/çıkış yolu nasıl bulunabilir? Önce şunu kavramak ve kabul etmek gerekiyor: Çocukluktan beri, çevremiz/toplum/okul/medya vs. kanallarla aktarılan ve bunları temel olarak geliştirdiğimiz, benimsediğimiz: "benim düşüncem" dediğimiz düşünceler, aslında bizim düşüncelerimiz değil, "onların" (bu düşünceleri bize aktaran kanalların, çoğunlukla da sistemin) düşünceleridir! Hatta, nefret ve kıskançlık gibi (ki, cinayete bile sürükler bazen insanı bu) öğrenilmiş duygular bile, aslında bizim değil, "onların" (etkisiyle içselleşen) duygulardır. Bir kerecik de, (düşüncemize) **olumlu yabancılaşmayı** denemeli; başkasının, hatta karşı olduğumuz birinin düşüncesi gibi bizden ayrı tasarlayıp masaya yatırmalı, incelemeli, sorgulamalı, eleştirmeliyiz. Düşüncelerimizin, eksik/yanlış/çıkarıcı-kirli/despot/bencil/tafıllı/inançla kabul edilmiş/akla aykırı yanlarını görme ve değiştirme bilincini/cesaretini/çabasını gösterebilmeliyiz. Bu süreçte, "onlar"dan pasif olarak aldığımız düşüncelerle, kendi okuma, araştırma, gerçeği arama çabalarımızla aktif olarak edindiğimiz "gerçekten bizim" düşüncelerimizi de ayırtabiliriz. Sonra, her düşüncüyü ve inanışı, öncelikle kendi anlayışından yola çıkarak, objektif ve önyargısız bir tutumla incelemeliyiz. Neleri, nasıl, niçin savunuyor/öneriyor, bunlar ve çözüm yolları gerçekçi mi? Daha önemlisi, önerdiği düşünce/inanç, bir "ideoloji" olarak kavranmalı, diğerleriyle farkları ve somutla neye/kime, nasıl, niçin hizmet ettiği, en çok kimlerin işine yaradığı görülmeli. (Bunu yaparken, bir düşünce/inanç, peşinen doğru ve özellikle kutsal/Tanrı sözü sayılırsa, objektif değerlendirme ve gerçeği bul-

ma olanaksız olur! Okuma/araştırma/gerçeğe vurdurmayacağı gibi, inancı ve yanlısamayı çoğaltmaya yöneltilir ancak. Okuma/araştırma/gerçeği arama, önyargısız (bu düşüncelerden herhangi biri, en doğru/en insani olabilir diye) başladığında, varılan "son yargı", gerçeğe daha yakın olacaktır.) İnanç ve ideolojiler, önyargısız aktif ("inanarak" değil, "bilerek") düşünme ile kavrandığında, kimi inanç ve ideolojilerin olumsuz (gayri insani) yanları da, bu inanç ve düşüncelere taraf olan, kimi çıkarıcı/bencil/despot (gayri insani) kişilerin bu tutumlarının nedeni de anlaşılabilir. (İnsanlar sadece olumlu/iyi niteliklerini değil, kimisi de, olumsuz/iyi niteliklerinin yanı sıra, olumsuz/gayri insani yanlarını da doğal ve meşru görerek, bir objeye (din/ideoloji vs.) yansıtıp, kendi niteliklerine yabancılaşabilir.) Örneğin: bir erkek islamcı/dindar, erkeğin cinsel çıkarımını gözetmediği ve kadın üzerinde egemenliğini mutlaklaştırdığı için de İslam benimser. Bir zengin ya da zengin olma umudu/olasılığı taşıyan biri, maddi çıkarıcılığa olanak verdiği ve zenginliği/zenginleri kolladığı ve meşrulaştırdığı için de kapitalist sistemi benimser. Bir ırkçı, saldırgan/şiddete yönelik dürtülerinin ve başkalarından üstün/güçlü olma gibi despotça egemenlik isteklerinin karışıklığını bulduğu için de ırkçı bir ideolojiyi benimseyebilir. Örnekler çoğaltılabilir. Her ideoloji ve inançta iyi/olumlu şeylerde/ bulunabilir ki, hiçbir düşünce/inanç: "kötülük yapın/zulmedin/yalan söyleyin/kimseye yardım etmeyin vs." diye taraftar toplayamaz! Ancak, çirkinsizliği, egemenliği, cinsel/maddi vs. çıkarıcı ve çıkarıcılığı öngören, meşrulaştıran ve üreten bir yanı varsa (dolaylı da olsa) veya pratikte bunlara olanak tanıyor sa veya yol açıyorsa, bu olumsuzluklara, yalana, yabancılaşmaya ve kirlenmeye neden olur.

Her partiye/ideolojiye/dine vs. çıkarıcılar vs. sızabilir. Bu yüzden kişilerden ziyade, savunulan düşüncenin özünü/niteliğine bakmak gerekir. Ancak, kestirmeden bir fikir edinmek için, o düşüncüyü savunanların, özel-

likle de liderlerinin ve sözcüklerinin ne yaptığını (başka bir deyişle **pratiğin teorisi/iddiası doğrulayıp doğrulamadığını**), bunu hangi yöntemlerle, niçin ve nasıl yaptığını da **bakmak gerekir**. Sağ partiler (DP, AP, ANAP, DYP, MSP-RP, MHP, BBP vs.) ve liderleri/sözcükleri/yöneticileri için çok fazla sayıda yolsuzluk, haksız kazanç, kirli çıkar ilişkisi, hatta çeteleşme ve mafyalaşma vs. söz konusu olmuştur ve olmaktadır. Burada, belirleyici bir ideolojiden bahsedilecekse, bu, "daha çok çıkar/kâr" motivasyonu olan bir ideoloji; örneğin kapitalizm olabilir. Siyasi ve maddi çıkar peşinde sayısız yalan sarfedilirken, taraftarlarının inanmasını kolaylaştıran din, milliyetçilik ve siyasetçilik, ideolojiden ziyade, bir kandırma aracı ve ardına sığınabilen bir kalkan olarak kullanılmaktadır. Merkez ve ortanın solu partilerde (CHP-SODEP-SHP, DSP vs.), yolsuzluk/çıkarıcılık vs. daha nadir ve genel kirlenmenin yükseldiği zamanlarda görülebilirken ve çeteleşme/mafyalaşma boyutlarına varmazken, sosyalist partilerde (TİP-TSİP, SP, İP, EP, SİP, BSP-ÖDP vs.) hemen hemen hiç görülmemiştir. Bu tesadüf değildir! İdeolojinin çıkarıcılığı, yabancılaşmaya, yalana ve inanmaya yatkınlığıyla ya da yatkın olmamasıyla da ilgilidir. **Yabancılaşmayı üreten ideolojiler, yabancılaşmayı, bencilliği, egemenliği, çıkarıcılığı ve kirlenmeyi de üretmeye adaydır.** Yabancılaşmayı üretmeyen, bilinçli olarak karşı çıkmayı amaçlayan ideolojiler ise, bu olumsuz/gayri insani durumlara da karşıdır ve bu amaca uygun yöntemlerle gidemeye yöneliktir. Ayrıca, hümanist, feminist, çevreci vs. düşünceler de, yabancılaşmaya ve vandaşı/sonucu olumsuzluklara karşıdır özünde.

Yabancılaşma, sadece Türkiye'nin değil, "globalleşen" dünyanın en önemli sorunlarından (hastalıklarından) biridir. ABD'nin başını çektiği "Yeni Dünya Düzen(sizliği)"nin özeti: "Yabancılaşmış Dünya Düzen(sizliği)"dir. Ve "YDD", modern köleliktir! YDD, ne Amerika'ya, ne de Türkiye gibi

ülkelere bir hayır/iyilik getirmediği gibi, yabancılaştırmayı, kirlenmeyi ve köleliği çeşitlendirmiş ve bilinçlerde meşrulaşıp içselleşmesine katkıda bulunmuştur. Kapitalist YDD'ndeki yabancılaştırmada, insanın iyi niteliklerini bir objeye yansıtarak yabancılaştırmadan daha olumsuz bir yan vardır ki, her bireyi yalnızlaştırarak, duyarsızlaştırarak, tüketici bir nesne derekesine düşürerek, sistemi üreten ve ayakta tutan birer kirlenme odağı haline getirir. Çünkü, YDD'de, özveri, yardımlaşma, paylaşma, utanma, sevgi, karşılıksız iyilik gibi insani değerler yansıtılmaz, dışlanır. Ancak, gerektiğinde çıkarlarına araç yapabilmek için, yönetilenlerin bu değerlere kısmen sahip olmasında sakınca görmez YDD egemeni. Çünkü, kurnaz/bencil/çıkarıcı ve ahlaksız egemenler, sat/ahlaklı/özverili/iyi niyetli insanlara gereksinim de duyar ki, "enayi/aptal" gördüğü ve kullanabildiği bu insanlar sayesinde çıkarlarını daha kolay gerçekleştirebilir. Türkiye'de Özal'ın üstlenip Çiller'in devraldığı, (M. Yılmaz'ın da yandaşı olduğu halde muhalifmiş gibi görünme rolü üstlendiği) YDD misyonunun benimsediği ve empoze ettiği değerler; "köşe dönmek, iyi imaj yaratmak, pazarlamacılık, tüketicilik, bencillik vs. ve bunları gerçekleştirmek için utanmazca yalan söylemek dahil, her yolun ve yöntemin mübah olması" şeklinde özetlenebilir. Bu gayri insani değerlerin yansıtılmadığı yabancılaştırıcı özne/obje ise paradır. İnsan, paranın nesnesi ve kuldur YDD'inde. YDD'nin ahlaki bile, tanrı-paraya endeksli. F.P. Mc Hugh'un hazırladığı "Ethics" adlı kitabı, TUSIAD, "İş Ahlakı" adıyla çevirerek yayımlamıştır. Kitapta, iş yerinde çalışan hanımlardan cinsel bakımdan yararlanmaktan kaçınılması öneriliyor. Niçin dersiniz acaba? Okuyalım: "Bir ABD şirketinin yaptığı tahmine göre bu yüzden işe gelmeye ve işçi kaybı şirkete 7 milyon dolara mal olmuştur." (Kitapta, "bencil olmak kusurdur, ağgözlülük ise değil" vecizesine de yer verilmiştir. İki arasında bir nitelik farkı varmış gibi...) 1993 yılı sonlarında,

Milliyet gazetesinde bir haber dikkatimi çekmişti. Haber, Hollanda devlet TV'si NERV'de yayınlanan, "ölümle yaşam arasında" adlı bir programla ilgiliydi. Haftada bir canlı olarak yayınlanan programda, stüdyoya ölümcül hastalığı (genellikle kanser) olan iki hasta getiriliyordu. Toplanan halk jürisi, hastalarla konuşarak hangisinin tedavisinin süreceğine, hangisinin tedavisinin kesilip ölüme terk edileceğine karar veriyordu. "Çektiği acılardan kurtarıp öldüreceğiniz hastayı siz seçin" sloganıyla yayınlanan programı, kanser tedavisinin pahalı olduğu gerekçeyle sağlık bakanlığı da destekliyordu. İşlerinden gayet memnun olan biri erkek bir dişi, iki kişiden oluşan sunucular ise "önemli olan programın ilgi görmesi" diyesiydi! Şu lanet olası "reyting" ve çıkar hikayesi yani... Kiminize garip gelebilir bu. Ama, YDD yörüngesinde ilerlemenin götüreceği yer bu işte; insana, insani değerlere, insani ahlaka yabancılaştırma, duyarsızlaştırma, duygusuzlaştırma ve kirlenme... Çıkar/para güdümünde utanmayı da unutup robotlaşma. Aslında, farkında olmasak da, epeydir bu süreçteyiz... Çıkarıcılık, yabancılaştırma, kirlenme ve insanın insanı sömürmesi anlamına gelen ve bunları dini ve milli güçlerle destekleyen sağ ideolojiler bu sürecin başını çekmekte ve yalanlarına/yanlışlarına insanları inandırdıkları oranda içselleştirmektedirler. Şükrü Günbulut'un deyişiyle; "sömürücü ve çıkarı savunduğu ve bunu sürdürmek için gerçekleri gizleyip yalan söylemek zorunda olduğu için, sağcı ahlaktan muaf" ve insanlığına yabancılaştırma sürecindedir. Çıkarıcı düşünen insan; insani düşüncelere ve değerlere... elde ettiği çıkarlarla (sahip olduklarıyla) kendini tanımlayan ve sunan insan; kendine/insanlığına... bencil ve başka insanlara ilgisiz/duyarsız insan, insanlığa... yabancılaştırmıştır. "İnsanı" etkinlikleri bile, putlaştırıp tapınarak kölesi olduğu paraya/çıkarı endeksli. Örneğin böyle biri için, "iyi" hediye/ödül/giysi vs. "pahalı" olandır "iyi" insan/es/arkadaş vs. de, "paralı/zengin" olandır.

"İyi" şeyler, para için veya para ile yapılır. "Çılgınlıklar" bile paraya endeksli. (Aktüel dergisinde, "sevgililer günü" için, şu "çılgınlıklar" öneriliyordu: İstanbul'u helikopterle gezin... Limuzin kiralayın... Dev poster yaptırıp billboard'a yapıştırarak "ilan-ı aşk" edin...)

Her yabancılaştırma, bir tur kulaştırmaya/köleleşmeye, nesneleşmeye, duyarsızlaşmaya, yalnızlaşmaya/yahutluluğa, bencillik/bireycileşmeye, gidererek kirlenmeye yol açar. Bugün, ortaçağa özgü total kölelik, bir açıdan hapislik, zorunlu askerlik ve bazı zorlamalı/şiddet içeren evliliklerde vs. söz konusu edilebilir. Se de, çok alanı ya da parçalanmış kölelik, egemenlik, bağımlılık ve yabancılaştırma eşliğinde, günlük yaşamımızda sürmektedir. En yaygın iki biçimi; çalışma yaşamında emeğin sermaye sahibinin emrine verilmesi ve evlilik yaşamında kadının erkeğin emrine verilmesi olsa gerek. Bunlarda, zorlama/zorunluluk/baskı olduğu oranda köleliğe, gönüllülük; egemene istemli uyum olduğu oranda kulaştırmaya yakındır. (Elbette, istediği işi/evliliği vs. yapan ve bunu severek, egemenlik-bağımlılık dışında eşitçe/dostça/barışık sürdürebilenler de vardır ki, yabancılaştırmaya uzak olduklarında daha onurlu ve mutludurlar...) Cinselliğe ve sevgiye yabancılaştırma ve yaklaşık aynı oranda kulaştırma/köleleşme de yaygındır. Düşünsel planda en yaygın yabancılaştırma da; gerçeklere/bilime/doğru bilgiye yabancılaştırma ki, insanı yalana ve inanmaya kul/köle olmaya sürükler. Bazı insana ait değerleri maddi/manevi objelere aktararak yabancılaştırmadan ve o objelere kul/köle olmaktan bahsetmiştim zaten...

İnsan, bunca yabancılaştırmadan; nesneleşmeden, kulaştırmadan/köleleşmeden nasıl kurtulur? Önce bunun bilincine/furkına varmak, "vardırmak" gerek. ("Bilen" aydınlar ile, "bilmeyen" halk arasındaki "yabancılaştırma" çözümlenmeli bunun için de.) İnsan kendini bulsun önce. Gerisi gelir...

BİTTİ

Zor

Hüseyin KARABULUT

Değiştirmenin, dönüştürmenin önemini sıkça vurgularız. Fakat aynı zamanda zor'a taparız. Zor'u, değiştirmenin-dönüştürmenin altın ilkesi olarak benimsemişiz. Oysa zor, değiştirici ve dönüştürücü değil, sindiricidir. Daha doğrusu zor'un kısmı "değiştirici, dönüştürücü"lüğü eğitici değil, sindiricidir. İnsanları sindirmek mi yoksa eğitmek mi daha iyidir, düşünmek gerek. Sindirmek bir nevi değiştirmek midir? Evet. Fakat genellikle zararları yararlarından daha fazla olan bir deyiştirme biçimidir bu.

Sırf "geri" toplumların değil, en "ileri ve modern" geçiren toplumların ve toplumsal sistemlerin bile zor'a tapması gelenektendir. Aralarındaki fark zor'un uygulanış biçiminden kaynaklanır. Suudi Arabistan'da ölüm cezası kılıçla başı kesme biçiminde uygulanır. İran'da taşlama, Türkiye'de asma biçiminde. Oysa ABD'de zehirli kokteyli damarlara şırıngalama, gazla zehirleme ya da yüksek elektrik akımıyla yapılır bu.

İnsanlar, ilkel çağda ellerine ne geçerse onunla vuruyorlardı birbirlerine; taş, sopa, buz parçası... Vuracak bir şey bulamadıkları ve kolları yurmaktan yorulduğu zaman birbirlerini azgınca dişliyorlardı. Sonra öfkelerini daha çok kuşanabileceği bir araç buldu insanlık: Ateş!

Prometheus, vahşi işkencelerle öldürülme pahasına tanrılardan ateşi çalıp insanlığın hizmetine sunduğunda, sevgi ışığıyla insanların yüreklerindeki karanlığı yırtmayı amaçlamıştı. Fakat insanlık öyle yapmadı. Ateşi, kinini daha dizginsizce kusmanın aracı haline getirdi.

İnsanların birbirlerini öldürmesi

en iğrenç geleneklerden birisidir. Ta, Habil ile Kabil'den bu yana kardeşin kardeşe olan kahredici kini hiç dinmedi. Vahşi naraların eşliğinde baltaların teni yarıp kemiğe saplanması, ya da en modern senfonilerin, "anavatan-babavatan" marşlarının eşliğinde bombaların beyinleri patlatması, zehirli gazların gözleri camlaştırması kutsal bir gelenek olarak sürüyor.

Zor, insan denen yaratığın ilkelrine kadar işlemiş acı bir zehir! Bu zehiri bazıları bal-şerbet niyetine bazıları da öğürerekte olsa "kutsal geleceğe" saygı vesilesiyle içmeye devam ediyorlar.

Zorunluluklar dünyasından kurtulmak isteyenlerin zor'u övmesi yanlıştır. Yanlışın da ötesinde gülünçtür. Tarihte zor'un oynadığı uğursuz rolü vurgulamak, zor'u sevmek biçiminde anlaşılmamalıdır. Zor'un sevillecek veya yüceltilecek hiç bir yanı yoktur.

İnsanlık zor'dan kurtulduğu vakit özgürleşir. Hem zor'u kutsayıp, yüceltmek, hem de sonsuz özgürlükten bahsetmek yanlıştır. Zehiri şerbete katıp, sunmak gibi bir şey olur bu.

Zor'u, şiddete tapan bir toplumu deyiştirmenin yolu nedir? Eğitim bu deyişimde nasıl bir rol oynar? Bireyin iç barışı yani kendi kendisiye barışık olma durumu, toplumsal barış ve toplumlararası barış nasıl sağlanır? Sınıfsız, sömürsüz, sonsuz barış içinde bir dünya vaadeden insanlar olarak kendi kendimizle ve birbirimizle ne kadar barış içindeyiz?

Zorunluluklar dünyasından özgürlükler dünyasına yürümek istiyoruz! Fakat zor'u ve zorunlulukları yüceltme, kendimizi zorunluluklara mahkum etme hastalığından da nedense kurtulamıyoruz.

İnsanın ölmesi bir zorunluluk ola-

bilir, ama öldürmesi asla! Binlerce yıldır insanlar ölüyor. Daha binlerce yıl da bu böyle sürecektir. Ama öldürmek başka bir şey. İnsanın öldürmesinin zorunluluk olduğu iğrenç bir yalandan başka bir şey değil. İnsanların binlerce yıldır öldüğünü söyledik. Bugüne kadar olan hariyle bu bir zorunluluk, fakat uzak bir gelecekte bu deyişebilir. İnsanlar sonsuz yaşama kavuşabilir. "Sonsuz yaşam" terimini burada herhangi bir dinin ya da tarihin kullandığı anlamda ya da tamamen bunların dışında değil, bütün bunların bir bileşeni olarak kullanıyorum. Yani ölümlülerin ölümsüzlüğe duydukları özlemin, daha fazla yaşamaya olan müthiş tutkunun ifadesi olarak kullanıyorum.

Zor'un çeşitli uygulanış biçimleri vardır. Bunların içinde en iğrenç olanı öldürmektir. Cana kıymak zor'un doruğa tırmandırılmasıdır. Hangi devlet ve sistem olursa olsun ölüm cezası uygulamasına karşı olduğumu, sırf uygulamasına değil yasalarda ölüm cezasının yer almasına karşı olduğumu, bir kez daha belirtmekte yarar görüyorum. Ölüm cezasını uygulayan bir devlet benim için örgütlü bir cinayet çetesinden başka bir şey değildir. Bir bireyin katil olması kötüdür; fakat daha kötü olan bütün bir ulusu ya da halkı temsil eden devletin katil olmasıdır. İnsanları öldürmek çok kolay, zor olanı yaşatmak. Öldürmek için özel bir çaba sarfetmek gerekmiyor. Zaten günü geldiğinde insanlar ölüyor. Bazen çok küçük bir çaba insanı öldürmeye yetiyor, fakat bazan çok büyük çabalar bile bir insanı yaşatmaya yetmiyor.

Ölüm korkusunu çoktan aşmış, ölümden korkmayı oldukça gülünç bulan bir insanın, ölümü yüceltmekten de oldukça nefret edeceğini çok

iyi biliyorum. İnsanların ölmek için yaşadıklarını düşünüyorum. Yaşadığımız her an, her nefes alış verişimiz, her saniye, dakika, ömrümüzün her günü attığımız her adım bizi biraz daha yaklaşıyor ölüme. "Zamana karşı yarışırken" müthiş ve sonsuz bir süratle ölüme koştuğumuzun farkında mıyız? Eğer bu gerçeğin farkındaysak bir insanın öldürmeye olan netretinin ölüm korkusundan kaynaklanmadığını rahatlıkla anlarız. Ölümü sevmiyorum, yüceltmiyorum. Fakat ölümün yaşamın bir parçası olduğunu bildiğim için ölümden korkmayı gülünç buluyorum. Fakat zor'un en pis biçimi olan öldürmek, insanlığın keşfettiği en aşağılık gelenek olduğu için iğreniyorum. Her öldürme eyleminin arkasında aslında bir "ölüm korkusu" yatar. Dünyada en iğrenç cinayetleri en korkak olanlar işler. Ölüm cezası, sindirmek ve intikam amacıyla uygulanır. Korkak devletler yurttaşlarını sindirmek amacıyla bu yöntemle başvururlar. Bu yüzden ölüm cezasına karşıyım.

ZOR SİRF DEVRİMİN EBESİ DEĞİL

Devrim için "zor'un ebeliğine duyulan ihtiyacı" sık sık vurgulanır. Doğrudur. Bu noktada herkes kendince oldukça haklıdır. Zor, sadece devrimin ebesi olarak kalsa iyi, fakat öyle olmuyor. İşin bir de bundan sonrası var. Zor'un dozajını ayarlamak, dengeyi tutturmak sanıldığı kadar kolay değil. Devrim, adeta drakula kesiliyor. Evlatlarının kanıyla beslenme yolunu seçiyor. Zor, devrimin ebesi; şiddet ile diktatörlüğün ise anasıdır.

"Kan devrimi besler" diyenler var. Doğrudur. Fakat bu tür "devrimler" gittikçe drakulalaşır. Bu tür sloganları kullanmak doğru değildir. Devrimcilik bu tür yaklaşımlarla temelden hesaplaşmayı gerektirir.

Zor, sırf devrimin ebesi olarak kalmıyor, şiddet ile diktatörlüğün de anası oluyor. Diktatörlükten değil demokrasiden, şiddet değil eğitimden yana olmalıyız. Sözüm ona "sosyalizm" adı altında yutturulan zora da-

yalı, kaba diktatörlük ve şiddetle uzun süre ayakta tutulmak istenen başbelası modern revizyonist sistemin çöküşü de buradan kaynaklanıyor.

İktidarı alana kadar yararlı bir araç işlevi gören bir çok yöntem, iktidarın alınmasından sonra katmerleştirilerek sürdürüldüğünde iktidara en çok bağlı olanları bile bıktırıp, devrimden soğutuyor.

CEHALET DENEN İLLET

Cehalet denen illet, bizim geleneği ve devrimci hareketi teorik üretim açısından felç etti. Bu, uzun yıllardır böyle. Birakalım "Türkiye"yi, dünya açısından düşündüğümüzde de bu böyledir.

Şiddet ile diktatörlüğün en çok beslendikleri kaynak cehalettir. Cehaleti gideremezsek ne devrim yapabiliriz, ne de herhangi bir devrimci değeri koruyabiliriz.

Marksizm'i bilmeden, Marks'ın adını ve bir kaç yuvarlak lafını yuvarlayarak Marksistlik yapmakta artık gelenek oldu. Fransız "Ütopik Sosyalistlerinin" adını belki duymuş, belki duymamışlardır. Fakat "Ütopik Sosyalizme" küfredmekte sakınca görmezler. Anarşizmin ne olduğunu bilmezler, ama nasıl oluyorsa eleştir-mekten de çekinmezler. Troçki ya da Buharin'in ne istemiş olduğundan bi-haberdir. Fakat yine de "hain" der. Devrimci hareket bu tipten insanların ellerinde adeta esir oldu.

Hiçbir kutsal kitabı tam anlayarak okumaksızın hiç bir dini veya inancı araştırmaksızın "tanrı tanımaz" kesilip, küfredenler ise bir başka alem. Eğer "devrimci" geçi-nenlerin cehaletten kaynaklanan hataları olmasaydı, din ve tanrı konusunda biraz dikkatli davranılsaydı, fundamentalist gericilik şimdi bu kadar güçlenmezdi.

Uzun Yürüyüşçüler olarak öncelikle medeni cesaret sahibi olmalıyız. Sağlam bir demokrasi anlayışımız ve yine oldukça derin bir siyasal-felsefi kültürümüz olmalı. Sağlıklı bir egi-

tim anlayışı da yine vazgeçilmez niteliğimiz olmalıdır. Eğitim siyasal körlüğü giderir.

Hiç bir bilgi kaynağını küçümse-mek doğru değildir. Örneğin dini inançlar ve dini kitaplar engin bir bilgi kaynağıdır. Felsefe, hiç söylemeye gerek yok bütün bilimlerin yeşeldiği topraktır. Bilimlerin anasıdır. Siyaset-ideoloji-ekonomi ve teknik konularda ilgi ve yeteneklerimiz doğrultusunda ustalaşmaya çalışmalıyız. Sanat-ede-biyat ve spor vazgeçilmez tutkuları-muz olmalıdır. Boş zamanlarımızda değil, en dolu zamanlarımızda bile fi-ziksel ve ruhsal sağlığımızı koruyup, geliştirmeyi ihmal etmemeliyiz. İlla kendimizi bir şeye zorunlu hisse-deceksek bu türden becerilerimizi ge-liştirmeye zorunlu hissedelim.

Yüreğimizin ve beynimizin bir yerlerinde mutlaka olağanüstü güzel-likler vardır. Onları açığa çıkarmaya edebiyat veya herhangi bir sanat dalı vesile olabilir. En nihayetinde insanın iç alemi de toprak gibidir, işlenmek ister. Tohumu serpmeden ürün ver-mez. Sevgi tohumlarına, özgürlük to-humlarına öncelikle kendi iç alemi-mize, yüreğimizin bahçesine ekmeyi ihmal etmemeliyiz. Cehalet denen il-let böyle yenelim, bu yolla yokode-lim. Yoksa cezasını çekmeye devam ederiz.

Zor'u kendi içimizde yenmeliyiz. Eğitime öncelikle de kendimizin eği-timine önem vermeliyiz. Gönüllülü-ğü her gün artan oranda geliştirmeli-yiz. Daha fazla sevgi ve daha çok öz-gürlük için yüreğimizi ve düşünce ufuklarımızı genişletmeliyiz. Yüreği-mizi sevgi çiçekleriyle dolu, güzel, bakımlı bir cennet bahçesine, beyni-mizi ise parlak düşüncelerin, aydınlık fikirlerin yıldız misali ısıldattığı son-suz uzaya çevirmeliyiz.

Sınıfsız, sınırsız, sonsuz özgürlük ve barış dünyasına ulaşmak için; bi-reyi, toplumu ve doğayı daha güzel, daha ayumlu kılmak için; zorunlu-luklar dünyasının üzerine, her türlü zulmün ve o'nun her gün daha çok artırdığı zorun üzerine olanca gücümüzle yürüelim. "Zor'un her türlü-sünü tarihin çöplüğüne gömelim.

YILMAZ ELMAS İLE EĞİTİM EMEKÇİLERİ MÜCADELESİ ÜZERİNE

“TÖS ve TÖB-DER deneyiminden faydalanılmalıdır”

Söyleşiyi Yapan: Veli AYDIN

— Öğretmen emeklisi olduğunuzu ve yazarlığınızı biliyoruz. Bize, kendinizi, öğretmen örgütlenmelerini ve mücadeleleri konusunda kısaca bilgilendirir misiniz?

— 1948-49 öğretim yılında sınavla Akpınar Köy Enstitüsü'ne girdim. Köy Enstitüleri, 1952 yılında öğretmen okulu oldu. 1952'den sonra beş yıl yerine altı yılda mezun vermeye başladı. Doğal olarak tarım, marangozluk ve demir atölyesi çalışmaları (uygulamaları) kaldırıldı. Bizler, Köy Enstitü'lerinde yarım gün teorik bilgi dersleri, yarım gün atölye uygulamaları yapıyorduk. Yapararak, yaşayarak öğrenim kaldırıldı. Kuru bilgilere ağırlık verildi. Yine de laboratuvar çalışmaları sürdürüyordu.

Ülkenin o günkü bürokratları, egemenleri, toprak ağaları Köy Enstitüleri uygulamasından rahatsız oldular. Köy Enstitüleri komünizm yuvası olarak gösterilerek kapatıldı. Köy Enstitüleri aydınlığından rahatsız olanlar sonunda amaçlarına ulaştılar. Özünde bu uygulama yalnızca eğitimde yenilik getirmiyordu. Ülkenin gelişmesi açısından tarım ve sanayide kalkınmanın alt yapısını oluşturmayı amaçlıyordu. İsmail Hakkı Tonguç'un “Kalkındırılacak Köy” adlı yapıtı okunduğunda, tarım ve sanayide nasıl bir yol izleneceği görülecektir. Bölge yatılı okulları, okullara ek olarak yapılan tarım ve iş atölyeleri, arıcılık, meyvecilik, bahçe tarımı, damızlık mek, koyun ve keçi yetiştirilmesi. Okul bahçelerinin köylüye örnek tarım uygulama alanları olması İsmail Hakkı Tonguç'un nasıl bir kalkınma yöntemi ile halkımıza örnek olmak istediğini apaçık göstermektedir. Köy Enstitüleri'nde geliştirilen döner sermayeli kooperatifler köylere dek uzanıp uygulanabilseydi, bugün Türkiye'nin görünüşü daha değişik olurdu. Tarım ve sanayinin alt yapısı çoktan tamamlanmış olurdu.

Yine okul içi çalışma örgütlenme pratiği, Köy Enstitüleri'nde yetişen öğrencileri öğretmen olduktan sonra da örgütlü çalışmaya yöneltmiştir. Başlangıçta bölge köy öğretmen dernekleri federasyonu örgütlenmelerini gerçekleştiren Köy Enstitülü öğretmenler olmuştu. TÖS'ü kuran, TÖB-DER'i etkinlikleriyle eğitim tarihimize mal eden yine Köy Enstitülü öğretmenlerdir.

Bizde öğretmen örgütlenmesi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlar. 1908 yılında Muhafaza-i Hukuk-u Muallimin adıyla kurulur. Daha sonra Cemiyet-i Muallimin, Zeki Bey'in çabalarıyla gerçekleşir. Yine aynı yılda kurulan Nesir-i Maarif ve Teavuk-u Muallim'in taraftar bulamadığından kapanır. Mahfel-i Muallim'in 1911 yılında Edirne'de kurulur, bir kaç yıl etkinlik gösterdikten sonra kapanır. Muallim Yurdu 1913 yılında Ethem Nejat tarafından Bursa'da kuruldu. Ethem Nejat, Karadeniz'de Mustafa Saphiler ile birlikte aynı akibete uğradı. Köy Enstitüleri'nin kuruluşunda Ethem Nejat'ın da katkıları olmuştur. İsmail Hakkı Tonguç'un Ethem Nejat'ın düşüncelerinden yararlandığı bilinmektedir.

Öğretmen örgütlenmesinde Muallimler Cemiyeti temel alınabilir. 1913 yılında Emirgan İkokulu'nda toplanan Örgütçü Öğretmenler Derneği'nin tüzüğü üzerinde çalışılır. Çalışmalar uzun sürer. 8 Mart 1918 yılında Türk Ocağı binasında “Muallimler Cemiyeti” resmen kurulur. Derneğin kuruluşu, taşradaki öğretmenlerin de ilgisini çeker. Temmuz 1920'de yapılan kongrede derneğin adı, Türkiye Muallimler Birliği olarak değiştirilmiştir. 1920 yıllarında aylıklarını alamayan öğretmenler, ilk öğretmen grevini gerçekleştirirler. 1920'li yıllarda, öğretmenlerin

grevini desteklemediğinden dernekten kopmalar olmuş, kopanlar yeni dernek kuruluşuna girişmişler; 1920'de kurulan bu derneğin adı Mektep-i İptidariye Muallimin Cemiyeti olmuştur.

Muallimler ve Muallimler Cemiyeti, 1921 yılının 7 Mayıs'ında yaptığı kongrede Türkiye Muallim ve Muallimler Birliği adını almıştır. Yine bu kongrede, tüzüklerine grev hakkını da almışlardır.

Yurt sorunlarıyla ilgilenen öğretmenler, çocukları okutmanın yanında kuruluş savaşına katılmaktan da geri kalmamışlardır. Anti-emperyalist savaşın, öğretmenlerin karakteri olmuştur. Tek partili dönemde öğretmen dernekleri iktidara karşı pek tepkili olamamışlardır. Bu olgu öğretmen örgütçülüğünde aynı bir araştırmaya konusu yapılmalıdır. Faaliyetler, 1925 yılında Tahrir-i Sükan Kanunu'yla durdurulmuş, 1946 yılına kadar varlıklarını yalnızca lokal olarak sürdürebilmişlerdir.

1946 yılında çok partili döneme geçişle birlikte öğretmen derneklerinin çığ gibi büyüyerek geliştiklerini görüyoruz. Bu gelişmede Köy Enstitüleri'nin payı unutulmamalıdır. Halktan ya-

na tavır alan öğretmenler, iktidarların, sürgün, kıdem indirimi, açığa alma baskıları sonrası, yitme yerine daha dirençli bir şekilde mücadele etmişlerdir. 1946 yılında dernekler ve sendikalar yasasında yapılan değişikliklerden sonra birlik oluşturma yolu açılmıştır. *Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu* böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır. Ayrıca Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin Akdeniz, Ege, Marmara bölge öğretmen dernekleri, Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonunu oluşturmuşlar, sonunda TÖDMF'de birleşmişlerdir. Özellikle 1960'dan sonra federasyon kongrelerine Turan Feyzioğlu, Şükrü Koç, Hayrettin Uysal, Baki Suvci ve Fakir Baykurt Federasyon başkanı seçilmişlerdir.

1965 yılında yapılan kongrede, Türkiye Öğretmenler Sendikasının kuruluş kararı alındı. 92 federasyon üyesi, kurucu üye oldu. İlk TÖS genel başkanlığına Fakir Baykurt seçildi. Bu sendika grevsiz toplu sözleşmesiz bir sendika olarak ortaya çıktı. TÖS, bütün yasal kısıtlamalara karşın Büyük TÖS Boykotu'nu gerçekleştirerek iktidarı sarsmıştır. TÖS'ün önemli etkinliklerini: 1- Devrimci Eğitim Şurası, 2- Büyük Eğitim Yürüyüşü, 3- Büyük Öğretmen Boykotu ile üç ana noktada toplayabilirsiniz. Öğretmenler TÖS olarak ileri, demokrat eylemlerini 12 Mart Muhtırası'na kadar sürdürmüşlerdir.

TÖS'ün kapatılma kararı kesinleşmeden TÖB-DER'i kuran öğretmenler, TÖS'ün mal ve mülklerini, elindeki paraları TÖB-DER'e aktarabilmişlerdir. TÖS döneminde kurulan diğer öğretmen sendikasımdan, -12 Mart darbesinden sonra kurulan öğretmen derneklerinden- söz etmek istemiyorum. -Ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler Gerçek Sanat Yayınları arasında çıkan "*Sorunlarıyla Öğretmen*" kitabından yararlanabilirler- TÖS'den sonra kurulan en güçlü öğretmen örgütü TÖB-DER olmuştur. TÖB-DER hızla ülke genelinde gelişerek büyüdü. Demokratik Eğitim Kurultayı başta gelen etkinliklerinden biridir. TÖB-DER içinde toplumsal olaylara bakış ve eğitim, bilimsel sosyalizmin ışığında gelişme göstermiştir. Faşizme, Amerikan emperyalizmine, Nato'ya karşı tavır olan öğretmenler, yürüyüş ve mitinglerinde düşünce ve tavırlarını göstermişlerdir. Faşist güçlerin düzenlediği Maraş, Sivas

ve Çorum katliamlarını protesto etmiş, bir günlük boykotla tavrını ortaya koymuştur. 1 Mayıs işçi bayramını işçi sınıfının sendikal örgütleriyle birlikte her yıl kutlar olmuştur. TÖB-DER, laik ve demokratik eğitimi, emperyalizmle bütünleşen gerici ve şovenist eğitime karşı savunmuş, bu yönlü mücadele etmiştir. Kürtler'in anadilde eğitim görmelerini savunmayı görev edinmiştir. Demokratik kuruluşların oluşturduğu her türlü çalışma ve etkinliğe katılmış veya öncülük etmiştir.

12 Eylül'ün faşist generalleri yaptıkları askeri darbeyle TÖB-DER'i de kapattılar. Sıkıyönetimin keyfi uygulamalarıyla meslektan uzalaştırılan, işkenceden geçirilen öğretmenlerin sayısı az değildir. 1402'likler uzun süre gündemimizden düşmemiştir.

12 Eylül askeri faşist darbesinden sonra TÖB-DER'li öğretmenler "*abece*" dergisi çevresinde toplandılar. Dergi çevresinde toplanan öğretmenler 16 Şubat 1988'de Eğitimciler Derneği'ni (EĞİT-DER) kurdular. Başlangıçta öğretmenlik yapmayan öğretmenler ve emekli öğretmenler EĞİT-DER'e üye olabiliyorlardı. 12 Eylül Anayasası'ni ve dernekler yasasını irdeleyen uzmanlar/araştırmacılar, hukukçular öğretmenlerin varolan koşullarda sendika kurabileceklerini belirtmeye başladılar.

EĞİT-DER'den EĞİT-SEN'e ilkesini benimseyen EĞİT-DER'li öğretmenler 28 Mayıs 1990 günü EĞİTİM-İŞ sendikası Niyazi Altunya başkanlığında Ankara'da, 13 Kasım 1990 günü de İsmet Aktaş başkanlığında EĞİT-SEN'i İstanbul'da kurdular. Eğitim-İş bir süre birleşmeme konusunda direndi. EĞİT-SEN birleşme kararını öncelikli aldı. Sonunda iki sendika birleşerek Eğitim-Sen'de toplandılar. Şu anda grevli toplu sözleşmeli memur sendikaları hakkını yasalastırma uğraşısı içindedirler. KESK bünyesinde Eğitim-Sen'de etkinliklerini sürdürmektedirler.

- *Dünü ve bugünüyle öğretmen hareketinin panoraması hakkında neler söylenebilir?*

- Öğretmenler kendi görüş ufkunu açma ve aşma çabası içinde olmuşlardır hep. Demeksel örgütlenmede olsun, sendikal örgütlenmede olsun, grevli toplu sözleşmeli sendikal hakları elde etmede olsun, diğer kamu çalışanlarına örnek olmuş, onlara öncülük etmiştir. Genellikle halk çocuklarından oluşan

öğretmenler meslekleri gereği diğer memur kesimlerinden önce sınıf bilincini kavramışlar, örgütlenme ve örgütlü mücadele (savaşımı) içinde olmuşlardır. Günümler örgütlenmesinde de bunu kanıtlamaktadırlar.

- *Eğitim emekçilerinin, örgütlenme ve gelişiminin önündeki engeller nelerdir? Sızce nasıl bir mücadele yöntemi geliştirilmelidir?*

- Demokrasi ilkelerine, işçi sınıfı, ezilen, horlanan kesimler, kamu çalışanlarının tümü demokratik bir ülkede kendine tanınan, tanınması gereken hakları bilerek örgütlü bir biçimde elde etme yöntemlerini kendi ülkesi koşullarında bilmelidir. Emperyalizmle bütünleşen burjuvazi elinden geldiğince elinde tuttuğu kısıtlamaları bırakmak istemeyecektir. Örneğin işçilerin büyük bir mücadele vererek elde ettiği grevli toplu sözleşmeli sendika hakkını kamu çalışanlarına vermemek için elinden gelen tüm olanakları kullanmaktadır. Kamu çalışanlarının bu en doğal demokratik hakkını vermemek için, gösteri yapan kamu çalışanlarının üzerine panzerlerle coplu polislerle yürüterek gösterilerini dağıtmaya çalışmaktadır.

Öğretmenler ve diğer kamu çalışanları en doğal haklarının nasıl gaspedildiğini içinden çıktığı halkına anlatma yollarını aramalıdır. Demokratik mücadelede halkı kendi yanına çekmesini bilmelidir.

Ülkemizde işçi sınıfı ve çalışan emekçiler kendi sınıfsal örgütlerini, partilerini kurarak mücadeleyi ileriye taşımışlardır. Örgütlü bir toplum olmadan demokrasiyi, demokrat haklarını kendi lehlerine çeviremezler. Bunun bilincine ulaşmışlardır. Bu söylediklerim öğretmenler içinde geçerlidir. Öğretmenler, kamu çalışanlarının en bilinci, en örgütlü kesimidir. Burjuvazi öğretmenlerin örgütlenme bilincini geletmek için, önce Köy Enstitüleri'ni kapattı, sonra öğretmen okullarını, Yüksek Öğretmen Okullarını, Eğitim Enstitüleri'ni kaldırdı. Kimsenin gıyıkı çıkmadı. On yıl arayla gelen askeri darbelerle öğretmen örgütüllüğünü çökmek istedi. TÖS ve TÖB-DER'in başına gelenleri hepimiz biliyoruz. Tiryionları bulan TÖB-DER'in mal varlığı hazineye devredildi, 12 Eylül generallerince, işçi sendikaları mallarını geri alabildiler ama TÖB-DER'in mal varlığına sahip çıkacak öğretmen ör-

güçlüğü kurulamadı anlaşılır. Eğitim-Sen'in KESK'le birlikte yürüttüğü grevli, toplu sözleşmeli sendikal mücadelesine saygı duyuyorum. Geçmişine sahip çıkmadığı için eleştiriyorum.

-Sözü, 2-6 Şubat tarihleri arasında Ankara'da yapılan DEK'e (Demokratik Eğitim Kurultayı) getirmek istiyorum, kurultayı belli başlı yönleriyle değerlendirir misiniz?

- Demokratik Eğitim Kurultayı'nın (DEK) öyküsü Eğitim-Sen'e kadar uzanır. Eğitim-Sen zamanında Eğitim Kurultayı çalışmaları başlamıştır. Eğitim-Der'den Eğitim-Sen'e ilkesini benimseyen TÖB-DER'li öğretmenler, eğitim kurultayı çalışmalarını, Eğitim-İş ve Eğitim-Sen birleşmeden yani Eğitim-Sen adıyla birleşmeden önce başlatmışlardı. Genel merkez yönetimindeki arkadaşlar Eğitim Kurultayı'nın gerçekleştirilmesinde TOS ve TÖB-DER geleneğinden yararlanmak istemediklerini, değişik bir bakışla kurultayı gerçekleştirmek istediklerini gözlemledim. Kendi yöntem ve bakış açılarıyla sağlıklı bir kurultayın hayata geçirilemeyeceğini söylemiştim kendilerine. Daha sonra Eğitim-Sen olarak ortaya çıktıklarında da şube yöneticilerine, kurultayı üstlenen görevlilere anlattıyaya çalıştım. Kendi yöntemlerinden vazgeçemediklerini gördüm. Kurultay örgütlenmesi yeterince olmadı. Kurultay tarihi durmadan gelecek aylara, derken yıllara sarktı. Sonunda 2-6 Şubat tarihinde yapıldı. Demokratik kuruluşlarla ve basınla yeterince sıcak bağ kurulamadı. Kurultaya ne demokratik kuruluşlar ne de basın yeterince ilgi göstermedi. Basın kuruluşlarına nasıl gidileceğini, kimlerle görüşüleceğini ve ne tür dokümanlarla, dosyalarla gidileceğini bilmeden, "basın bize ilgi göstermiyor" diye yakınmak yetmez. Demokratik kuruluşlar çalışmanın içine sokulmadan çevre edinilemez, kurultaydan sağlıklı bakış da çıkmaz. Bunları bir yana bırakalım öğretmen kitlesi bile kurultaya çekilememiştir. Konular yetkili uzmanlara hazırlatılıp şubelerde öğretmen kitlesininin tartışmasına sunulamamıştır. Öğretmenlerden, şubelerden en yetkili uzmanların hazırlayabileceği rapor ve dosyalar istenmiştir. Bence, uzmanların hazırladığı rapor dosyaları şubelerde öğretmenlerin tartışmasına açılmalıydı. Öğretmenlerin eleştirisi ve görüşleri kurultayda netleştirilmeliydi. TOS ve

DOB-DER kurultayları deneyiminden yararlanılmaması büyük bir eksiklikti. Sonuç ortada. Dilerim gelecekte yapılacak kurultaylara ıstık tutar bu kurultay sonuçları, başarı ve başarısızlıklarıyla.

- Bugün, eğitim emekçilerinin örgütlenmelerinin zayıflıkları eksiklikleri nelerdir. Örneğin diğer mesleki örgütlerle işbirlikleri, dayanışma ve ittifakları, bu yönlü politikalarının genel değerlendirilmesini yapar mısınız?

- Eğitim emekçilerinin örgütlenmedeki eksikleri; grevli toplu sözleşmeli sendika hakkına sahip olmamaları. Bunun mücadelesi içindeler. Sendika ödentilerinin aylıklarından kesilmesi, işi sendikalarının elde ettiği olanakların verilmesi, bir de öğretmen örgütlerinin ve kurulan sendikaların üyelerine mesleki ve sendikal bilgi ve bilinç iletecek etkinlikleri örgütleyememesi. İşbirliği ve dayanışma KESK içinde var gibi. Fakat yukarıda belirttiğim eksiklikler KESK için de geçerlidir.

Bir gazetede haber ilgimi çekti; grevsiz, toplu sözleşmesiz sendikayı savunan "Türkiye Kamu-Sen" üyeleri bir parti genel merkezini basıp, "siz bu yasaun grevsiz toplu sözleşmesiz sendika yasası olarak çıkmasına engel oluyorsunuz" diye olay çıkarabiliyor. Devlet güdümli sağ sendikaların durumunda bu.

Sol sendika ve partiler kendi aralarındaki görüş ayrılıklarını bir yana bırakarak temel ilkelere birlikte ittifak içinde dayanışma göstermelidirler.

- Bugün emperyalist-kapitalist sistem tarafından "YDD" olarak formüle edilen düşüncenin, eğitim-öğretim alanındaki etkileri-yansımaları nelerdir?

- "YDD" konusunda söyleyeceklerim sınırlıdır. Bu konuda yeterince bilgilendiğimi söyleyemem. Ama şunu belirtmek isterim. "YDD" sol içinde yeni bir arayış gibi görülüyor. Sosyal demokratça bir arayış. Sol görünen ama özünde sol olmayan, insan beynini bulandıran, bakış açısını silikleştiren bakış. Eğitim sistemimizde şimdiye dek bir netleşme olmadı ki bulansın.

- Yayınlanan kitaplarınızdan da söz eder misiniz?

- Yayınlanmış kitaplarımı şöyle sıralayabilirim: 1) Samsun Bilmeceleri, 1962, 2) Gelişen Türkçemiz, 1965, 3) Uluslararası Çocuk Sergisi (Çocuk oyunu), 1977, 4) En Güzel Öğrenci Fık-

raları, 1977, 5) Meyro (Çocuk Öyküleri), 1978, 6) Küçük Karıncanın Yığılığı (Çocuk masalları) 1980, 7) Geleceği Biz Kuracağız (Çocuk Yazını), 1980, 8) 1979 Çocuk Yılında Çocuklara Armağan (Çocuk Yazını) 1980 9) Yunus Emre (Okuma dizisi 10 kitap bir arada), 1983, 10) Mavi benekli Sardalya (Hayvan Öyküleri), 1990, 11) Cem Okuma Dizisi (10 kitap bir arada), 1990, 12) Kelile ve Dimne, 1990, 13) Yunus Emre 1992, 14) Güneşe Koşan Çocuk (Çocuk öyküleri), 1992, 15) Sorunlarıyla Çocuk 1993, 16) Sorunlarıyla Öğretmen, 1994.

Ayrıca, Söyleşiler, Çoban Ateşleri, Kitap Tanıtma ve İnceleme başlıklı çalışmalarım da yayıma hazır. 45-50'ye yakın öyküm var üzerinde çalışarak yayına hazırlayacağım. Romanlarımın da Çocuk veya Türkiye Romanında Çocuk başlıklı bir araştırmam var.

- Yayıncılık deneyimlerinize dayanarak genel olarak Sol'un yayıncılığı, özelde ise dergimiz Uzun Yürüyüş'e dair neler söylemek istersiniz.

- Politakayla kültür sanatın buluşturulmasına önem veriyorum. Bu yönüyle Uzun Yürüyüş bir özgünlüğü ve canlılığı ifade ediyor. Kültür edebiyat sanat konularıyla ilgiyle okuduğum dergiler arasında Uzun Yürüyüş. Ayrıca İnsancıl, Varlık, Evrensel Kültür, Papirüs, Yazın, Adam Sanat, İskenderiye Yazıları, Mumi, Kitap Gazetesi ve Sokak gazetesini de yakından takip ediyorum.

Sol yayıncılığın bir eksikliği, teorik araştırma dergilerinin oldukça eksik, yetersiz bir durumda oluşudur. Sorunlara, teorik konulara yaklaşımlarıyla, bakış açılarıyla yeterli değil. Bunlar önemsedikim noktalar.

Uzun Yürüyüş, yazın yaşamımıza yeni soluk getiren bir yayın organı. Araştırma yazılarına ağırlık veren Uzun Yürüyüş giderek gelişecek bir dergi. Yazın kadrosunu zenginleştireceğini umuyorum. Dergileri yaşatan yazın kadrosu ve okurlardır. Yazarlarıyla, konularıyla okurlarını kaynaştırmak amaç edinilirse adım adım gelişerek güçleneceği kanısındayım. Yalnız, yayıncının, dergiyi çıkaran kadronun, özünde sola karşı olmayan yelpazeyi daha da geniş tutması gerek.

- Söyleşi için çok teşekkür ediyor, söyleşimizin daha güzel sonuçlara, ortak çalışmalara vesile olmasını diliyoruz.

- Ben de çok teşekkür ediyorum.

Eleştirel düşünce yöntemi

Murat POLAT

"Geleceğe yönelik ve tüm zamanlarda geçerli bir plan yaratmak bizim işimiz olmadığına göre, çağımızın insanları olarak bizim yapmamız gereken varolan her şeyin ödünsüz eleştirisinde bulunmaktır. Eleştirmiz kendi sonuçlarından da, karşımuza çıkabilecek güçlerle çatışmaya girmekten de korkmama anlamında ödünsüz olmalıdır." Marx.

Uygarlık sürecinde çağdışı inanç, saplantı ve dogmaları yeterince aşamamış toplumların günümüzde göze çarpan özelliklerinden başta geleni, problemlerini çözmede gösterdikleri yetersizliktir. Hatta, bu toplumlar problemlerini çoğu kez içinden çıkılmaz bir kör düğüme dönüştürmeye yatkındırlar. Peki, kapitalist sistemin neo-liberal politikalarından kaynaklı bu sorunlara "köklü çözüm" diye getirilen, ama özünde palyatif önlemler olmaktan öteye geçemeyen tutumların gerisinde yatan nedir? Bu yetersizlik ve tıkanmanın nedenleri ne olabilir? Niçin problemlerimizi çözemiyoruz?

Öncelikle içinde olduğumuz çıkmazın kökeninde yatan nedenlere doğru tanı koymak gerekir. Sorunlara çözüm üretmedeki noksanlığımızın en kayda değer sebeplerinden

bir "eleştirel düşünme" denilen düşünsel yaklaşıma yabancı kalmış olmamızdır. Bu eksikliğimize açıklık getirmeliyiz. Burada iki temel noktayı vurgulamamız gerekir. Birincisi; eleştirel düşünmeden ne anlıyoruz? İkincisi; problem çözmede eleştirel düşünmenin yeri nedir?

Eleştirel düşünme deyiminin, örneğin özgürlük, uygarlık, bilgi, felsefe vb. kavramlar gibi standart bir tanımı yoktur. Eleştirel düşünme, geleneksel kültürümüze yabancı bir kavramdır. Eleştiri, çoğu kez algılandığı gibi yerleşik norm ve değerlere karşı olumsuz bir tutum, yıkıcı bir girişim değildir. Bu nihilizmdir. "Eleştiri" adı altında kimi kez sergilenen böyle tutum ve girişimlerden söz edilebilir elbet. Ama gerçek anlamda eleştiri yıkıcı değil yapıcıdır; doğruyu bulmaya yönelik bir arayıştır. Eleştiriye olumsuz gözüyle bakanlar, daha da kötüsü, eleştiriye içine sindiremeyenler, ya geleneksel normlara sınıksız bağlı kalan dogma beyinleridir, ya da mutlak doğruluk savı içeren bir ideolojiye koşullanmış militanlardır.

Önemle üzerinde durmamız gereken bir noktada, sıradan davranışlarımızın tersine eleştirel düşünmenin bireysel ya da kitlesel kapris, öfke veya tutkuların güdümünde değil, elden geldikçe nesnel ve ussal ölçütlere bağlı bir tartma ve yoklama etkinliği olduğudur. Ancak eleştirel düşünmeyi salt ussallık olarak

algılama, dahası düpedüz mantıksal çıkarım kurallarına indirgeme, dar ve katı olmanın ötesinde yanlış bir anlayış ve Aristoculuk'tur. Ussallık ve mantığın eleştirel düşünme yöntemindeki önemi yadsınamaz; ama, eleştirel düşünmeyi, kavramı netleştirmek kaygısıyla da olsa, bunlarla özdeşleştirmek doğru olmaz. Çünkü, sonuçlara ulaşırken, kavramlardan değil olgulardan hareket etmeliyiz. Mühim olan olguya verilecek ad değil, olgunun kendisinin derinlemesine kavranmasıdır. Eleştirel düşünmenin bilgi, deneyim ve beceri gerektiren, bir ölçüde de olsa, yaratıcı imgeler içeren boyutları da vardır.

Hangi bağlamda alınırsa alınısın eleştirel düşünme kavramının "asal" diyebileceğimiz üç ögesini gözden kaçırmamalıyız. Bunlar: 1- Bağımsız kafa disiplini. 2- Ölçülü kuşku. 3- Gerçeğe yönelik arayış. Eleştirel düşünmeyi diğer düşünme türlerinden farklı kılan özellik bu üç ögenin bileşimine dayanmasıdır. Düşünme tekdüze bir etkinlik değildir. Belirgin misalini bilimde bulduğumuz rasyonel düşünmenin yanı sıra kökeninde irrasyonel düşünme türleri de vardır. Örneğin, düş görme, hayal kurma, kimi anımsamalarımız genellikle "ussal" diyemeyeceğimiz, istenç dışı oluşan düşünme çeşitleridir. Öte yandan olup bitenler arasında ilişki kurma, varsayımlara giderek sonuç çıkarma, olgulara ne-

densel açıklamalar getirme, önermeleri doğruluk-argümanları geçerlik yönünden değerlendirme, problem çözme vb. etkinlikler bilinç ve istek gerektiren düşünme türleridir. Örneğini verdiğimiz bu düşünme türlerinin hepsinde uygulamaya elveren eleştirel düşünmeyi bir tanım çerçevesinde şöyle de ifade edebiliriz: Ölçülü bir kuşkuçuluk içinde ilgi konusu bir görüş, bir sav, bir açıklama veya değer yargısını; bir davranış, bir durum, bir yapıt veya oluşumu kendine özgü ölçütlere başvurarak, doğruluk ya da geçerlik yönünden nesnel ve ussal bir yaklaşımla inceleme etkinliği. Söz konusu inceleme, uygulama alanına göre, değişik sonuçlara yönelik olabilir. Örneğin, felsefede ileri sürülen bir görüşü ya da öğretiyi, içerdiği varsayım, tez ve kavramlara çözümleyici açıklık getirerek sorgulamak; biliminde gözlem ve deney sonuçlarıyla onları açıklamak üzere önerilen hipotez veya kuramların ilişkisini yoklamak, ulaşılan sonuçların güvenilirlik derecesini belirlemek, yazın veya güzel sanatlarda ortaya konan bir yapıtı estetik ölçülere giderek değerlendirmek...

Eleştirel düşünmenin geçerliliği, büyük ölçüde ilgi konusuna ilişkin deneyim ve bilgi yeterliliğine bağlıdır. Bilgi ve deneyime dayanan bir eleştiri, başvuru alanı ölçüt veya ilkeler ne olursa olsun, içerikten yoksun, bir kafa egzersizi olmaktan ileri geçmez.

"Problem çözme" deyince çoğunlukla aklımıza okul yıllarımızdaki aritmetik, geometri ve cebir problemlerini çözme uğraşısı gelir. Oysa problem, yaşamın tüm etkinlik alanlarında değişik biçimlerde karşıştığımız bitmeyen bir olaydır. Kimi problem ya da sorunlarımızı birey olarak, kimilerine de ilgililerle işbirliğine giderek çözüm getirmeye çalışırız. Durum ne olursa olsun, kişinin problemine doyurucu bir çözüm bulabilmesi için öncelikle

problemni kaynak, kapsam ve bağlamı yönlerinden iyi tanıması, çözüme elveren yöntem ve araçları belirlemesi, seçenek ve olasılıkları yoklaması gerekir. Unutulmamalı ki, böylesi bir ön-çalışma bile, kişinin yukarıda belirtilen tanım çerçevesinde eleştirel düşünme yetisi, deneyim ve istenç gücüne yeterince sahip olmasıyla gerçeklik kazanabilir ancak!

Kuşkusuz, sıradan günlük problemlerin pek çoğuna yerleşik alışkanlıklarla, el yordamıyla ya da çevreye danışarak çözüm bulma olanağından söz edilebilir. Ama böylesi yaklaşımlara el vermeyen kişi ve çevresi için hazır çözümü olmayan problemlerde az değildir. Kaldı ki çözümü daha çok ortak alışkanlıklara dayanan problemlere aslında problem demeyebiliriz. Gerçek anlamda problem hazır çözüm reçetesi olmayan problemdir. Eleştirel düşünmenin başta gelen bir başka işlevide gerçek problemleri sözde ya da yapmacık problemlerden ayırt etme, "problem" dediğimiz güçlüğünde çözümü olup olmadığını belirlemektir. Eleştirel düşünme yetisinden yoksunluğun çoğu kez ya çözülebilir problemleri bile çözülemez karmaşıklığa dönüştürdüğü, ya da çözüme elvermeyen problemlerle uğraşma aymazlığına yol açtığı söylenebilir. Sağlıklı kafa donatımında önemli yer tutan bu yetinin oluşumu, yerleşik alışkanlıklar dışında yeni deneme ve arayışlara açık, özgür tartışmaya elveren kültürel bir ortam; bilimsel düşünme yöntemini bir ölçüde de olsa özümsemiş bir eğitim anlayışıyla olasıdır. Böylesi bir ortam ve eğitim olmaksızın ne bireylerin ne de toplumların problemlerine yeterli çözüm bulmaları bir yana, problemlerini yeterince kavramalarına bile olanak yoktur.

İki bin dört yüz yıl önce yaşamış Antikçağ Yunanı'ndan eşsiz bilge Sokrates, "Sorgulanmayan bir yaşam yaşanmaya değer!" demişti.

ATEŞİN ÇOCUGUYUM

Adın yasak tüm çağlarda
Fırtınalı sevimlerin samiyim
Tanrılar farz kılmış katlini
Lanetlisiyim kiliselerin

Dört mevsim korkular yürümüş
üstüne
Gecem gündüzüm yara bere,
kan içinde
Balıklar sıvamışlar güneşime,
ayma
Tüm ışıkları içime entzimişim
Yasaklarla sevmeyi öğrenmişim
ben
Kanıksamışım fırtınalı
sevimleri

Yüreğim yumruklarında sıkılı
İsyanım var asri zamanlara
Tükürmüşüm tarihin çarklarına
İşte yaşıyorum ya,
böyle çatal yürek
Kara bayrak açıyorum tanrılara
ve onun yeryüzü temsilcilerine

Bin yılların lanetlisiyim
Tüm düzenlerden
afaroz edildim
Omuzlarımda tarihin arsız
yalnızlığı
Bakma böyle diğün
durduguma
Sessizliğim fırtınaların
arifesinde
Phoenix oluyor, küllerinden
doğunuyorum
Pagasa yım, bereket taşıyorum
canlara
Halaylarda sırtıyorum direncimi
Ben kolay yenilmem
Ateşe ve suya laf geçmez
bilirsin

ZERDÜST'ün özüm
Ateşin çocuğuyum ben...

Murat Polat

Devrimci romantizm

Ergazi YURTOĞLU

Rönesans ve ardılı aydınlanma düşüncesinin günümüze kadar uzanmasına bakarak, karşıtlıklar, dışlamalar içermeyen düz bir doğrultuda ilerlediği sanılmamalıdır. Aydınlanma devri henüz sonuna gelmeden Kant, aydınlanmanın aklını kuşkuyla kalmıştı. Aynı şekilde romantik harekette aydınlanmaya bir tepki olarak doğmuştur.

Romantizmin ilk kıvılcımını J.J. Rousseau'nun tutuşturduğu söylenbilir. Rasyonalize ve realize öngörülerle "Düz" ilerlemeciliğe karşı, aydınlanmanın bağrında doğup gelişen romantizm çağına asıl rengini veren tutucu romantikler değil, insancıl duygudan, aşktan ve sevgiden uzaklaşmış, mekanikleşmiş değer yargılarına karşı başkaldırarak insanlığa umut veren devrimci romantiklerdir.

İngiliz şairinde ortaya çıkan, Almanya'da Furtuna ve Atılım (Sturm Und Drang) adıyla büyüyen hareket, sonradan Fransa başta olmak üzere bütün Avrupa'ya yayılacaktır. Uygarlığın bozucu etkilerinden uzak, esit ve özgür bir toplum özlemiyle, doğaya dönüşü savunan devrimci Rousseau, aydınlanmanın nimetlerini burjuva sınıftan halka doğru kaydırıyor: eşitlik, kardeşlik ve özgürlük sloganıyla halkın yaşayışına ilgi duyuyordu. Ayrıca, besteci Rousseau ile yaptığı polemiklerde, müzikte biçimsel kurallar karşısında özgür yaratıcılığı ve melodiyi ön plana çıkarıyordu. Herder, Schelling, Schiller, Goethe romantik dalgaya kendilerini kaptırıp öncü rolü oynuyorlardı. Gerçekçiliğe ve akılcılığa karşı bir tepki vardı. Bunların yerine doğa özlemini dile getiriyorlardı. Fakat kapitalizmin gelişmesiyle bireyin yalnızlaşması ve yabancılaşması doğaya ilginin ve duygusallığın asıl nedeniydi ve sisteme karşı ilerici bir başkaldırı sözkonusu idi. Devrimci romantikler, burjuva ulusalcı-demokrat bir çizgide toplum sözleşmesi ve öz-

gürlükler için, aydınlanmanın akılcılığı ve gerçekçiliği ile hesaplaşmaktaydılar. Devrim anlayışları iradi müdahaleye dayanıyordu. Bu yönüyle devrimci kültür akımlarından Utopikler ve Anarşistler ile aynı paralelde görülmesi yanlış sayılmaz.

Marx ve Engels, Büyük Fransız Devrimi ile doruğa ulaşan devrimci romantizm çağının insanlarıdır. Aydınlanma çağının yarattığı bilinçlenme, o dönemin insanlığa dayattığı, verili gerçekliği aşma, değerlerin ve kalıpların ötesinde yeniyi ve aykırıyı düşünme, hayal etme, isteme ve "vermezseniz alırsız" deme yeteneğini kazandırmıştı.

Böylesi bir dönemin ürünü olan Marksizm, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde insanlığın yarattığı tüm yeni ve ilerici öğeleri özünde sentezleştirerek yeni değerlerin yaratıcısı olmuştur. Bu bağlamda Marks ve Engels devrimci romantiklerin doruğudur. 1848 devriminde Marks'ın Almanya'da demokratik devrim uğrunda savaşında nasıl yer aldığı bilinmektedir. 1847 ekonomik bunalıma ve 1849 yıllarının geri dönen refahını içeren ekonomik hayatın bilançosuna değinirken devrimden şu sonuçları çıkarıyordu:

"... refah döneminde, gerçek bir devrim sözkonusu olamaz. Böyle bir devrim ancak şu iki etmen, modern üretici güçler ile burjuva üretim biçimleri çangıkları dönemlerde mümkündür. Yeni bir devrim ancak yeni bir bunalımdan sonra mümkün olacaktır. Ama birincisi, ikincisi kadar kaçınılmazdır." 1856'larda ekonomi dünyasının derin alt üst oluşları karşısında ise şöyle diyor: "Devrim için bu seferki kadar elverişli bir ortam bulmak kolay olmayacaktır. Ne mutlu... ancak büyük bir yireklilikle ve en büyük kararlılık ve azimle bir şey yapmak mümkündür." Buradaki kendini adanmışlık ve insanlığa olan aşk devrimci romantizmin ta kendisidir. Ve bu aşk insanlığa hizmette hiç çekmez. Marks, her şeyin hayat içinde uç verdiğini fakat aşksız, duygu-

suz ve tutkusuz da hiçbir şeyin başarmayacağını çok iyi açmıyordu.

Devrimci romantizm ve başkaldırıları, Paris Komünü deneyimi ardından geri çekilir. Yerini "Akılcı" ve "Gerçekçi" düşünceler alır. Devrimci romantizm yadsınır. Marks'ın mücadele ettiği Kant ve Comte'un fikirleri solcu kitlelere yayılır. Bilinemezlik, Pozitivizm ve Öznelcilik en gözde felsefi görüşler haline gelir. Ve "sol", devrimi yadsır. Devrimci romantiklerin ahlaki öfkelenmeleri ve başkaldırıların yerini rasyonalize ve realize olmuş, elle tutulabilir, gerçekçi, reformist taleplere bırakmıştır. Zira, realist ve rasyonalist insanların devrim yapması düşünülemezdi.

Devrimci romantizmi yeniden canlandıran Lenin şöyle diyordu: "Ben yalnızca materyalizm sözünü kullanıyorum. 'Gerçekçilik' terimi, olgular tarafından olduğu gibi materyalizm ve idealizm arasında yalpalayan öteki karmakarışık kafalarda da benimsenmiş olduğundan materyalizm sözcüğünü, tek, yerinde, doğru terim sayıyorum." (Amprükritizm, Sf. 56)

Lenin, gerçeği hesaplamıyor değil ama gerçeğin aşılması gerektiğine inanıyordu. Kendi devrimin kuru akılcılığını, yine aklını kullanarak uğraştı. Ekim Devrimi, felsefi pozitivizmin yarattığı realist statikoyu bertaraf eder.

Devrimci romantizm, insani duyguyu, aşkı, özgürlüğü ve yeni bir hayatı öncelediği için canlı hayattan kopuk değildir. Devrimci romantikler iradeyi, ideolojiyi, duyguyu idealize eder ama pratikte materyalisttirler. Bu özellik tüm devrimcilerde görülür. Devrimci romantizmin, sevgi, tutku, özgürlük, özlem duygusu ve halk sevgisi gibi temaları ülkemiz solunun günümüzde en acil ihtiyaçları arasındadır. Çünkü, birbirini sevmeyen, dayanışmayan, "grup" çıkarımı genel solun itibarından önde gören "gerçekçi" ve "akılcı" solcunun sonu husrandır.

Çevre, Bergama ve iki kitap

Özgür ORHANGAZI

Boulding'in "Sonlu bir dünya-da sonsuz bir büyüme olabileceğini düşünen biri eğer deli değilse iktisatçıdır" sözleriyle kastettiği neo-liberal iktisadi aklın hakimiyeti altında can çekişen dünyamız, üretimin amacını insan ihtiyaçlarından ziyade 'parayla para kazanmak' olarak gören kapitalizmin sürekli ve daha fazla kâr arzusunun talancılığıyla çok ciddi bir ekolojik krizle karşı karşıya bulunuyor. Mahşerin dört atlısı olarak bilinen savaş, kıtlık, ölüm ve vebaya ek olarak "mahşerin beşinci atlısı 'çevre felaketi', yani ekolojik kriz de hızla yaklaşıyor! Bugünkü koşulların değişmediği ve daha da kötüye gittiği düşünülürse mahşerin beşinci atlısı ipi en önde göğüsleyecek gibi görünüyor."*

Sanayi ve nükleer atıkları dünyayı sararken çöpleri koyacak yer bulunamıyor, gezegenimizin hayat damarlarından biri olan tropikal ormanlar hızla yok oluyor (ediliyor) ve bunlara ek olarak dünyanın dört bir yanında süren savaşlarda Kürt coğrafyasında olduğu gibi doğa katlediliyor.

Ekolojik dengelerin giderek altüst olduğu dünyamızda çevresel sorunların egemen ekonomik ve siyasal sistemden ayrı düşünmek mümkün değil. İnsanın varoluşunu sürdürebilmesi için gerekli doğal denge sanayi devrimi ile birlikte sarsılmaya başladı. Binlerce faktörü içeren çok boyutlu dengenin bozulmasıyla çevre kirliliği sorunu gündemin önemli maddeleri arasında yerini aldı. Kapitalizmin anarşik ve sürekli daha fazla kâr amaçlı üretimi, çevreye karşı duyarsızlığı beraberinde getirerek insa-

noğlunun yaşam alanını daraltmaya başladı.

Ekolojik yıkıma giden yolda dünyanın ısıtısının giderek artması ve su kaynaklarının yetersiz hale gelmesi önemli bir noktayı oluşturuyor. Örneğin; yapılan araştırmalara göre 2000'li yıllarda birçok ülkenin su ihtiyacı 1975'dekinin iki katına çıkacak. Ancak mevcut su kaynakları yarıya inecek. Dünya üzerinde giderek büyüyen eşitsizlik kendini su tüketiminde de gösteriyor. Günümüzde 1.3 milyar insanın içme suyu, 1.7 milyon insanın da temizlik için kullanabileceği su yok. Afrika veya Ortadoğu'da yaşayan bir insan Amerika'da yaşayan birine kıyasla 7 kat daha az su kullanabilme imkânına sahip.

Çevre sorunlarını anlayabilmek ve üstesinden gelebilmek için bu sorunların kökenlerini ve sorumlularını açıkça ortaya koymak gerekiyor. Felaketin sorumlusu, elbette Kuzeylilerdir. Çünkü dünyayı üç 'ekolojik sınıfa' ayıran Worldwatch Enstitüsü'nden Alan Durning'e göre; 'yoksul sınıf' yıllık gelirleri 700 dolardan düşük olan 1.1 milyar insanı ile asgari geçim düzeyinin altında yaşamakta. Dünyadaki orman yangınlarının büyükçe bir bölümü, bu insanlar tarafından (hayatta kalabilmek için başka bir yol bulamamalarından dolayı) gerçekleştirilmekte. Gelirleri 700 ile 7500 dolar arasında değişen 3.3 milyar insan, 'orta sınıfı' oluşturmakta. Bunların çevreye verdikleri zarar oldukça sınırlı. 'Tüketici sınıf' içinde yer alan insanlar Kuzey ülkelerinde yaşıyorlar. Durning'in verdiği rakamlar, alüminyum ve kimyasal maddelerin yüzde 86'sının, kağıdın yüzde 81'inin, demir ve çeliğin yüzde 80'inin enerjinin de dörtte üçünün

Kuzey ülkelerinde tüketildiğini sapıyor. Zehirli gazların ve nükleer atıkların büyük çoğunluğu Kuzey ülkelerine ait.

Dünyanın genelinde ve özellikle Amazon ve Güneydoğu Asya ormanları hızla tüketiliyor. Orman ürünlerinin dağılımı ve kullanımı, global zenginlik dağılımını tam olarak yansıtır. Her yıl ortalama bir ABD vatandaşı, birçok Güney ülkesindeki ortalama vatandaşın yakacak olarak kullandığı odun miktarına eşit odunu kağıt olarak tüketiyor.

Atmofere, katı atıkların yakılması sonucu karbondioksit bırakılır. Bu konuda yapılabilecek bir teknolojik müdahale yok ve günümüzdeki tüketim hızıyla atmoferdeki karbondioksit yoğunluğu gelecek yüzyılın ortasında iki katına çıkacak. Bu, önemli ve toplumsal olarak sarsıcı iklim değişikliklerine yol açarak, 'sera etkisi'ni başlatabilecek. Atmofere ısıtısındaki 2 derecelik bir artış Antartika'nın büyük bölümünün erimesi için yeterli. Dünyayı zenginlerin kirlittiği ABD'de yayımlanan *Standard* dergisinde yer alan bir araştırmayla ortaya kondu. Araştırmaya göre ABD'de her yıl havaya 4.9 milyon ton, Japonya 1.1, Almanya'da 1 milyon ton karbondioksit yayılırken, Güney ülkelerinde bunun 0.08 ile 0.22 milyon ton arasında değişiyor.

Asit yağmurlarının varlığı ise, 1960'larda İsveç göllerindeki balıklar ölmeye başladığında kabul edildi. Şu anda 18 bin göl asitlenmiş durumda. Asit yağmurları, toprağın zaman içinde asitlenmesine yol açarak, ağaçların ve bitkilerin besinleri emmelerine engel olarak, alüminyum ve kadmiyum gibi zehirli ağır metalleri toprağa ve suya bırakarak, bitkileri

ve balıkları zehirleyecek miktarda hasar yaratıyor. ABD'deki binaların asit yağmurdan gördüğü zararın yılda 2 milyar doları aştığı tahmin ediliyor.

Tüm bunlar olurken, doğayı hızla tüketen emperyalistlerin uluslararası politikalarını meşrulaştırma örgütü Birleşmiş Milletler'in düzenlediği "Hükümetlerarası İklim Değişikliği Konferansı" 2 Aralık 1997'de Japonya'nın Kyoto kentinde toplandı. Zirvede küresel ısınma sorunu tartışılırken bunda en büyük sorumluluk sahibi olan zengin ülkeler faturayı yoksullara çıkarmak için oldukça gayret sarf etti. Yoksul ülkelerin küresel ısınmaya katkıları çok sınırlı olduğu halde ABD Dışişleri Bakanı Madelein Albright, "küresel ısınmanın gelişmekte olan ülkelerin katkısı olmadan asla çözülemeyeceği"ni iddia etti. 1992'de Rio'da alınan karar gereği 2000 yılına kadar karbondioksit emisyonunun 1990 yılı seviyesine indirilmesi gerekirken Kuzey ülkelerinin hiçbir Rio'da verdikleri sözü yenne getirmemişlerdi. Karbondioksit emisyonunun azaltılmaması için en büyük çabayı ise sanayiciler verdi. Başta otomotiv ve petrokimya olmak üzere sanayi devletleri yoğun lobi faaliyetleri ile hükümet politikalarını etkilemeye çalıştılar.

Zirvede, Grup 77 olarak anılan yoksul ülkeler ve Çin adına konuşan Tanzanyalı diplomat Mwandosya, "iklim değişikliğinin etkilerinden en çok zarar görecektir biziz. Görüşmelerde bizim de hakkımız olmalı" diyerek ABD'nin fedakarlığın bölüştürülmesi önerisini de reddetti.

Öte yandan zirvede çevrecilere sürpriz bir destek de sigorta şirketlerinden geldi. Giderek ısınan dünyanın sigorta sektörünü harap edeceğinden endişelenen sigortacılar 1992 yılında Florida'da meydana gelen ve 16.5 milyar dolar zarara yol açan Adrex kasırgası ile 1995'te ABD'nin güneyini vurarak 2.1 milyar dolar tutarında zarara neden olan Opel kasırgalarını hatırlatarak çevre konusunda eyleme geçmeyen firmaları portföylerinden çıkaracaklarını duyurdular.

Zirvenin sonunda alınan karar da çevreciler tarafından "gülmüş" olarak

nitelendi. Zirvenin sonunda, sera etkisi yaratan gazların yüzde 15 yerine yüzde 5.2 azaltılmasını, Avustralya'nın yüzde 8'lik bir artış hakkının olmasını öngören anlaşma imzalanırken ABD, AB ve Japonya bundan memnuniyetlerini dile getirdiler. Anlaşmanın kaybeden tarafı ise her zamanki gibi doğa ve insan oldu. Greenpeace'in üst düzey yetkililerinden Bill Hare anlaşmayı "fosil yakıtların kullanılmasıyla ortaya çıkan ekonomik ve çevresel zararı kesinlikle azaltmayacak bir anlaşma" olarak nitelerken uzmanlar bu anlaşmayla küresel ısınmanın önüne geçilemeyeceği ve önümüzdeki yıllarda bir iklim olayı olan El Nino'nun etkisinin daha da artacağı görüşündeler.

AB'nin çevreden sorumlu komiseri Ritt Bjerregaard, AB'nin sera etkisine yol açan gazların emisyonunda daha fazla indirim getirmesinin ABD'ye ekonomik bir avantaj sağlayacağını öne sürerek bunun "aptallık" olacağını söyledi.

BERGAMA: ÖRNEK BİR DİRENİŞ

Bundan 8 yıl önce Eurogold firması Bergama'ya geldiğinde bir bayram havası esmişti adeta. Bölgelerinde altın çıkarılacağını öğrenen Bergamalılar heyecanlıydılar. Çünkü altın zenginlik, refah demekti. Yöre insanı hem kendileri için hem de Türkiye ekonomisi için sevinç içindeydiler. Eurogold, gelir gelmez bir halkla ilişkiler bölümü kurmuş, halkın sorunlarını dinlemeye, onlara yol yapımında yardım etmeye hatta camiler yapmaya başlamışlardı. Birkaç Bergamalı ise 'enıştelere' onları için öptüğünü' anlama çabası içindeydiler. Şirket yetkililerine sordular bunu; neden kendilerine bu kadar yakın davranıldığını, bunca iyilik yapılmasına çalışıldığını. Yanıt, meraklarını bir kat daha arttırdı: "Biz Müslümanları, Türkleri çok severiz ondan böyle yapıyoruz."

İşin içinde başka bir iş olduğunu anlayan Bergamalılar, şirketin bölgede ne yapacağını dahası nasıl yapacağını araştırmaya koyuldular. Defalarca tehdit edildiler, rüşvet verilerek

etkisiz hale getirilmeye çalışıldılar. Çünkü onlar işin aslını öğrenmiş/anlamışlardı. Bölgelerinde altın çıkarmak için zehir (siyanür) kullanılacak ve bu da büyük bir yıkıma yol açacaktı. Kısa zamanda tüm Bergamalılar, olayın aslını öğrenmiş ve sadece kendilerinin değil aynı zamanda gelecek kuşakların da yaşam alanlarını, yaşam haklarını savunmaya koyulmuşlardı; çünkü onlar Nazım'ın nasihatını hiç okumamış olsalar bile yürekten biliyorlardı: "Sen sade toprağı tanı, toprağı inani! Ayırdetme öz anandan toprak ananı/Toprağı sev anan kadar."

"Bergama'ya Evet! Altının Zehrine Hayır..." diyen Bergamalılar altın karşısında 'Bergama'nın kendisi altındır, bizim altınımız sahip olduğumuz bu topraklardır, pamuk zeytin onların çıkaracağı altından daha kıymetlidir' diyerek dünyaya örnek olan destan yazmaya başlamışlardır. Bu kolay olmamış tabii. Bergama'daki madenle ilgili sayısız toplantı, yayın, haber, eylem yapılmış. Bergamalı bu süreçte herşeyi öğrenmiş. Belediye ise öğrenme ortamının oluşturulmasına yardımcı olmuş, insanlar siyanürle altın işlenmesi durumunda nelerle karşı karşıya kalacaklarını öğrenmişler. Çamköy'den Sebahat Abla ve Polat Amca, Narlıca Köyü muhtarı Haydar bey, Ovacık köyünden Ayhan, Çamköy'den Tahsin bu konunun 'ordünaryus profesörü' olmuşlar.***

Peki Bergama(lılar)'yı ölümle karşı karşıya bırakan altın ne işe yarar? İşte size birkaç örnek: "En iyi göbek atana 100 milyonluk altın" (İnterstar, 6 Aralık 1997, saat 23:30); ya da ünlü mankenlerin Swisshotel'de tanıtımlarını yaptıkları altın takı geceleri (28 Kasım 1997 TV Haber Bültenleri)...

NE YAPMALI?

İşte böylesi bir dünya ve Türkiye durumunda, İsmail Beşikçi'nin "... gerçek somut kabul edilmeden ve nesnel gerçek bilinmeden doğayı, toplumu, insanı değiştirmek mümkün değildir" (Bilim Yöntemi, Yurt Kitap Yayın, 1991) uyarısını göz önünde

bulundurarak öncelikle dünyanın eşğinde bulunduğu ekolojik yıkımın boyutlarını nesnel bir biçimde ortaya koymak ve çözüm için de somut öneriler geliştirmek zorunluluğu kendisini dayatıyor.

Ote yandan "günümüzde bilim adamları dünyanın sonunun gelip gelmediğini değil, sona ne kadar kaldığını tartışmaya başlamışlardır. (...) Ancak sorunun politik özü açıklıkla kavranamamakta ve çözüm için getirilen öneriler, sanayi karşıtı ve gidererek teknoloji karşıtı ilkel yaşama tarzını, doğaya dönüşçülüğü çıkış yolu olarak göstermektedirler. Oysa ki, çevre felaketinin sorumlusu, sanayi ve teknoloji değil, sanayi devrimini insanlık yararına evrensel ölçekte merkezi planlamalı bir denetim altına almayı öteden beri reddeden kapitalist üretim tarzının irrasyonel anarşik yapısıdır"***

Eşğinde bulunan çevre felaketini içinde yaşadığımız kapitalist sistemden soyutlayarak düşünmemiz, irdelememiz ve aşmamız mümkün görünmüyor. Soyut çevreci duyarlılıkların işe yaramadığı gün be gün gözler önüne serilirken kapitalist-emperyalist devletlerin topladıkları göstermelik zirvelere rağmen bu konuda, insani boyutunu da işin içine katarak somut bir adım atmayacakları iyiden iyiye açığa çıkıyor. Çünkü "kopartılan tüm yaygıvalara karşı,

kapitalist egemen sınıfların ekolojik duyarlılığının başladığı nokta ancak, ekolojik koşulların kapitalist üretimin süregelenliğini tehdit etme aşamasıdır."* Dolayısıyla kapitalist sistemi bir bütün olarak karşınıza almadan çevreyi ya da yarı insanlığı yok oluş tehlikesinden kurtarmak mümkün görünmüyor ve "insan ilişkilerinden, doğayı algılayışımıza, güç, başarı ve saygınlık ölçülerine kadar pek çok kavramın kapitalist üretim biçiminin değer(sizlik) yargılarına göre şekillendiği ve 'para'nın tüm erdem ve değerlerden önce geldiği bu ahlaksızlığın sonlandırılması ekolojik kuruluşu da ilk adımı olacaktır." Bu noktada bireyi toplumsal varoluş koşullarından kopararak temel alan anlayışlarla sert bir hesaplasmaya girmek gerekiyor. "Ben, beni, bana, bende, benden'lerle bezenmiş tımtıraklı söylemin 'akıllı-fikirli büyük insanlar'ı, radikal sosyalist politikaya yabancı ve 'ehlileştirilme'ye müsait bir tipolojidir. Bu tipolojiye, çevre sorununda da rastlamamız mümkündür. Ancak, 'Devrimin Güncelliği' fikrine sırt dönmüş ve siyaseti toplumsallaştırmayan onlarla ekolojik felaket önlenebilir mi?"** sorusunun yanıtı açık yüreklilikle verilmelidir.

Ote yandan kurulabilen sosyalist ülkelerin de çevre konusunda sicillerinin temiz olduğunu söylemek de pek mümkün görünmüyor. Bunun çok çeşitli nedenleri var ve bunların köklü bir çözümlemesinin yapılması ve dersler çıkarılması gerekiyor ancak, "temel vurgusunu insani gelişme ve doğal değerlerin korunmasına yapmış bir sosyalist planlamanın topyekün bir yıkıma gitmekte olan yeryüzünün tek çıkışı"*** olduğu gerçeğini unutmuyarak.

Bu noktada son günlerde yayımlanan iki kitabın büyük önem taşıdığı kanaatindeyim. Bunlardan ilki Özgür Üniversite Kitaplığı dizisinden çıkan "Ve Kirlendi Dünya..." ve diğeri de TMOBB Çevre Mühendisleri Odası'nın yayını olan "Altın, Bergama, Demokrasi". Sosyalist ve mücadeleci bir çevre anlayışının ve politikasının yaratılması için bugünden tezi yok çalışmalara başlanması gereki-

yor. Ertelemeci anlayışlarla bir yerlere varılamayacağı açıktır. Sosyalistlerin hayatın bütün zenginliğini içerecek bir politika tarzına sahip olmaları zorunludur. Çünkü "Sinop'taki zehirli ank varilleri sosyalizmi bekleyecek kadar uzun ömürlü olmayabilir. 'Asgari ücret ve emeğin sorunları varken bu sorunlarla uğraşılır mı?' yaklaşımı yanlıştır. (...) Örneğin, nükleer santrallere ilişkin ihalelerin büyük bölümünün Almanya'daki şirketlerle yapılması, aynı anda uluslararası sermayenin çevreyi ve ekolojik dengeleri altüst eden faaliyetine karşı bir tutum alınmasını da sağlar. Nitekim bugün Bergama'da görüldüğümüz sadece bir çevre mücadelesi değil, Türkiye toplumuna verilen bir demokrasi dersi'dir. Hepimizin öğrenmesi gereken bir deneyimdir" (Ufuk Uras, Geleceğin Solu Solun Geleceği, Metin Gülbay, Murat Ören, Alan Yayıncılık, Kasım 1997).

* "Ve Kirlendi Dünya...", Göksel N. Demirel, Temel Demirel, Metin Duran, Bülent Ertan, Fatma Özdemir, İsmail Tümay, E. Torunoğlu, Öteki Yayınevi, Ankara-1997, 319 sayfa

** "Altın Bergama Demokrasi, Sema Alevcan, Göksel N. Demirel, Ayşe Kaya, Ethem Torunoğlu, TMOBB Çevre Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara-Şubat 1998, 265 sayfa"

Türkiye devrimci hareketinde geleneksel bazı zaafılar

Salih GEÇER/ Sefaköy-İST.

Türkiye devrimci hareketini etkisi altına alan zaafılar mücadele eden/etmeyen herkese daima zarar verdi. Bu zaafılar yıllardır bizi birbirimize düşürdü ve kavgalarımızın sebebi oldu; birbirimizi varmalarımızın sebebi de bu zaafılar oldu. Yıllardır arınmadık bu hastalıklardan. Bir türlü tedavi yöntemlerini aramadık veya aradıysak bile hastalıklara etkili aşılara ya da antibiyotikler kullanmadığımız gibi başka başka yollara kaydık. Kimileri yıllardır yenilmenin faturasını (ya da bir adım ileri iki adım geri gimenin) yasal bir parti kurarak ödemeye çalıştıysada, kimileri de bu tür hastalıkları gömmezden gelip aynı şekilde faturayı kavgayı bırakanlara (sözümüne kötü ruhlu olanlara) ödetmeye çalıştı.

Ama artık bunların hiçbirisi ödenmeye bitmiyor. Gözlerimizi açıp bazı olaylara, bazı hastalıklara çıplak gözle bakmamızın zamanı geldi de geçiyor bile. Bu hastalıkları ya göreceğiz ya da bu hastalıklar bizi kemire kemire bitirecek. Zaten yıllardır bunlar bizi kemire kemire ele güne bakamaz duruma getirdi.

Bu belirlemeden sonra gelgelelim benim ne anlatmak istediğime. Neyi anlatacağımı, Türkiye sosyalistlerinin tarihine yaslanarak yazmak istiyorum. Zaten yazımın başlığında "geleneksel" terimini kullanmamın sebebi de buydu.

Bilindiği gibi Türkiye devrimci hareketini 1920-1972 dönemlerinde saran bazı kavrayışsızlıklar ve hastalıklar vardı. Örneğin bir "ulusal sorun" üzerinde bu hastalık kendini gösteriyordu. Veya "silahlı mücadele, Devlet'e bakış, Kemalizm, Devrim modeli, Emperyalizm" konuları üzerinde kendini gösteriyordu.

1920-1972 döneminin genç sorunları bunlarla özetlenebilecek durumda. Bu hastalıkları 1920-1972 dönemi veya süreci diye adlandırmamda iki önemli nokta var. Türkiye'de devrimci hareketin ciddi anlamdaki ilk çıkışı ve ilk kavrayışsızlığı 1920 dönemine tekabül ediyor. Mustafa Suphiler'in başını çektiği devrimci hareket bu dönemde Kemalizm sorununa ve özellikle de ulusal soruna Marksist bir bakış açısıyla yaklaşmıyor. Bu dönem, sonraki gelecek sürece temel teşkil eden bazı hastalıkların tohumunu atmış oluyor. İkincisi ise, Mustafa Suphiler'in bu her iki soruna Marksist bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sonucu ortaya çıkan sol/sosyalist akımlar bu bakış açısının nüvelerini büyük ölçüde kendileriyle taşıdılar. Bu yanlış bakış açısı ancak 1972 yılında İbrahim yoldaş tarafından uşılıyor.

Gerek ulusal sorun üzerindeki Leninist bakış açısı, gerek silahlı mücadele konusundaki teorisi ve pratiği, Kemalizm, Şafak revizyonizmi eleştirilen vb. konulardaki görüşleri "o dönemde" Türkiye devrimci hareketini saran hastalıklara ışık olabilecek nitelikte.

Fakat gelgelelim İbrahim yoldaşın bu zengin bakış açısı, hastalıklara karşı gösterdiği panzehirler günümüz özgünlüğünde yansımaları bulamıyor. Asıl anlatmak istediğim günümüz özgünlüğü için, bu noktayı kısa kesip, günümüz hastalıklarının ne olduğuna bakmak istiyorum.

Bu hastalıklar genelde pratik üzerinde şekillenmiştir. Maddelersek;

1-BASMAKALIPÇILIK

Basmakalıplılık; kendini belirli kalıplar altında tutmanın, döndü dolaşıp aynı yere gelmenin, aynı eksen üzerinde dolanmanın adıdır. Kendini aşamamaktır, sorgulayamamaktır, üretmemektir. Ben bunları örnekler vererek gelinek aşamaya bir atıfta bulunmak istiyorum.

Basmakalıplılık, daha çok kullanılan cümlelerde, sloganlarda kendini gösteriyor. Örnek: Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık kampanyasının olduğu geçen senedeyiz. Sisteme karşı bir öfke oluşmuş, biz de bu öf-

keyi devrim potasına nasıl aktarabiliriz sorusunun cevabını ararken -devrimci dergilerin oluşturduğu bir eylem komitesi yaratıp bununla hareket edilmesini- öngördük. Ve çalışmalara başladık. Toplantılar yapıldı. Toplantılarda her şeyin belli olmasına karşılık "sloganlar" konusuna gelindiğinde tartışmalar saatlerce sürdü. Tartışmaya neden olan konu ise (belki inanılmayacak gibi geliyor ama) "Birlik-Mücadele-Zafer!" sloganının atılıp atılmaması idi. Bu sloganı önerdik ve sloganı önerdiğimizde bize verilen yanıtlar şu oldu. Bu slogan belirli bir çevrenin sloganı, bu slogan atılırsa çevre sanki eylemi yönetiyormuş gibi görünür, biz görüştüğümüz insanlara nasıl yanıt veriniz vb. idi (Dikkat edin bu kelimelerin basmakalıpçı özelliğine) tartışmalar sürdü gitti ve biz bu arkadaşları ikna edemedik ne yazık ki oy çoğunluğu sebebinden bu sloganı atıramadık.

Yalnız bu örnek değil, bunun gibi yüzlerce örnek var. 1 Mayıslar'da, mitinglerde, memur eylemlerinde, işçi eylemlerinde bunlar dikkat edilirse çok belirgin bir ölçüde yaşıyor.

Eskiden devrimciler ideolojik ayrımlara sahip olan sloganlar hariç diğer sloganları dayanışma içerisinde atarken şimdi bunları bile atamıyoruz.

Çok basit bir örnek; "Yaşasın Halk Kurtuluş Savaşımız" veya "Patron-Ağa Devletini Yıkacağız" sloganları teoriktir. Ideolojik hedefleri ve düzeni vardır. Sol hareketinde de ideolojik ayrımlar olduğu için bu slogan atılamaz. Bu normaldir. Ama şu normal midir? Faşizme karşı tek yumruk tek barikat! veya Birlik-mücadele-zafer! sloganlarını atmamak. Ne yazık ki bütün bu sloganların atılmaması bir basmakalıplılığın göstergesi olduğu gibi dargrupçuluğun, dargörüşçülüğün de bir göstergesidir.

2-MÜKEMMELİYETÇİLİK

Mükemmeliyetçilik, varolan gerçeğin çok olumlu olduğunu, çok iyi olduğunu, hataların ve zaafaların olmadığını (oluyorsa bile gelip-geçici olduğunu) içeren bir kelimedir. Türkiye devrimci hareketi mükemmeliyetçilik önermeleri doludur. Örneğin "25

yılında şun olsun gelinen bilge evreye" önermesi mükemmeliyetçilik değilse nedir? Veya "En büyük biziz, herşeyi biz yaparız" vb. benmerkezci sözler neyin ürünüdür. Mükemmeliyetçilik sadece kendini bu tip ajitatif sloganlarda göstermez. Mükemmeliyetçilik, konformizmle kardeş gibidir. Mükemmeliyetçiliğin, varolanın iyi olduğu, varolanın çok büyük olduğu lafzı konformizm ile iç içe geçer.

Ve birinin olmadığı yerde diğeri olmaz ya da birinin olduğu yerde diğeri de aranmasını gerektirir.

3- TEKYANLILIK VE ÜSTÜNKÖRÜLÜK

Tekyanlılık; maddeye veya nesneye hatta özneye, olaylara, durumlara görünen yanımdan bakıp (görülüyor sanılan yanımdan) diğer özelliklerini anlamamak, kavramamaktır. Üstünlük ise "kabaca" kendisinden olmayanı anlamama ve onları kötüm gözüyle görmektir. Çok bilmiş ve çok üstün edasıyla yalnızca kendisinin doğru olduğuna inanıp, diğerlerini yok saymaktır. Zaten ikisi de bir arada, yaşayan hastalıklardır. Biri öteki-ne tabidir. Örneğin; Savaşı anlayıp, barışı anlamamak, demokrasiyi anlayıp faşizmi anlamamak, legaliteyi anlayıp illegaliteyi anlamamak vb. vb. Fakat ben bunları söylerken soyut bir anlamadan bahsetmiyorum. Soyut anlamaya şudur: Demokrasiyi, faşizmi, kapitalizmi yalnız kendi kitaplarımızdan okumak; başka yayınlardan okumamak yanı karşıt yayınlardan okumamak. Karşıt yayınları da okumayan bir insan tek yanlı yetişip, bir faşist veya farklı bir insanla karşılaşta onu kendi kozlarıyla alıfırmıyor. Ya dili damağına doluyor, ya da ajitatif bir kaç cümle sayıp tartışmaktan kaçınıyor. Eski devrimci önderlere bakıyoruz da, örneğin Mahir Çayan'ın okuduğu SBF'de, devletin kendi ders konularıyla ilgili seminerler verip paneller düzenlemesi. vb. gibi örnekler rastlıyoruz. Bu örnekler devrimci önderlerin çok yönlü kişiliklerinin olduğunu, yalnızca kendi düşüncelerini öğrenmeyip diğer düşünceler hakkında bilgi edindikleri anlamına geliyor.

Ama şimdiye baktığımızda bırakın devletin politikalarını, sosyalist dergi-

ler arasında bile dergi alış-verişinin veya okunusunun kısır olduğunu görüyoruz. Çoğu çevre kendilerinden ayrılanların dergilerini okumak bir yana, isimlerini bile ağızlarına almıyorlar. İşte bu tekyanlılık ve üstünlüktür.

4- ELEŞTİRİ KONUSUNDAKİ KAVRAYIŞSIZLIK

Eleştiri, bilindiği gibi bir insanın bir durum veya bir nesne hakkındaki düzeltici-onarıcı-yapıcı işlevi gören görüşleridir. Sol hareket, birimne vereceği eleştiri veya özeleştiriyle destek olması gerekirken köstek olmuştur. Hiç uzağa gitmeye gerek yok, yakından bir örnek verelim.

Geçtiğimiz aylarda *Devrimci Mücadele* dergisinde *Kızıl Bayrak* dergisine atfen bir yazı yayımlandı. İki dost devrimci olan bu yayımlar düzene karşı da aynı kulvarda beraber hareket ediyorlar.

Fakat, bakın *Devrimci Mücadele* dergisinin "Gintem direnişi ile ilgili tartışmalarda *Kızıl Bayrak*'a atfen yazılan yazıya ne diyor?

"*Kızıl Bayrak kim? Geçmişin Maoçuluğundan bir gecede AEP'çiliğe transfer olan 'Halkın Sükses'i' olarak adlandırılan grupların ikisinden koparak her nasılsa biraya gelerek oluşurdukları bir grupçuk. Döllenme yeri de karın da doğum yeri de Avrupa... Bre aşağılık çift, bre Avrupa emperyalizminin kenefinde tamamlanmış ve orada doğmuş bir tüp ucube! Terbiyesizce şımarıklığı; aşağılık jurnalciliğe kaar varır", "Bre jurnaleci kaçuk PDA!"*

Sözler bu kadarla sınırlı değil ama ben bir örnek teşkil etsin diye Türkiye devrimci hareketinin geldiği noktayı göstermek istedim. Evet bu sözler *Devrimci Mücadele* dergisinin Kasım-Aralık 97 tarihli 24. sayısından alınma.

Ne yazık ki biz hâlen buradayız. Geldiğimiz yer, kendi içimizdeki sorunları aşamamanın yeridir.

Yıllardır bu sorunları aşamadığımız için ikide bir tökezliyoruz. İşte bu sorunları, bu hastalıkları, başladığımız bu "uzun yürüyüşümüz" içerisinde tedavi etmek, devrime enzim sağlamak

GİBİ

görüyoruz
gözlerini Hazar'dan
akır akustik kaval
ömre hüznü verir masallar
Urartu kalıntısı
Hitit Güneşi gibi

tarıyoruz meşeden saçlarını
suskun gibi
Şaman duaları süklüm-püklüm
korku ararsın ölü uygarlıklardan

arıyoruz Lokman
kovuklardan derman
balıran otu gibisin Sokrates'e
Şifasız öldüren

sarıyoruz
mıraların en delicesini
ateşini ver Gilgames'a hece
Kawa'ya güç olsun
mangal içinde körük gibi

buluyoruz mehtabın
özyuri mehteminde
içine dokunsun Dersim türküsü
genzinde kaskaç gibi

karşıyoruz çavlanlara
mevsimlerin desmahına
jilet ellerin sıra kadem Nuh gibi
kaybolmuş bilinc
geleceği çalınmış noktasız
düş gibi

Deniz Akçalı/ Sivas

artık her devrimcinin yapması gereken bir görevdir.

Yazında yazmak istediğim bir çok nokta olmakla beraber, bu en önemli noktaların "bazı"sını yazdım. Türkiye devrimci hareketinde o kadar çok sorun var ki, dergi sayfaları da bunu almakla bitmez. Ama önemli olan sorun değil sorunu görüp müdahale etmektir. İşte müdahale etmek içinde tekrarlamak gerekir "Araştıran, sorgulayan, düşünen, azimli cesur, bilge, azık" insanlara ihtiyaç var. Bu insanlar uzun yürüyüşümüz içerisinde şekillenmeli/şekillenecektir.

Bir kez daha! Devrim kazanacak!

GİDİŞİMİZE

yüreğimde
bir küçük kış kapırtısıyla
geldim kapına
naçar ellerimle
badem gözlerinden
yıldız toplayacağın bu gece
bu yıllara hasretiyle
kaynana dolduracağın
ışıltsını

hırsızlık yapmış
bir çocuk utançlağıyla
geldim kapına
papatyalar, nergisler
toplayacağın
yağmur kokan saçlarından
usul, usul

aç, arsız
bir yanagına gibi
geldim kapına
kornuna girip
bedenimi dövüracağın
ateşinde

geldim
meçurdum

Pir Sultan'ın
Seyh Bedreddin'in
Karacaoğlu'nun
cinle hak erenlerin
gönül sazından
bir nağme olup
opilmez yaralarını
sardımaya geldim

geldim
meçurdum

böğümde
bir hançer sarımsı
pusatsız
tarumar
yağmalanmış

geldim
meçurdum

ayın güneşe
yeryüzünün gökyüzüne
meçur olduğu gibi
meçurdum
kanımı ısıtmaya

yüksek sirtlarda
ateşler harlanmış
şavkı
çapraz duran silahları

yalamakta
gitmeliyim
meçurum

zahimler
cennet bahçesinin
kapılarını tutmuş
duze yürümekte
hırca hınc
dinamit yüklü yürekleriyle
bizimkiler

gitmeliyim
meçurum

çatladı
çatlacak
zaman
hoşakal
hoşça bulabilmek
hoşça gelebilmek için...

gitmeliyim, meçurum

kalktımda geldim yanınıza
aşınızdan, acınızdan,
neçenizden
bir yeraçın bana

izin verin
bir yudum içeyim
ışığınızdan
kabul edince
barat kolsun ellerim

tabiat ananın mor memesinde
uzun, kirl sakallarımız
tertemiz bakışlarımızla
yeniden yoğrulmakta
hamurumuz

suyunu; sevi pınarlarından
ununu; hak değirmeninden
mayasını; bilgelikten
getirmişiz
kıyamına gelince hamur
yoldaş sıcaklığında fırına
sürmüşüz

gölüşmeler, geçirtiler, ağız
şapırtıları arasında
yemegimizi verken ateş
başında
kutsanmıştır su toplanmış
ayaklarımız

sol yanında
güleç, utarak bir adam
hemen şutacıkta
su tepenin öte yakasındadır
koyu

dağ Ali der bizimkiler
kaba, işgörür ellerini
çırptı, yol alır, bacaklarının
arasına almış
alazda
silüetini seyretmektedir
kınalı anasının

yanındakinin adı Hatun'dur
ince, dal gibi bir kız
minicik parmakları arasında
bir sigara tutmakta
ciddi, coşkulu çehresi
uzak diyarlardan gelmiş
dumanlı gözleriyle
kimbilir neyin düşünü
kurmakta

şu çok konuşanı Filiz
diti gibi çalır elleri
onu alır, bunu koyar
herbir şin ucuna yapışır
perçemini altından süzer
Cemil'i

iri yan Kürdoğlu bir
delişmendir Cemil
doktor Duran, Heydo ve
Gülümser ile
sohbet etmekte
elini kolunu sallayarak

bu dağlar tuzak
bu dağlar efsun
bu dağlar bizi biz eden ocak

gri bir bulut
çakılıp kalmış tepelerinde
seyrevlemekte
çoğunun yapıcalarını
yapıcılar kadar dirençli
ve onlar kadar öfkeli bir
sevda ile

karanlık çökmekte ağır ağır
yeni doğacak
günü muştulayarak

kara çaydanlık kozde
fıkırlamakta
çayın kokusu
kominarların damagını
telaşa boğarak
selamlamakta
düşlerindeki kır çiçeğinden

pürlerin üzerinde
bir günüzüz ayku beklemede
gün doğumunda
ivedilikle uyandırmakta

doktor
düş adamlarını
usuca
"bir acayıplık var
etrafımızda
ugursuz bir aykırılık doğa-
ya

Kalkın bu bir pusudur
şimdi takardayacak
lanet olasacalının makinaları
şu sıcak kanımızı
dökecekler
de haydi doğrulun!"

ve ilk takını geldi işte
Cemil'in alt yanından

şiddetlemp, sararak
etrafını
sığır eden bu gürültü
bu keskin koku

şimdi cevap vermekte
parmaklarımız
hünerville kısmakta ateşini

bağırılar
komutlar
çışıklar
vahlar
vaylar

gün aşmakta
artık bizim vaktimizdir
son kez kusup
suratlarına yalnızlıklarını
çekilip gitmenin sırasındır

bizi koruyan, sarmalayan
karanlık
yaralarımız, çantalarımız,
butün yükümüzle
siyimp çıkaracak çiğdem
kokularına

nerede kaldı şu "çekil"
komutu...

ses verin!
kimse yok mu?

Cemil!
doktor!
Filiz!
ses verin allaseverseniz

nerdesiniz?
lo ses verin...

ses verin loo!

Ertuğrul Yılmaz/
Erzurum Cezaevi

Almanya'da, içlerinde dergi okurlarımızın da bulunduğu aydınlanmaz bir grup devrimcinin bağlatmış olduğu çalışmalarının ilk adımı olan **Öteki Seçenek Okulu** adlı girişimin düzenlemeye başladığı çeşitli toplantı, panel vb. etkinliklere çağrı metni olan aşağıdaki yazıyı sizlerle paylaşmanın anlamı olacağına inanıyoruz. Geleceğe dair pırıltılar taşıyan bu çabayı ilgiyle karşıladığınızı da buradan belirtmek istiyoruz. Bilgi almak isteyen okurlarımız 0221-7326503 numaralı telefonla görüşebilirler.

Uzun Yürüyüş

Sevgili dost;

....Görüyorsun... azalıyor... sevgi azalıyor hergün... Elmalı pasta sever gibi seviyor insanları birbirini... Toprak azalıyor... su... güneş... hava... azalıyor... gültüğe şir... azalıyor büyü... yürek... bedellerle beslenen değerler... Nüfus çoğalıyor günbegün... ama insan... azalıyor... vidalar, civatalar, mknatıslar, elektrik ve ses dalgaları çoğalıyor senin için... sen azalıyorsun... Haberler çoğalırken; duyulmazlık... ses çoğalırken; anlam... tanıdıklar çoğalırken; dostlar... kum saatinin dolduğuca altı hanesi; anılar azalıyor... Azalıyor zaman... azalıyorsun...

....Bu... böyle olmak zorunda değil... Bir yol (daha)... gösterdi birileri... seçtik... yer yer yanıldık... yenildik... Tarihın sınavından geçmiş edimlerinizi bir madalya... hatalarınızı... pranga gibi taşıyoruz... yenildik... doksan dokuz kıyıyla gulyor düşman... çığır bir hirs... bencillik... türünü tüketmek pahasına... tepiniyor umudumuzun cesedi üzerinde... tepiniyor... tepiniyor... tepiniyoruz... özlemlerimizin yarın bulması şansının üzerinde...

....Birkaç kavşak... daha... ki... bu kavşaktan ayrılan yollar... hiçbir yerde karşılaşmaz...

....Yok diyorlar... yok diyorlar... yok... yok... yok... DOCH... diyoruz... Eserlerimizin kölesi OLMAYACAĞIZ!... ıtırız ediyoruz... ıtırız... ıtırız... ET!... ıtırız et... VURL... elde edilmiş... ele geçirilmiş belleğine... ıtırız et!... Biz öyle yapıyoruz...

....Gel... yolunuzu bulalım... gel... dilimizi bulalım... Hıllac-ı Mansur'u doğru-layalım... vevyüzüne indirelim tanrıları... Biz böyle aklı sevmedik... Gel, delirelim...

....Biz toplanacağız... toplanıp... adil özgürlük seçeneğini konuşacağız... Adil ve özgür gelecek tasansın... Bu aklın ve yüreğin öpüşeceği bir ibadettir... başararak da, kazanarak da... Sen de gel!

....Sadece bilginin değil... bilincimizin de sahibi egemenler... Bir fırcanın durmadan işlediği... bir tablodayız... durmadan uzatıyor labirenti fırca... merkezinde biz...

....Tınel kazdık... ıtırız ediyoruz... gel... Biliyoruz... dost sesler sana... ilken yangın... öten-berin savaş davetiyesi... ailen... dostların... sana... muhtaç... diyor "bunlarla mı uğraşacaksın sen?"... BİZ DİYORUZ KI... bu zalim ressamın fırcasından ıtırız etmeden, verdiğimiz her savaş... ona renk harmonisidir... Aydınlanma uğraşımız, özgürlükçü varoluş savaşımızın yumuşak huylu kölesidir... Yönetemediğimiz kavgalardan da... kaçmayacağız... Tarafız, taraflığı kader diye öpüp, başımıza koyuyoruz... HAYATIN TANIĞI DEĞİL, SANIĞI OLMAK İSTİYORUZ!...

....Güç... diyorsun... onlarda... onlarda... etmek... sopa... bilgi... büyü... onlarda... Neyimiz var bizim? Yaşam bizde ama... doğanın merhameti bizde... Doğa insandan daha zekidir... o insanı yaptı... ama insan... henüz yapamadı bunu...

....Masallara inan... çetin oçurumlardaki esrarengiz çiçeğin sağaltıcı gücüne inan... o sensin... gel...

Sevgili dost;

....Görüyorsun... yarım yamalak bu mektup... nokta nokta... senin yerindir bu boşluk...

GEL... SUÇ İŞLEYELİM... YAŞAYALIM!

Güçsüzün gücündedir keramet;

Küçükteki büyükte...

Dostluk diygularımızla... sen ÖZ-ELsin

ÖTEKİ SEÇENEK OKULU

Kürt tarihine bakış sorunu

Uzun Yürüyüş'ün 17. sayısı *Kolektif* bölümünde yayınlanan "Ulusal Sorun ve Sömürgecilik" başlıklı yazıya birkaç noktada itirazımız var.

Aradan uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen bu noktalardaki eleştiri ve önerilerimizin geçerliliğini sürdürüyor olması bizi yazmaya yöneltti.

İtirazımız, yapılan isim hatalarına değil; konunun özüne yönelik. En başta böylesine yakıcı ve geniş bir koduda taranan kaynakların son derece yetersiz olduğunu belirtmeliyiz. Bundan dolayı konu yüzeysel ele alınmış ve soruna yaklaşımda, Kürt hareketinde görülen bir takım yanlışlar aynen tekrar edilmiş. Özellikle bu gibi güncel problemlerde -sorunlarda-, konu ele alınırken bir takım gereksiz kaygılardan uzak olmak zorundayız. Yani kimi çevrelerin gazabından çekinmemek lazım.

Kürt tarihine dair şimdiye kadar epey kitap yayımlandı. Bunlar içinde bir kısmının Türk tarih tezinin Kürt versiyonları olduğunu söylemek hiç de haksızlık olmayacaktır. İddiamızı birkaç örnekle temellendirelim: Bugün Kürt yurtsever diye sahip çıkılan birçok şahsiyetin, Ermeni soykırımında önemli roller oynadıkları biliniyor. Tarihçi Gurdal Aksoy'un belirttiği gibi: "Ermeni soykırımında Kürtler'e neredeyse figüran rolü verildi. Oysaki Kürtler bu olayda figüran değildir. İkinci derceden de olsa aktörlerdir." Dahası sadece Ermeniler'e karşı değil, Anadolu'da yaşayan diğer Hristiyan azınlıkları ve Alevi Kürtler'e karşı da aynı pozisyonlardı. Örnek olarak, Cibranî Halis en bilinen Hamidiye subaylarından, Ermeniler'e karşı, Osmanlı ile ortak çalışır. Ve yine Ovacık'ta kurulan Dersim hükümetini Osmanlı adına idare eder.

İdris-i Bîdîsi'ye Kürt tarihindeki ilk hain deniliyor. Oysa ki tarihi biraz bilen birisi, onun yaşadığı tarih kesitinde, ulusal devletlerin henüz varolmadığını; ulusçuluk akımının oandan çok sonra ortaya çıktığını bilir. Yani İdris-i Bîdîsi'ye: "Neden Kürt devleti kurmadı?" diye kızmak tarihi gerçeklere tersdir.

Osmanlı, Türk değil; Sunni-Islam İmparatorluğu'du. Sunni Kürtler'in temsilcisi bir kişinin Şii Safevîler'e karşı Osmanlılar'la ittifak kurması da son derece normal ve mantıklıdır. Hatta denilebilir ki; Sunni Kürtler en iyi statülerine İdris-i Bîdîsi döneminde kavuşmuşlardır.

Sonraki isyanlara gelince, Kürtler'in Oğdadoğu halkları içinde ulusal bilinci en geç gelişmiş ulus olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla 50-100 yıl önceki ayaklanmaları rafine ulusal başkaldırıları olarak değerlendirmek, zorlama bir yorum olur.

Şeyh Sait mesela, ulusal kimliğinden çok, İslamcı kimliği ağır basan biridir. 37-38'de Dersim'de ise Şeyh Sait gibi bir ayak-

lanmadan çok, devlete gerçekleştirilen bir katliam sözkonusudur. Katliama karşı genel bir direnişin ise sözlenemez. Aynı şekilde ulusal yolda tartışmalıdır. Bugünkü ulusal devrimci hareketin Kürtler'i mücadeleye motive etmek için heri sürdüyü bazı iddiaların araştırılmadan vaysahut oportünist davranarak ayne kabul edilmeleri pek mantık gelmiyor bize.

Son bir örnek yazımızı noktalayalım. Dersim olaylarına dair en güvenilir kaynak olarak Nuri Dersim'i'nin "*Kürdistan Tarihinde Dersim*" kitabı kabul ediliyor. Nuri Dersim'i'nin iddiasına göre Dersim'de olan, rafine bir Kürt direnişiydi. Ayrıca Seyit Rıza'nın darıcağında Kürt davası için devrimsizliklerini söylediğini iddia eder. Oysaki, Nuri Dersim, Dersim'deki katliam hareketi sonuçlanmadan yordama çıkıyor. Yani Seyit Rıza aslında Dersim'de değildir. Bunun yanında Nuri Dersim'i'nin Suriye'ye gitmeden önce öyle Kürt yurtseverleri falan olmadığı, oradaki Kürt ulusalcıları ile ilişkileri sonucu bilişlendiği iddia ediliyor. Nitekim Osman Sabri, Kurmanci dersi verdiği Dersimli öğrencilerine: Baytar Nuri'nin Suriye'ye vardığından sonra, Dersim direnişiyle ilgili yayınladığı ilk bildiinde, direnişi bir Alevi direnişi olarak sunduğunu, bu nedenle bildiri dağıtılmadıklarını (kendilerini kest ediyor) anlatır.

Durum ajağı yukarı böyleyken, zorlama bir tarih anlayışını reddedip, politik çıkar kavgalarından uzak olmalıyız. Bu davranışımız, devrimci Kürt hareketi ile dayanışmamıza engel değil.

Nuri Aslan-Akan Aslan/Almanya

Lo Lo Lo

İLKELERİMİZ

"Her şey devrim için"

Devrimlerin yapılabilmesi, yapılan devrimlerin yaşatılabilmesi, yeni devrimlere yönelilmesi ve devrim kavgayı baktarıda da hazır olunması, buna açık olunması cesaret, bence, inanç ve sabır işidir.

Yukarıda belirtilen ve gereklilik duyulanı duyulması gereken bu düşüncelerin gerçekleştirilmesi, insan ömrünün ne kadar kısa olduğunu da gösterdiğinden yapılan çalışmaların detaylı olarak gelecek kuşaklara ulaştırılmasının daha da önem kazandığını görmekteyiz. Bu nedenle, bu yolun mimarları, yapılan yolun amaçlarını anlatırken geçmişin olunan zorlukları, düşülen hataları ve alınan dersler ışığında öğretici görevlerini yerine getirirken, yeni yol tutucularının (komünistlerin, istek ve eylemlerinin görseli ve bu talepler doğrultusunda öğretici olmalıdır).

İlk yol tutucuları ile bu zolda yürüyüşlerin aynı duygu ve düşünceleri paylaşamayacakları göz önünde bulundurularak, farklı duygu ve düşüncelere rağmen birlikleri, geliştirici özellikleri ve öğrenme noktasında samimiyet en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda görülenin pek de iç açıcı olduğu söylenemez, öncelikle kendisine Türkiye ve Kürdistan'da bir misyon koymuş örgütlerin samimiyeti bağkalarından öğrenmek, öğretmek, ben en doğrusuyum demeden—pek de yaşanı-

lan bir olgu olmadığını görmek mümkün. Özellikle diktatörlük yerine, halk demokrasisi ile yönelmesi tepkilerinin kendilerine kalıvız görülenin bu konuda örgüt içi kolektif öğrenme, demokratik kurallar çerçevesinde kararların alınması yerine, bireylerin belirlediği ve kararların da bu bireylerin tavırına bakılarak verildiği görülür. Buna kolektivizm denir, bu kabul edilirse, kolektivizmden, halk demokrasisinden çokça bahsedilenin bunu nasıl alacağı etkileri de görülemez.

Tabi ki bir örgütün böyle olması, başta kendi çevresindeki insanları, daha sonra bu örgüte yakınlık duyanları olmasız bir kültüre doğru iteceği—işin—gibi, buna karşı tavır alanlara da olumlu, yapıcı birlikler yerine, birbirlerini horlayan, birbirlerini küümseyen, birbirlerine kin duyan tavırlar içine girecektir—girmektedir. Yasaklar, tehditler ve hatta öldürmeler gündeme gelecektir, ne yazık ki bu söylenenler bir düşünceye de geçip bir çok şekilde gerçekleştirilmiş olan durumumuzdur. Kilde bunu sessizce ya da tam tersi coşkuyla destekleyebilmektedir. İnsanı merkeze koyan bir anlayışın tavrının bu olacağını kabullenmek mümkün mü?

Örgütler içinde farklı görüşlerin olmasının bir zenginlik olduğunu düşünmekteyim. Ancak bu zenginlik, dar kapsamlar içinde ve özellikle de politik teori üretme adına engelleniyorsa, kendini yeni dünyalara ulaştırmada bir merdiven görevi üstlenilecek farklı alan ve anlayışlar engelleniyorsa, giderek yolun uzaklığı, daha doğrusu yakınlığı görülmeye başlar. Bilişsel olmak için bilim alanının geniş olması gerekmektedir. Bu anlayışların, insanı bilişsel araştırmalara itemeyeceği, bilmeden yararlanıp devrimci eylemlere sürükleyemeyeceği; aksine, kendi dar alanında daha tutucu olmaya itiyor olacağı açıktır. Bu konuda devrimci, demokrat örgütlerin "kolektivizm", "iki çığı" kavramları noktasında hiç kimseden sınıt yapmadan, kendi deneyimlerinden yararlanarak anlayışlarını bir kez daha gözden geçirmeleri ve kitlesine anlatmaları gerekmektedir.

Örgütlenme, gizlilik kuralları, insanları devrimci mücadeleye kazanmada öncelik sonralık, buna bağlı olarak kısa vadeli ve uzun vadeli çalışmalarla çalışmaları yöntem ve enetliklerinde devrimci kurallara, devrimci kültürün kavranılmasının önemlilik arzettiği, partilerin bu değerleri hem teorik ve hem de pratik bakış açlarına göre değerdendirilmesi gerektiği öğretimiştir. Bugün görülen odur ki, örgüt, kural ve disiplin özünde çözülmüş veya son safhaya gelmiş, devrimci kültür, parti "disiplini" adına yaşamımızdan soyutlandırmakla karşı karşıya getirilmiş durumdadır.

Bugün görülen durum tam tersidir demiyelim. Buna yanlışça bir örnek vererek, örgütlerin, kendi örgüt çıkarlarını savunmalarının sonucu genel devrimci kurallara, kültüre verdikleri zararların anlaşılmasını göstermeye çalışacağım. Devrimci her türlü haksız kazanca karşıdır. Bırakalım kendileri ya da çevrelerini bağkalarının dahi böyle "kazanc" yapma uğraşları görülüyor ki kendi kitlesi başta olmak üzere, halk uyanır. Ancak, kendi çevresindeki insanlar bu gibi bir uğraş içine giriyorlar ise tavır alınır, soruşturma yapılır, gerekğinde bu yönde devrimci kurallara tekrar tekrar öğretilmesi yönünde kollar sıvılır. Olması gereken budur, fakat olan ise; bir eleştiri dışalamaya sebep olabilmektedir, oysa samimi eleştirilen getiren, bu konuda

direten insanlarımızı daha fazla ihtiyacı olduğu görülmelidir. Örneğe geliyorum.

Almanya'dan bir şehirde (Hamburg), Polonyalı kumarcıların Berlin'de başlamış oldukları "Papar" veya genel anlamıyla "Kartopu sistemi" oyunu, kendilerini devrimci olmakla özdeşleştiren farklı teşkilat mensupları (bölge on derleri) bu "Kartopu sistemi" oyunundan ("Bin verip sekiz bin alıp oyundan çıkmak," yapılan propaganda bu) kısa zamanda paraları sekiz katına çıkardığı yitinde "gizli" propaganda yapılarak, kendi çevrelerindeki insanlarda bu oyuna alet etmekten kaçınmamışlardır. Olayı duyan ve bu konuda devrimci kurallara uyulması çağrısında bulunanlar, daha sonraki gelişmeler (çoğunun parasını kaptırması ve bunun nasıl geri alınabileceği) sonucu, konu demetler içinde konuşulduğunda ilk planda, konuşmasın yitirilen paraların nasıl geri alınabileceği üzerinde olmuş, bunun yanlışlığı ve bu yanlış anlayışların devrimci kişi ve örgütlerimiz açısından ne gibi zararlar doğuracağı konuşulup gerekli tavırlar takınılmamıştır. Tavır takınılmadığı gibi, bu olaya baştan beri tavır takınmış bu gibi işlerden uzak durulması gerektiğini söyleyen bazı demet üye ve sempatizanlar, yapılan "ileleştiri" toplantısından bilinçli olarak uzak tutulmuşlardır.

Bu örnek 1986 yılında gerçekleştirilmiş bir olayın örneğidir, ancak, bu olay kişilerin devrimci olmada girmiş oldukları yalpalamayı ifade etmektedir. Önderliklerden ses çıkarmasıyla da birleştirilirse, durumdaki vahimlik o zaman görülür. Ek olarak tekrardan belirteyim, bu yanlışça bir örgüt çevresini bağlamamaktadır "ağlansınlar, iyi ve çok geniş (kitlesel) bir eylem birliktir".

Yukarıda belirtilen olumsuzlukta birleşen "örgüt insanları"nın, en küçük bir sorunda dahi "ilkemdir, olmaz, birlikte hareket edemeyiz" "imzasının yanına imza atman"ı rahatlıkla söylebiliyorlar, ne bekletse bu noktada A'dan Z'ye kadar birleşildi, gizli tutuldu, açığa çıkan noktalarda eleştiriler dışlanırdı.

Bu kişiler "devrimci"liklerine devam ederlerken, kimsenin dışlanmadığını, dışlanırlarına ne isimler takıldıklarını da siz düşünün. "Kaçınklar" o zaman pek moda değildi. "Yorulmuş", "yorgun demokrat", "kafayı yemiş" modasının başladığı dönemdi.

Teoride doğruları söylemek, onu pratiğin ile göstermeye bağlıdır, bu konuda ses çıkarmayanlar, onaylayanları söylemleri hafızanlıkdan öteye gitmemektedir. Ne yazık ki, böylelerine çokça ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Örgüte evet, örgüt adını kullanmaya ve kullanılmaya hayır denilmelidir. Partiye evet, devrimci kurallara yaşatılıyorsa, geliştiriliyorsa ve devrimci-demokrasi kültürü, hem kendi bünyesinde ve hem de dışındaki kurum ve kuruluşlara tanınıyorsa.

"Her şeyin Parti için olması" diyen ve devrimci örgüt ve kişiler, kendisinden ayrı düşüncelerin saf dışı edilmeleri ya da saf dışı olmak için bir takım kılıflar araması, aranın amaç kılması... Devrimden yana olmak, bu konulardaki lüta ve zaafarla inatla ve acımla çaba yürütmekten çekmektedir.

Yeniden yapılanmanın devrimci kültür noktası, kendi kitlesine, çevresine, ilakilerine, halka net bir şekilde ıyice öğretilmeli, yeniden öğretilmekten usanılmaması ve buradan yolu çıkması gerektiğini düşünmekteyim.

Ali Yılmaz/Almanya

L L L

Uzun yürü, uzağı düşün, ama günlük yaşamdan kopma!

Önemli yarım asırlık bir bölüme geride kaldı. Geride kalan bölümün içinde, heyecanla girdiğim siyasi atmosfer içinde, *Uzun Yürüyüş* sütalesini el yordamıyla buldum. O heyecan, yarım asırlık ömürden içinde yirmi yılı aldı. 1987 yılında daha yetkin, neden niçin sorularını sormaya başladığım düşünce mecrasında, o gün için en uygun olan adımı attığıma pışman değilim. Sonra o hesaplaşma, genel anlamda doğru tarifi edilen siyasi program, hayata geçirilemedi, pratik tikanıklığı ile yüz yüze gelince, teori ve pratik ikilemi yaşamın olmazsa olmaz gerçekliğini bir kez daha ortaya koydu.

"Sünnen ağzı yanarı yoğurdu öyleyereker" sözü, halkın deneyimlerinden süzerek çıkardığı bir deyimdir. Uzun Yürüyüş çıktığında bu yana dikkatlice takip ediyorum.

İlk sayısından itibaren geleneksel "emek nefsisi"nden farklı bir söylemle ortaya çıkma, yeni bir gelenek yaratma iddiasını ve çabasını görebiliyorum. Herşeyden evvel insan ögesi) öne çıkarılır, parti, sosyalizm, örgüt vs. tümünü insanın mutlu yaşayacağı, sınıfsız, sömürsüz bir yaşama ulaşmanın araçları olarak görmesi en olumlu yanlarıdır.

Teorik düzlemde iki çizgi mücadelesini, çok sesliliği savunan ama en yakın yoldaşının büyüklüğünde çıkan bir beyaz kila tahmin edemeyen sütaleden kopulması, bunun bir göstergesi olarak *Uzun Yürüyüş* sayfaları içinde Yüz Fikir bölümü, ikinci olumluluğudur.

Tabulara karşı bir duruş sergilemesi; geleneği aşarak Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı noktasında gelişme kaydetti. Kardak'ın sünniye, aynı değillerine tesbati, içinden çıktığı geleneğin, "İbrahim Kaypakka"ya'nın dediği her şey doğrudur, ne söylenmesi gerekiyorsa İK söylemiştir, gelişmelerimizin sebebi İK'nin gürtüşlerini pratiğe geçiremediğimizdendir" anlayışına karşı, İK, ösümüze ışık tutacak bir deneyimdir ve esas olarak doğru olmasına rağmen eksikleri ve yanlışları da vardır diyerek pratikte doğrunun altını çizerek, yanlış ve eksikliklere işaret edilmesi ve tartışmaya açması, Kemalizm dalkavukluğuna karşı Kardak'ı Misak-ı Milli dışında değerlendirmesi, üçüncü olumlu yanlarıdır.

Emek cepesinde; kendi dışındaki tüm çabalara seviyeli olumlu ve birlikteli yaklaşması; halk içindeki gelişmeleri uzağı olarak niteleyerek yanlışlara karşı dostu yaklaşımla tavır içinde olması, dördüncü olumluluğudur.

Ezilen ulus ve milliyetler sorununda gösterdiği tavır; ezilen cins, çevre, aşk-sevgi, konusunda da özgürlüğü, bağımsızlığı ve gümüllü birlikteliğiyle göstermesi, aşk ve sevginin yaşamda olmazsa olmaz olduğu şeklin-

de vurgu yapması, geçmişte niçanlaşın elini tutması bile çözöndürmeyi gerektiren sosyalist ahlak olarak savunulan feodal ahlaka karşı tavrı beşinci olumluluğudur.

Emperyalist-haksız savaşlar karşısına, barış'ın öne çıkarılması, ıggalı, devrimci savaşla birleşime genel doğru ilke de ısrarlılığı, altıncı olumluluğudur.

Geçmişin ırdemesi, tarihini araştırması olumlu pratiklerin altını çizmesi, olumsuzlukları genç nesile tanıtırması, özel bir yayın olarak Kolektif'i çıkarması yedinci olumlu yönüdür.

Emek cepesinde şekli olmuş tüm insanları kendi şehidi gibi bağrına basması ve sahip çıkması, sekizinci olumlu yönüdür.

Olumlu yönde dokuzuncu olarak tesbitim; programını, baştan, ben şöyle düşünüyorum diyip tak tak sayma yerine okuyucusu ve çevresi ile tartışarak, kendini tanımlamaya çalışmasıdır. Bu noktada mental kalınlıması özellikle vurgu yapmak istediğim bir noktadır.

Her işte tek yan yoktur. Diyelağtığın gereği böyle. Olumsuz yanlarda mevcuttur.

Başlıkta dile getirdiğim gibi uzun yürü ama güncelden kopma.

Üke'de ve Kardak'ta önemli gelişmeler var; bunları şöyle sıralamak mümkün.

1- KESK eylemleri; memurun sendika ve toplu sözleşme mücadelesi...

2- Sendikalarla durum; sınıf sendikacılığının perspektifleri...

3- Öğrenci eylemleri; ekonomik, akademik, demokratik sorunları ve perspektif. Üniversitelerle kalık, kıyafet ve tek üpçiliğe karşı doğru tavır.

4- Kadın çalışmasında pratik adımlar...

5- Kültür-sanat sayfası; perspektif yazıları...

6- Yaşlıların sorunları: Bakım, sağlık, emeklilik vs.

7- Ay içinde gelişen am olaylar karşısında özel sayı ile tavır takınma.

8- Çevre sorunları ve perspektifler: Çevreci gruplara karşı yaklaşım...

Bu derginin sayfasında eksik olarak görülp bir olumsuzluk olarak değeriendirildi.

Olumsuzluklar nasıl aşılacak; Birinci sorumluluğu dergi yönetiminde görmek doğrudur.

İkinci sorumluluk: Dergi çevresi, muhabir, dağıtım ve okuyucusuna düşer. Çevresinde yaşam içinde yaşadıklarını dergive iletmeyen, olup bitenleri zamanında aktarmayan bir çevrenin dergiyi eleştirmesi fazla etkili olmaz. İke "iş yap besap sor" anlayışı ile olmaz. Yapılan çalışma insanı aydınlatılması, yaşadığı rezil baskıcı-sömürü düzeninden baskısız ve sömürsüz mutlu bir dünyaya doğru yol alma mücadelesidir.

Dergiyi çıkaranın, okuyana, dağıtım büyük görevler düşüyor. Bu yolculuk kolektif bir yolculuktur. Kahramanlardan umadunu kesenler burburlerine yapışmak zorundalar.

Mustafa D.BİLEK/
Emekli işçi- İSTANBUL

L L L

Coşku silkeledi Beyoğlu caddelerini...

Kısa da olsa yazmak istedim duygu ve düşüncelerimi. Bir halkın dirilişini, hemen yanı başındaki halkla kaynaşma çabasını, dirilişini gördüm yeniden. Kadınların savaşın en çok etkilenen, bu etkilenebilir daha bir öfkelenen yüzlerini gördüm.

1 Mart akşamı 8 Mart Kadın Platformu tarafından "Özgürlük örgütü gücüdür" şırasıyla düzenlenen meşaleli yürüyüşte bahsetmek istediğim. Coşunluğunu kadınların oluşturduğu yaklaşık 1500 kişilik kitlenin İstiklal Caddesi boyunca yürüyüşüyle 3000 lere kadar ulaşmasıyla oluşun canlılık gerçekten anlatmaya değer bir güzellik oluştuyordu.

Ön sıralardaki ulusal giysili Kurt kadınlarından. Kurt kıyılı kadınının o sade, ıglen ve besapsız mücadele haykırışlarından, ODP İl Merkezi binası önünde "Kadınlar sarıya istemiyor" sloganıyla dayanışmada bulunan ODP'li kadınlara, cafelerden, sinemalardan çıkıp eyleme katılan, üniversiteli, liseli gençlere kadar geniş bir yelpazenin birlikteliği oluşturduğu bu eylem, Beyoğlu caddelerini silkeledi, yeniden anımlandırdı sanki.

Biriktiriyordu Beyoğlu. Eylem, kültürü ve renkliliğiyle biriktiriyordu dinasını. Bu biriktirme, kuşkusuz, marka/enkel düşkünlüğünün ve banneciliğin ahağı yurtdışı eze-men burjuva kültürün taşıyıcısı olan Beyoğlu ile mücadele ediyordu aynı zamanda.

Uzun Yürüyüşçüler'i, Yeni Halk Gençliği'ni, Yeni Demokratik Halk Muhalefeti'ni aradı gözlerim. Bağimsız kadın çalışmasını önemseyen ve bu yönlü vurgularıyla sosyalistler içinde hende özel bu yer taşıyanları bulamadım buracı. Pankartlarıyla, biriktirileyle, tengarenel giysileriyle bu isyanın, coşkunun içinde devrimci özgürleşme kadınların da yer alması gerekirdi diye düşündüm kendi kendime. Bir kaç Uzun Yürüyüşçü erkek arkadaşla, dergi çalışanı erkek arkadaşlarla rastlamak rahatsızladı beni.

Anılan adamların yeni olması, kimi olumsuzluklar anlaşılabilir değildi ama küçük de olsa kimi pratik duruşların önemi kavranılabildi demek istiyorum buradan. Hayatta eskili, dinamik ve özgün duruşumuzla kendimizi hissettirmeli, bu yönde kendimizi zorlamalıyız. Ayağımızı yorganımıza göre uzatma temkinliliğini yitirmeden...

Özlem Kırac/ İSTANBUL

L L L

Merhaba dostlar!

Kımlı gözlem ve şahit olduğumız nereden dergiyi ilgili kimi görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Birinci olarak; diyebilirim ki, siz (dergi, yayın-yönetimi) "yeni" olarak gördüğünüz, kimi zamanda eleştirel bakış adına, kendi gö-

nasirlerine yakın, ya da, paralel olanlara karşı daha ilimî, hoşgörülü ve bunları içleyen bir tarz sergilerken; sizin görüşlerinize yakın olmayan "klasik" sol tabiriyle, ya da, "eskinin" izlerini taşıyanlara karşı aynı tavırla sergilememektesiniz. Ve maalesef bu gelenek içinde bu tavır bizim bağımızdan hiç eksik olmamış, bizim masluktaki sular hep kesik olmuş, ve biz, hep dudak büküp bakılanlar olmuşuz. Ama biz kaderine açık olup yürüyendenler gibi, bu kaderimize rağmen yürümeyi (ve yürüyüşü) sevmiş, ondan vazgeçmemişizdir.

"İkinci olarak, "Uzun Yürüyüşten" bölümü, bilemiyorum, kendinizi tekrar etmeye başladığınız, güncelleni kendinizle (dergi) sınırlı tuttuğunuz, "teorik öngörük, cesareti pratik" dediğiniz şeyin dışardan görülemediğini farkında mısınız?"

Düncesi olarak, Unut Şengül ve yer yer Ozan Veli'nin güncel bir süredir gelenek güçlerine yöneldiğini, bunun kısırlaştırıcı etkisinin ve olumsuz, yanlış bir kültürel şekillenme zaman teşkil etmekte/oluşturmaktadır olduğunun farkında mısınız? Gelenek güçlerini düşman gibi gören/pösteren tarzda kültürel şekillenişine, tersten cevap vermek bu olsa gerek.

Dördüncü olarak, Kolektif'in ayrı bir yayın olarak çıkmasının olumluluğu yanına konuları işleyiş tarzı bu olumlulukla aynı paralelde değildir. Bence, doğru olan, bu tür yayın organlarında, konuları bölümler halinde birkaç sayıya bölmek/dağıtmak değil, gerekirse, bir konuyu bir sayıya alıp, araya zaman koymadan, yoğunlaşma ve sıcaklığın etkisini kaybetmemek, ayrıca derli toplu olmasını sağlamaktır. Örneğin, Kolektif'in ilk sayısında ver alan iki yazının devamında yayınlandığında (ki bunun uzaması da olumsuzluk) kaç okur, ilk sayılara bakma ihtiyacını duymadan konulara hakim olabilecektir? Ayrıca bu tür konular üzerinde araştırma/inceleme, çalışma yapanların karşılaştığı duruma ışın cabası.

Sevgili dostlar söyleyeceklerim bunlar. Niyetim çalışmalarınıza karşı inkarıcı davranmak değil. Daha iyi bir dergiye ulaşmak, daha gelişmiş mütevazı, devrimci demokrasi dokularına sahip olmak, mevzisi daha sağlam, renkliliğe önem veren, kalıcı temeller üzerine inşa edilmiş, kaliteli ve kolektif bir noktaya ulaşabilmektir tüm çabamız. Ve bu çabaya doğruları gücü veren eleştirelimizin sevgimizden beslendiği unutulmamalı... Dostlukla!

Ahmet Kılavuz/ Çanakkale Cezaevi

~*~*~

Uzun Yürüyüş Dergisi'ne

Biz, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde tutuklu bulunan bir grup siyasi tutsağız. Dergiye beğenerek, kendi olanaklarımız çerçevesinde takip etmeye çalışıyoruz. Bazen bu çabalarımız yeterli olmuyor. Derginize ulaşamıyoruz. Bu yüzden Uzun Yürüyüş'e baze göndermemizi istiyoruz. Önemli bir nokta ise, bu dergilerden 90 kişiliksiz yararlanacağımızı bilmemizi isteriz.

Yayan yaşamınızda başarılar diler, böylece gü-

zel ve içtenli bir dergi çıkarılmış olduğunuzdan dolayı sizden kutluyoruz.

Dostça selam ve sevgilerimizi sunarız.

Mehmet Ali Yazıcı/Ankara
Ulucanlar-Merkez Kapalı Cezaevi

~*~*~

Mart ayı hareketli geçti...

Çanakkale, gerek memur eylemleri, gerek öğrenci eylemleriyle bir hareketlilik yaşıyor. Yaşilin doğaya hücumlarına başladığı, aşkın vücut bulduğu, dünyaya yeniden keşfedildiği bir Mart ayında güzellikler yaşanıyor. Fazlın da lanetleniyor.

4-5 Mart Kızılay direnişinden sonra eylemin yerlere indirilmesi toplumsal dinamiklerin hareketlenmesi yönünde olumlu adımların atılmasına neden olmuştur. Fakat bu adımların somut karşılıkları net olarak görülmüştür.

8 Mart

1857'de New York'da dokuma sektöründeki kadın işçilerin "eşit işe eşit ücret ve 8 saatlik iş günü" talepleriyle başlattığı grev ilerleyen günlerde fabrika işaline dönüşmüştü. 8 Mart günü polise çıkan çatışmada fabrikada yangın çıkmış ve 100'ün üzerinde kadın işçi yaşamını yitirmişti. 1910'da Kopenhag'da yapılan Sosyalist Kadınlar Kongresi'nde de 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmasına karar verilmişti.

Çanakkale'de, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde, HADEP, ÖDP, EMEP ve DKO'ların düzenlediği bir miting yapıldı. Mitingte öğrencilerin yoğun olması ve TÖDEF ile ÜGK (Üniversite Genç Kadınlar) imzalı pankartların açılması dikkat çekti.

Gazi (kathı) direnişi

12 Mart günü, Devrimci-Demokrat-Yurtsever Öğrenciler imzalı pankart açan öğrenciler, 23 kişilik katledildiği Gazi Mahallesi direnişinin yıldönümünde katliamı kınamak ve katliam faileri polislerin hâla yargı önüne getirilmemesini de protesto etmek amacıyla Cumhuriyet Meydanı'nda saat 12:30'da basın açıklaması yaptı. Yaklaşık 50 üniversite öğrencisinin katıldığı basın açıklamasına herhangi bir müdahale olmadı. Daha sonra 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi kantinine gelen öğrenciler, kantin duvarına Gazi olayıyla ilgili resim ve yazıların olduğu bir afişle, F+ (HB)=? yazılı kartonlar asıldı. Afişlerin ve üzerinde formül yazılı kartonların duvardan indirilmesi için sivil polisler ve üniversite idaresince baskılar yapıldıysa da öğrencilerin net tavır karşısında geri çekilmek zorunda kaldılar. Devrimci-demokrat-yurtsever öğrenciler saat 4:30'da afişlerin ve üzerinde formül yazılı zifsi duvardan indirerek dağıldılar.

Be Yazıt ve Halepçe katliamları unutulmadı!

16 Mart günü alkışlarla Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi kantininden çıkan 50 kadar öğrenci, üniversite bahçesinde döviz ve pankartlarını açarak 16 Mart 1978'de 7 öğrencinin katledildiği Be Yazıt katliamı ile binlerce Kur'dun katledildiği Halepçe katliamını bir basın açıklamasıyla protesto etti. Fazlın ve emperyalizmin Ortadoğu'daki oyunları lanetlendi. Daha sonra Eğitim Fakültesi kantinine geri dönülerek 12 Mart'ta asılan F+HB=? formülasyonunun açılması ile (Fazlın+Halepçe ve Be Yazıt)= 16 Mart Katliamları! 16 Mart katliamları ile ilgili fotoğrafların ve yazıların bulunduğu iki afiş kan-

Yılmak bilmeyen HEP-DEP ve
HADEP'lilere; O çürekâr
çıkışların yitik sahiplerine.

KONTRA

Beden yerde, gözler açık
Yüzü koyun, sıımsıklık
Taze bir şafak
İçimde yaşağı bitki özümün,
Fazılmayı bekleyen
parkın çimenleri
Geçirmeye geldi varoş
sokağın boşluğundan cüsmemi
İçimdeki kar basımının
kırık sesi

Ve pesâra kokuları

ışışırken yalın

Yerde kar, karda beden

Beden soğuk, gözler donuk

Saklanmış kahpesine

KONTRA, kenarında bir yolun

Vurun kahpeye dostlar,

saçını başını yolun

Bugün güneş kadar ışık

ve uzagım insanlara

Mezar başını kible dönmüş

Oyy giind kararası hayat

Şehrin varoşu girdap

Bende çilekeşi ızdırıp

Beden yerde, gözler açık

Yüzü koyun, çirliçiplak.

B. Qeraman/ Avusturya

tin duvarına asıldı. Yaklaşık bir saat asılı duran formülasyon açılımının bulunduğu karton ve afişler, devrimci-demokrat-yurtsever öğrenciler tarafından indirildi ve derslere girildi.

Newroz

20 Mart Cuma günü saat 12:30'da üniversitenin karşısındaki sahada, devrimci-demokrat-yurtsever öğrenciler büyük bir Newroz ateşi yaparak kutlamaları başlattı. Polis müdahalesinin beşansız olduğu eylemde, Newroz'un içini beşaltmaya yönelik girişimlerde, Kürdistan'daki faşî meçhuller, yitirilen kılış savaş ve faşî sistemin tavrı bir basın açıklamasıyla protesto edilerek, sloganlar atılı ve halaylar çekildi. Öğrenciler eylem sonrası olaysız bir biçimde dağıldı.

Üniversitelerin aydın kimliği, her türlü toplumsal alaya duyarlı olması gerekliliğini göstermektedir. Düşünmeyen, sorgulamayan bireyler yetiştirilmeye çalışılan üniversitelerde, idarelerin politikaları, sorgulayan dayatılı öğrencilerin katliamları karşısında işlevsiz kalacaktır.

Uzaklaştırmalar, teftidler, gözaltılar bizi ne yitiririz!

Çanakkale
Yeni Halk Gençliği adına Deniz Gökberk

Hazırlayan: Celal TOKAÇ

★ İstanbul Üniversitesi'nin başörtülü, sakallı ve kimliksiz öğrencileri fakültelere girişini yasaklanması üzerine İslamcı ve devrimci öğrenciler eylem yaptılar. Bazı devrimci gruplar sorunu sadece İslamcılar'ın sorunu gibi görülüp ilgisiz kalmayı tercih ettiler. Eylemlerin İslamcılarının önderliğinde gelişmesi, buna TÖDEP'lilerin kanallı olması da aynı bir ilginçliği oluşturdu. (24 Şubat)

★ 7 Ocak'ta Giresun Cezaevi'nde insani talepler doğrultusunda başlayan dönüşsüz açlık grevi 49. gününde taleplerin tamamının kabul edilmesiyle sonuçlandı. (25 Şubat)

★ Küba devlet başkanı Castro, yapılan seçimler sonucunda 5 yıl daha devlet başkanlığına devam edecek. (25 Şubat)

★ 4 aydır sendikalaşma mücadelesi veren Clasis işçilerinden 109'u işten atıldı. (26 Şubat)

★ Kamu emekçileri, grevsiz ve toplu sözleşmesiz kamu görevlileri sendikaları yasa tasarısı'nın Meclis Genel Kurulu'ndan geçmemesi için Ankara Kızılay'da oturma eylemi gerçekleştirdi. Eyleme katılan 10 bine yakın kamu emekçisine, polis, gaz bombası ve panzerlerle saldırıldı. Saldırılarda birçok kişi yaralandı ve gözaltına alındı. İstanbul'da 10 bin ve İzmir'de 5 bin kamu emekçisi yasa tasarısını ve Kızılay'a yapılan saldırıyı protesto etti. (4-5 Mart)

★ 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar günü coşkusuyla kutlandı. Bu kutlamalara polis Taksim'de ve Diyarbakır'da izin vermayerek saldırı yaptı. Taksim'deki 6 bine yakın kişinin katıldığı kutlamaya polis gaz bombası ve coplarla saldırarak onlarca kişiyi yaraladı ve birçok kişiyi de gözaltına aldı. Gözaltına alınan ve aralarında Ülkede Gündem ve Halkın Günü gazetelerinin muhabirlerinin de bulunduğu 7 kişi daha

sonraki günlerde tutularak cezaevine konuldu. Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda ise, çeşitli feminist grupların ve ÖDP'lilerin katıldığı aynı bir miting düzenlendi. Yaklaşık dört bin kişinin katıldığı miting olaysız sona erdi. (8 Mart)

★ Manisa'da 16 öğrenciye işkence yapan polisler hakkında yeterli delil olmadığı iddiasıyla beraat kararı verildi. (11 Mart)

★ Alnteri dergisine baskın düzenleyen TMS ekipleri, Alnteri dergisinde çalışan 7 kişiyi göz altına aldı. (11 Mart)

★ 3 yıl önce Gazi'de bazı kahvehanelerin taranmasıyla 1 kişinin ölümü, ardından bu katliamı protesto için Gazi ve Umranıye'de yapılan protestolara saldıran polislerin açtığı ateş sonucu 22 kişinin katledilmesini protesto etmek ve anma gerçekleştirmek için Gazi Mahallesi'nde gösteri yapıldı. 15 bine yakın kişinin katıldığı gösteride çeşitli partiler, DKÖ'ler ve sosyalist dergi çevreleride yer aldı. Protesto, mezarlığa yürüyüş sonrası olaysız bir şekilde sona erdi. (12 Mart 1998)

★ İHD İstanbul şubesi tarafından başlatılan "Düşünceye Özgürlük kampanyası" çerçevesinde "Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü" Taksim'de başlayıp çeşitli yerleşim merkezleri üzerinden Ankara'daki İnsan Hakları Anıtı önünde gerçekleştirilen basın açıklaması ile son buldu. Erhan Kanar başkanlığında ki heyet TBMM başkanı ile görüştü. Görüşme sonunda açıklama yapan Kanar düşünücünün özgür olması için meclis'in bir şey yapabilecek durumda olmadığını, halkın kendi iradesinin kullanması gerektiğini söyledi. (14-16 Mart)

★ Taksim'de ve Kızılay'da, TBMM'de pankart açtıkları için 96 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan öğrencilere, destek vermek isteyen öğrencilere polis saldırı yaptı. Saldırıların sonucu yüzlerce kişi gözaltına alındı. (18 Mart)

★ Can Yücel, "Cumhurbaşkanı'na gıyabında hakaret ve sövmek" fiilini düzenlediği gerekçesiyle 1 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırıldı. (18 Mart)

★ Göktepe davasında komik ceza. Davada yargılanan 11 polisten 5'i 8 yıl 6'şar ay ağır hapis cezasına çarptırıldı, diğerleri serbest bırakıldı. (18 Mart)

★ Newroz öncesi Ülkede Gündem gazetesi, 7 HADEP ilçe merkezi ve MKM'ye polislerce baskın yapıldı. Baskınlar sonucu 3 Ülkede Gündem çalışanı göz altına alındı. Baskınlar birçok kitle örgütü ve sosyalist basın tarafından protesto edildi. (19 Mart)

★ Kürt, Türk ve Ortadoğu halklarının 21 Mart Newroz Bayramı coşkusuyla kutlandı. Başta İstanbul, Diyarbakır, Mersin, Adana, İzmir olmak üzere bir çok yerde ateşler yakıldı, gösteriler yapıldı. İstanbul'da Zeytinburnu Kazlıçeşme'de yapılan kutlamaya yaklaşık 20 bin kişi katıldı. Diyarbakır'daki kutlamalara polis saldırısı sonucu bir çok kişi yaralandı ve gözaltına alındı. (21 Mart)

★ PKK davasında Çanakkale cezaevinde hükümlü bulunan Sema Yüce, 21 Mart'ta kendini yaktı. Sema Yüce bıraktığı mesajda "Benimi yüreğimi ve bedenimi, 8 Mart'tan 21 Mart'ta süren ateşten bir köprü yapmak istiyorum. Çağdaş Kawa Mazlum Doğan ve diğer tüm şehitlerimizin iyi bir öğrencisi olmak için Zekiye gibi yanmak Rahşan gibi Newrozlaşmak istiyorum" dedi. Yüce'nin sağlık durumu hâlâ ciddiyetini koruyor. (25 Mart)

★ Stérka Rızgarı dergisi 7 sayısında yer alan yazılardan dolayı DGM tarafından bir ay süreyle kapatıldı. Derginin sahibi Av. Rıza Dinç'e yüz, Yazışmaları Murad Mete Demirkol'a da elli milyon lira para cezası verildi. (25 Mart)

★ Partizan dergisinin 82 ve 83 özel sayılarının İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Özgür Gelecek gazetesi de, bir ay süreyle kapatıldı. (25 Mart)

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

ULUSLARARASI KOMÜNİST HAREKETİN BELGELERİ

● 3. ENTERNASYONAL'DE ÖRGÜTLENME SORUNU	350.000
● BURJUVA-DEMOKRATİK DEVRİMİN PROLETER DEVRİME DÖNÜŞMESİ	400.000
● POLİTİK BİR ÖRGÜTLENME BİÇİMİ OLARAK HALK DEMOKRASİSİ	300.000
● 3. ENTERNASYONAL'DE FAŞİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR BELGELER —I—	450.000
● 3. ENTERNASYONAL'DE FAŞİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR BELGELER —II—	550.000
● 3. ENTERNASYONAL'DE DEVRİM AŞAMALARI	750.000
● KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU (Kürtçe-Türkçe)	550.000

GÜNCEL POLİTİKA

● STALİN ELEŞTİRİLERİ ÜZERİNE	700.000
● EKİM DEVRİMİ ÜZERİNE	400.000
● İŞÇİ SINIFI HAREKETİ ÜZE. YAZILAR	950.000
● DÜNYADA VE ÜLKEMİZDEKİ GELİŞMELER;	(TÜKENDİ)
● TKP/ML 3. KONFERANS ELEŞTİRİSİ	850.000
● ABP DEĞERLENDİRMESİ	850.000
● MAO ZEDUNG ve ÇİN DEVRİMİ	850.000
● FAŞİZM NEDİR? SOSYAL DEMOKRASİ NEDİR?	450.000
● DOĞA VE İNSAN	700.000
● BOLŞEVİK PARTİ İNŞA ÖĞRETİSİ ÜZERİNE	750.000
● Halkın Sanatçısı/Halkın Savaşçısı YILMAZ GÜNEY	550.000
● BASINDA YILMAZ GÜNEY	800.000

KADIN DİZİSİ

● KADIN SORUNU ÜZERİNE YAZILAR	700.000
● SOSYALİST KADIN HAREKETİ İÇİN	500.000
● KADINLARIN KURTULUŞU (CİLT : 1)	1.100.000

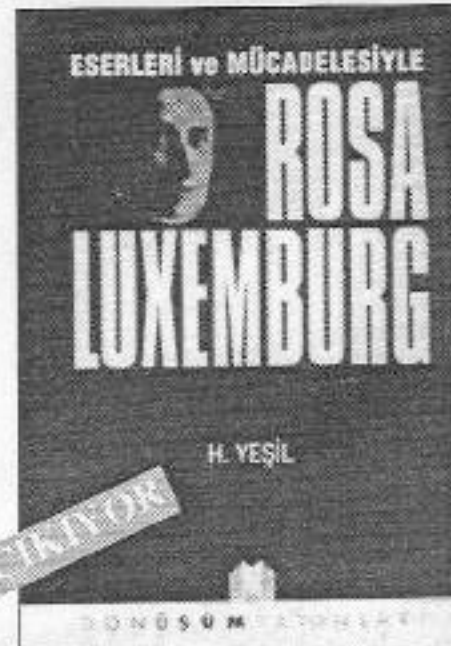
ESERLERİ ve MÜCADELESİYLE

ROSA LUXEMBURG

Bu kitapta, Polonya, Rusya ve Almanya komünist hareketinin gelişmesine aktif olarak katılan büyük enternasyonalist Rosa Luxemburg'un yaşamından bazı önemli kesitler bulacaksınız.

Ayrıca, bilimsel sosyalizmin genel ilkeleri ve sınıf savaşımının genel yasaları çerçevesinde Rosa Luxemburg'u ve onun görüşlerinin değerlendirilmesini ve konuların seyri içinde bilimsel sosyalizmin karşıtları ile gerekli yerlerde kısa tartışmaları okuyacaksınız.

Kitapta, daha önce Türkçeye kazandırılmamış önemli makalelerle de karşılaşmanız mümkün olacak.

YAYINDAN FIRLAYAN OK

Dünya İşçi Hareketi tarihine

Yayından fırladı ok!

Menzil ırak,

Çok ırak,

Çok!

Hedeften eser yok!...

Menzil ırak,

çok ıraktı.

Ok uçuşta usta değil çırağı,

havaalarda kanlı kanat kırıkları bıraktı!

Her an,

peşinde kıldın,

bu ince uzun kuşun;

uzun ihtizazları çarpan ve çarpılan bir uçuşunu!

Bu uçuş,

yıllarca yıllar

kadar

sırdı.

Vaktteki gündoğusu kanla köpürdü,

ok hedefin kırmızı kalbini gördü!...

ok uçuşta usta oldu, gayrı çırağı değil!...

O ırak

menzil artık ırak değil!

Dede tarih-yayı veren,

biziz giren,

uçan ok ki kavgamızdır, kuş mısali,

hedef, kurtuluş mısali!...

NAZİM HİKMET

